

Wetenschappelijk Onderzoek- en
Documentatiecentrum

Cahier 2021-22

Criminaliteit en rechtshandhaving 2020

Ontwikkelingen en samenhangen

Eindredactie:

R.F. Meijer

D.E.G. Moolenaar

R. Choenni

S.W. van den Braak

LOGO **OM** OP DE KAFT

Cahier

Dit cahier (C&R 2020) is een gezamenlijke uitgave van het WODC, het CBS en de Raad voor de rechtspraak. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de Minister van Justitie en Veiligheid weergeeft.

Alle rapporten van het WODC zijn gratis te downloaden van www.wodc.nl.
De integrale tekst is ook gratis te downloaden op cbs.nl en rechtspraak.nl.

Voorwoord

De publicatie *Criminaliteit en rechtshandhaving: Ontwikkelingen en samenhangen* komt al sinds 1999 uit. De voor u liggende 19^e editie – *Criminaliteit en rechtshandhaving 2020* – brengt de periode 2010 tot en met 2020 in kaart. Ook deze editie bevat uitgebreide informatie over de aard en omvang van de criminaliteit in Nederland, de opsporing ervan door de politie, de vervolging en de strafrechtelijke reactie door het Openbaar Ministerie en de rechter en de tenuitvoerlegging van opgelegde sancties. De ontwikkelingen die zich hierin hebben voorgedaan komen aan bod en er wordt ingegaan op de onderlinge samenhang tussen de schakels van de strafrechtsketen. Verder worden de uitgaven gemoeid met sociale veiligheid beschreven. Ten slotte is er aandacht voor de ontwikkelingen in internationaal perspectief.

C&R is oorspronkelijk door WODC en CBS opgezet. Sinds 2011 werkt de Raad voor de rechtspraak aan deze publicatie mee en in de onderhavige editie C&R 2020 ook de politie en het Openbaar Ministerie, waardoor de expertise verder is verbreed.

C&R 2020 omvat de strafrechtsketencijfers inclusief het eerste jaar van de COVID-19-pandemie. C&R beschrijft de ontwikkelingen in de vorm van jaarcijfers. Wat zich qua ontwikkelingen afspeelt in de afzonderlijke maanden binnen het jaar blijft daarmee buiten beeld. Mogelijke verbanden met COVID-19 komen alleen aan de orde voorzover daar voldoende aanwijzingen voor zijn. Een parallel aan deze editie te verschijnen WODC-publicatie gaat meer in detail in op het effect van de COVID-19-pandemie op de criminaliteit en de strafrechtsketen.

In het afgelopen decennium daalde zowel het zelfgerapporteerd slachtofferschap als de door de politie geregistreerde criminaliteit sterk. De door de politie geregistreerde criminaliteit daalde tussen 2010 en 2020 met een derde. Het geschatte aantal door burgers ondervonden delicten – bekend tot en met 2019 – daalde in die periode sterker, met twee op de vijf. De daling in de geregistreerde criminaliteit werkt in de hele keten door. Het totale aantal sancties, opgelegd door politie, OM en rechter tezamen, daalde met ruim twee op de vijf sterker dan de geregistreerde criminaliteit.

Recent, van 2017 tot 2019, daalde het zelfgerapporteerd slachtofferschap beperkt (van 15 naar 14%; meer actuele cijfers worden volgend jaar bekend). In 2019 was voor het eerst sinds 2011 weer sprake van een toename van de door de politie geregistreerde criminaliteit ten opzichte van het voorgaande jaar (met 4%). In het COVID-19-pandemiejaar nam het aantal geregistreerde misdrijven weer enigszins af (-1,5%). Het aantal geregistreerde verdachten en de instroom bij het OM daalde sterker (respectievelijk met -9 en -8%) en het aantal sancties nog sterker (-18%). Het effect van de COVID-19-pandemie is tweeledig. Enerzijds was er minder instroom, anderzijds zorgde de tijdelijke gedeeltelijke sluiting van de gerechtsgebouwen tijdens de eerste lockdown voor een verschuiving in de wijze van afdoening en voor een afname van het aantal vonnissen in 2020.

Evenals vorig jaar is ook de nu voorliggende editie van C&R tot stand gekomen in een door de COVID-19-pandemie gedomineerde periode. Dat deze editie er nu ligt, is te danken aan het doorzettingsvermogen van alle medewerkers die ook dit jaar weer veelal door thuiswerken hun bijdrage hebben geleverd, alsmede aan hun goede onderlinge samenwerking; als auteur vanuit CBS, politie, Parket-Generaal OM, Raad voor de rechtspraak en WODC (coördinatie publicatie); en als toeleverancier van de benodigde gegevens vanuit CJIB, DJI, Stichting Halt, OM, politie, Raad voor de Kinderbescherming en Reclassering Nederland. Hierbij spreken wij onze dank uit aan hen allen. Met deze editie hopen wij u als lezer ook nu weer een beeld te geven van de ontwikkelingen in en samenhangen tussen criminaliteit en rechtshandhaving in het afgelopen decennium.

Directeur WODC
Prof. dr. G.J.L.M. Lensvelt-Mulders

Directeur-Generaal CBS
Drs. A. Berg

Directeur Strategie en Innovatie – Politie
Drs. J.L.J. van Vugt

Directeur Parket-Generaal – OM
Mr. drs. M.P. Bruinsma

Directeur Raad voor de rechtspraak
Drs. O.F.J. Welling

Inhoud

1 Inleiding — 7

- 1.1 Het ontstaan van een statistisch naslagwerk — 7
- 1.2 Kanttekening bij de duiding van de cijfers — 7
- 1.3 C&R 2020 — 8
- 1.4 Gevolgen van COVID-19-maatregelen op de strafrechtsketen — 9
- 1.5 Opbouw van deze publicatie — 11

2 Het Nederlandse strafrechtstelsel — 14

- 2.1 Centrale begrippen en personen in de strafrechtspleging — 16
 - 2.1.1 Strafbbaar feit en het straf(proces)recht — 16
 - 2.1.2 De verdachte — 17
 - 2.1.3 Het slachtoffer — 19
 - 2.1.4 De getuige — 20
 - 2.1.5 De deskundige — 21
- 2.2 Opsporing en bestuurlijke handhaving — 22
 - 2.2.1 De Nationale Politie — 23
 - 2.2.2 De Koninklijke Marechaussee — 24
 - 2.2.3 De bijzondere opsporingsdiensten — 24
 - 2.2.4 Buitengewoon opsporingsambtenaren (BOA's) — 24
 - 2.2.5 De Rijksrecherche — 25
 - 2.2.6 Afhandeling door de politie — 25
 - 2.2.7 Bestuurlijke handhaving — 27
- 2.3 De vervolging — 28
 - 2.3.1 Het Openbaar Ministerie — 29
 - 2.3.2 Het voorkomen van vervolging door het Openbaar Ministerie: sepot en transactie — 30
 - 2.3.3 De strafbeschikking — 31
- 2.4 De berechting — 32
 - 2.4.1 Organisatie en bevoegdheden — 33
 - 2.4.2 Het onderzoek ter zitting — 34
 - 2.4.3 De beraadslaging — 35
 - 2.4.4 De uitspraak — 36
 - 2.4.5 Rechtsmiddelen: hoger beroep en cassatie bij de Hoge Raad — 36
 - 2.4.6 Straffen en maatregelen — 37
- 2.5 De tenuitvoerlegging — 43
- 2.6 Andere instellingen die betrokken zijn bij de strafrechtspleging — 43
 - 2.6.1 De reclassering — 44
 - 2.6.2 De Raad voor de Kinderbescherming — 44
 - 2.6.3 De Raad voor Rechtsbijstand — 45
 - 2.6.4 Het Nederlands Forensisch Instituut en het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie — 45
 - 2.6.5 Slachtofferhulp Nederland — 46
 - 2.6.6 Het Schadefonds Geweldsmisdrijven en het Waarborgfonds Motorverkeer — 46

3 Criminaliteit en slachtofferschap — 47

- 3.1 Ondervonden criminaliteit en kenmerken van slachtoffers — 48
- 3.2 Melding en aangifte — 53
- 3.3 De beleving van criminaliteit — 53

4	Misdrijven en opsporing — 55
4.1	Geregistreerde criminaliteit — 56
4.2	Geregistreerde verdachten van misdrijven — 58
4.3	Minderjarige verdachten — 59
5	Vervolging — 61
5.1	Misdrijfzaken tegen alle verdachten — 62
5.2	Misdrijfzaken tegen minderjarige verdachten — 66
6	Berechting — 69
6.1	Berechting in eerste aanleg van alle verdachten — 70
6.2	Berechting in eerste aanleg van minderjarige verdachten — 74
7	Tenuitvoerlegging van sancties — 78
7.1	Tenuitvoerlegging van de vrijheidsbenemende sancties — 79
7.2	Tenuitvoerlegging van de taakstraffen en de vrijheidsbeperkende sancties — 82
7.3	Tenuitvoerlegging van financiële sancties — 85
8	De strafrechtsketen in samenhang — 88
8.1	Overzicht van de totale strafrechtsketen — 89
8.2	Overzicht van de strafrechtsketen bij minderjarigen — 95
9	Overtredingen — 100
9.1	Overtredingen via de strafrechtelijke weg — 101
9.2	Overtredingen via de WAHV — 103
9.3	Overtredingen via de bestuursrechtelijke weg — 105
10	Uitgaven aan sociale veiligheid — 107
10.1	Uitgaven aan sociale veiligheid — 108
10.2	Uitgaven per delict — 110
10.3	Ontvangsten uit sociale veiligheid — 111
11	Nederland in internationaal perspectief — 113
11.1	Slachtofferschap en geregistreerde criminaliteit — 114
11.2	Opsporing — 115
11.3	Vervolging, berechting en tenuitvoerlegging — 115

Literatuur — 118

Bijlagen

1	Medewerkers C&R 2020 — 122
2	Classificaties en indelingen — 123
3	Bronnen en methoden — 127
4	Tabellen — 162
5	Afkortingen — 167
6	Stroomdiagram justitieketen — 170
7	Begrippen — 173
8	Algemene COVID-19-maatregelen — 183
9	Trefwoordenregister – nog aanpassen — 185

1 Inleiding

R.F. Meijer, D.E.G. Moolenaar en F.P. van Tulder

De bestrijding van criminaliteit en het bevorderen van de rechtshandhaving zijn sinds jaar en dag een belangrijke pijler van het Nederlands kabinetsbeleid. Voor een goede onderbouwing van beleid, opvattingen en berichtgeving is inzicht nodig in de ontwikkeling van de (on)veiligheid in ons land en de gang van zaken bij de rechtshandhaving. Statistische informatie op dit gebied kan helpen dit inzicht te verkrijgen en is daarom van belang voor beleidsmakers, politici, wetenschappers en pers.

1.1 Het ontstaan van een statistisch naslagwerk

Gezien het belang van statistische informatie over criminaliteit en rechtshandhaving brengen het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) vanaf 1999 samen jaarlijks de publicatie *Criminaliteit en rechtshandhaving* (C&R) uit. C&R is bedoeld als statistisch naslagwerk. De publicatie beoogt ontwikkelingen in en de samenhang tussen criminaliteit en rechtshandhaving systematisch in kaart te brengen en is bedoeld voor iedereen die geïnteresseerd is in kwantitatieve informatie op dit gebied. Sinds 2011 werkt de Raad voor de rechtspraak (Rvdr) aan deze publicatie mee en in de onderhavige editie C&R 2020 ook de Politie en het Openbaar Ministerie, waardoor de expertise verder is verbreed.

1.2 Kanttekening bij de duiding van de cijfers

Anno 2021 is het belang van statistische informatie nog steeds groot. Vaak zijn kanttekeningen van belang voor een juiste interpretatie van die statistische informatie. Deze publicatie beoogt, mede via duidelijke definities en omschrijvingen, de betekenis van de gepresenteerde informatie duidelijk te maken. Zo moet het bijvoorbeeld duidelijk zijn, als de geleverde informatie verandert door een andere wijze van registreren of door nieuwe inzichten van de registrerende organisatie.

Evenals vorige edities van C&R richt deze publicatie zich op de *beschrijving* van cijfermatige ontwikkelingen en niet op de achtergronden of oorzaken daarvan. Wanneer er aanwijzingen zijn dat de weergegeven cijfermatige ontwikkelingen zijn beïnvloed door registratiewijzigingen, komt dit wél aan de orde. Wanneer een belangrijke wijziging in wet- of regelgeving duidelijk in de cijfers te zien is, krijgt deze ook aandacht. Een enkele keer vindt verwijzing plaats naar onderzoeksliteratuur die meer licht kan werpen op de geschetste ontwikkelingen. Deze editie beschrijft de ontwikkeling tot en met 2020, het eerste jaar van de COVID-19-pandemie. De volgende paragraaf beschrijft de wijze van omgang daarmee.

Bronnen brengen criminaliteit slechts deels in beeld. Zo is de politieregistratie afhankelijk van aangiftes en van de eigen opsporing. Wat buiten zicht van deze registratie blijft, is van oudsher aangeduid als het 'dark number'. Slachtofferenquêtes zijn bedoeld om meer zicht te geven op dit 'dark number'. Maar ook deze slachtofferenquêtes missen delicten, namelijk de zogenoemde slachtofferloze delicten (zie ook bijlage 3). Daarnaast ontstaan steeds weer nieuwe vormen van criminaliteit,

zoals cybercriminaliteit. De slachtofferenquêtes rapporteren pas sinds enkele jaren in enige mate over slachtoffers van cybercrime (zie hoofdstuk 3). Door de digitale ontwikkelingen is het vraagstuk van het 'dark number' en van het vaststellen van de omvang van de criminaliteit in Nederland complexer geworden.^{1, 2}

1.3 C&R 2020

C&R 2020 betreft de negentiende editie in de reeks. De inhoud van C&R 2020 is grotendeels vergelijkbaar met de voorgaande uitgave. De hoofdstukken zijn kort en bondig en bestaan uit teksten, kerncijfers en enkele figuren. Daarnaast zijn aparte Excel-tabellen met de onderliggende cijfers beschikbaar bij deze publicatie. De informatie gaat grotendeels over misdrijven en de rechtshandhaving daarbij. Een apart hoofdstuk geeft aandacht aan overtredingen. De publicatie richt zich op de ontwikkelingen op hoofdlijnen en betreft de periode 2010 tot en met 2020.³ Op de website van het WODC zijn de volledige onderliggende gegevens in Excel-formaat vanaf 1995, of zoveel eerder of later, beschikbaar. Bijlage 3 (Bronnen en methoden) en bijlage 7 (Begrippen) geven respectievelijk toelichtingen bij de gehanteerde methoden en gebruikte bronnen, en een toelichting bij de gehanteerde begrippen.

C&R 2020 omvat de strafrechtsketencijfers inclusief het eerste jaar van de COVID-19-pandemie, 2020. COVID-19 en de maatregelen om COVID-19 te beheersen hadden voor het eerst in 2020 grote maatschappelijke impact, en daarmee ook gevolgen voor de strafrechtsketen. De in C&R 2020 gepresenteerde cijfers over 2020 moeten dus worden gezien tegen de achtergrond van de COVID-19-maatregelen. Deze worden hier onderscheiden in algemene maatregelen (zoals de 1,5 meter afstandsregel, zoveel mogelijk thuiswerken en lockdown) en de gevolgen van deze maatregelen specifiek voor de strafrechtsketen (zoals opschorting van de handhaving van de leerplichtwet, tijdelijke gedeeltelijke sluiting van de gerechtsgebouwen, ontstaan van voorraden op diverse plaatsen in de strafrechtsketen door de sluitingen, beperkingen en opschortingen). Een uitgebreid overzicht van algemene COVID-19-maatregelen is opgenomen in bijlage 8. Paragraaf 1.4 geeft het overzicht van de belangrijkste gevolgen voor de strafrechtsketen.

C&R beschrijft de ontwikkelingen in de vorm van jaarcijfers, die slechts beperkt zicht geven op mogelijke COVID-19-effecten. Wat zich qua ontwikkelingen afspeelt in de afzonderlijke maanden binnen het jaar blijft daarmee buiten beeld. Mogelijke verbanden met COVID-19 komen alleen aan de orde, voorzover daar op basis van andere bronnen voldoende aanwijzingen voor zijn. Een aparte publicatie die parallel aan C&R 2020 zal verschijnen gaat meer in detail in op het effect van de COVID-19-pandemie op de criminaliteit en de strafrechtsketen (Moolenaar & Choenni; 2021).⁴

¹ Zo is lokalisatie van digitale criminaliteit bijvoorbeeld een probleem. Cyberaanvallen kunnen hier plaatsvinden, maar de daders kunnen zich elders in de wereld bevinden.

² Het WODC heeft in 2018 een eerste verkennende studie uitgevoerd naar methoden die kunnen helpen om de omvang van verborgen criminaliteit te schatten (Smit et al., 2018).

³ In enkele gevallen worden ontwikkelingen vanaf een later of eerder jaar beschreven, afhankelijk van de beschikbaarheid van cijfers, of om zo een beter beeld van de ontwikkeling te kunnen geven. In sommige gevallen is ervoor gekozen om ontwikkelingen in indexcijfers vanaf 2005 te presenteren, met name om de aansluiting met gerelateerde publicaties op dit gebied eenduidig te houden. Dit geldt bijvoorbeeld voor hoofdstuk 3, waarin gegevens worden gebruikt uit de Veiligheidsmonitor.

⁴ In deze studie wordt het effect van COVID-19 bepaald door regressieanalyses uit te voeren op maandelijkse gegevens over geregistreerde criminaliteit en kwartaalgegevens over verdachten. Ten tweede, wordt het

Voor deze editie heeft het WODC de cijfers over vervolging en berechting in de hoofdstukken 5 (Vervolging) en 6 (Berechting) verzorgd. Dit was ook in de vorige edities (C&R 2017, C&R 2018 en C&R 2019) het geval. De reeksen zijn via dezelfde werkwijze tot stand gekomen en wijken dan ook niet af van die in de voorgaande editie. Daarvóór (C&R 2016 en eerder) verzorgde het CBS deze cijfers. Doordat het WODC een andere werkwijze hanteert bij het afleiden van de cijfers en op onderdelen ook andere definities en keuzes maakt dan het CBS deed, wijken de cijferreeksen op enkele onderdelen af van de reeksen in C&R 2016 en eerder (zie bijlage 3 voor meer achtergrondinformatie).⁵

1.4 Gevolgen van COVID-19-maatregelen op de strafrechtssketen

Box 1 zet de belangrijkste gevolgen van de COVID-19-maatregelen op de strafrechtssketen op een rij, geordend naar onderdeel van de strafrechtssketen. Deze dienen als achtergrondinformatie bij de cijfers over 2020 en de beschreven ontwikkelingen door de jaren heen.

Box 1 De belangrijkste gevolgen van de COVID-19-maatregelen voor de strafrechtssketen⁶

Opsporing en handhaving⁷

- Er zijn een aantal feiten toegevoegd aan de tekstenbundel voor misdrijven, overtredingen en Muldergedragingen 2021 en de feitenboekjes.⁸ Het betreft vooral overtredingen van de mondkapjesplicht, het niet naleven van de 1,5 meter samenleving of te grote groepsvorming.
- De handhaving van de leerplichtwet is opgeschort voor het schooljaar 2019/2020 vanaf 16 maart 2020.⁹
- Vanaf 16 april 2020 werd het mogelijk om jongeren naar Halt te verwijzen voor een overtreding van een COVID-19-maatregel.
- Bij aanhoudingen werden selectieve afwegingen gemaakt over de ernst van delicten in relatie tot het besmettingsgevaar van COVID-19. Door het vele thuisblijven, de 1,5 meter regel, dichte winkels of het verminderde toerisme¹⁰ is de gelegenheid tot meer traditionele vormen van criminaliteit verminderd (denk bijvoorbeeld aan woninginbraak, zakkenrollerij, winkeldiefstallen en oplichting van toeristen, etc.). Daarentegen is de gelegenheid tot gedigitaliseerde criminaliteit juist toegenomen door onder meer toename van onlinehandel.

Prognosemodel Justitiële Ketens ingezet om de langetermijneffecten te bepalen van veranderingen in het aantal verdachten, verschuivingen tussen verschillende soorten delicten, de aanpak van coronavoorraden in de strafrechtssketen en de economische consequenties van COVID-19.

⁵ Het CBS rapporteert nog wel in beperkte mate over vervolging en berechting op Statline. Het CBS relateert deze informatie aan achtergrondkenmerken van de betrokken verdachten. Ook deze cijfers wijken op de genoemde punten af van de hier gepubliceerde reeksen.

⁶ Zie *Kamerstukken II 2019/20*, 35 300 VI, nr. 114.

⁷ Zie ook Bouwmeester et al. (2021).

⁸ Zie <https://www.om.nl/documenten/publicaties/mulderbundel/map/map/mulderbundel-2021>.

⁹ Zie <https://www.onderwijsconsument.nl/leerplichtambtenaren-tijdens-corona/>.

¹⁰ Zo is door de inreisbeperkingen het aantal vliegbewegingen en passagiers in 2020 en 2021 van en naar Nederland zeer sterk gedaald (<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/37478hvv/table?dl=57998>).

Vervolg

- Meer strafbeschikkingen, minder dagvaardingen: het OM heeft een tijdelijk beoordelingskader opgesteld met als doel om een deel van de zaken die doorgaans aan de politierechter werden voorgelegd af te doen met een OM-strafbeschikking.

Rechtsbijstand

- Om de verdachten beter te helpen een weloverwogen besluit over de inschakeling van een advocaat te nemen, is door het OM na afstemming met de advocatuur besloten om in de oproepen voor een OM-strafbeschikking informatie op te nemen over de gevolgen van de OM-strafbeschikking en het belang van juridisch advies in de zaak. Voorts vermelden de oproepen dat de verdachte in aanmerking kan komen voor gefinancierde rechtsbijstand.¹¹
- Het Juridisch Loket heeft besloten al haar fysieke vestigingen te sluiten vanaf 16 maart 2020, maar is wel telefonisch of per e-mail bereikbaar.

Rechtspraak^{12, 13}

- Er was een tijdelijke gedeeltelijke sluiting van de gerechtsgebouwen van 17 maart t/m 10 mei 2020.
- Zaken waarin een rechterlijke beslissing niet kan worden uitgesteld omdat de zaak raakt aan de rechten van verdachten of rechtszoekenden, zijn wel doorgegaan. Het gaat dan bijvoorbeeld om zaken waarbij verdachten vast zaten, waarop een rechterlijke toets moest plaatsvinden, en zaken waarbij zeer ingrijpende spoedeisende beslissingen genomen moesten worden, zoals het uit huis plaatsen van kinderen, ondertoezichtstellingen en vreemdelingenbewaring ter fine van uitzetting. Deze zaken werden online of telefonisch behandeld.
- Gerechtsgebouwen werden aangepast om aan de algemene COVID-19-richtlijnen te voldoen. De voorzieningen voor het houden van online zittingen en overleggen via telefonische (beeld)verbindingen zijn uitgebreid.
- Bij het opstarten van rechtszaken op 11 mei 2020 is voorrang gegeven aan rechtbankzaken, in het bijzonder jeugdzaken.
- Uitgangspunt vanaf 11 mei 2020 is dat de gerechten zoveel mogelijk zaken fysiek of online op zitting zullen behandelen, tenzij de zaak schriftelijk kan worden afgedaan. Indien het niet mogelijk is om de zaak fysiek of online op zitting te behandelen, kan de zitting telefonisch plaatsvinden.
- Een aantal zaken, die doorgaans bij rechtbanken en gerechtshoven door de meervoudige kamer worden behandeld, zijn afgedaan door de enkelvoudige kamer.
- Kantonzittingen worden weer gehouden vanaf 1 september 2020.

Reclassering, kindbescherming en Halt

- De uitvoering van werk- en leerstraffen door de Raad voor de Kinderbescherming en de Reclassering en de uitvoering van de Halt-straf zijn vanaf 16 maart 2020 opgeschort omdat niet voldaan kan worden aan de geldende COVID-19-richtlijnen.

¹¹ Zie *Kamerstukken II 2020/21*, nr. 614.

¹² Zie de tijdelijke algemene regeling zaaksbehandeling Rechtspraak: <https://www.rechtspraak.nl/coronavirus-%28COVID-19%29/Paginas/tijdelijke-algemene-regeling-zaaksbehandeling-rechtspraak.aspx>, geraadpleegd op 11 augustus 2021. Deze regeling geldt vooralsnog tot 1 oktober 2021.

¹³ Voor een COVID-19-tijdljn voor de rechtspraak zie <https://www.advocatenorde.nl/standpunten/corona>.

- Voor de andere taken van de reclassering, advisering en toezicht, geldt dat huisbezoeken tot nader order komen te vervallen van 16 maart t/m 30 mei 2020. Waar mogelijk werd in plaats daarvan telefonisch contact onderhouden.
- Zolang de sluiting van scholen van kracht is geweest, is alle voorlichtingen en zijn alle schoolspreekuren en ouderavonden die Halt verzorgt, vervallen.
- Vanaf april 2020 heeft de Raad voor de Kinderbescherming de uitvoering van de taakstraffen in lijn met geldende COVID-19-richtlijnen weer opgestart. Voor de werkstraffen is een aantal aanpassingen doorgevoerd en leerstraffen vinden digitaal plaats.
- Vanaf 1 juni 2020 heeft de Reclassering de uitvoering van de taakstraffen in lijn met geldende COVID-19-richtlijnen weer opgestart.

Dienst Justitiële Inrichtingen

- Vanaf 14 maart t/m 14 juni 2020 werd het bezoek in de justitiële inrichtingen opgeschort, met uitzondering van ouders van minderjarige gedetineerden en advocaten.
- Vanaf 14 maart t/m 31 juli 2020 waren alle verlopen van gedetineerden, tbs-gestelden en justitiële jeugdigen opgeschort. Vanaf 1 augustus 2020 was beperkt verlof mogelijk. Vanaf 21 juni 2021 zijn verlofmogelijkheden hervat.
- Van een beperkte groep gedetineerden werd de detentie geschorst van 14 maart t/m 30 juni 2020. Dit betreft gedetineerden die aan het eind van hun straf zitten en al een groot deel van de tijd buiten de penitentiaire inrichting verblijven. Na afloop van deze noodmaatregel werd de detentie hervat.
- Van 14 maart t/m 31 juli 2020 werden geen personen opgeroepen voor de tenuitvoerlegging van hun vonnis (zelfmelders). Het betreft veroordeelden van relatief lichte delicten met een korte straf.
- Van 14 maart t/m 31 juli 2020 werden vervangende hechtenissen voor niet betaalde geldboetes of niet-voltooid taakstraffen niet ten uitvoer gelegd (arrestanten).
- Om aan de algemene COVID-19-richtlijnen te voldoen, kon een deel van de capaciteit van de justitiële inrichtingen niet gebruikt worden.
- Nieuwe gedetineerden werden van 14 maart t/m 31 juli 2020 voor een periode van twee weken op een éénpersoonscel (EPC) in plaats van een meerpersoonscel (MPC) geplaatst en gemonitord. Per 1 augustus 2020 werd deze periode verkort naar acht dagen. Per 21 juni 2021 werd dit verkort naar vijf dagen.

Strafrechtsketen

- Door de sluitingen, beperkingen en opschortingen zijn op diverse plaatsen in de strafrechtsketen voorraden ontstaan.¹⁴
- In de Tijdelijke Wet COVID-19 Justitie en Veiligheid is onder andere geregeld het horen/verhoren per telefoon in strafzaken, de mondelinge behandeling van strafzaken langs elektronische weg en de verlenging van de termijn voor de tenuitvoerlegging van taakstraffen.

1.5 Opbouw van deze publicatie

Het vervolg van deze publicatie is als volgt opgebouwd.

Hoofdstuk 2 (Het Nederlandse strafrechtssysteem) geeft een beschrijving van het Nederlandse strafrechtssysteem, en laat daarbij zien welke instanties en actoren

¹⁴ Zie *Kamerstukken II 2019/20*, 29 279, nr. 601 en *Kamerstukken II 2020/21*, nr. 614 en 651.

een rol spelen. Ook geeft het inzicht in recente relevante jurisprudentie. Het hoofdstuk kan dienen als referentiekader voor de overige hoofdstukken.

Hoofdstuk 3 (Criminaliteit en slachtofferschap) laat zien hoe vaak burgers slachtoffer worden van verschillende soorten criminaliteit. Verder besteedt dit hoofdstuk aandacht aan kenmerken van deze slachtoffers, aan de aangiftebereidheid en aan maatregelen tegen criminaliteit en onveiligheidsgevoelens van burgers. De bron voor dit hoofdstuk is de Veiligheidsmonitor, een tweejaarlijks (in oneven jaren) terugkerend bevolkingsonderzoek. Dit jaar heeft geen onderzoek plaats gevonden. De meest recente gegevens betreffen daarom de gegevens uit de vorige editie.

Hoofdstuk 4 (Misdrijven en opsporing) beschrijft de aard en omvang van de door de politie geregistreerde misdrijven: hoeveel processen-verbaal zijn door de politie opgemaakt, om wat voor misdrijven gaat het, hoeveel zaken zijn opgehelderd? Daarnaast komen het aantal geregistreerde verdachten en de kenmerken van deze verdachten in beeld. Een aparte paragraaf belicht de minderjarige verdachten.

Hoofdstuk 5 (Vervolg) gaat een stap verder in de strafrechtsketen en geeft een beschrijving van de instroom en afdoening van misdrijfzaken in eerste aanleg door het Openbaar Ministerie (OM). Daarnaast komt de aard van de behandelde misdrijven aan bod. Ook hier komen de minderjarigen specifiek aan de orde.

Hoofdstuk 6 (Berechting) beschrijft de wijze van afdoening door de rechter en de daarbij opgelegde straffen en maatregelen, voor naar groepen onderscheiden misdrijfzaken. Ook hier komen de zaken met minderjarige verdachten specifiek aan de orde.

Hoofdstuk 7 (Tenuitvoerlegging van sancties) beschrijft de tenuitvoerlegging van verschillende soorten strafrechtelijke sancties tegen meerderjarigen en minderjarigen in Nederland. Het gaat om sancties die de verschillende sectoren van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI), de Reclassering, de Raad voor de Kinderbescherming en het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB) ten uitvoer leggen.

Hoofdstuk 8 (De strafrechtsketen in samenhang) brengt de informatie over stromen en ontwikkelingen in de verschillende onderdelen van de strafrechtsketen bij elkaar en beschrijft de belangrijkste ontwikkelingen en de samenhang daartussen. Ook dit hoofdstuk besteedt specifiek aandacht aan de minderjarigen.

Hoofdstuk 9 (Overtredingen) beschrijft de behandeling van overtredingen. Hierbij is vooral informatie bekend over verkeersovertredingen en (andere) overtredingen die politie en bijzondere opsporingsdiensten strafrechtelijk of anderszins afhandelen.

Hoofdstuk 10 (Uitgaven aan sociale veiligheid) beschrijft de uitgaven aan sociale veiligheid door de overheid. Daarnaast beschrijft het de overheidsinkomsten uit sociale veiligheid. Dit hoofdstuk wordt tweejaarlijks geactualiseerd. Dit jaar heeft geen actualisatie plaatsgevonden van de cijfers. De gegevens zijn gelijk aan die van de vorige editie.

Hoofdstuk 11 (Nederland in internationaal perspectief) plaatst de Nederlandse gegevens over criminaliteit en rechtshandhaving in internationaal perspectief: hoe verhoudt de omvang en ontwikkeling van de criminaliteit en de strafrechtelijke reactie daarop in Nederland zich tot die in andere Europese landen en enkele landen daarbuiten? Er heeft geen actualisatie plaatsgevonden van de cijfers in dit hoofdstuk. De gegevens zijn gelijk aan die van de vorige editie.

Bijlage 1 (Medewerkers) bevat een lijst met namen van personen die hebben meegewerkt aan deze editie van C&R.

Bijlage 2 (Classificaties en indelingen) biedt een overzicht van de gehanteerde classificaties van delicten. Daarnaast is hierin de regio-indeling van de politie opgenomen.

Bijlage 3 (Bronnen en methoden) geeft inzicht in de gebruikte statistische bronnen en methoden.

Bijlage 4 (Tabellen) biedt een overzicht van alle tabeltitels die in Excel-formaat op de website van het WODC beschikbaar zijn.

Bijlage 5 geeft een overzicht van de gehanteerde afkortingen.

Bijlage 6 (Stroomschema strafrecht) laat een stroomschema zien van de justitiële keten van misdrijven en overtredingen.

Bijlage 7 (Begrippenlijst) biedt een lijst van begrippen en definities, waar nodig aangevuld met de telwijze en het telmoment.

Bijlage 8 (Algemene COVID-19-maatregelen) geeft een overzicht van de belangrijkste algemene COVID-19-maatregelen.

Bijlage 9 (Trefwoordenregister) vergroot de toegankelijkheid van de publicatie middels een overzicht van trefwoorden met bladzijde nummers.

Deze editie van C&R bouwt ook weer voort op voorgaande edities. Hierbij hebben de huidige, bij de hoofdstukken vermelde auteurs dankbaar gebruikgemaakt van bijdragen van eerdere auteurs.

2 Het Nederlandse strafrechtstelsel

W.M. de Jongste

Het Nederlandse strafrechtstelsel kan worden gedefinieerd als het geheel van organen, procedures en beslissingen dat is gericht op de handhaving van het strafrecht.¹ De basis van het Nederlandse strafrechtstelsel wordt gevormd door het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering. Het Wetboek van Strafrecht beschrijft de belangrijkste misdrijven en overtredingen (strafbare feiten). Het Wetboek van Strafvordering beschrijft wanneer iemand als verdachte van een strafbaar feit wordt aangemerkt en hoe in dat geval de bevoegdheden, rechten en plichten van de verschillende organen zijn geordend.

Sinds 2014 wordt gewerkt aan een nieuw Wetboek van Strafvordering. Het bestaande wetboek is bijna honderd jaar oud en is toe aan een integrale vernieuwing. De memorie van toelichting bij boek 1 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering² beschrijft een vijftal ontwikkelingen die een modernisering van het huidige wetboek nodig maken. Naast de hoofddoelstelling van het strafprocesrecht zoals verwoord in het wetboek van 1926: '(...) zooveel mogelijk bevorderen van de toepassing van de strafwet op den werkelijk schuldige en tevens de veroordeeling, kan het zijn, de vervolging van den niet-schuldige naar vermogen verhinderen', zijn nevens doelstellingen een belangrijkere plaats gaan innemen. Bijvoorbeeld de rechten en vrijheden van de verdachte en andere procesdeelnemers waaronder het slachtoffer. In de tweede plaats is sprake van een verandering van de aard van de criminaliteit waardoor de handhaving om andere bevoegdheden vraagt en is sprake van een uitbreiding van de strafrechtelijke sancties die kunnen worden opgelegd. Zo is naast gevangenisstraf, hechtenis en geldboete de taakstraf als hoofdstraf vormgegeven, zijn maatregelen als tbs en ISD aan het sanctiearsenaal toegevoegd en kent de wet tegenwoordig de buitengerechtelijke afdoening via de strafbeschikking. Ten derde vindt een verandering in de rolverdeling tussen de strafvorderlijke actoren plaats, onder andere door de professionalisering van de politie. Ten vierde is sprake van een internationalisering van de strafrechtspleging door regels die zien op internationale en Europese strafvorderlijke samenwerking. Ten slotte zijn in de loop der tijd nieuwe technieken beschikbaar gekomen (telefoontap, direct af luisteren, DNA-onderzoek) die de wijze waarop strafvordering plaatsvindt wijzigt en nog verder zal kunnen wijzigen.

Het nieuwe Wetboek van Strafvordering zal bestaan uit acht boeken.

De eerste zes boeken zijn in concept gereed en voor advies voorgelegd aan de Raad van State.³ Het gaat om: strafvordering in het algemeen, het opsporingsonderzoek, beslissing omtrent vervolging, berechting, rechtsmiddelen en bijzondere regelingen. De boeken 7 (internationale samenwerking in strafzaken) en 8 (tenuitvoerlegging) zijn vooruitlopend op de invoering van het nieuwe wetboek als nieuwe boeken 6 en 7 in het huidige wetboek ingevoegd.

De Commissie implementatie nieuw Wetboek van Strafvordering (Commissie-Letschert) adviseerde eind 2020 over de implementatiestrategie en gaf een raming

¹ Inclusief Caribisch Nederland (Bonaire, Sint-Eustatius en Saba). Per 1 augustus 2020 geldt ook in Caribisch Nederland apart jeugdstrafrecht.

² www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/nieuwe-wetboek-van-strafvordering/documenten/publicaties/2020/07/30/ambtelijke-versie-juli-2020-memorie-van-toelichting-wetboek-van-strafvordering.

³ Nieuwe Wetboek van Strafvordering voor advies naar Raad van State | Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl.

van de kosten.⁴ Bij de aanbieding van het advies aan de Tweede Kamer lieten de Ministers van Justitie en Veiligheid en voor Rechtsbescherming weten: 'Een beslissing over het verder brengen, de wijze van implementeren van het nieuwe Wetboek van Strafvordering en het al dan niet overnemen van de overige aanbevelingen van de commissie is aan het nieuwe kabinet. Op de meerjarenbegroting van het ministerie van JenV zijn die voor de implementatie benodigde middelen op dit moment niet voorhanden.'⁵

Organisaties in de strafrechtpraktijk willen alvast ervaring opdoen met enkele onderdelen van het nieuwe wetboek. Om die reden is het voorstel voor de Innovatiewet Strafvordering aan de Tweede Kamer aangeboden. Het wetsvoorstel zorgt voor aanpassing van het huidige Wetboek van Strafvordering (Sv) zodat in een aantal pilots gedurende enkele jaren in de praktijk ervaring kan worden opgedaan.⁶ In het vierde boek van het huidige wetboek wordt een aparte titel opgenomen die het mogelijk maakt om in voorkomende gevallen af te wijken van toepasselijke bepalingen. Voorgesteld wordt om in het kader van de opsporing netwerkzoeking (doorzoeken van de cloud-omgeving van een telefoon) na inbeslagneming mogelijk te maken. Een ander voorstel is de mogelijkheid dat na inbeslagneming van een geautomatiseerd werk later binnenkomende berichten voor een bepaalde periode kunnen worden onderzocht in het kader van de opsporing. Verder om een opname van beeld, geluid, of beeld en geluid aan te merken als een wettig bewijsmiddel. De bevoegdheden van de hulpofficier van justitie zullen worden uitgebreid met enkele lichtere bevoegdheden die nu nog alleen door de officier van justitie mogen worden uitgeoefend. Voor de rechter wordt het mogelijk om tijdens een lopende een procedure bij de rechtbank of het gerechtshof prejudiciële vragen te stellen aan de Hoge Raad. En ten slotte wordt een regeling voorgesteld voor mediation na aanvang van het onderzoek ter terechtzitting.

Het onderhavige hoofdstuk geeft een beschrijving van het huidige Nederlandse strafrechtssysteem en laat daarbij zien welke instanties en actoren een rol spelen. Ook geeft het inzicht in recente relevante jurisprudentie. Het hoofdstuk kan dienen als referentiekader voor de overige hoofdstukken.

Dit hoofdstuk is als volgt opgebouwd. Paragraaf 2.1 geeft een omschrijving van enkele begrippen en actoren die centraal staan binnen de strafrechtspleging.⁷

In de daaropvolgende paragrafen komen de opsporing (paragraaf 2.2), de vervolging (paragraaf 2.3), de berechting (paragraaf 2.4) en de tenuitvoerlegging (paragraaf 2.5) aan bod. In paragraaf 2.6 worden nog enkele andere belangrijke actoren en instellingen besproken die ook betrokken zijn bij het functioneren van het strafrechtssysteem.

Daarnaast kunnen – buiten het eigenlijke strafrechtssysteem – bepaalde bestuursorganen ter handhaving van bestuurlijke ordeningswetgeving met een bestuurlijke strafbeschikking sancties opleggen. Het gaat dan bijvoorbeeld om de mogelijkheid van gemeenten om handhavend op te treden tegen veelvoorkomende vormen van overlast, of sanctionering door bestuursorganen van bepaalde milieuovertredingen en strafbare feiten op belasting- en douanegebied. Het aantal wetten dat voorziet in door bestuursorganen op te leggen sancties is de afgelopen jaren sterk toegenomen.⁸ Daarom zal ook een korte beschrijving van de bestuurlijke handhaving worden gegeven (paragraaf 2.2).

⁴ Advies van de Commissie implementatie nieuw Wetboek van Strafvordering, Den Haag, december 2020.

⁵ *Kamerstukken II 2020/21*, 29 279, nr. 637.

⁶ *Kamerstukken II 2020/21*, 35 869.

⁷ Er wordt in dit hoofdstuk naar aanleiding van bepaalde onderwerpen wel verwezen naar dit mogelijk toekomstig recht.

⁸ Inmiddels zijn er ruim 150 bestuursrechtelijke wetten die een boeteregeling kennen.. Zie Albers (2019).

2.1 Centrale begrippen en personen in de strafrechtspleging

Deze paragraaf gaat allereerst kort in op de begrippen 'strafbaar feit' en 'straf-(proces)recht'. Vervolgens wordt aandacht besteed aan de verdachte, het slachtoffer, de getuige en de deskundige.

2.1.1 *Strafbaar feit en het straf(proces)recht*

De term 'strafbaar feit' is onlosmakelijk verbonden aan het begrip 'criminaliteit' en verwijst naar alle soorten menselijke gedragingen die door de wetgever strafbaar zijn gesteld. Een strafbaar feit is een gedraging (een combinatie van doen en nalaten) van een natuurlijke of een rechtspersoon (artikel 51 Sv) waarop een straf is gesteld (strafbedreiging) en dat aanleiding kan geven tot een strafvervolgning. Strafbare feiten worden ook wel *delicten* genoemd en zijn beschreven in het Wetboek van Strafrecht (Sr). Daarnaast zijn strafbare feiten opgenomen in bijzondere wetten, die gaan over bepaalde situaties zoals deelname aan het verkeer of handelen in verdovende middelen. Dat wordt aangeduid als bijzonder strafrecht. Voorbeelden bijzondere wetten zijn: de Wegenverkeerswet 1994 (WVW), de Opiumwet (OW), de Wet Wapens en munitie (WWM) en de Wet op de economische delicten (WED).

Er worden twee soorten strafbare feiten onderscheiden, namelijk *misdrijven* en *overtredingen*.⁹ Overtredingen zijn relatief lichte feiten, misdrijven zijn ernstigere feiten.¹⁰ Voorbeelden van misdrijven zijn verkrachting, mishandeling, inbraak en diefstal. Openbare dronkenschap en rijden zonder rijbewijs zijn voorbeelden van overtredingen. De wet bepaalt of een strafbaar feit is aan te merken als een misdrijf of een overtreding.¹¹ De commune strafbare feiten staan omschreven (gecodeficieerd) in Boek II (misdrijven) en Boek III (overtredingen) Sr.¹² Bij de bijzondere wetten is vaak voor een andere indeling gekozen. Uit een specifieke wettelijke bepaling volgt dan het onderscheid tussen misdrijven en overtredingen.

Nota bene: de statistische informatie in de overige hoofdstukken van deze editie gaat grotendeels over misdrijven en de rechtshandhaving in de verschillende onderdelen van de strafrechtketen. Maar hoofdstuk 9 (Overtredingen) geeft cijfers over overtredingen.

Voor alle strafbare feiten geeft de wet aan welke straf maximaal kan worden opgelegd. Elk delict heeft een eigen wettelijk strafmaximum. De rechter mag in beginsel niet zwaarder straffen dan dit specifieke maximum.¹³ De rechter kan wel een lagere

⁹ Vroeger, dat wil zeggen vóór 1886, bestond er een driedeling in strafbare feiten, namelijk misdrijven, wanbedrijven en overtredingen.

¹⁰ Een onderliggend criterium op basis waarvan het ene delict als een misdrijf en het andere als een overtreding kan worden gekwalificeerd lijkt niet te bestaan. Voortvloeiend uit het onderscheid zijn wel enkele verschillen te duiden. Een overtreding wordt bijvoorbeeld niet bedreigd met gevangenisstraf, maar met hechtenis. Verder bepaalt het onderscheid vaak welk soort rechter bevoegd is om kennis te nemen van de strafzaak en in hoeverre dwangmiddelen (bijvoorbeeld telefoontap) mogen worden ingezet. Ten slotte is een poging tot een overtreding niet strafbaar en een poging tot een misdrijf wel.

¹¹ De wet geeft geen definitie van de begrippen overtreding en misdrijf.

¹² Met het *commune* strafrecht wordt bedoeld het reguliere strafrecht, zoals geregeld in het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering in tegenstelling tot het bijzondere strafrecht, zoals geregeld in bijzondere wetten, bijvoorbeeld de Wet op de economische delicten.

¹³ In bepaalde gevallen kan dit strafmaximum worden verhoogd, bijvoorbeeld bij recidive in de zin van artikel 43a Sr. Voor een aantal strafsoorten bestaat er een algemeen (en absoluut) geldend wettelijk strafmaximum.

straf opleggen. De absolute ondergrens wordt gevormd door het rechterlijk pardon, dit wil zeggen dat de rechter de mogelijkheid heeft om bij een veroordeling in het geheel geen straf (of maatregel) op te leggen. Wordt er wel een straf opgelegd, dan geldt voor een aantal strafsoorten een algemeen wettelijk strafminimum.¹⁴

Het geheel van strafbare feiten en de daarbij behorende strafbedreigingen wordt ook wel het *materiële strafrecht* genoemd. De strafbaar gestelde gedragingen en de manier waarop de overheid daarop reageert, zijn neergelegd in de wet. 'Geen feit is strafbaar dan uit kracht van een daaraan voorafgegane wettelijke strafbepaling', aldus artikel 1 lid 1 Sr. In dit artikel wordt het aan het Nederlandse strafrecht ten grondslag liggende legaliteitsbeginsel tot uitdrukking gebracht. Dit houdt in dat niemand veroordeeld kan worden voor een feit dat niet bij wet strafbaar is gesteld. Bovendien is een feit alleen strafbaar als het op het moment dat het werd begaan volgens de wet een strafbaar feit opleverde. De wetgever mag gedragingen niet met terugwerkende kracht strafbaar stellen (art. 1 lid 2 Sr). En de rechter mag alleen die sancties opleggen die de wet aan het strafbare feit verbindt.

Naast het materiële strafrecht kennen we het *formele strafrecht*, oftewel het strafprocesrecht. Het formele strafrecht is beschreven in het Wetboek van Strafvordering (Sv)¹⁵ en regelt op welke wijze en door welke personen en instanties wordt onderzocht of een strafbaar feit is begaan en door wie en op grond van welke maatstaven wordt beslist over de strafrechtelijke sancties die daarop kunnen volgen. De procesuele benadering van het legaliteitsbeginsel is geformuleerd in artikel 1 Sv: 'Strafvordering vindt alleen plaats op de wijze bij de wet voorzien.' Strafvordering brengt een inbreuk op rechten en vrijheden van burgers mee. Het legaliteitsbeginsel bindt de overheid aan de wet als het gaat om het maken van een dergelijke inbreuk. Het betekent bijvoorbeeld dat de politie zich bij het gebruik van opsporingsmethoden en dwangmiddelen moet houden aan de wet, dat daaraan soms een machtiging van een rechter-commissaris (r-c) vooraf moet gaan en dat bepaalde sancties, zoals gevangenisstraf of een tbs-maatregel, alleen door een rechter mogen worden opgelegd.

Zowel het materiële als het formele strafrecht is gericht op de rechtmatige strafvervolgning van ongewenst gedrag en levert daarmee een bijdrage aan de veiligheid van individuele burgers en van de samenleving als geheel. De bevordering van de veiligheid in een rechtsstaat staat niet op zichzelf, maar staat in het teken van het garanderen van de vrijheid van burgers. Daarom moet tegelijkertijd sprake zijn van bescherming tegen willekeurige strafvervolgning.

2.1.2 De verdachte

Een verdachte is 'degene te wiens aanzien uit feiten of omstandigheden een redelijk vermoeden van schuld aan een strafbaar feit voortvloeit' (art. 27 lid 1 Sv). De meeste verdachten zijn natuurlijke personen, maar ook een rechtspersoon kan verdachte zijn. De strafbare gedraging moet in redelijkheid aan de rechtspersoon kunnen worden toegerekend. Op basis van artikel 6 lid 2 van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) en artikel 14 lid 2 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR) moet de verdachte geacht worden onschuldig te zijn (*praesumptio innocentiae*) totdat een rechter definitief een uitspraak heeft gedaan en hij schuldig is bevonden. Daarom wordt de term 'verdachte' gebruikt. Tot aan de invoering van

Dit betreft alle hoofdstraffen, zijnde gevangenisstraf, hechtenis, taakstraf en geldboete. Voor minderjarigen zie artikel 77s Sr.

¹⁴ Voor alle hoofdstraffen, behalve voor de taakstraf, geldt een algemeen wettelijk strafminimum.

¹⁵ Ook de bijzondere wetten kennen bepalingen van formele (strafprocesrechtelijke) aard.

de Wet OM-afdoening was het alleen aan de rechter overgelaten om de schuld van de verdachte vast te stellen. Maar de Wet OM-afdoening bepaalt dat de officier van justitie (OvJ) al voorafgaand aan het uitvaardigen van een OM-strafbeschikking de schuld van de verdachte aan een strafbaar feit moeten hebben vastgesteld.¹⁶

Om als verdachte te kunnen worden aangemerkt, moet er sprake zijn van een vermeend strafbaar feit én van een redelijk vermoeden van schuld van de betrokkene aan dat vermeende strafbare feit. Het vermoeden moet blijken uit feiten of omstandigheden, zoals getuigenverklaringen of de resultaten van sporenonderzoek. De formele verdenking betekent dat tegen een verdachte dwangmiddelen kunnen worden toegepast, zoals aanhouding voor verhoor (zie ook paragraaf 2.2). In beginsel mogen tegen een persoon tegen wie (nog) geen redelijk vermoeden van schuld bestaat géén strafrechtelijke dwangmiddelen worden toegepast. De Wet bijzondere opsporingsbevoegdheden (Wet BOB, art. 126g t/m 126ii Sv) vormt hierop een uitzondering. Dwangmiddelen als stelselmatige observatie, infiltratie, opnemen van vertrouwelijke communicatie en opnemen van telecommunicatie mogen onder bepaalde omstandigheden ook worden uitgeoefend tegen personen die (nog) geen verdachte zijn in bovengenoemde zin. In dat geval spreekt men ook wel van 'vroeg-verdachten'.

Een verdachte heeft recht op een eerlijk proces (art. 6 EVRM) en kan in het strafproces bepaalde rechten uitoefenen. Zo hoeft een verdachte niet mee te werken aan zijn eigen veroordeling door het afleggen van een belastende verklaring. Een verdachte heeft het recht om te zwijgen (art. 29 Sv). Voorafgaand aan een verhoor moet een verdachte hierop worden gewezen. Verder mag de verdachte niet onder druk worden gezet om een verklaring af te leggen (pressieverbod, art. 29 Sv) en heeft hij/zij het recht op bijstand door een raadsman¹⁷ en het recht op inzage in de processtukken (art. 30 Sv). Een verdachte heeft verder recht op behandeling van zijn zaak binnen een redelijke termijn (art. 6 EVRM). Wordt deze termijn overschreden, dan kan dat leiden tot strafvermindering. Iemand die ten onrechte verdachte is geweest en daarvan nadeel heeft ondervonden, bijvoorbeeld om dat hij onterecht ingesloten was in een politiecel, kan een beroep doen op schadevergoeding door de overheid. De wet bepaalt in welke gevallen schadevergoeding kan worden verzocht (art. 89 en 591a Sv). Daarbij kan het gaan om vergoeding van de materiele en van de immateriële schade. Er zijn door het Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht (LOVS) bedragen afgesproken waar de rechtbanken zich bij aansluiten.¹⁸

¹⁶ De Wet OM-afdoening wordt verder besproken in paragraaf 2.3.3.

¹⁷ In beginsel kiest de verdachte zelf een raadsman (art. 38 lid 1 Sv). Naast de gekozen raadsman bestaat de aangewezen raadsman (art. 40 e.v. Sv). Afhankelijk van de hoogte van het inkomen of vermogen kan de verdachte in aanmerking komen voor gesubsidieerde rechtsbijstand. De Raad voor Rechtsbijstand (RvR) regelt de gesubsidieerde rechtsbijstand op basis van de Wet op de Rechtsbijstand (WRB). Rechtsbijstand op grond van een aanwijzing van de RvR aan degene die op grond van een bevel tot voorlopige hechtenis vast zit, is in beginsel kosteloos. Dat geldt ook voor gevallen waarin krachtens enig wettelijk voorschrift in het Wetboek van Strafrecht of het Wetboek van Strafvordering en enkele andere wetten een raadsman is aangewezen of op last van de rechter is toegevoegd (art. 43 lid 1 en 2 WRB). De kosten van rechtsbijstand die zijn gemoeid met de aanwijzing van een raadsman kunnen echter na een onherroepelijke veroordeling op de veroordeelde worden verhaald indien blijkt dat hij voldoende draagkrachtig is (art. 43 lid 3 WRB). De raadsman geeft juridische (en morele) bijstand aan de verdachte, komt op voor diens (rechts)belangen en is soms de woordvoerder van de verdachte. De relatie tussen de verdachte en zijn raadsman is een vertrouwensrelatie. De raadsman is verplicht tot geheimhouding van hetgeen hem in zijn hoedanigheid als raadsman door zijn cliënt wordt toevertrouwd en hoeft daarover in rechte niet te getuigen (zie het verschoningsrecht van art. 218 Sv).

¹⁸ Zie ook Kwakman (2003), Berghuis et al. (2016) en Oriëntatiepunten voor straftoemeting en LOVS-afspraken (mei 2021).

Sinds 1 maart 2017 zijn het recht voor aangehouden verdachte om voorafgaand aan het politieverhoor een raadsman te raadplegen (consultatiebijstand) en het recht op bijstand door een raadsman tijdens het politieverhoor (verhoorbijstand)¹⁹ in het Wetboek van Strafvordering verankerd. Deze rechten vloeien voort uit jurisprudentie van het EHRM (en in navolging daarvan de Hoge Raad)²⁰ en Europese regelgeving.²¹

In hoofdstuk 4 (Misdrijven en opsporing) komt het aantal geregistreerde verdachten en de kenmerken van deze verdachten in beeld, waaronder de minderjarige verdachten.

2.1.3 Het slachtoffer

Slachtoffers van strafbare feiten zijn doorgaans burgers. Maar ook bedrijven en instellingen kunnen slachtoffer zijn. In het strafproces was de rol van het slachtoffer lange tijd beperkt tot die van getuige en/of aangever. Hierin is de laatste jaren verandering gekomen.²² De positie van het slachtoffer binnen het strafproces is aanzienlijk versterkt. Onder meer door de introductie en verruiming van het spreekrecht en het recht op informatie, de introductie van rechten met betrekking tot het kennisnemen en voegen van processtukken en de mogelijkheid om schade als gevolg van een strafbaar feit in het strafproces te verhalen. Met de implementatie van de Europese richtlijn minimumnormen slachtoffers op 1 april 2017 zijn die rechten uitgebreid.²³ Slachtoffers hebben sindsdien recht op maatregelen die hen tijdens de strafprocedure bescherming bieden tegen secundaire victimisatie, intimidatie en vergelding en het risico van emotionele of psychologische schade. Ook kunnen zij

¹⁹ Zie onder andere het onderzoek van Verhoeven en Stevens (2013).

²⁰ Zie onder andere EHRM 27 november 2008, NJ 2009, 214 (*Salduz*), EHRM 11 december 2008, NJ 2009, 215 (*Panovits*) en HR 30 juni 2009, NJ 2009, 349, HR 30 juni 2009, NJ 2009, 350 en HR 30 juni 2009, NJ 2009, 351. Volgens de Hoge Raad levert het gebruik van verklaringen afgelegd door een verdachte tijdens verhoren zonder dat hij werd bijgestaan door een raadsman, strijd op met het recht op een eerlijk proces (HR 17 december 2019, ECLI:1985).

²¹ De wijzigingen zijn uitgewerkt in twee verschillende wetten. In de ene wet zijn alleen elementen opgenomen die noodzakelijk zijn voor de implementatie van de Europese richtlijn 2013/48/EU van 22 oktober 2013 strekkende tot een algemeen recht op verhoorbijstand aan alle verdachten (Wet van 17 november 2016, *Stb.* 2016, 475). Deze richtlijn stelt het recht op rechtsbijstand niet meer afhankelijk van de vraag of er is overgegaan tot aanhouding, maar of er sprake is van een verdachte. De andere wet ziet op de eerste fase van het opsporingsonderzoek en is bedoeld als inbedding van het recht op toegang tot een raadsman (Wet van 17 november 2016, *Stb.* 2016, 476).

²² Internationaal is die aandacht terug te vinden in onder andere regelgeving: The United Nations Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and the Abuse of Power, A/RES/40/34 en de Recommendation no. R. 85 (11) on the Position of Victims in the Framework of Criminal Law and Procedure, van de Raad van Europa. Verder de uit 2005 stammende Guidelines on Justice for Child Victims and Witnesses of Crime van de Verenigde Naties en de Recommendation Rec (2006) 8 of the Committee of Ministers to member states on assistance to crime victims. Op 25 oktober 2012 is de Europese richtlijn 2012/29/EU vastgesteld die betrekking heeft op de minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ. zie nader over deze Europese richtlijn Van der Leij (2015).

²³ Wet van 8 maart 2017, houdende implementatie van richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ (PbEU 2012, L 315), *Stb.* 2017, 90.

onder omstandigheden aanspraak maken op een vertaling van schriftelijke informatie. Bovendien is met deze wetswijziging de groep die aanspraak kan maken op slachtofferrechten uitgebreid met nabestaanden.

Een slachtoffer kan zich laten bijstaan door Slachtofferhulp Nederland, een raadsman en een tolk.²⁴ Slachtoffers van een zeden- of geweldsmisdrijf komen onder omstandigheden in aanmerking voor kosteloze rechtsbijstand (art. 44 lid 4 Wet op de rechtsbijstand).

Het slachtoffer kan op verschillende manieren vergoeding krijgen voor geleden materiële of immateriële schade. Het slachtoffer kan zich in het strafproces als 'benadeelde partij' voegen, om zodoende schadevergoeding van de dader te eisen. De strafrechter kan (al dan niet naast het toewijzen van de vordering van de benadeelde partij) ook uit zichzelf de verdachte tot een schadevergoeding veroordelen: de schadevergoedingsmaatregel.²⁵ Als een veroordeelde die schadevergoedingsmaatregel niet op tijd betaalt kan hij worden vastgezet. Onder bepaalde omstandigheden kan de schadevergoeding in dergelijke gevallen alvast uit een voorschotfonds aan het slachtoffer worden uitgekeerd. De rechter kan ook als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke straf een schadevergoeding opleggen of de storting van een som geld bevelen aan een instelling die de belangen van slachtoffers behartigt. In sommige gevallen komt het slachtoffer in aanmerking voor een uitkering uit het Schadefonds geweldsmisdrijven. Ten slotte kan het slachtoffer schadevergoeding eisen via een procedure bij de civiele rechter.

Sinds 1 januari 2019 kunnen naasten en nabestaanden van een slachtoffer zich onder omstandigheden in het strafproces voegen met een vordering tot vergoeding van affectieschade.²⁶ Daarnaast is voorzien in de mogelijkheid voor derden om zich in het strafproces te voegen voor kosten die zij ten behoeve van het slachtoffer hebben gemaakt (zogenoemde 'verplaatste schade' als bedoeld in artikel 6:107 lid 1 Burgerlijk Wetboek). Met het recent aangenomen wetsvoorstel uitbreiding slachtofferrechten²⁷ wordt een verdere versteviging en verankering van de positie van het slachtoffer in het strafproces nagestreefd. De wet introduceert onder meer een verplichting voor de verdachte om op de rechtszitting en bij de uitspraak te verschijnen, als hij zich in voorlopige hechtenis bevindt in verband met een ernstig zeden- of geweldsmisdrijf. Hoofdstuk 3 (Criminaliteit en slachtofferschap) laat zien hoe vaak burgers slachtoffer worden van verschillende soorten criminaliteit. Verder besteedt dit hoofdstuk cijfermatige aandacht aan kenmerken van deze slachtoffers, aan de aangiftebereidheid en aan maatregelen tegen criminaliteit en onveiligheidsgevoelens van burgers.

2.1.4 De getuige

Personen die iets kunnen verklaren omtrent een (vermeend) strafbaar feit of over de persoon van de verdachte kunnen als getuige worden gehoord in het strafproces. Zonder getuigenverklaringen zijn de opsporing en de vervolging vaak uitermate moeilijk. Dat maakt getuigen tot belangrijke deelnemers in het strafproces. Maar een getuige is méér dan alleen een instrument bij de waarheidsvinding en in de afdoening van een strafzaak. Getuigen kunnen zelfstandige procesrechtelijke belangen hebben die soms niet stroken met de belangen van andere deelnemers in het

²⁴ Zie nader over Slachtofferhulp Nederland paragraaf 2.6.5.

²⁵ Zie verder paragraaf 2.4.6.

²⁶ Wet van 11 april 2018 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Strafvordering en het Wetboek van Strafrecht teneinde de vergoeding van affectieschade mogelijk te maken en het verhaal daarvan alsmede het verhaal van verplaatste schade door derden in het strafproces te bevorderen (*Stb.* 2018, 132, 339).

²⁷ Wet van 21 april 2021, *Stb.* 2021, nr 220.

strafproces.²⁸ Dit heeft in de loop der jaren binnen de strafrechtspleging geleid tot een differentiatie in soorten getuigen,²⁹ hetgeen weer geleid heeft tot regelgeving omtrent bedreigde en afgeschermd getuigen, maatregelen ter bescherming van getuigen en toezeggingen aan getuigen die tevens verdachte of reeds veroordeeld zijn.³⁰

Het inschakelen van getuigen door de rechter-commissaris (r-c), de OvJ, de verdachte en de zittingsrechter is geregeld in het Wetboek van Strafvordering.³¹ Daarbij hebben getuigen in de regel een verschijnings- en een spreekplicht. Van dat laatste kunnen getuigen zich echter in bepaalde gevallen verschonen. In dat geval hoeven zij geen verklaring af te leggen of bepaalde vragen te beantwoorden. De wetgever heeft drie soorten verschoningsrechten erkend. Ten eerste kunnen de naasten van de verdachte zich verschonen, ten tweede mag de getuige zwijgen die in geval van spreken zichzelf of zijn naasten aan het gevaar van een strafrechtelijke veroordeling zou blootstellen, en ten derde heeft een aantal beroepsbeoefenaren een verschoningsrecht (art. 217 e.v. Sv).³²

2.1.5 De deskundige

Een van de getuige te onderscheiden persoon die door de rechter (of de r-c), de OvJ of de verdachte kan worden ingeschakeld, is de deskundige. De rechter kan, met het oog op de waarheidsvinding, behoefte hebben aan het oordeel van een expert, bijvoorbeeld een psychiater of psycholoog, een technicus, een ballistisch deskundige of een financieel deskundige. Soms is de rechter verplicht een deskundige in te schakelen, zo moet bijvoorbeeld een forensisch psycholoog of psychiater worden geraadpleegd als hij tbs wil opleggen. De deskundige kan schriftelijk verslag uitbrengen en zowel in het voorbereidend onderzoek of ter terechtzitting worden gehoord. Een verdachte en zijn advocaat kunnen ook zelf tegenonderzoek laten verrichten en ook deskundigen laten horen.

Met de op 1 januari 2010 in werking getreden Wet deskundige in strafzaken kreeg de deskundige een eigen positie binnen het strafproces(recht).³³ De wetgever stelt eisen aan de kwaliteit, betrouwbaarheid en bekwaamheid van deskundigen en voor het waarborgen daarvan is een Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen (NRGD) in het leven geroepen.³⁴ Het College gerechtelijk deskundigen³⁵ heeft de taak het register te beheren, relevante deskundigheidsgebieden te normeren en te toetsten of een deskundige kan worden toegelaten tot het register. Wanneer een deskundigheidsgebied door het College is genormeerd, benoemt de rechterlijke macht in beginsel alleen nog deskundigen die voor het betreffende deskundigheidsgebied ingeschreven staan.

²⁸ Zie nader Van der Leij (2002).

²⁹ Soorten getuigen die in de regelgeving en rechtspraak naar voren komen zijn onder meer slachtoffergetuigen, andere kwetsbare getuigen (onder wie kinderen en personen met een verstandelijke beperking), anonieme getuigen en kroongetuigen.

³⁰ Zie over de toepassing van die regelingen in de praktijk: Dreissen et al. (2012).

³¹ Het horen van getuigen door de politie is in Nederland niet wettelijk geregeld.

³² Bijvoorbeeld advocaten en artsen, die tevens een geheimhoudingsplicht hebben. Overigens is het verschoningsrecht niet altijd gekoppeld aan een geheimhoudingsplicht. Ook is iemand die zich kan verschonen, daartoe niet wettelijk verplicht. Zie ook: Kluft et al (2021).

³³ Wet van 22 januari 2009, *Stb.* 2009, 33.

³⁴ Besluit register deskundige in strafzaken, *Stb.* 2009, 330. Zie voor het register www.nrgd.nl.

³⁵ Nauta et al. (2020).

2.2 Opsporing en bestuurlijke handhaving

Hoofdstuk 4 (Misdrijven en opsporing) beschrijft de aard en omvang van de door de politie geregistreeerde misdrijven: hoeveel processen-verbaal zijn door de politie opgemaakt, om wat voor misdrijven gaat het, hoeveel zaken zijn opgehelderd? Daarnaast komt het aantal geregistreeerde verdachten en de kenmerken van deze verdachten in beeld, waaronder de minderjarige verdachten.

Het opsporingsonderzoek begint als de politie of een opsporingsambtenaar kennisneemt van een vermoedelijk gepleegd strafbaar feit. De politie maakt onderscheid tussen strafbare feiten die de politie zelf constateert ('haaldelicten')³⁶ en strafbare feiten die door burgers en bedrijven worden gemeld³⁷ en aangegeven ('brengdelicten'). Opsporingsambtenaren zoeken naar sporen, horen getuigen en slachtoffers, houden verdachten aan en leggen alle gegevens schriftelijk vast in een proces-verbaal. Opsporing vindt op verschillende niveaus in de politieorganisatie plaats. Basisteams en regionale eenheden zijn belast met lokale en regionale opsporing. De Landelijke Eenheid draagt zorg voor de (inter)nationale opsporing. De eindverantwoordelijkheid voor de opsporing ligt sinds de invoering van de Wet versterking positie r-c³⁸ geheel bij de OvJ, die (formeel) leiding geeft aan het opsporingsonderzoek. Om dit onderzoek goed te kunnen doen, kan het voor de politie nodig zijn om bepaalde dwangmiddelen toe te passen. Dat zijn bevoegdheden waarmee inbreuk wordt gemaakt op de vrijheden van personen en waartoe de toestemming van de OvJ en in bepaalde gevallen van de r-c³⁹ nodig is. Voorbeelden van dwangmiddelen zijn doorzoekingen, het afluisteren van telecommunicatie,⁴⁰ onderzoek aan kleding, het in beslag laten nemen van voorwerpen die als bewijsmiddel kunnen dienen en preventieve hechtenis.⁴¹ De wet geeft precies aan wanneer en door wie welk dwangmiddel mag worden toegepast. Belangrijke dwangmiddelen die de politie kan toepassen zijn aanhouding, ophouden voor onderzoek (maximaal negen uur voor misdrijven waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten) en in verzekeringstelling (maximaal zes dagen) als het belang van het onderzoek dat vereist.⁴² Een bevel tot in verzekeringstelling wordt alléén verleend bij zwaardere strafbare feiten, waarvoor voorlopige hechtenis is toegestaan

³⁶ Door ontdekking op heterdaad of door zelf gericht onderzoek te doen.

³⁷ Inclusief anonieme meldingen.

³⁸ Wet van 1 december 2011, *Stb.* 2011, 600, in werking getreden op 1 januari 2013.

³⁹ De rechter-commissaris (r-c) is sinds de invoering van de Wet Versterking positie rechter-commissaris niet langer een onderzoeksrechter, maar een (toezichthoudende) rechter in het vooronderzoek (art. 170 lid 2 Sv). De toezichthoudende taak ziet vooral op begeleiding en kwaliteitsbewaking van het lopende opsporingsonderzoek. Het gerechtelijk vooronderzoek (GVO) is komen te vervallen, inclusief daarmee verband houdende rechtsfiguren als de kennisgeving van verdere vervolging en het bezwaarschrift daartegen.

⁴⁰ Zie het onderzoek verricht naar het gebruik van de telefoontap: Odinet et al. (2012).

⁴¹ Preventieve hechtenis is een verzamelbegrip voor in verzekeringstelling en voorlopige hechtenis. Door toepassing van preventieve hechtenis wordt een inbreuk gemaakt op het grondrecht van fysieke vrijheid van een persoon (art. 15 Grondwet). Voorlopige hechtenis omvat de bewaring, gevangenhouding en gevangenneming (art. 133 Sv). Toepassing van voorlopige hechtenis is gebonden aan wettelijke voorwaarden en gronden (zie art. 67 en 67a Sv).

⁴² De in verzekeringstelling van een verdachte is geregeld in de artikelen 57 tot en met 62a Sv. De grond tot in verzekeringstelling is het belang van het onderzoek (art. 57 lid 1 Sv), voorbeelden daarvan zijn: het nader horen van een verdachte, de confrontatie van getuigen met de verdachte, het opsporen van een medeverdachte zonder dat de verdachte de gelegenheid heeft hem in te lichten of het achterhalen of verifiëren van de identiteit van een verdachte. Vrees voor recidive, vluchtgevaar of de geschokte rechtsorde (alle gronden voor voorlopige hechtenis) zijn strikt genomen geen gronden voor in verzekeringstelling.

(art. 58 lid 1 en art. 67 Sv).⁴³ De bevoegdheid tot in verzekeringstelling kan worden uitgeoefend door een OvJ of een hulpofficier. Na zijn aanhouding moet een verdachte binnen uiterlijk drie dagen en achttien uur worden voorgeleid aan de r-c (art. 59a Sv). Als de OvJ een verdachte nog langer vast wil houden, moet hij bij de r-c de bewaring vorderen. Hiermee kan een verdachte nog eens veertien dagen worden vastgehouden (art. 64 lid 1 Sv). Binnen de termijn van de bewaring kan de politie nader onderzoek doen naar de feiten waarop de verdenking is gebaseerd. Verder kan binnen die termijn de OvJ aan (de raadkamer⁴⁴ van) de rechtbank vragen gevangenhouding van een verdachte te bevelen (art. 65 Sv). De duur van het bevel tot gevangenhouding bedraagt maximaal negentig dagen (art. 66 lid 1 Sv).⁴⁵ Als de terechtzitting eenmaal is aangevangen, blijft het bevel van kracht tot zestig dagen na de einduitspraak (art. 66 lid 2 Sv).

2.2.1 De Nationale Politie

Nederland kent sinds januari 2013 een Nationale Politie (NP) met aan het hoofd de korpschef. De Minister van Justitie en Veiligheid is verantwoordelijk voor het beheer van de nationale politie. Het Nationale politiekorps bestaat uit tien regionale eenheden onder leiding van een politiechef. De eenheden zijn ingedeeld in districten die weer zijn ingedeeld in basisteams. Verder kent de NP een landelijke eenheid waarvan onder andere specialistische rechercheonderdelen en de koninklijke en diplomatieke beveiliging deel uitmaken. Het Politiedienstencentrum (PDC) verzorgt de bedrijfsvoering (ICT, financiën, personeelszaken). De Politieacademie is het centrum voor onderwijs, kennis en onderzoek voor en door de politie en behoort ook tot de NP. De politie heeft tot taak in ondergeschiktheid aan het bevoegd gezag en in overeenstemming met de geldende rechtsregels te zorgen voor de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde en het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven (art. 3 Politiewet 2012). Het optreden van de politie in een gemeente ter handhaving van de openbare orde en ter uitvoering van de hulpverleningstaak vindt plaats onder het gezag en de verantwoordelijkheid van de burgemeester (art. 11 Politiewet 2012). De OvJ heeft het gezag als gaat om de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde of de taken ten dienste van justitie (art. 12 Politiewet 2012). De politie heeft bij de vervulling van haar taak dus met twee gezagsdragers te maken. Hoewel er formeel een strikte scheiding is, overlappen deze taken in de praktijk. Daarom overleggen de burgemeester, de OvJ en het hoofd van het territoriale onderdeel van de regionale eenheid (politiechef) binnen welk grondgebied de gemeente geheel of gedeeltelijk valt regelmatig in het zogeheten driehoeksoverleg (art. 13 Politiewet 2012).⁴⁶

⁴³ Het gaat dan om gevallen waarin sprake is van een verdenking van een misdrijf waarop ten hoogste vier jaar of meer gevangenisstraf is gesteld, maar ook op een grote hoeveelheid specifiek aangeduide misdrijven die met een minder hoog strafmaximum worden bedreigd. Het criterium geldt voor de toepassing van in verzekeringstelling (art. 58 Sv), bewaring (art. 63 Sv), gevangenhouding en gevangenneming (art. 65 Sv). Hetzelfde criterium wordt ook gehanteerd als toepassingsvoorwaarde voor een groot aantal opsporingsbevoegdheden.

⁴⁴ Voor een aantal gevallen, zoals bezwaarschrift tegen vervolging en hoger beroep tegen beslissingen van de r-c, heeft de wetgever een aparte rechterlijke voorziening ontworpen, de zogeheten raadkamerprocedure (zie art. 21 e.v. Sv).

⁴⁵ De derde vorm van de voorlopige hechtenis is de gevangenneming, die kan worden toegepast als de verdachte op vrije voeten is en terechtstaat. In het geval de verdenking een terroristisch misdrijf betreft, kan de duur van het bevel tot gevangenneming of gevangenhouding na negentig dagen gedurende ten hoogste twee jaren worden verlengd met periodes van maximaal negentig dagen (art. 66 lid 3 Sv).

⁴⁶ In dit verband kan ook gewezen worden op de zogenoemde 'Zorg en Veiligheidshuizen'. Dit zijn netwerksamenwerkingsverbanden, die partners uit de strafrechtketen, de zorgketen, gemeentelijke partners en

Bij de Landelijke Eenheid zijn (inter)nationale, specialistische politiediensten ondergebracht, zoals specialistische rechercheonderdelen, een dienst voor de koninklijke en diplomatieke beveiliging, de spoorwegpolitie, de verkeerspolitie en de waterpolitie.

2.2.2 *De Koninklijke Marechaussee*

Naast de civiele politie kent Nederland politie met een militaire status: de Koninklijke Marechaussee (KMar). Binnen de krijgsmacht wordt de politietaken uitgeoefend door de KMar. Een militair van de KMar kan tevens opsporingstaken hebben op basis van artikel 141 Sv, maar onthoudt zich van optreden anders dan in het kader van de uitvoering van zijn politietaken. Verder heeft de KMar civiele politietaken zoals de beveiliging van Nederlandse luchthavens en op verzoek van civiele autoriteiten bijstand verlenen in bijzondere situaties waarbij ook politie wordt ingezet. De KMar behoort tot de verantwoordelijkheid van de Minister van Defensie (art. 4 Politiewet 2012).

2.2.3 *De bijzondere opsporingsdiensten*

Naast de politie hebben ook bijzondere opsporingsdiensten (BOD'en) de algemene bevoegdheid ⁴⁷ tot opsporing van strafbare feiten (art. 141 Sv). BOD'en vallen onder verschillende ministeries en hebben een primaire opsporingstaak op een beleids-terrein waarvoor de betrokken minister verantwoordelijk is. De Wet op de bijzondere opsporingsdiensten (Wet BOD) maakt onderscheid tussen diensten die vooral zijn belast met een bestuurlijke inspectietaak en diensten die belast zijn met strafrechtelijke handhavingstaken. Artikel 2 Wet BOD bepaalt dat er vier bijzondere opsporingsdiensten zijn: de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD), de Inspectie Leefomgeving en Transport, Inlichtingen- en Opsporingsdienst (ILT-IOD), de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, Inlichtingen- en Opsporingsdienst (NVWA-IOD en de Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Directie Opsporing (ISZW-DO)).⁴⁸ De aangewezen minister is verantwoordelijk voor het beheer van de dienst en het algemene handhavingsbeleid van de wetten waarmee de dienst te maken heeft. Tegelijkertijd heeft de OvJ het gezag over de bij de diensten werkzame opsporingsambtenaren. BOD'en werken onder het gezag van het Functioneel Parket van het OM. De landelijke aansturing heeft onder meer als doel kennis te bundelen en de samenwerking tussen BOD'en onderling en met de politie te verbeteren.

2.2.4 *Buitengewoon opsporingsambtenaren (BOA's)*

Een buitengewoon opsporingsambtenaar is een ambtenaar met een opsporingsbevoegdheid die beperkt is tot een specifieke taak bijvoorbeeld op het terrein van milieu, openbaar vervoer of onderwijs (leerplichtwet). De buitengewone opsporingsbevoegdheid wordt toegekend door de Minister van Justitie en Veiligheid (art. 142 Sv). In de strafrechtelijke handhaving van de lokale veiligheid, leefbaarheid en de

bestuur verbinden in de aanpak van complexe problematiek. Het doel van de samenwerking is het terugdringen van overlast, huiselijk geweld en criminaliteit door ketenoverstijgende aanpak. Zie : www.zorgenveiligheids-huizen.nl.

⁴⁷ Een medewerker van een BOD was voorheen buitengewoon opsporingsambtenaar (BOA). Sinds de inwerking-treding van de Wet op de bijzondere opsporingsdiensten op 1 juni 2007 is aan de opsporingsambtenaren van de BOD'en een algemene opsporingsbevoegdheid toegekend.

⁴⁸ Zie de Wet op de bijzondere opsporingsdiensten (*Stb* 2006,285).

naleving van (specialistische) regels spelen buitengewoon opsporingsambtenaren (BOA's) een belangrijke rol. Sommige BOA's hebben onder bepaalde voorwaarden politiebevoegdheden – bijvoorbeeld fouilleren – en mogen geweldmiddelen gebruiken zoals handboeien, wapenstok, pepperspray of een vuurwapen als de noodzaak daarvoor is aangetoond.⁴⁹ De politie en het OM houden toezicht op de kwaliteit van de BOA's en vooral de toepassing van opsporingsbevoegdheden en de geweldsbevoegdheden. De politie is direct toezichthouder en kan klachten over BOA's onderzoeken.

2.2.5 De Rijksrecherche

De Rijksrecherche houdt zich bezig met opsporingsonderzoeken tegen (semi-) overheidsfunctionarissen (ambtenaren). De Rijksarchief is een OM-onderdeel dat direct valt onder de verantwoordelijkheid van het College van procureurs-generaal. Zo kan zij worden ingeschakeld als het vermoeden bestaat dat ambtenaren in functie strafbare feiten hebben gepleegd. Daarnaast wordt de Rijksrecherche altijd ingeschakeld als er gewonden of doden zijn gevallen na vuurwapengebruik door de politie. Ook als gedetineerden zijn overleden in de gevangenis stelt zij een onderzoek in.⁵⁰

2.2.6 Afhandeling door de politie

Niet bij alle ter kennis van de politie gekomen misdrijven kunnen (verdere) opsporingshandelingen worden verricht. De Aanwijzing voor de opsporing is het kader voor de keuzes die gemaakt worden om de beperkte capaciteit zo goed mogelijk in te zetten. Dat wil zeggen dat, afhankelijk van de ernst, zo snel mogelijk bepaald wordt of een zaak kansrijk is om in behandeling te nemen of anders uit te screenen (afwijzen). Het aantal uitgescreende zaken vormde in 2020 ruim de helft van het aantal zaken dat ter kennis van de politie komt.⁵¹ Zaken kunnen ook vroegtijdig worden beëindigd, bijvoorbeeld omdat een niet-strafrechtelijke interventie als effectiever wordt beoordeeld.

Het horen of aanhouden van een verdachte leidt niet vanzelfsprekend in alle gevallen tot verdere vervolging. De politie kan namelijk besluiten om zaken zelf af te doen. De politie hanteert de volgende wijzen van afdoening: sepot, transactie, strafbeschikking of – bij jongeren van 12 tot 18 jaar – verwijzing naar een Halt-bureau ('Het ALternatief') voor een Halt-straf⁵² of verwijzing naar een Bureau Jeugdzorg (BJZ). Ten slotte kan de politie een jeugdige pleger ernstig vermanend toespreken (reprimande), waarna hij of zij weer vrijuit gaat. Een vermaning kan op het politiebureau of elders plaatshebben. Ook kan de politie de ouders van de minderjarige informeren.⁵³ Dit kan ook bij meerderjarigen worden toegepast. Een reprimande heeft voor de persoon in kwestie geen strafrechtelijke consequenties. Er wordt geen proces-verbaal opgemaakt en er komt geen vervolging. Eventueel maakt de politie een aantekening in het bedrijfsprocessensysteem van het korps. Die aantekening kan dan wel een rol spelen in de besluitvorming bij een nieuw contact van de persoon met de politie. Naar het gebruik van politiegegevens en het

⁴⁹ Beleidsregels Buitengewoon Opsporingsambtenaar, te raadplegen via: overheid.nl.

⁵⁰ Zie ook www.rijksrecherche.nl.

⁵¹ Factsheet Strafrechtketenmonitor 2020.

⁵² De Halt-straf is gebaseerd op artikel 77e Sr.

⁵³ Richtlijn Strafvordering jeugd en adolescenten, inclusief strafmaten Halt 2021 (2021R001). Juridisch is sprake van een (voorwaardelijke) sepotbevoegdheid door de politie onder verantwoordelijkheid van het OM. Zie ook Kuppens (2021).

wettelijk kader van de Wet Politiegegevens (Wpg) is in 2013 onderzoek gedaan.⁵⁴ Op 27 april 2016 is de EU-richtlijn 2016/680 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens door bevoegde autoriteiten met het oog op de voorkoming, het onderzoek, de opsporing en de vervolging van strafbare feiten of de tenuitvoerlegging van straffen, en betreffende het vrije verkeer van die gegevens tot stand gekomen. De richtlijn ziet specifiek op de verwerking van persoonsgegevens op strafrechtelijk en strafvorderlijk terrein. Een wet ter implementatie van deze richtlijn is op 1 januari 2019 gedeeltelijk in werking getreden.⁵⁵

Een opsporingsambtenaar kan een zaak ook afdoen met een politiestrafbeschikking door de betaling van een geldsom (art. 257b lid 1 Sv). De strafbeschikking kan worden aangeboden bij overtredingen en sommige misdrijven (zie ook paragraaf 2.3.3, hoofdstuk 7 en hoofdstuk 9). De politie kan een jeugdige dader ter afhandeling verwijzen naar een Halt-bureau. Bij deze wijze van afdoening, via Halt, is in feite ook sprake van een voorwaardelijk sepot, toegepast door de politie onder de verantwoordelijkheid van het OM. De algemene voorwaarden voor een verwijzing naar een Halt-bureau zijn dat het moet gaan om een bekende verdachte⁵⁶ en een zogeheten 'first offender' (wel mag de verdachte eenmaal eerder bij Halt zijn geweest), die instemt met de verwijzing.⁵⁷ De strafbare feiten die voor een Halt-project in aanmerking komen, zijn vastgelegd in een algemene maatregel van bestuur.⁵⁸ Het gaat hierbij vooral om minder zware vergrijpen, zoals vernieling, winkeldiefstal met geringe buit, vuurwerkdelicten of zwartrijden in het openbaar vervoer. Deelname aan een Halt-project kan aan een bekende jeugdige verdachte worden voorgesteld door een door de OvJ aangewezen opsporingsambtenaar. Het uitgangspunt bij de afdoening via Halt is dat de jeugdige dader de schade die hij heeft aangericht moet herstellen of betalen. Een Halt-straf wordt niet voorafgegaan door een uitspraak van de (kinder)rechter of een strafbeschikking en is juridisch gezien géén sanctie.⁵⁹

Een Halt-straf is geslaagd wanneer de jongere de afspraken die zijn gemaakt met het Halt-bureau nakomt. Dit wordt doorgegeven aan de politie en de zaak wordt geseponeerd. Wanneer de jongere zich niet aan de afspraken houdt, stuurt de

⁵⁴ Zie Smits et al. (2013).

⁵⁵ Wet van 17 oktober 2018 tot wijziging van de Wet politiegegevens en de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens ter implementatie van Europese regelgeving over de verwerking van persoonsgegevens met het oog op de voorkoming, het onderzoek, de opsporing en vervolging van strafbare feiten of de tenuitvoerlegging van straffen (*Stb.* 2018, 401). De wet maakt deel uit van een pakket, dat in zijn geheel de richtlijn gegevensbescherming opsporing en vervolging en de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) implementeert. Overigens wordt gewerkt aan een nieuwe wet die de huidige Wpg en Wjsg gaat vervangen. Brief van de Minister voor Rechtsbescherming, *Kamerstukken II* 2020/21, 32 761 nr. 173.

⁵⁶ Als voorwaarde wordt gesteld dat de verdachte moet hebben bekend. Uit onderzoek van Verhoeven en Stevens komt naar voren dat advocaten soms geneigd zijn verdachten te adviseren om gebruik te maken van het zwijgrecht in het geval dat weinig over de zaak bekend is. Ook is geconstateerd dat sommige advocaten jeugdige verdachten als een nieuwe groep cliënten beschouwen. De combinatie van een gebrek aan ervaring met het jeugdstrafrecht en de geneigdheid een zwijgadvies te geven kan als resultaat hebben dat minder jeugdige verdachten een Halt-traject ingaan. Zie Verhoeven en Stevens (2013).

⁵⁷ Overige misdrijven worden voorgelegd via ZSM aan de OvJ voor toestemming voor verwijzing naar Halt. Zie Richtlijn en kader voor strafvordering jeugd en adolescenten, inclusief strafmaten halt (*Stcrt.* 2018, nr. 29497).

⁵⁸ Zie Besluit aanwijzing Halt-feiten, laatstelijk gewijzigd bij Besluit van 15 september 2010 houdende wijziging van het Besluit aanwijzing Halt-feiten (*Stb.* 2010, 680).

⁵⁹ Indien sprake is van verdenking van een ernstig delict waarvoor voorlopige hechtenis kan worden toegepast, is er voor minderjarigen de wettelijke mogelijkheid tot nachtdetentie, waarbij de jongere overdag naar school gaat of werkt en 's avonds en in het weekend in een justitiële jeugdinrichting zit (art. 493 lid 3 Sv).

politie het proces-verbaal echter naar de OvJ. Deze beslist over de verdere afhandeling van de zaak.⁶⁰

In algemene termen zijn de jongeren bij wie sprake is van zeer ernstige achterliggende problematiek en jongeren die recidiveren binnen een jaar na de eerste Halt-straft, uitgesloten van deelname aan een Halt-project. Dit geldt óók voor kinderen onder de 12 jaar. Op hen is het strafrecht namelijk niet van toepassing. Zij kunnen niet worden vervolgd en gestraft, maar worden in alle gevallen doorverwezen naar BJZ. In het geval van een overtreding wordt alleen doorverwezen als er sprake is van zogenoemde aanvullende zorgsignalen, anders blijft het bij een reprimande. Ouders kunnen zo mogelijk gedwongen worden om zorg en opvoedingsondersteuning te accepteren.⁶¹

2.2.7 Bestuurlijke handhaving

Het strafrecht is primair gericht op het door de overheid sanctioneren van wederrechtelijk gedrag. Het strafrecht geeft regels hoe bij het niet naleven van de strafrechtelijke gedragsnormen moet worden gereageerd. Het strafrecht is gericht op handhaving van genoemde normen. Daarin is het strafrecht niet uniek. Ook het bestuursrecht kent methoden tot handhaving van gedragsnormen, waarbij, net als in het strafrecht, de overheid een centrale plaats inneemt.

De verschillen tussen de beide sanctiestelsels lijken echter steeds kleiner te worden⁶². De bestuurlijke boete was oorspronkelijk bedoeld voor eenvoudig vast te stellen overtredingen waarop lichte sancties staan maar tegenwoordig worden in het bestuursrecht ook boetes opgelegd voor minder eenvoudig vast te stellen overtredingen en is de hoogte van de boete vergelijkbaar met de strafrechtelijke boetes of zelfs hoger. Bestuursrechtelijke sancties worden in beginsel door het bestuursorgaan zelf opgelegd, zonder rechterlijke tussenkomst terwijl in het strafrecht, vanwege het leedtoevoegende karakter, de schuld van de verdachte eerst vastgesteld moest worden door een onafhankelijke rechter alvorens kon worden bestraft. Maar sinds de (gefaseerde) invoering van de Wet OM-afdoening⁶³ in 2008 is het OM bevoegd in bepaalde gevallen een straf op te leggen zonder rechterlijke tussenkomst. Ook het bestuursorgaan legt zelf boetes op, past bestuursdwang toe of trekt vergunningen in zonder een voorafgaande rechterlijke toets.⁶⁴

De afhandeling van zaken, buiten de rechter om, betekent dat minder zaken door de strafrechter hoeven te worden afgedaan. Het heeft de wetgever er destijds toe

⁶⁰ In dit verband kan gewezen worden op het Justitieel Casusoverleg-jeugd (JCO-jeugd) waarin individuele zaken van jongeren tussen de 12 en 18 jaar die met de politie in aanraking zijn gekomen worden besproken. Doorgaans komen hier alleen de zaken aan de orde die door de OvJ worden afgedaan, met andere woorden: geen Halt-zaken en zaken die voor de rechter worden gebracht. In het JCO-jeugd zijn in ieder geval vertegenwoordigd het OM, de politie en de Raad voor de Kinderbescherming. Overigens is het zo dat het jeugdstrafprocesrecht (zie art. 488 t/m 505 Sv) van toepassing is op personen die ten tijde van het (vermeende) begaan van het feit nog geen 18 jaar oud zijn. Op 16- en 17-jarigen kan echter het volwassenenstrafrecht worden toegepast (art. 77b Sr) en omgekeerd kan op 18- tot 23-jarigen onder omstandigheden het jeugdstrafrecht worden toegepast (art. 77c Sr).

⁶¹ Deze aanpak is neergelegd in werkafspraken tussen de ministeries van Justitie en Veiligheid, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de politie, BJZ en de Raad voor de Kinderbescherming.

⁶² Zie het advies van de Raad van State over de verhouding tussen sanctiestelsels in het bestuursrecht en in het strafrecht van 13 juli 2015 (*Stcrt* 2015, 30280, No. W 03.15.0138/II).

⁶³ Wet van 7 juli 2006, *Stb.* 2006, 330.

⁶⁴ Deze sancties kunnen reperatoire of aard zijn, zoals de bestuursdwang, maar ook punitief, zoals de bestuurlijke boete.

gebracht om een groot aantal verkeersovertredingen te decriminaliseren.⁶⁵ Dit houdt in dat overtreding van een verkeersvoorschrift (genoemd in de Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften, WAHV) niet als een strafbaar feit wordt aangemerkt, maar als een gedraging waarop een administratieve sanctie (bestuursboete) kan volgen.⁶⁶ Hoofdstuk 9 (Overtredingen) dat de behandeling van overtredingen beschrijft geeft cijfers over onder meer de WAHV.

Met de invoering van de Wet OM-afdoening is dus voortgebouwd op deze buitengerechtelijke afdoening.⁶⁷ In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel wordt aangegeven dat 'de capaciteit van de justitieketen moet worden aangepast aan de stijgende behoefte aan rechtshandhaving. Vergroting van de mogelijkheden tot en doelmatigheid van de buitengerechtelijke afdoening van strafzaken is daarbij van groot belang.⁶⁸ Waar in de WAHV gedragingen zijn gedecriminaliseerd, is dat niet gebeurd in de Wet OM-afdoening. Zo is onder meer de OvJ op basis van laatstgenoemde wet bevoegd strafbeschikkingen uit te vaardigen. Deze strafbeschikking komt wat haar rechtskarakter betreft overeen met een veroordeling tot straf door de rechter. Dit betekent dat binnen het strafrechtelijk systeem is gebroken met de gedachte dat alleen de rechter een straf kan opleggen.⁶⁹ Hoofdstuk 5 (Vervolging) geeft cijfers over de strafbeschikkingen.

Het aantal wetten dat voorziet in door bestuursorganen op te leggen boetes of andere sancties is in de loop der tijd sterk toegenomen. Maar bestuurlijke handhaving is meer dan sanctionering. Bestuurlijke handhaving kan ook preventief optreden betekenen. Een voorbeeld hiervan is de op 1 september 2010 in werking getreden Wet Maatregelen bestrijding voetbalvandalisme en ernstige overlast (Wet MBVEO).⁷⁰ Deze wet biedt aan de burgemeester en de OvJ bestuursrechtelijke en strafrechtelijke instrumenten om preventief in te grijpen bij mogelijke ordeverstoringen. Zo kan de burgemeester een gebiedsverbod, een groepsverbod of een meldingsplicht opleggen (zie art. 172a Gemeentewet) en de OvJ kan een verdachte van een strafbaar feit gedragsaanwijzingen geven. Een dergelijke gedragsaanwijzing kan weer een gebiedsverbod inhouden, of een contactverbod, een meldingsplicht of de plicht om zich te laten begeleiden bij hulpverlening.⁷¹

2.3 De vervolging

Op grond van de resultaten van het opsporingsonderzoek besluit de OvJ of een verdachte al dan niet wordt vervolgd. Het Openbaar Ministerie (OM) heeft een recht tot vervolgen, niet de plicht daartoe. Het OM kan van vervolging afzien op gronden aan het algemeen belang ontleend (artikel 167 lid 2 Sv). Dit is het *opportuniteitsbeginsel*. De OvJ kan op verschillende manieren een strafzaak zonder tussenkomst van de

Voor het EHRM speelt bij de interpretatie van de begrippen *civil rights and obligations* en *criminal charge* in artikel 6 EVRM de decriminalisering binnen het Nederlandse rechtstelsel geen rol. Het EHRM interpreteert deze begrippen autonoom, dat wil zeggen onafhankelijk van het recht van de betreffende lidstaat of lidstaten. Zie bijvoorbeeld EHRM 21 februari 1984, *NJ* 1988, *m.nt.* EAA (*Öztürk*).

⁶⁶ Zie de Wet van 3 juli 1989, *Stb.* 1989, 300. Degene die door de politie een WAHV-beschikking opgelegd heeft gekregen, kan daartegen in beroep gaan bij de OvJ. Tegen de beslissing van de OvJ kan een betrokkene uiteindelijk beroep instellen bij de rechtbank. Het beroep wordt behandeld en beslist door de kantonrechter. In geval van een door een bestuursorgaan opgelegde sanctie moet beroep worden ingesteld bij de bestuursrechter.

⁶⁷ Zie nader paragraaf 2.3.

⁶⁸ Zie *Kamerstukken II* 2004/05, 29 849, nr. 3, p. 1 (MvT).

⁶⁹ In paragraaf 2.3.3 wordt verder ingegaan op de Wet OM-afdoening.

⁷⁰ Wet van 7 juli 2010, *Stb.* 2010, 325.

⁷¹ .Zie voor recente evaluatie van de Wet MBVEO: Winter, 2021

rechter afhandelen: door het seponeren van de strafzaak, door het aanbieden van een transactie (schikking) aan de verdachte of, sinds de Wet OM-afdoening, door een strafbeschikking. Een strafbeschikking bestaat veelal uit een geldboete, een taakstraf of een ontzegging van de rijbevoegdheid.⁷² Zie verder paragraaf 2.3.3.

Hoofdstuk 5 (Vervolg) geeft een beschrijving van de instroom en afdoening van misdrijfzaken in eerste aanleg door het OM). Hierbij komt de aard van de behandelde misdrijven aan bod. Ook wordt apart ingegaan op de minderjarigen.

2.3.1 *Het Openbaar Ministerie*

Het OM heeft het vervolgingsmonopolie, dat wil zeggen dat het als enige instantie in Nederland bepaalt wie voor de strafrechter moet verschijnen, en voor welk strafbaar feit.⁷³ Het OM maakt deel uit van de rechterlijke macht, maar de leden van het OM zijn, anders dan de rechters, niet met rechtspraak belast. Het OM bestaat uit OvJ's, advocaten-generaal en procureurs-generaal en wordt wel aangeduid als de 'staande magistratuur', ter onderscheiding van de zittende magistratuur (de rechters). In tegenstelling tot de rechters worden de leden van het OM niet voor het leven benoemd. In artikel 124 van de Wet op de rechterlijke organisatie wordt de taak van het OM als volgt omschreven: 'Het OM is belast met de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde en met andere bij wet vastgestelde taken.' In de praktijk van het strafrecht is de hoofdtaak van het OM te verdelen in: leiding geven aan de politie bij de opsporing van strafbare feiten, de vervolging van strafbare feiten en de verdachten voor de rechter brengen; en afdoen van strafbare feiten zonder tussenkomst van de rechter.

Het OM is georganiseerd in tien arrondissementsparketten, gevestigd bij elf arrondissementsrechtbanken (parket Oost -Nederland bedient zowel Rechtbank Gelderland als Rechtbank Overijssel). Bij de regionale arrondissementsparketten vindt de vervolging in eerste aanleg plaats onder leiding van de OvJ. Als na de beslissing van de rechtbank hoger beroep ingesteld wordt neemt de advocaat-generaal bij het ressortsparket van het OM de vervolging over. Er is een ressortsparket met vestigingen bij de vier gerechtshoven. Verder is er één Landelijk Parket, één Functioneel Parket, één parket CVOM en het Parket-Generaal.⁷⁴ Het Parket-Generaal bestaat uit het College van procureurs-generaal en zijn staf. De procureurs-generaal bepalen het landelijke opsporings- en vervolgingsbeleid van het OM. Het Landelijk Parket houdt zich bezig met de aanpak van internationale vormen van georganiseerde misdaad. Maar ook zaken als terrorisme en mensensmokkel behoren tot het werkterrein. Het Landelijk Parket voert het gezag over het Landelijk Recherche team, dat deze vormen van criminaliteit onderzoekt. Het Functioneel Parket richt zich vooral op de financieel-economische criminaliteit, sociale zekerheidsfraude en landbouw- en milieucriminaliteit. Het gaat om zaken die worden opgespoord door de bijzondere opsporingsdiensten. Het LBA (landelijke beslag autoriteit) ressorteert

⁷² Met de invoering van de Wet OM-afdoening heeft het OM sinds 2008 de mogelijkheid om (lichtere) strafzaken in de vorm van een *strafbeschikking* af te doen (zie paragraaf 2.3.4).

⁷³ Uitzondering hierop vormt art. 12i Sv, waarin wordt bepaald dat het gerechtshof de (verdere) vervolging kan bevelen ter zake van het feit waarop een ingediend beklag betrekking heeft. Want wordt een strafbaar feit niet vervolgd, de vervolging niet voortgezet, of vindt de vervolging plaats door het uitvaardigen van een strafbeschikking, dan kan de rechtstreeks belanghebbende (bijvoorbeeld een slachtoffer) daarover schriftelijk beklag doen bij het gerechtshof (art. 12 lid 1 Sv). Zie ook paragraaf 2.3.2.

⁷⁴ Deze nieuwe gebiedsindeling van de Rechtspraak is geregeld in de Wet Herziening Gerechtelijke Kaart (HGK), van 12 juli 2012, *Stb.* 2012, 313. Zie ook www.rechtspraak.nl/recht-in-nederland/themadossiers/herziening-gerechtelijke-kaart-nederland/pages/default.aspx.

onder het Functioneel Parket en is belast met het afnemen van criminele winsten. Sinds 1 juli 2011 heeft het Functioneel Parket meer mogelijkheden om een financieel onderzoek te doen naar het vermogen van een crimineel die tracht te ontkomen aan zijn betalingsverplichting uit de ontnemingswetgeving.⁷⁵ Het parket CVOM (Centrale Verwerking Openbaar Ministerie) ten slotte richt zich op verkeerszaken en handhaving van de openbare orde. Het CVOM behandelt de bezwaarschriften tegen verkeersboetes op basis van de Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften (WAHV-de 'Mulderzaken') en de eenvoudige verkeersstrafzaken (onverzekerd rijden, rijden onder invloed Openbare orde betreft onder andere overlast, veelplegers en het niet naleven van de 1,5 meter samenleving of de mondkapjesplicht (overtredingen van de regionale noodverordeningen COVID-19 en, sinds 1 december 2020, van de Tijdelijke wet maatregelen COVID-19. Tevens ondersteunt het parket CVOM het College van procureurs-generaal beleidsmatig op het gebied van verkeershandhaving. Zie voor cijfermatige informatie over WAHV hoofdstuk 9 Overtredingen.

De Minister van Justitie en Veiligheid is zowel politiek als beheersmatig verantwoordelijk voor het OM. Hij bepaalt samen met het College van procureurs-generaal de prioriteiten in de opsporing en de vervolging. Hiervan losgekoppeld staat het Parket bij de Hoge Raad, dat niet onder het College van procureurs-generaal valt en onafhankelijk is van de minister. De taak van het Parket bij de Hoge Raad is primair het uitbrengen van adviezen aan de Hoge Raad over de in een cassatie- of herzieningszaak te nemen beslissing.

2.3.2 *Het voorkomen van vervolging door het Openbaar Ministerie: sepot en transactie*

Zoals reeds aangegeven, kan de OvJ op verschillende manieren een strafzaak zelf afhandelen: door het seponeren van de strafzaak, door het aanbieden van een transactie (schikking) aan de verdachte, of door het opleggen van een strafbeschikking. De strafbeschikking komt apart in paragraaf 2.3.3 aan bod. Bij de strafbeschikking gaat het strikt genomen niet om het *voorkomen* van vervolging, maar om het *opleggen* van een sanctie. De strafbeschikking wordt in zoverre aan een veroordeling door de rechter gelijkgesteld (art. 78b Sr).

Het OM heeft twee sepotmogelijkheden: een technisch sepot of een beleidssepot. Een technisch sepot wordt toegepast wanneer (verdere) vervolging niet haalbaar is. Uit het opsporingsonderzoek is dan gebleken dat vervolging waarschijnlijk niet tot een veroordeling zal leiden. Dit kan zijn omdat het wettig bewijs ontbreekt, het OM geen vervolgingsrecht blijkt te hebben (de zaak is bijvoorbeeld verjaard), of het feit dat de dader niet strafbaar is. Omdat niet in alle gevallen een strafvervolging een adequate of wenselijke reactie is, heeft de OvJ hiernaast ook de mogelijkheid om

⁷⁵ Door de invoering van de Wet Verruiming mogelijkheden voordeelsontneming (Wet van 31 maart 2011, *Stb.* 2011, 171) is het juridische instrumentarium verbreed. Er zijn voor de rechter nu meer mogelijkheden tot verbeurdverklaring (zie nader paragraaf 2.4.6) en het is mogelijk voor de rechter om medebetrokkenen hoofdelijk aansprakelijk te stellen voor het gehele voordeel. Daarnaast zijn de mogelijkheden om bij schijnconstructies beslag te leggen uitgebreid en is de mogelijkheid ingevoerd om onderzoek te doen naar vermogen om de ontnemingsmaatregel te gebruiken tijdens de hoger beroep- en cassatiefase én nadat het ontnemingsvonnis onherroepelijk is geworden. Met de invoering van de wet is tevens een vergaand bewijsvermoeden geïntroduceerd (zie art. 36e lid 3 Sr), namelijk dat alle uitgaven van de betrokkene in de zes jaar voorafgaand aan het plegen van het misdrijf en voorwerpen die hem in die periode zijn gaan toebehoren van criminele herkomst zijn, tenzij aannemelijk is dat daarvoor een legale bron is aan te wijzen. De zesjaarstermijn kan overigens wel door de rechter worden verkort (bijvoorbeeld als na onderzoek naar voren komt dat betrokkene er een kortere periode een criminele levensstijl op nahield).

op beleidsgronden een strafzaak te seponeren (opportuïteitsbeginsel). Het aantal mogelijke sepotgronden is groot en de OvJ is verplicht om een sepotbeslissing te registreren en te rubriceren aan de hand van een landelijke lijst. Het beleidssepot kan ook voorwaardelijk worden toegepast. Voldoet een verdachte niet aan de gestelde voorwaarde(n), dan kan hij alsnog gedagvaard worden.

Ter voorkoming van strafvervolgning kan de OvJ een verdachte ook een transactie onder voorwaarden aanbieden (een schikking met een verdachte treffen). Een voorwaarde kan zijn: de betaling van een geldsom, het vergoeden van de aangerichte schade, het verrichten van een taakstraf of het afstand doen van voorwerpen. Voldoet de verdachte aan de gestelde voorwaarde(n), dan hoeft hij niet voor de rechter te verschijnen. Een transactie is mogelijk voor alle overtredingen en misdrijven waarop een maximale gevangenisstraf van ten hoogste zes jaar is gesteld. De toepassing van de transactie wordt stapsgewijs vervangen door de OM-strafbeschikking.⁷⁶ Rechtstreeks belanghebbenden die het oneens zijn met de beslissing dat een zaak wordt geseponneerd, de vervolging niet wordt voortgezet, of het oneens zijn met de vervolging via een strafbeschikking, kunnen hiertegen bezwaar maken door een klacht in te dienen bij het gerechtshof (art. 12 Sv).⁷⁷ Als het hof de klacht gegrond verklaart, moet het OM alsnog tot (verdere) vervolging via de rechter overgaan.

2.3.3 De strafbeschikking

De Wet OM-afdoening, die gefaseerd in werking is getreden vanaf 1 februari 2008, geeft het OM de mogelijkheid om buiten de rechter om straffen op te leggen.⁷⁸ Door de invoering van de Wet OM-afdoening heeft de OvJ de mogelijkheid om voor alle overtredingen en misdrijven waarop een gevangenisstraf van maximaal zes jaar is gesteld, een strafbeschikking op te leggen. Naast de OvJ kunnen thans ook (buitengewone) opsporingsambtenaren (art. 275b Sv) en sommige bestuursorganen strafbeschikkingen opleggen.⁷⁹

Zowel de bestuurlijke strafbeschikking als de politiestrafbeschikking is in 2010 ingevoerd.⁸⁰ De bestuurlijke strafbeschikking kan voornamelijk alleen worden opgelegd voor zogenoemde overlastfeiten en wordt uitgevaardigd door buitengewone opsporingsambtenaren die in dienst zijn van of werkzaam zijn voor gemeenten die hebben gekozen voor de bestuurlijke strafbeschikking.⁸¹

Met het opleggen van een strafbeschikking bepaalt de OvJ dat de verdachte schuldig is aan het gepleegde strafbare feit. De strafbeschikking staat gelijk aan een veroordeling, maar is formeel gezien een daad van vervolging. Tegen een strafbeschikking kan de verdachte bij de rechter in verzet gaan. De OvJ kan een aantal straffen en maatregelen opleggen: een geldboete tot het wettelijk toegestane maximum, een taakstraf van maximaal 180 uur, een onttrekking aan het verkeer, een schadevergoedingsmaatregel of ontzegging van de rijbevoegdheid van maximaal zes

⁷⁶ Voor de hoge en bijzondere transacties in omvangrijke en complexe zaken wordt evenwel een blijvende plek gezien. Zie *Kamerstukken II* 2018/19, 29 279, nr. 478.

⁷⁷ Zie uitgebreid over de beklagprocedure van artikel 12 e.v. Sv, Van der Leij (2014).

⁷⁸ Zie *Stb.* 2006, 330, *Kamerstukken II* 2004/07, 29 849. In 2018 verschenen de resultaten van een evaluatieonderzoek naar de Wet OM-afdoening. Zie Abels et al. (2018). *Kamerstukken II* 2018/19, 29 279, nr. 478.

⁷⁹ Zie ook Besluit OM-afdoening, *Stb.* 2009, 140.

⁸⁰ In 2008 en 2009 kon de politie alleen voor alcoholmisdrijven een strafbeschikking opleggen (Statistisch jaarboek CJIB, 2013). De politiestrafbeschikking (art. 275b Sv) vervangt sinds 1 april 2013 de politietransactie (art. 74c (oud) Sr). Zie ook hoofdstuk 7.

⁸¹ Zie tevens Besluit OM-afdoening, *Stb.* 2009, 140, laatstelijk gewijzigd bij Besluit van 6 december 2018, *Stb.* 2018, 492.

maanden. De strafbeschikking kan ook aanwijzingen bevatten die de verdachte moet opvolgen, zoals het afstand doen van voorwerpen, de betaling van een bedrag ter ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel, of een schadevergoedingsmaatregel voor het slachtoffer. Voorwaardelijke sancties zijn bij de strafbeschikking nu nog niet mogelijk. Mede n.a.v. het evaluatieonderzoek naar de Wet OM-afdoening wordt gewerkt aan een voorstel tot aanpassing van de regelgeving over de buitengerechtelijke afdoening van strafbare feiten.⁸² Onder meer wordt een nieuwe afdoeningsmodaliteit voorgesteld: de voorwaardelijke strafbeschikking. De Wet OM-afdoening zal uiteindelijk zo goed als geheel in de plaats komen van de transactie en het voorwaardelijk sepot. Blijkens het voornoemde voorstel wordt de transactie voorlopig gehandhaafd als sanctiemodaliteit voor strafbare feiten met een maximale straf van zes jaar gevangenisstraf in de sfeer van rechtspersonen en in de gevallen waarin de transactie een beter alternatief biedt voor het afdoen van een strafbaar feit dan het uitvaardigen van een strafbeschikking en de boetecomponent niet hoger is dan € 2000. Evenwel blijft het uitgangspunt dat strafzaken die zich daarvoor lenen in beginsel door middel van een strafbeschikking worden afgedaan (vgl. Aanwijzing OM-strafbeschikking). De regeling van de transactie wordt overgeplaatst van het Wetboek van Strafrecht naar het Wetboek van Strafvordering omdat bij regeling van de transactie de nadruk komt te liggen op de procedure voor toepassing van de transactie.⁸³ Vanwege de COVID-19-maatregelen is in 2020 sprake geweest van een tijdelijke uitval van zittingen. Om de daardoor opgelopen achterstanden in te halen heeft het OM een tijdelijk beoordelingskader vastgesteld met als doel om een deel van de zaken die doorgaans aan de politierechter worden voorgelegd af te doen met een OM-strafbeschikking. Vanuit de Tweede Kamer is aandacht gevraagd voor voldoende rechtsbijstand.⁸⁴

2.4 De berechting

Is het opsporingsonderzoek afgerond en heeft het OM besloten de verdachte te vervolgen (in de zin van dagvaarden), dan vangt het stadium van de berechting aan en kan de OvJ de dagvaarding niet meer terugtrekken. De verdachte heeft vanaf dat moment het recht op een uitspraak van een rechter. De zittingsrechter leidt het onderzoek ter terechtzitting. Hij kan op verzoek van het OM, van de verdediging of zelf onderzoek verrichten om te achterhalen of de verdachte schuldig is aan het ten laste gelegde feit. De zittingsrechter rondt het onderzoek af met een oordeel. De rechtspraak bestaat uit verschillende instanties (eerste en tweede aanleg en cassatieberoep). Vrijwel alle zaken beginnen in eerste instantie ('in eerste aanleg') bij een rechtbank.

Hoofdstuk 6 (Berechting) beschrijft de wijze van afdoening door de rechter in eerste aanleg, en de daarbij opgelegde straffen en maatregelen, voor zowel alle, naar groepen onderscheiden misdrijfzaken, als specifiek de zaken met minderjarige verdachten.

⁸² www.internetconsultatie.nl/conceptwetsvoorstel_naar_aanleiding_van_evaluatie_wet_om_afdoening.

⁸³ Zie de beleidsreactie op de Evaluatie OM-afdoening in *Kamerstukken II* 2018/19, 29 279, nr. 478 en een brief over het straffoetmingsbeleid bij de OM-afdoening in *Kamerstukken II* 2018/19, 29 279, nr. 514.

⁸⁴ *Kamerstukken II* 2019/20 31753, nr. 205 en 2020/21 nr. 221, Aanhangsel Handelingen 2020/21 n. 1744.

2.4.1 Organisatie en bevoegdheden

De Raad voor de rechtspraak (Rvdr) vormt het overkoepelende bestuur van de gerechten.⁸⁵ De Hoge Raad der Nederlanden is daarvan uitgezonderd. De Rvdr heeft vier specifieke taken: ten eerste de opstelling van de begroting voor de rechtspraak en de toekenning van de budgetten aan de gerechten, ten tweede de ondersteuning van de bedrijfsvoering van de gerechten, inclusief de zorg voor landelijke voorzieningen, ten derde de bevordering van de kwaliteit van de rechtspraak en ten vierde de advisering aan regering en parlement over wetgeving en beleid dat gevolgen heeft voor de rechtspraak.

Sinds 2013 zijn er elf rechtbanken en vier gerechtshoven.⁸⁶ Het rechtsgebied van een rechtbank heet arrondissement. Binnen de rechtbank worden strafzaken door verschillende soorten rechters behandeld.

De kantonrechter behandelt alleen overtredingen (met uitzondering van economische overtredingen) en het misdrijf stroperij. Meestal gaat het om zaken waarin een verdachte het schikkingsvoorstel van de politie of de OvJ niet wil betalen, of in verzet is gegaan tegen een strafbeschikking van het OM. De kantonrechter is een alleensprekende rechter. Ook behandelt de kantonrechter beroepen tegen WAHV-beschikkingen (zie hoofdstuk 9).

De strafsector van de rechtbank behandelt in de regel alle misdrijven en ook de economische overtredingen. Zaken die eenvoudig zijn, worden in behandeling genomen door een rechter die alléén rechtspreekt: de *enkelvoudige kamer*.⁸⁷ Ingewikkelde en ernstige zaken worden afgewikkeld door drie rechters: de *meervoudige kamer*. De OvJ bepaalt of hij een zaak aanbrengt bij een enkelvoudige of meervoudige kamer.⁸⁸ Als de alleensprekende rechter daartoe aanleiding ziet, kan hij een zaak verwijzen naar een meervoudige kamer. Het omgekeerde is ook mogelijk. Een uitspraak van de rechtbank wordt een vonnis genoemd.

Het rechtsgebied van een gerechtshof heet ressort. De gerechtshoven behandelen rechtbankzaken in hoger beroep. Uitspraken van een gerechtshof worden arresten genoemd. De hoven wijzen arrest met drie rechters, raadsheren genoemd (ook als één of meerdere van die rechters een vrouw is).

De Hoge Raad der Nederlanden is het hoogste nationale rechtscollege op het gebied van het strafrecht en is gevestigd in Den Haag. De Hoge Raad spreekt recht met drie raadsheren in eenvoudige strafzaken en met vijf raadsheren in ingewikkelde strafzaken. Uitspraken van de Hoge Raad worden ook arresten genoemd.

⁸⁵ Zie ook www.rechtspraak.nl/Organisatie/Raad-Voor-De-Rechtspraak/OverDeRvdr/Organisatie/Pages/default.aspx.

⁸⁶ Zie de Wet Herziening gerechtelijke kaart (Wet HGK), van 12 juli 2012, *Stb.* 2012, 313 en de Wet van 20 december tot in verband met de vorming van de arrondissementen Gelderland en Overijssel, *Stb.* 2012, 666.

⁸⁷ Op basis van de artikelen 51 en 52 Wet op de rechterlijke organisatie (RO) bestaan er bij rechtbanken enkelvoudige kamers. De rechter die zitting heeft in een dergelijke enkelvoudige kamer wordt (economische) politierechter genoemd (art. 51 lid 2 RO). Strafzaken die worden aangebracht bij de politierechter zijn eenvoudig van aard, met name ten aanzien van het te leveren bewijs (art. 368 Sv). Een andere alleensprekende rechter is de kinderrechter. Deze laatste is belast met de berechting van verdachten die ten tijde van het begaan van het feit nog geen 18 jaar oud waren (zie onder andere art. 495 Sv en 53 RO).

⁸⁸ Het rechtsgeding wordt voor de politierechter vervolgd indien naar het aanvankelijke oordeel van het OM de zaak van eenvoudige aard is (in het bijzonder ten aanzien van het bewijs en de toepassing van de wet), terwijl de te rekwireren gevangenisstraf niet meer dan 1 jaar mag bedragen (art. 368 Sv).

2.4.2 Het onderzoek ter zitting

Zittingen van de strafrechter zijn bijna altijd toegankelijk voor het publiek (vanaf 12 jaar) en de pers. Maar in sommige zaken, bijvoorbeeld bij minderjarigen, heeft de zitting achter gesloten deuren plaats. Voor minderjarigen bevatten het Wetboek van Strafrecht en in het Wetboek van Strafvordering enkele bijzondere bepalingen. De rechter kan, als de verdachte ten tijde van het begaan van een strafbaar feit 16 of 17 jaar was, het strafrecht voor meerderjarigen toepassen. De ernst van het begane feit, de persoonlijkheid van de verdachte of de omstandigheden waaronder het feit is begaan kunnen daartoe aanleiding geven. Omgekeerd heeft de rechter de mogelijkheid om op een verdachte in de leeftijd van 18 tot 23 jaar het jeugdstrafrecht toe te passen.

Het onderzoek ter zitting, dat niet verward moet worden met de beraadslaging die pas na sluiting van het onderzoek plaatsvindt (zie hierna in paragraaf 2.4.3), wordt geleid door de voorzitter van de meervoudige kamer.⁸⁹ De voorzitter begint het onderzoek tegen de verdachte door het vragen naar diens personalia en feitelijke verblijfplaats en wijst de verdachte er vervolgens op dat hij niet tot antwoorden verplicht is.⁹⁰ De volgende stap is doorgaans dat de OvJ de zaak voordraagt, dat wil zeggen het oplezen van de tenlastelegging of een samenvatting daarvan. Tot aan dat moment kan de OvJ nog een wijziging in de tenlastelegging aanbrengen, waarna het feitelijk onderzoek ter zitting aanvangt. De voorzitter gaat de verdachte ondervragen. Meestal hebben de vragen eerst betrekking op het ten laste gelegde feit en vervolgens op de persoonlijke omstandigheden van de verdachte. Daarna worden de verschenen getuigen, de deskundigen en het eventuele slachtoffer en de benadeelde partij (degene die rechtstreeks schade heeft geleden door een strafbaar feit, art. 51f Sv) gehoord. De voorzitter bepaalt in welke volgorde dat zal gebeuren. In bepaalde gevallen kan het slachtoffer of diens nabestaande ter zitting een verklaring afleggen (spreekrecht).⁹¹

Nadat de ondervraging van de verdachte heeft plaatsgehad en de aanwezige getuigen en deskundigen, het slachtoffer en/of de benadeelden zijn gehoord, kan de OvJ het woord voeren (requisitoir). In het requisitoir geeft de OvJ zijn zienswijze op de zaak en vordert (eist) hij (indien van toepassing) een straf en/of maatregel.⁹² De raadsman van de verdachte kan hierop reageren door een pleidooi te voeren.⁹³ In het pleidooi geeft de raadsman weer wat hij ter verdediging opvoert en verklaart bijvoorbeeld dat het ten laste gelegde niet kan worden bewezen of dat een andere straf dan de eis passender zou zijn. De OvJ kan daarna andermaal het woord voeren

⁸⁹ Ingeval sprake is van een alleensprekende rechter (een *unus iudex*), heeft die vanzelfsprekend de bevoegdheden van de voorzitter.

⁹⁰ Indien de verdachte niet op de terechtzitting verschijnt, kan hij zich toch laten verdedigen door zijn advocaat, indien de laatste verklaart daartoe uitdrukkelijk te zijn gemachtigd (art. 279 Sv). Dan geldt het onderzoek ter zitting als een procedure op tegenspraak. Tegen een niet verschenen verdachte die geen uitdrukkelijk gemachtigde advocaat heeft, wordt door de rechter verstek verleend. Dat betekent dat de rechter de zaak in afwezigheid van de verdachte zal behandelen. De verdachte kan dan ook niet gebruikmaken van zijn rechten.

⁹¹ Niet is voorgeschreven op welk moment tijdens de zitting aan het slachtoffer gelegenheid moet worden geboden om van het spreekrecht gebruik te maken. Sinds 1 juli 2016 is het spreekrecht niet meer beperkt tot de gevolgen van het strafbare feit voor het slachtoffer (Wet van 1 juli 2016, *Stb.* 2016, 160). Zie over het spreekrecht Candido et al. (2017).

⁹² Bij het bepalen van de strafmodaliteit, de hoogte van een transactieaanbod, strafbeschikking of de formulering van de eis ter terechtzitting, raadpleegt de OvJ de delictspecifieke strafforderingsrichtlijnen van het College van procureurs-generaal. Algemene uitgangspunten zijn terug te vinden in de Aanwijzing kader voor straffordering meerderjarigen (*Stcrt.* 2019, nr. 14890).

⁹³ Overigens mag de verdachte ook zelf zijn verdediging voeren.

(repliek), waarna de raadsman van de verdachte nogmaals het woord kan voeren (dupliek). Aan de verdachte zelf komt het recht op het laatste woord toe (art. 311 lid 4 Sv). Daarna wordt het onderzoek ter terechtzitting door de voorzitter gesloten. Er wordt direct uitspraak gedaan (politierechter of kantonrechter of de termijn waarop de uitspraak wordt gedaan wordt aangekondigd (meervoudige kamer).

2.4.3 De beraadslaging

Na afloop van het onderzoek beraadslaagt de meervoudige kamer op grond van de tenlastelegging en het onderzoek ter terechtzitting eerst over de geldigheid van de dagvaarding, haar bevoegdheid te oordelen over het ten laste gelegde feit of de ten laste gelegde feiten, de ontvankelijkheid van de OvJ en of er redenen zijn voor schorsing van de vervolging. Dit worden de formele vragen genoemd (zie art. 348 Sv). Mocht de beraadslaging daartoe aanleiding geven, dan zal de meervoudige kamer beslissen tot nietigheid van de dagvaarding, tot haar onbevoegdheid, tot de niet-ontvankelijkheid van de OvJ of tot de schorsing van de vervolging en dit uitspreken (formele einduitspraak). Indien de beraadslaging over de formele vragen géén aanleiding geeft tot een van de bovengenoemde einduitspraken, dan buigt de meervoudige kamer zich over vier materiële vragen (zie art. 350 Sv). Dit betreft de volgende vragen:

- 1 Is het feit wettig en overtuigend bewezen?
- 2 Is het bewezen verklaarde feit strafbaar?
- 3 Is de dader strafbaar?
- 4 Welke straf en/of maatregel moeten worden opgelegd?

Wordt de eerste vraag ontkennend beantwoord, dan volgt *vrijspraak*. Als wel wettig en overtuigend is bewezen dat de verdachte het omschreven feit in de tenlastelegging heeft gepleegd, maar het bewezen verklaarde feit géén strafbaar feit oplevert, dan volgt *ontslag van alle rechtsvervolging (ovar)*. Levert het bewezen verklaarde feit wél een strafbaar feit op, dan beoordeelt de rechter of de dader strafbaar is.⁹⁴ Is de dader niet strafbaar, dan volgt eveneens ovar. Is de dader wél strafbaar, dan beantwoordt de rechter de vierde en laatste vraag: is een sanctie (straf en/of maatregel) op zijn plaats, zo ja welke en hoe hoog moet die sanctie zijn?⁹⁵ De rechter let bij zijn beslissing over de op te leggen straf op de aard en ernst van het bewezen-verklaarde, de omstandigheden waaronder het is begaan, de gevolgen daarvan voor het slachtoffer en de persoonlijke omstandigheden van de verdachte. Het Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht (LOVS) van de rechtbanken en de gerechtshoven heeft voor veelvoorkomende delicten oriëntatiepunten voor straftoemeting vastgesteld.⁹⁶ Rechters kunnen deze als vertrekpunt van denken gebruiken bij het opleggen van straf. Zij zijn daaraan in concrete zaken niet gebonden. De rechter kan bij de straftoemeting ook rekening houden met zogeheten *ad informandum gevoegde zaken*. Dit zijn strafzaken die de OvJ aan de ten laste gelegde feiten toevoegt, met de bedoeling dat de rechter er in de sanctionering rekening mee houdt.⁹⁷ Aan ad informandum (ad info) gevoegde zaken zijn wel voorwaarden

⁹⁴ Dat is bijvoorbeeld niet het geval als het feit de dader niet kan worden toegerekend wegens een gebrekkige ontwikkeling of een ziekelijke stoornis, of om andere redenen zoals psychische overmacht of noodweerexces.

⁹⁵ De politierechter mag geen hogere hoofdstraf opleggen dan één jaar gevangenisstraf (zie art. 369 lid 1 Sv).

⁹⁶ Te raadplegen op www.rechtspraak.nl.

⁹⁷ De rechter mag hierbij nimmer boven de wettelijk toegestane strafmaxima uitkomen.

gesteld door de Hoge Raad.⁹⁸ Zo moet een verdachte voor de ad info gevoegde zaken een bekentenis hebben afgelegd en mag, indien de zaken zijn meegenomen in de sanctionering, de OvJ de verdachte niet meer voor deze zaken vervolgen.⁹⁹ De rechter kan in gevallen waarin bijvoorbeeld het feit van zeer geringe ernst is of de persoonlijke omstandigheden van de verdachte daartoe aanleiding geven een verdachte ook schuldig verklaren zonder oplegging van een straf (rechterlijk pardon, art. 9a Sr).

Naast een beslissing over de op te leggen straf(fen) en/of maatregel(en) zal de rechter nog andere beslissingen kunnen of moeten nemen. Bijvoorbeeld in het geval waarin een slachtoffer zich als benadeelde partij heeft gevoegd. Dan zal de rechter de vordering tot schadevergoeding geheel of gedeeltelijk kunnen toe- of afwijzen dan wel de benadeelde partij daarin niet-ontvankelijk kunnen verklaren. Soms beslist de rechter bijvoorbeeld ook nog over wat er moet gebeuren met door de politie inbeslaggenomen voorwerpen.

2.4.4 De uitspraak

Nadat het rechterlijk vonnis is vastgesteld, wordt het op een openbare zitting uitgesproken. Het vonnis vormt de basis voor de uitspraak. Uiterlijk veertien dagen na de sluiting van het onderzoek ter terechtzitting moet het vonnis worden uitgesproken. Die veertien dagen zijn bestemd voor de beraadslaging. In de praktijk wordt doorgaans niet het hele vonnis voorgelezen, maar beperkt de rechter zich tot het laatste gedeelte van het vonnis (de beslissing). Doorgaans doet de politierechter (enkelvoudige kamer, zie art. 51 RO) direct na de sluiting van het onderzoek ter terechtzitting uitspraak (mondeling vonnis, zie art. 378 Sv). De politierechter mag ook schriftelijk vonnis wijzen. De uitspraak moet dan, net als bij de behandeling door een meervoudige kamer, uiterlijk op de veertiende dag na sluiting van het onderzoek plaatsvinden (art. 379 lid 1 Sv).

2.4.5 Rechtsmiddelen: hoger beroep en cassatie bij de Hoge Raad

Als een van de partijen het oneens is met de uitspraak van de rechter, kan de zaak via een hoger beroep terechtkomen bij het gerechtshof en vervolgens door middel van cassatie bij de Hoge Raad. Bij vonnissen van de rechtbank is hoger beroep mogelijk bij het gerechtshof. In grote lijnen lijkt de procedure bij het gerechtshof op de gang van zaken bij de rechtbank. Beide partijen krijgen opnieuw de gelegenheid hun kant van de zaak toe te lichten. Het gerechtshof kijkt bij de behandeling van de zaak opnieuw naar alle feiten en maakt zijn eigen beoordeling. Iemand die in eerste instantie is veroordeeld, kan dus in hoger beroep worden vrijgesproken, maar het hof kan ook een hogere straf opleggen.

Het hoger beroep in strafzaken wordt wel begrensd. Het gerechtshof bepaalt of het hoger beroep in behandeling wordt genomen van een vonnis betreffende een of meer overtredingen of misdrijven waarop een gevangenisstraf van maximaal vier jaar is gesteld, of een vonnis dat alleen een geldboete tot een bepaald maximum oplegt (410a Sv). Verder kan het onderzoek op de terechtzitting in hoger beroep worden geconcentreerd op vooraf of op de terechtzitting ingediende bezwaren tegen

⁹⁸ Een wettelijke basis voor de afdoening via ad informandum gevoegde zaken is er niet. De strafrechter kan ter zake van ad informandum gevoegde feiten een schadevergoedingsmaatregel ten behoeve van het slachtoffer opleggen (art. 36f lid 1 Sr).

⁹⁹ Ingeval een verdachte niet ter terechtzitting is verschenen, kan de rechter toch ad informandum gevoegde zaken ter bepaling van de straf laten meewegen. Zie nader HR 8 december 2009, *ECLI:NL:HR:2009:BK0949*, NJ 2010, 174.

het vonnis van de rechtbank ('voortbouwend appel'). Dat betekent dat het hof in hoger beroep de procedure van de rechtbank niet helemaal over hoeft te doen. Wie het met een uitspraak van het gerechtshof niet eens is, kan in de meeste gevallen daartegen cassatieberoep instellen bij de Hoge Raad der Nederlanden. De procedure bij de Hoge Raad is anders dan bij de gerechtshoven. De Hoge Raad beoordeelt de strafzaak niet meer feitelijk inhoudelijk. Er wordt uitgegaan van de feiten zoals die door de rechtbank of het hof zijn vastgesteld. De Hoge Raad beoordeelt slechts of de lagere rechter bij zijn beslissing de voorschriften uit de wet in acht heeft genomen en het recht op de juiste manier is toegepast. Het beroep in cassatie heeft dan ook als belangrijkste functie het bevorderen van een uniforme rechtstoepassing door de rechtbanken en gerechtshoven. Als de Hoge Raad vindt dat het recht in een bepaalde zaak niet goed is toegepast, wordt deze terugverwezen naar hetzelfde of een ander gerechtshof en wordt de zaak opnieuw inhoudelijk bekeken. In sommige gevallen doet de Hoge Raad de zaak zelf af.

2.4.6 Straffen en maatregelen

Het Nederlandse strafrecht kent als sancties¹⁰⁰ hoofdstraffen, bijkomende straffen en maatregelen. Uitgangspunt is dat een straf voor vergelding of afschrikking staat, terwijl de maatregel (primair) beveiliging beoogt dan wel herstel van de rechtmatige toestand nastreeft.

De meeste straffen en maatregelen kunnen geheel of gedeeltelijk voorwaardelijk worden opgelegd. Een voorwaardelijk opgelegde straf of maatregel kan alsnog worden omgezet in een onvoorwaardelijke wanneer de veroordeelde binnen de proeftijd zich niet heeft gehouden aan de gestelde voorwaarde(n).¹⁰¹

De hoofdstraffen zijn gevangenisstraf, hechtenis, geldboete en de taakstraf. Welke straf opgelegd wordt is afhankelijk van het soort delict en de omstandigheden waaronder het is gepleegd. Het wetboek noemt drie bijkomende straffen. In de eerste plaats: ontzetting uit bepaalde rechten (bijvoorbeeld: kiesrecht, recht op als advocaat op te treden). De tweede bijkomende straf is: verbeurdverklaring en dat houdt in dat de dader als straf de eigendom van bepaalde goederen, bijvoorbeeld die zijn gebruikt bij het begaan van het strafbaar feit, verliest. De derde bijkomende straf is openbaarmaking van de rechtelijke uitspraak, dat houdt in dat de uitspraak, anders dan gebruikelijk is, niet anoniem wordt gepubliceerd. Bijkomende straffen zijn ook in andere wetten te vinden. In de Wegenverkeerswet 1994 is bijvoorbeeld geregeld dat een bestuurder de *bevoegdheid om een motorrijtuig te besturen* kan worden ontzegd. Bijkomende straffen kunnen ook afzonderlijk worden opgelegd.

Naast straffen kan de rechter ook een of meer maatregelen opleggen. Maatregelen kunnen worden onderverdeeld in vermogensmaatregelen en vrijheidsbenemende maatregelen. Vermogensmaatregelen zijn onttrekking aan het verkeer, ontneming van het wederrechtelijk verkregen (en geschat) voordeel en de schadevergoeding aan het slachtoffer. Vrijheidsbenemende maatregelen zijn plaatsing in een psychia-

¹⁰⁰ Bij 18-21-jarigen kan een jeugdsanctie worden toegepast (art. 77a-hh Sr). Met de inwerkingtreding van het Adolescentenstrafrecht in 2014 is deze mogelijkheid uitgebreid naar 18-23 jaar waardoor jong volwassenen volgens het jeugdstrafrecht kunnen worden berecht (art. 77c lid 1 Sr).

¹⁰¹ Zie in dit verband ook de Aanwijzing voorwaardelijke vrijheidsstraffen en schorsing van voorlopige hechtenis onder voorwaarden (Stcrt. 2015, nr. 5390).

trisch ziekenhuis, terbeschikkingstelling en plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders.¹⁰² Op 1 januari 2018 is daaraan toegevoegd de gedragsbeïnvloedende en vrijheidsbeperkende maatregel.¹⁰³

De rechter kan bepalen dat een straf geheel of gedeeltelijk niet ten uitvoer wordt gelegd. Daarbij stelt de rechter een proeftijd vast en geldt de algemene voorwaarde dat de veroordeelde zich gedurende zijn proeftijd niet schuldig maakt aan een strafbaar feit. Maar ook andere voorwaarden zoals een schadevergoeding of een contactverbod kunnen worden opgelegd (zie art. 14c Sr). Voorwaarden kunnen door de rechter onder bepaalde omstandigheden direct uitvoerbaar worden verklaard (art. 14e Sr). Dat betekent bijvoorbeeld dat een reclasseringstoezicht of ambulante behandeling meteen na de uitspraak kan starten ook al is het vonnis nog vatbaar voor hoger beroep.

Sinds 1 juli 2021 is het stelsel van voorwaardelijke invrijheidstelling (v.i.) gewijzigd. De belangrijkste wijzigingen zijn dat veroordeelden niet meer van rechtswege in aanmerking komen om voorwaardelijk in vrijheid te worden gesteld en dat de periode van de v.i. weliswaar wordt gehandhaafd op maximaal een derde van de opgelegde staf maar tot een maximum van twee jaar. Art. 15 e.v. Sr bepaalt dat de voorwaardelijke invrijheidstelling van toepassing is op vrijheidsstraffen met een duur van meer dan één jaar, maar niet wanneer de rechter een deels voorwaardelijke vrijheidsstraf heeft opgelegd.

De v.i. kan bij straffen van meer dan twee jaar plaatsvinden wanneer twee derde van de door de rechter opgelegde vrijheidsstraf is ondergaan. Voor straffen met een duur van tussen de één en twee jaar kan voorwaardelijke invrijheidstelling plaatsvinden wanneer de vrijheidsbeneming ten minste één jaar heeft geduurd en van het daarna nog ten uitvoer te leggen gedeelte van de straf een derde is ondergaan.

De v.i. geschiedt onder de algemene voorwaarde dat de veroordeelde zich tijdens de proeftijd niet schuldig maakt aan een strafbaar feit. Aan de v.i. worden door het OM vaak ook nog andere voorwaarden gesteld. Deze zijn vergelijkbaar met de voorwaarden die de rechter aan een voorwaardelijke straf kan verbinden. Indien de omstandigheden daartoe aanleiding geven of de voorwaarden niet worden nageleefd, kan de OvJ aan de rechter uitstel, afstel of herroeping van de v.i. vorderen. Wijst de rechter die vordering geheel of gedeeltelijk toe, dan wordt de veroordeelde opnieuw gedetineerd voor maximaal de duur van het strafrestant.¹⁰⁴

De vrijheidsstraffen

De gevangenisstraf is de zwaarst mogelijke straf in het Nederlandse sanctiebestel. Deze straf wordt alleen voor misdrijven (art. 92-421 Sr) opgelegd. De duur van de gevangenisstraf kan levenslang of tijdelijk zijn. Alléén door middel van gratie kan de levenslange straf worden omgezet in een tijdelijke gevangenisstraf. De tijdelijke gevangenisstraf varieert van één dag tot dertig jaar (art. 10 lid 2 en 3 Sr). De hechtenis wordt voornamelijk opgelegd voor zware overtredingen. Deze straf duurt minimaal één dag en maximaal één jaar en vier maanden (art. 18 Sr) en wordt ten uitvoer gelegd in een huis van bewaring. Voor misdrijven gepleegd door

¹⁰² Voor jeugdige daders gelden deels andere straffen en maatregelen, zoals jeugddetentie, de plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (PIJ) en een gedragsbeïnvloedende maatregel (GBM). Zie ook artikel 77h Sr.

¹⁰³ Wet van 25 november 2015, *Stb.* 2015, 460. Deze zelfstandige toezichtmaatregel geldt voor tbs-gestelden en zeden en zware geweldsdelinquenten. Als blijkt dat het recidiverisico na de gevangenisstraf niet voldoende is verminderd of als bescherming noodzakelijk is voor slachtoffers of getuigen, kan een vordering tot tenuitvoerlegging van de maatregel, worden ingediend.

¹⁰⁴ De Wet straffen en beschermen regelt o.a. de gewijzigde v.i. en trad op 1 juli 2021 in werking (*Stb.* 2021, 252).

minderjarigen bestaat de jeugddetentie. De maximale duur van deze straf is voor 12- tot 16-jarigen één jaar en voor 16- en 17-jarigen twee jaar.

De taakstraf

Een taakstraf bestaat uit het verrichten van onbetaalde arbeid (art. 22c lid 1 Sr). Onder het jeugdstrafrecht kan een taakstraf een werkstraf of een leerstraf inhouden dan wel een combinatie van beide. De taakstraf kan afzonderlijk worden opgelegd, maar ook in combinatie met een vrijheidsstraf waarvan het onvoorwaardelijke gedeelte maximaal 6 maanden bedraagt, of met een geldboete.¹⁰⁵ Indien een veroordeelde zijn taakstraf niet goed uitvoert, kan dat betekenen dat hij een vervangende hechtenis moet ondergaan. De rechter geeft bij het vonnis al aan hoe lang die vervangende vrijheidsstraf in potentie zal gaan duren. De reclassering en de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de taakstraffen (zie hoofdstuk 7).

De rechter kan een verdachte veroordelen tot een taakstraf en een voorwaardelijke gevangenisstraf met als bijzondere voorwaarde elektronisch toezicht. Bij het vorderen van elektronisch toezicht als bijzondere voorwaarde worden verschillende belangen afgewogen. In de Aanwijzing voorwaardelijke vrijheidsstraffen en schorsing van voorlopige hechtenis onder voorwaarden wordt nadrukkelijk gewezen op het belang van het slachtoffer in die afweging.¹⁰⁶

Artikel 22b Sr bepaalt dat het opleggen van een taakstraf niet is toegestaan bij een veroordeling voor ernstige gewelds- en zedendelicten. Daarbij geldt de eis dat sprake is van een ernstige inbreuk op de lichamelijke integriteit van het slachtoffer. Recent is het wetsvoorstel Uitbreiding taakstrafverbod door de Tweede Kamer aangenomen waarmee gevallen waarin geweld wordt gebruikt tegen personen met een publieke taak in het kader van de handhaving van de orde of veiligheid ook onder het bereik van het taakstrafverbod komen.¹⁰⁷

De geldboete

De geldboete kan voor alle strafbare feiten worden opgelegd. Het wettelijk minimum van de geldboete is thans € 3. Per strafbaar feit geldt een wettelijk maximum. Dit maximum wordt bepaald door de ernst van het feit. De strafbare feiten zijn daarvoor ingedeeld in zes boetecategorieën (zie art. 23 Sr). De geldboete wordt vervangen door vervangende hechtenis bij niet-betaling of bij het ontbreken van verhaalsmogelijkheden. Hierbij geldt dat voor elke € 25 ten hoogste één dag vervangende hechtenis mag worden opgelegd (zie art. 24c lid 3 Sr).¹⁰⁸

De maatregelen

De rechter kan verschillende strafrechtelijke maatregelen opleggen. De *onttrekking aan het verkeer* heeft tot doel gevaarlijke voorwerpen uit het maatschappelijke verkeer te halen. Het gaat meestal om voorwerpen die gebruikt zijn bij het plegen van het strafbare feit. De *ontneming van het wederrechtelijk verkregen* voordeel is bedoeld om een veroordeelde de uit criminele handelingen verkregen winst te ontnemen. De hoogte van het te ontnemen bedrag is onbeperkt. Als een veroordeelde weigert het vastgestelde bedrag te betalen, kan hij in gijzeling worden genomen,

¹⁰⁵ Zie ook paragraaf 2.3.3. Het OM kan sinds 1 oktober 2011 ook een taakstraf in de vorm van een strafbeschikking opleggen.

¹⁰⁶ *Stcr.* 2015, nr. 5390.

¹⁰⁷ 2 februari 2021. *Kamerstukken II* 2020/21, 35 528.

¹⁰⁸ Het Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht (LOVS) van de rechtspraak heeft een tabel vervangende hechtenis bij geldboetes en schadevergoedingsmaatregelen vastgesteld met een glijdende schaal. De tabel is te raadplegen op www.rechtspraak.nl.

totdat hij aan zijn verplichting heeft voldaan. Dit kan tot maximaal drie jaar. De vordering blijft echter ook ná de gijzeling bestaan. De *schadevergoedingsmaatregel* verplicht een veroordeelde tot betaling van een geldsom aan de Staat ten behoeve van het slachtoffer. De Staat keert het ontvangen bedrag zelf direct uit aan het slachtoffer. Bij niet-betaling van de schadevergoeding dreigt tenuitvoerlegging van de vervangende hechtenis. Bij niet tijdige betaling ontvangt het slachtoffer het resterende bedrag van de schadevergoedingsmaatregel uit het zogeheten voor-schotfonds.¹⁰⁹

Is een veroordeelde geheel of gedeeltelijk ontoerekeningsvatbaar, dan is *plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis* mogelijk. De strafrechter kan een veroordeelde laten plaatsen voor de duur van één jaar, met de mogelijkheid van verlenging. Plaat-sing in een psychiatrisch ziekenhuis gebeurt alleen als de gestoorde persoon gevaarlijk is voor zichzelf of voor de algemene veiligheid van personen of goederen. De rechter geeft de last tot plaatsing slechts nadat hij advies van ten minste twee gedragsdes-kundigen heeft ingewonnen.

De maatregel *terbeschikkingstelling* (tbs) kan worden opgelegd indien de verdachte tijdens het begaan van het feit niet of verminderd toerekeningsvatbaar was. De tbs wordt vaak opgelegd in combinatie met een gevangenisstraf. De maatregel is ge-richt op beveiliging van de maatschappij. De tot tbs veroordeelde wordt tijdens de opsluiting ook behandeld, met het oog op de terugkeer in de maatschappij.

De rechter kan tbs opleggen als een verdachte een misdrijf heeft begaan waarop een gevangenisstraf van vier jaar of meer is gesteld, of voor een specifiek aantal in de wet genoemde misdrijven (zoals onder andere belaging) en de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen het opleggen van die maatregel eist. De tbs kent twee varianten: de tbs *met bevel tot verpleging* en tbs *met voorwaarden*. Tbs met dwangverpleging betekent een gedwongen op-name in een inrichting voor maximaal 4 jaar, tenzij bij het misdrijf de lichamelijke integriteit van slachtoffers is aangetast. Daarvan is sprake bij geweldsmisdrijven, zedenzaken, brandstichting met gevaar voor personen. In die gevallen kan de maatregel onbeperkt worden verlengd. Bij tbs met voorwaarden is geen sprake van dwangverpleging, maar zullen de voorwaarden wel altijd inhouden dat de tbs-gestelde zich onder behandeling laat stellen. De maximale duur is negen jaar en de maximale gevangenisstraf die naast de tbs met voorwaarden kan worden opgelegd is vijf jaar.

Sinds 2004 bestaat de maatregel van *plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders* (de ISD-maatregel). Deze maatregel maakt het mogelijk personen gedwon-gen in een inrichting te plaatsen gedurende maximaal twee jaar. Stelselmatige daders zijn *zeer actieve veelplegers*, die in de vijf jaren voorafgaand aan het ge-pleegde feit ten minste driemaal voor het plegen van een misdrijf onherroepelijk veroordeeld zijn tot een vrijheidsbenemende of vrijheidsbeperkende straf of maat-regel, die ook ten uitvoer is gelegd. Het gaat bij deze maatregel om het beveiligen van de maatschappij, het tegengaan van recidive en het doorbreken van versla-vings- of andere problematiek. De maatregel is ook bedoeld voor niet-verslaafde veelplegers en voor veroordeelden met een (ernstige) psychiatrische problema-tiek.¹¹⁰

Speciaal voor minderjarigen bestaan nog twee aparte maatregelen: *plaatsing in een inrichting voor jeugdigen* (de PIJ-maatregel) en de *gedragsbeïnvloedende maat-regel*.

¹⁰⁹ De hieraan verbonden voorwaarden en beperkingen zijn nader uitgewerkt in het Uitvoeringsbesluit voorschot schadevergoedingsmaatregel (Stb. 2010, 311).

¹¹⁰ *Kamerstukken II* 2002/03, nr. 28 980, nr. 3.

Jongeren die zijn veroordeeld tot een PIJ-maatregel verblijven in een justitiële jeugdinrichting (JJI). De maatregel is gericht op heropvoeding en behandeling en sinds 2011 kan de rechter bovendien verplichte nazorg opleggen. Verplichte nazorg geeft de mogelijkheid om jongeren na het verblijf in een jeugdinrichting langer te begeleiden, waardoor de kans op recidive zal verminderen.¹¹¹ De PIJ-maatregel kan worden opgelegd voor delicten waarvoor voorlopige hechtenis is toegestaan, als de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid dit vereist (recidivegevaar) en als de maatregel in het belang is van een zo gunstig mogelijke verdere ontwikkeling van de jeugdige veroordeelde. Twee gedragsdeskundigen moeten vaststellen dat al tijdens het begaan van het feit sprake was van een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis. De maximale duur van de PIJ-maatregel is zeven jaar, waarvan het laatste jaar voorwaardelijk is. Voor niet in hun ontwikkeling gestoorde veroordeelde jongeren is de duur van de maatregel maximaal drie jaar, waarvan het laatste jaar voorwaardelijk.

De gedragsbeïnvloedende maatregel is bedoeld voor jeugdigen voor wie een gedragsbeïnvloedende aanpak in het kader van bijzondere voorwaarden bij een voorwaardelijke sanctie te licht wordt bevonden en de PIJ-maatregel te zwaar. Als een jongere een gedragsbeïnvloedende maatregel opgelegd krijgt, geeft de rechter in zijn vonnis aan waar de maatregel uit bestaat. De maatregel kan inhouden dat een veroordeelde aan een programma deelneemt in een door de rechter aan te wijzen instelling, of dat een veroordeelde een ambulant programma volgt onder begeleiding van een door de rechter aan te wijzen organisatie. Een ambulant programma kan bijvoorbeeld een leertraject zijn in combinatie met individuele trajectbegeleiding. Het programma kan ook worden ingevuld met verplichte jeugdzorg wanneer de jongere daarvoor een indicatie heeft gekregen.¹¹² Voor het opleggen van de maatregel is een advies van de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) vereist, dat wordt ondersteund door ten minste één gedragsdeskundige. De RvdK is belast met de voorbereiding en ondersteuning van de maatregel; de jeugdreclassering (zie nader paragraaf 2.6) draagt zorg voor de tenuitvoerlegging.¹¹³ De gedragsmaatregel duurt minimaal zes maanden en maximaal één jaar en is eenmaal te verlengen met dezelfde termijn als waarvoor deze werd opgelegd. De rechter heeft de mogelijkheid alle straffen en maatregelen te combineren.

¹¹¹ De wijziging is gebaseerd op de wet van 13 december 2010 tot wijziging van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen, het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten, in verband met de aanpassing van vrijheidsbenemende jeugdsancties (*Stb.* 2010, 818) die op 1 juli 2011 in werking is getreden.

¹¹² De Jeugdwet van 1 maart 2014 heeft de jeugdzorg gedecentraliseerd. Gemeenten zijn vanaf 2015 verantwoordelijk voor preventie, ondersteuning, hulp en zorg aan jeugdigen en ouders bij opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen. Bij huiselijk geweld en kindermishandeling kan een instelling als 'Veilig Thuis' worden ingeschakeld. De Inspectie voor de gezondheidszorg heeft in 2011 verplicht gesteld dat alle huisartsenposten en spoedeisende hulpafdelingen van ziekenhuizen een screeningsprotocol met screeningsinstrument voor kindermishandeling moeten gebruiken. Uit onderzoek van Schouten komt naar voren dat per 100 kindermishandelingen er 2 worden opgespoord. Ook bleek uit hetzelfde onderzoek dat er van de 100 verdenkingen van kindermishandeling er 92 onterecht waren. Zie Schouten (2017).

¹¹³ Zie de Richtlijn en kader voor strafvordering jeugd en adolescenten, inclusief strafmaten halt (*Stcr.* 2018, nr. 29497).

In april 2012 zijn sanctiemaatregelen aan het Wetboek van Strafrecht toegevoegd waarbij de rechter de mogelijkheid wordt gegeven om bij een veroordeling voor een strafbaar feit een *gebiedsverbod*, *contactverbod* of *meldingsplicht* op te leggen.¹¹⁴ Dit is volgens de wetgever van belang bij veroordeling wegens strafbare feiten waarbij vrees bestaat dat de verdachte na veroordeling opnieuw een strafbaar feit zal plegen dat de leefomgeving van burgers aantast dan wel slachtoffers of getuigen zal benaderen of lastigvallen.¹¹⁵ De rechter heeft de mogelijkheid om de maatregel terstond in te laten gaan. De maatregelen kunnen afzonderlijk of in combinatie met een geldboete, taakstraf, vrijheidsstraf of een andere maatregel worden opgelegd.

Op 1 januari 2018 is met de inwerkingtreding van de Wet langdurig toezicht, de gedragsbeïnvloedende en vrijheidsbeperkende maatregel aan het Wetboek van Strafrecht toegevoegd (art. 38z Sr).¹¹⁶ De maatregel kan door de rechter worden opgelegd aan personen aan wie hij de tbs oplegt en aan personen die hij veroordeelt tot een (deels) onvoorwaardelijke gevangenisstraf voor een zeden- of een zwaar geweldsdelict dat bedreigd wordt met vier jaar gevangenisstraf of meer. Het doel van deze maatregel is nieuwe strafbare feiten en slachtoffers te voorkomen of slachtoffers en voormalige getuigen te beschermen tegen ernstig belastend gedrag van de veroordeelde. Met de maatregel worden de mogelijkheden tot het houden van toezicht op veroordeelden wegens zeden- of zware geweldsdelicten en daarmee het terugdringen van recidivegevaar verruimd. De maatregel wordt door de rechter opgelegd in het veroordelend vonnis, maar zal niet eerder ten uitvoer kunnen worden gelegd dan nadat de tbs (zowel tbs met voorwaarden als tbs met dwangverpleging), gevangenisstraf (geheel of gedeeltelijk onvoorwaardelijk) of voorwaardelijke invrijheidsstelling is geëindigd. Daartoe dient het OM vóór het einde van de tbs-maatregel of onvoorwaardelijke gevangenisstraf een vordering in bij rechter. De tenuitvoerlegging van de maatregel is aan criteria gebonden: er moet ernstig rekening mee worden gehouden dat de veroordeelde wederom een misdrijf zal begaan waarvoor de rechter de maatregel als bedoeld in artikel 38z Sr kan opleggen óf de tenuitvoerlegging is noodzakelijk ter voorkoming van ernstig belastend gedrag jegens slachtoffers of getuigen.

¹¹⁴ Wet van 17 november 2011 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering in verband met de invoering van een rechterlijke vrijheidsbeperkende maatregel (*rechterlijk gebieds- of contactverbod*), *Stb.* 2011, 546.

¹¹⁵ Zie *Kamerstukken II* 2010/11, 32 551, nr. 3, p. 1 (MvT).

¹¹⁶ Wet van 25 november 2015, *Stb.* 2015, 460.

2.5 De tenuitvoerlegging

Een vonnis/arrest wordt ten uitvoer gelegd nadat het onherroepelijk, ofwel definitief, is geworden. Voor een verdachte staat dan geen gewoon rechtsmiddel meer open. Alleen revisie (herziening)¹¹⁷ of gratie¹¹⁸ kan daarin in sommige gevallen nog verandering brengen. De verantwoordelijkheid voor de tenuitvoerlegging van het strafvonnis lag tot 1 januari 2020 bij het OM. Met de inwerkingtreding van de Wet herziening tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen, is deze verantwoordelijkheid overgegaan naar de Minister van Justitie en Veiligheid (Zie het nieuwe 'Boek 6 Tenuitvoerlegging').¹¹⁹ De feitelijke tenuitvoerlegging van sancties wordt opgedragen aan verschillende justitiële en particuliere instanties. Deze instanties onderscheiden zich van elkaar naar de aard van de te executeren sanctie en vaak ook naar de leeftijd van de veroordeelde (minder- of meerderjarig). De tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende straffen en maatregelen wordt steeds overgedragen aan het ministerie van Veiligheid en Justitie/Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI). De tenuitvoerlegging van taakstraffen is voor meerderjarigen aan de Reclassering Nederland (RN) en voor minderjarigen aan de RvdK opgedragen. De tenuitvoerlegging van financiële sancties (o.a. verkeersboetes, schadevergoedingsmaatregelen, ontnemingsmaatregelen, bestuurlijke boetes voor andere overheden) is de taak van het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB)¹²⁰ (zie hoofdstuk 7).

Hoofdstuk 7 (Tenuitvoerlegging van sancties) beschrijft de tenuitvoerlegging van verschillende soorten strafrechtelijke sancties tegen meerderjarigen en minderjarigen in Nederland. Sancties die de verschillende sectoren van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI), de Reclassering, de Raad voor de Kinderbescherming en het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB) ten uitvoer leggen, komen hier aan de orde.

2.6 Andere instellingen die betrokken zijn bij de strafrechtspleging

In de voorgaande paragrafen zijn de verschillende fasen van de strafrechtspleging aan de orde gekomen. Daarbij is tevens ingegaan op een aantal direct bij de strafrechtspleging betrokken instanties. Maar er zijn meer instanties die een rol hebben in het strafproces. In deze paragraaf worden nog enkele daarvan kort belicht.

¹¹⁷ Herziening kan plaatsvinden bij tegenstrijdige rechterlijke uitspraken, bij nova (dat wil zeggen als nieuwe feiten bekend worden) en op grond van een uitspraak van het EHRM waarin is vastgesteld dat het EVRM is geschonden in een procedure die tot een veroordeling heeft geleid. Onder andere vanwege de Schiedamse parkmoord werd door leden van de Tweede Kamer aangedrongen op een hervorming van de herzieningsregeling. Op 1 oktober 2012 is de Wet hervorming herziening ten voordele in werking getreden (*Stb.* 2012, 275). Daarmee is de herzieningsgrond betreffende het novum bijgesteld om beter rekening te kunnen houden met nieuwe forensische expertise. De herzieningsprocedure is met deze wet aangepast om beter feitelijk onderzoek mogelijk te maken, waarbij ook de inbreng van deskundigen kan worden benut. Een jaar later trad de Wet herziening ten nadele in werking (*Stb.* 2013, 138). Deze wet maakt het mogelijk een eerder gegeven vrijspraak of ontslag van alle rechtsvervolgning door bijvoorbeeld nieuw forensisch bewijs ten nadele van de gewezen verdachte te herzien.

¹¹⁸ Artikel 2 van de Gratiwet somt de gronden op waarvoor gratie kan worden verleend. De straffen en maatregelen waarvoor gratie kan worden verzocht, zijn opgenomen in artikel 558 Sv. De veroordeelde heeft overigens geen recht op gratie; gratie is een gunstbetoon, verleend bij Koninklijk Besluit (KB).

¹¹⁹ Wet van 22 februari 2017, *Stb.* 2017, 82.

¹²⁰ Het CJIB speelt ook een rol bij de tenuitvoerlegging van andere dan financiële sancties zoals taakstraffen en vrijheidsstraffen. Zie: CJIB.nl)

2.6.1 De reclassering

De reclassering is geen orgaan van de strafrechtspleging zoals de politie en het OM dat zijn. Maar de reclassering kan van het begin tot het einde van het strafproces betrokken zijn. Van het moment dat iemand net is gearresteerd en op het politiebureau zit, tot en met het toezicht na een gevangenisstraf. Er zijn drie reclasseringsorganisaties aangewezen en gesubsidieerd door de Minister van Justitie en Veiligheid: 3RO: Stichting Reclassering Nederland, de Stichting Verslavingsreclassering van de Geestelijke Gezondheidszorg Nederland en Stichting Leger des Heils, Jeugdbescherming en Reclassering.. De werkzaamheden van de reclassering zijn wettelijk geregeld in de Reclasseringsregeling 1995.¹²¹

De reclassering heeft drie kerntaken. De eerste betreft onderzoek en voorlichting. In de voorlichtingsrapporten wordt een beeld geschetst van de persoon van de verdachte, zijn motieven en omstandigheden. Deze informatie kan voor de OvJ en/of de rechter van belang zijn voor het bepalen van de strafsoort en de strafmaat. De tweede kerntaak gaat over begeleiding en toezicht. De reclassering geeft individuele begeleiding aan verdachte of veroordeelde cliënten. De ondersteuning vindt plaats gedurende het gehele strafrechtelijke proces. Begeleiding in de vorm van hulp en bijstand aan de verdachte vindt vooral plaats bij de vroeghulp, dat is het eerste bezoek aan een arrestant op een politiebureau of bij de r-c. Volgens de wet moet de reclassering over elke in verzekering gestelde verdachte bericht ontvangen. Indien de r-c of de rechtbank de schorsing van de voorlopige hechtenis heeft bevolen, kan daarbij als bijzondere voorwaarde worden gesteld dat de verdachte zich dient te houden aan de aanwijzingen van de reclassering. Tevens kan een veroordeelde die zijn gevangenisstraf heeft uitgezeten, bij zijn terugkeer naar de maatschappij door de rechter verplicht worden zich onder toezicht te stellen van de reclassering. Dit gebeurt dan in het kader van een deels voorwaardelijke gevangenisstraf. Verder is de reclassering verantwoordelijk voor de uitvoering van penitentiaire programma's en begeleidt zij de ter beschikking gestelden die met proefverlof zijn of ten aanzien van wie de tbs met bevel tot verpleging voorwaardelijk is beëindigd of een tbs met voorwaarden is uitgesproken.

De derde taak van de reclassering ziet op de ontwikkeling, organisatie en uitvoering van taakstraffen en andere alternatieve sancties. De reclassering zorgt voor de organisatie en de begeleiding bij de uitvoering van taakstraffen en elektronisch toezicht.

2.6.2 De Raad voor de Kinderbescherming

Voor minderjarigen die in aanraking zijn gekomen met politie en justitie bestaat er, anders dan bij meerderjarigen, geen algemene reclasseringsinstelling. De regie over de jeugdreclassering ligt bij de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK). De RvdK coördineert de taakstraffen voor jeugdigen. Verder zijn bij de uitvoering van een jeugdreclasseringsmaatregel zogenoemde gecertificeerde instellingen (GI's) betrokken.

De jeugdreclassering draagt zorg voor de vroeghulp op het politiebureau. Binnen deze vroeghulp kan de raadsmedewerker op basis van het gesprek met de minderjarige vrijwillige jeugdreclassering aanbieden. De jeugdige wordt tevens geïnformeerd over het verdere verloop van de strafrechtelijke procedure.¹²² Vervolgens

¹²¹ Stb. 1994, 875.

¹²² De RvdK heeft samen met partners in de jeugdstrafrechtsketen (zoals politie, jeugdreclassering en jeugdinrichtingen, bijvoorbeeld in de Zorg- en Veiligheidshuizen) gewerkt aan de ontwikkeling van een samenhangend

begint het zogenoemde basisonderzoek. De RvdK verzamelt informatie betreffende de ontwikkeling en de achtergrond van de verdachte ten behoeve van voorlichting en advies aan de OvJ (zie art. 494 en 498 Sv). De raadsonderzoeker brengt advies uit aan de OvJ over de gewenste afdoening van een zaak, vanuit een pedagogisch perspectief. Als de ontwikkeling van de minderjarige ernstig in het gedrang is, kan de RvdK een uitgebreid strafonderzoek doen. Dit onderzoek is diepgaander dan het basisonderzoek. Het uitgebreid strafonderzoek kan worden afgesloten met een gerichte verwijzing naar een voorziening voor jeugdzorg, met een verzoek tot een maatregel van kinderscherming of met de inschakeling van de jeugdreclassering voor intensieve, niet-vrijblijvende begeleiding. Indien de OvJ of de rechter een taakstraf oplegt, is het de taak van de RvdK om de opgelegde taakstraf mogelijk te maken door voorbereiding en ondersteuning van de tenuitvoerlegging.

2.6.3 *De Raad voor Rechtsbijstand*

Het recht op rechtsbijstand is verankerd in de Grondwet. Artikel 18 lid 1 bepaalt dat ieder zich in rechte en in administratief beroep kan doen bijstaan. Lid 2 bepaalt dat de wet regels stelt omtrent het verlenen van rechtsbijstand aan minder draagkrachtigen. Die regels zijn neergelegd in de Wet op de rechtsbijstand. Het stelsel voor rechtsbijstand bestaat uit een eerste en een tweede lijn. De eerste lijn is de rechtshulp via het Juridische Loket dat eenvoudige adviezen geeft of doorverwijst naar een advocaat of mediator. Om gesubsidieerde (rechts)bijstand te kunnen verrichten, schrijft een advocaat of een mediator zich in bij de Raad voor rechtsbijstand. De rechtsbijstandsverlener vraagt ten behoeve van de rechtzoekende een toevoeging aan bij de Raad voor rechtsbijstand. Dat wil zeggen dat aan de rechtzoekende kosteloos of tegen een niet kostendekkende eigen bijdrage een rechtshulpverlener wordt toegewezen. Het recht op rechtsbijstand is afhankelijk van het fiscale inkomen en vermogen van de rechtzoekende. De verdachte die in bewaring wordt gesteld of wiens gevangenhouding wordt bevolen, krijgt ambtshalve een raadsman toegevoegd. De rechtsbijstand van de ambtshalve toegevoegde raadsman is kosteloos voor de verdachte.¹²³ Daarnaast kunnen ook slachtoffers van seksuele en andere geweldsmisdrijven kosteloos een beroep doen op een advocaat.¹²⁴

2.6.4 *Het Nederlands Forensisch Instituut en het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie*

Het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) en het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP) zijn twee, onder het ministerie van Justitie en Veiligheid vallende, instanties. Zij hebben deskundigheid 'in huis' die relevant is voor de beantwoording van de vragen die in een strafrechtelijk onderzoek centraal staan. Het NFI¹²⁵ verleent diensten aan klanten binnen de strafrechtspleging, zoals

instrumentarium voor jeugdstrafzaken: het Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen (LIJ). Met het LIJ kunnen ketenpartners op een efficiënte wijze gegevens verzamelen in aanvulling op de gegevens die al over een jongere bekend zijn. Met behulp van al deze informatie (over criminogene factoren) wordt beoogd risico's op recidive beter te kunnen taxeren en problemen te signaleren, waardoor weer beter kan worden bepaald welke strafrechtelijke aanpak voor de jeugdige het beste lijkt te zijn en welke zorg hij eventueel nodig zou hebben. In 2011 is besloten het instrumentarium landelijk in te voeren.

¹²³ Na een veroordeling kunnen de kosten onder bepaalde omstandigheden op de draagkrachtige veroordeelde worden verhaald (art. 43 lid 3 WRB).

¹²⁴ Artikel 44 lid 4 WRB.

¹²⁵ Het NFI kent geen wettelijke taken of bevoegdheden.

het OM, de politie en de zittende magistratuur. Ook kan een advocaat in een strafzaak het NFI verzoeken een onderzoek te laten uitvoeren. Daarnaast levert het NFI diensten aan andere personen of instanties (buiten de Nederlandse strafrechtpleging), zoals de Immigratie- en Naturalisatiedienst, buitenlandse politie of justitie of aan bijzondere opsporingsdiensten.

Het NIFP adviseert de rechterlijke macht in strafzaken over de noodzaak van onderzoek naar de persoon van de verdachte in relatie tot toerekeningsvatbaarheid, de kans op recidive, de te volgen behandeling en beveiliging (klinisch en ambulant) en de ontwikkelingsmogelijkheden van jongeren. Het NIFP is ontstaan door een samenvoeging van het Pieter Baan Centrum en de Forensisch Psychiatrische Dienst. De belangrijkste werkzaamheden van het NIFP liggen op het gebied van advisering, contra-expertise, bemiddeling, toetsing, observatie en opleiding.

2.6.5 Slachtofferhulp Nederland

Sinds 1984 kent Nederland professioneel georganiseerde slachtofferhulp. Slachtofferhulp Nederland (SHN) is een landelijke organisatie waar vrijwilligers slachtofferhulp verlenen. De ondersteuning is vooral praktisch van aard en bestaat uit het invullen van (verzekerings)papieren, doorverwijzing naar de juiste instanties maar ook het ondersteunen van slachtoffers bij het uitoefenen van het spreekrecht en het bieden van hulp bij het eisen van een schadevergoeding. Daarnaast spant SHN zich in voor de verbetering van de positie en rechten van slachtoffers in het algemeen. De landelijke organisatie wordt gefinancierd door het ministerie van Justitie en Veiligheid, gemeenten, het Fonds Slachtofferhulp en uit overige subsidies.

2.6.6 Het Schadefonds Geweldsmisdrijven en het Waarborgfonds Motorverkeer

Onder bepaalde voorwaarden kunnen slachtoffers van ernstige geweldsmisdrijven (of hun nabestaanden) en nabestaanden van slachtoffers van ernstige verkeersovertredingen in aanmerking komen voor een financiële tegemoetkoming uit het Schadefonds Geweldsmisdrijven. Een uitkering uit dit fonds is altijd een tegemoetkoming in de kosten als gevolg van letsel dat bij een ernstig geweldsmisdrijf is toegebracht (zoals mishandeling, diefstal met geweld, verkrachting en bedreiging met een wapen), en niet een schadeloosstelling. Het Schadefonds Geweldsmisdrijven (een fonds van het ministerie van Justitie en Veiligheid dat wordt beheerd door een onafhankelijke commissie) is in 1976 opgericht om slachtoffers van ernstige geweldsdelicten die hun schade niet op een andere manier vergoed kunnen krijgen enigszins tegemoet te komen. Een groot deel van de aanvragen komt binnen via SHN, waarnaar de politie meestal doorverwijst bij aangifte van een geweldsmisdrijf. Een aanvraag kan ook worden ingediend via een advocaat of op eigen initiatief. Krachtens de Europese Richtlijn 2004/80/EG van 29 april 2004 betreffende de schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven zijn alle lidstaten verplicht om een schadefonds te hebben. Slachtoffers die in Nederland wonen en in een ander EU-land slachtoffer zijn geworden kunnen zodoende via het Nederlandse schadefonds een uitkering aanvragen bij een ander EU-schadefonds.

Slachtoffers van schade in het verkeer kunnen in aanmerking komen voor schadevergoeding door een beroep te doen op het Waarborgfonds Motorverkeer. Het gaat daarbij om schade die is veroorzaakt door onbekende, niet-verzekerde of gestolen motorrijtuigen, motorrijtuigen verzekerd bij een onvermogenende verzekeraar of toebehorend aan personen aan wie een vrijstelling van verzekering wegens gemoedsbezwaren is afgegeven.

3 Criminaliteit en slachtofferschap¹

M.M.P. Akkermans & W.J.M. Gielen

- Ruim één op de zeven Nederlanders van 15 jaar en ouder was in 2019 slachtoffer van veelvoorkomende criminaliteit zoals gewelds-, vermogens- of vandallismedelicten. Dit is minder dan in 2017. Over de periode 2005-2019 is het slachtofferschap met ruim de helft gedaald.
- In 2019 werd minder dan een derde van de delicten bij de politie gemeld. Dit is minder dan in 2017 en 2012. Van minder dan een kwart van de delicten werd aangifte gedaan. Dit is vergelijkbaar met 2017 en minder dan in 2012.
- In 2019 voelden ruim drie op de tien Nederlanders van 15 jaar en ouder zich weleens onveilig. Dit is minder dan in 2017. Over de periode 2005-2019 zijn deze onveiligheidsgevoelens met ruim een derde gedaald.

	2005	2012	2017	2019
Slachtofferschap criminaliteit (% slachtoffers) ^a	28	20	15	14
Melding bij politie (in % ondervonden delicten) ^b		38	34	32
Aangifte bij politie (in % ondervonden delicten) ^b		29	24	23
Onveiligheidsgevoelens (% voelt zich wel eens onveilig) ^a	48	37	34	32

^a Het cijfer voor 2005 betreft een voor methodebreuken gecorrigeerd cijfer (zie bijlage 3).

^b Reeks opgenomen vanaf 2012 conform VM 2019 (zie bijlage 3).

Alle tabellen bij dit hoofdstuk zijn terug te vinden in Excel-formaat op de website van het [WODC](#). Daar zijn tevens meer tabellen met gerelateerde onderwerpen, meer uitsplitsingen en meer eenheden opgenomen dan in dit hoofdstuk zijn beschreven. In bijlage 4 (Tabellen) is een aparte opsomming van alle tabeltitels opgenomen. Bijlage 3 biedt achtergrondinformatie over de gebruikte bronnen en methoden; bijlage 7 geeft een overzicht van de belangrijkste gehanteerde begrippen.

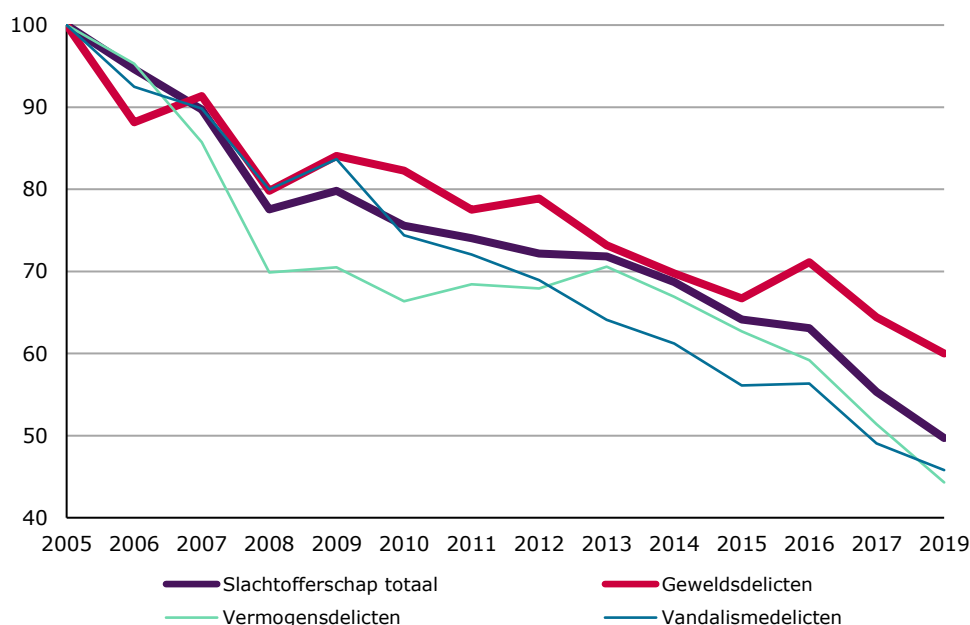
¹ De bron voor dit hoofdstuk is de Veiligheidsmonitor. Met ingang van 2017 is dit een tweejaarlijks (in oneven jaren) terugkerend bevolkingsonderzoek. In 2021 heeft geen onderzoek plaats gevonden. De meest recente gegevens betreffen daarom de gegevens uit C&R 2019 (Meijer et al., 2020)

3.1 Ondervonden criminaliteit² en kenmerken van slachtoffers

Het aandeel Nederlandse burgers van 15 jaar en ouder dat slachtoffer werd van één of meer delicten zoals geweld, vermogensdelicten en vandalisme vertoont een dalende trend (zie figuur 3.1).³ Sinds 2005 is het slachtofferschap van deze delicten in totaliteit met de helft afgenomen (indexcijfer 2019=50).⁴

Het sterkst afgenomen over de hele periode 2005-2019 is het slachtofferschap van vermogensdelicten. Dit is met de helft gedaald (indexcijfer 2019=44), gevolgd door vandalismedelicten (indexcijfer 2019=46) en geweldsmisdrijven (indexcijfer 2019=60).

Figuur 3.1 Slachtoffers van delicten onder burgers van 15 jaar en ouder, index 2005=100¹

¹ In 2018 heeft geen meting plaatsgevonden.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 3.6.

Bron: VMR, IVM, VM

Behalve in termen van slachtofferschap (welk deel van de bevolking wordt met één of meer delicten geconfronteerd, ongeacht het aantal keren?) kan ondervonden criminaliteit ook worden uitgedrukt in aantallen ondervonden delicten (hoeveel delicten hebben burgers in totaal en van welke soort meegemaakt? zie tabel 3.5).

² Het betreft uitsluitend door burgers ondervonden criminaliteit. Cijfers over door bedrijven ondervonden criminaliteit zijn sinds 2010 niet meer geactualiseerd. Voor meer informatie hierover zie C&R 2012 (Kalidien & De Heer-de Lange, 2013) en de Monitor Criminaliteit Bedrijfsleven 2010 (2011).

³ Het betreft delicten die door hun aard en omvang veel overlast veroorzaken voor een groot deel van de bevolking. Bij geweldsdelicten gaat het om mishandeling, bedreiging en geweld met seksuele bedoelingen. Bij vermogensdelicten gaat het om (poging tot) inbraak, fietsdiefstal, autodiefstal, diefstal uit of vanaf de auto, diefstal van andere voertuigen, (poging tot) zakkenrollerij/beroving en overige diefstal. Vandalisme omvat vernielingen aan voertuigen en overige vernielingen aan persoonlijke bezittingen zoals huis of tuin.

⁴ Waar elders in de publicatie doorgaans cijfers vanaf 2009 worden weergegeven, worden trends in dit hoofdstuk vanaf 2005 beschreven om zo te kunnen aansluiten bij de rapportages van de slachtofferenquêtes. Zie voor de verschillende slachtofferenquêtes bijlage 3.

Het aantal door burgers in Nederland ondervonden delicten zoals geweld, vermogensdelicten en vandalisme is in de periode 2005-2019 met ruim de helft afgenomen. In vergelijking met 2005 is het aantal delicten in totaliteit met 57% gedaald. Deze daling was wederom het sterkst in de periode 2005-2008. Het sterkst afgenomen over de hele periode 2005-2019 is het aantal vermogensdelicten (-62%), gevolgd door het aantal vandalisme- (-57%) en geweldsmisdrijven (-44%) (zie tabel 3.10).

In 2019 werd 14% van de Nederlandse bevolking van 15 jaar en ouder slachtoffer van één of meer delicten. Dat is minder dan in 2017 (15%). Van geweldsdelicten werd 2% in 2019 slachtoffer; 9% van de bevolking werd in dat jaar slachtoffer van één of meer vermogensdelicten. 5% werd in 2019 slachtoffer van één of meer vandalismedelicten (zie tabel 3.5).

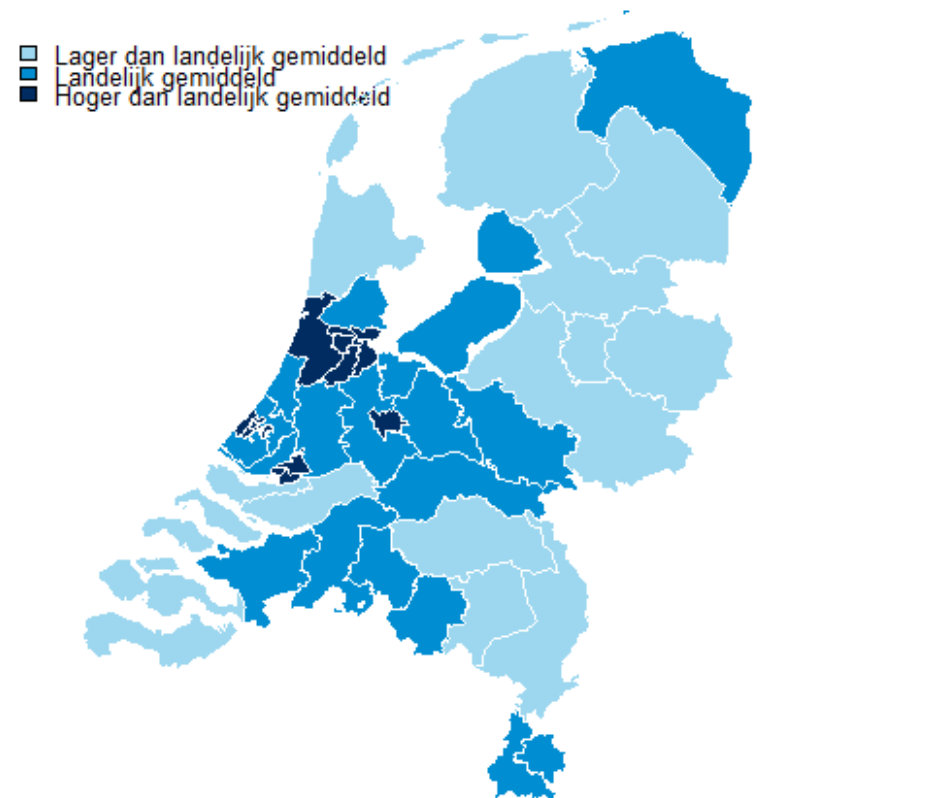
Jongeren worden vaker slachtoffer van veelvoorkomende criminaliteit. Het aandeel 15-24-jarigen dat slachtoffer werd, was in 2019 met 17% ruim twee keer zo groot als het aandeel 65-plussers dat slachtoffer werd (8%) (zie tabel 3.11).

De verschillen naar geslacht zijn relatief klein (zie tabel 3.12). Mannen werden in 2019 iets vaker slachtoffer van geweld en vandalisme. Bij vermogensdelicten bestaat geen wezenlijk verschil naar geslacht.

Inwoners van zeer sterk stedelijke gemeenten zijn vaker slachtoffer dan inwoners van niet-stedelijke gemeenten⁵ (zie tabel 3.14). Deze samenhang met stedelijkheid komt ook naar voren in regionale verschillen in slachtofferschap (zie figuur 3.2). In meer verstedelijkte politiedistricten die liggen in/rond Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht is het slachtofferschap duidelijk hoger dan in minder verstedelijkte districten in het noordoosten, zuidoosten en zuidwesten van Nederland. In de politiedistricten Amsterdam Noord, Amsterdam West en Rotterdam Stad bijvoorbeeld was het aandeel inwoners dat slachtoffer werd van criminaliteit in 2019 met achtereenvolgens 27%, 25% en 23% ongeveer tweeënhalf keer zo groot als in de districten Noord en Oost Gelderland, Zeeland en IJsselland (alle drie 10%).

⁵ De indeling naar stedelijkheid is gebaseerd op de omgevingsadressendichtheid van de gemeente. Voor ieder adres binnen een gemeente is de adressendichtheid vastgesteld van een gebied met een straal van 1 km rondom dat adres. De omgevingsadressendichtheid van een gemeente is de gemiddelde waarde hiervan voor alle adressen binnen die gemeente. De volgende vijf stedelijkheidsklassen worden onderscheiden:

- zeer sterk stedelijk (omgevingsadressendichtheid van 2.500 of meer);
- sterk stedelijk (omgevingsadressendichtheid van 1.500 tot 2.500);
- matig stedelijk (omgevingsadressendichtheid van 1.000 tot 1.500);
- weinig stedelijk (omgevingsadressendichtheid van 500 tot 1.000);
- niet-stedelijk (omgevingsadressendichtheid van minder dan 500).

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 3.15.
Voor overzicht politiedistricten zie bijlage 2.
Bron: VM

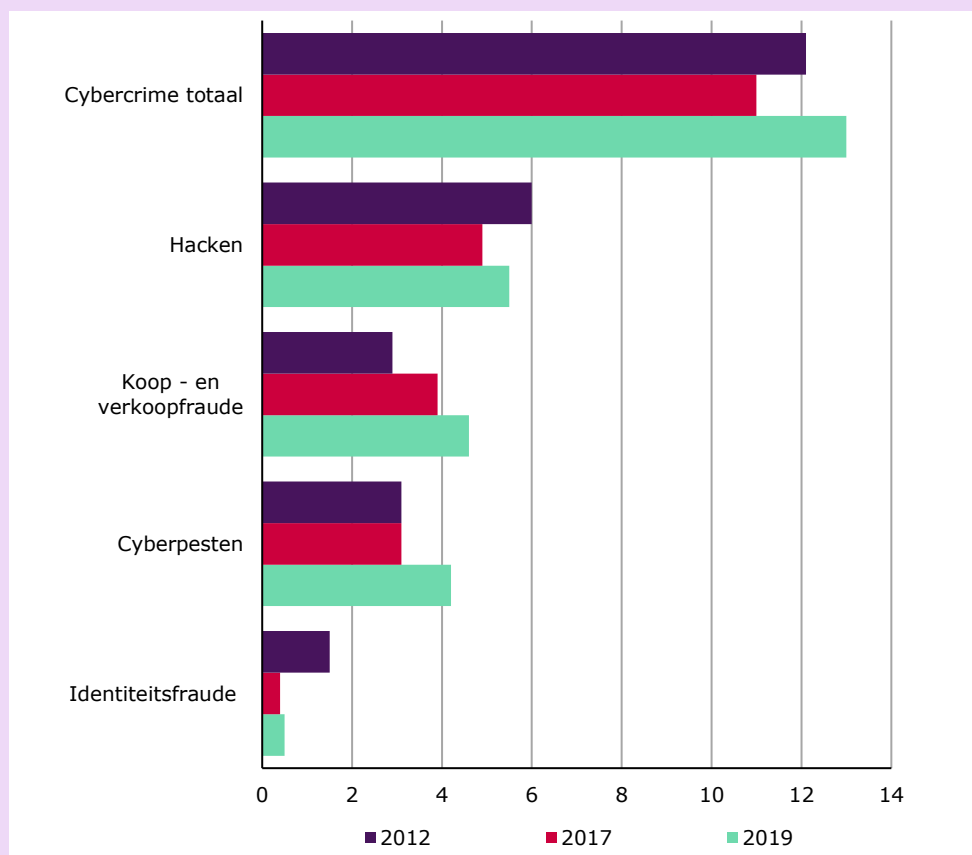
Cybercrime naar delictsoort

Sinds 2012 wordt in de Veiligheidsmonitor aandacht besteed aan slachtofferschap van criminaliteit die te maken heeft met internet of andere digitale informatiedragers. Het gaat daarbij om vier delictsoorten: identiteitsfraude (gebruik zonder toestemming van persoonsgegevens voor financieel gewin), koop- en verkoopfraude (het (ver)kopen van goederen of diensten zonder die te leveren of te betalen), hacken (het ongeoorloofd binnendringen op iemands computer) en pesten via het internet, ook wel cyberpesten genoemd.

In 2019 was 13% van de Nederlanders van 15 jaar en ouder slachtoffer van één of meer van deze vormen van cybercrime. Dit is hoger dan in 2017 en in 2012, toen dit aandeel respectievelijk 11% en 12% bedroeg. Hacken kwam in 2019 met 6% het meest voor, gevolgd door koop- en verkoopfraude (5%) en cyberpesten (4%). Met identiteitsfraude via internet werd minder dan 1% van de bevolking van 15 jaar en ouder geconfronteerd.

In vergelijking met 2012 is het slachtofferschap van identiteitsfraude en hacken afgenomen, en van koop- en verkoopfraude en van cyberpesten toegenomen. In vergelijking met 2017 is het slachtofferschap van al deze vormen van cybercrime toegenomen.

Figuur **Percentage slachtoffers cybercrime onder burgers naar delictsoort**

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 3.7.

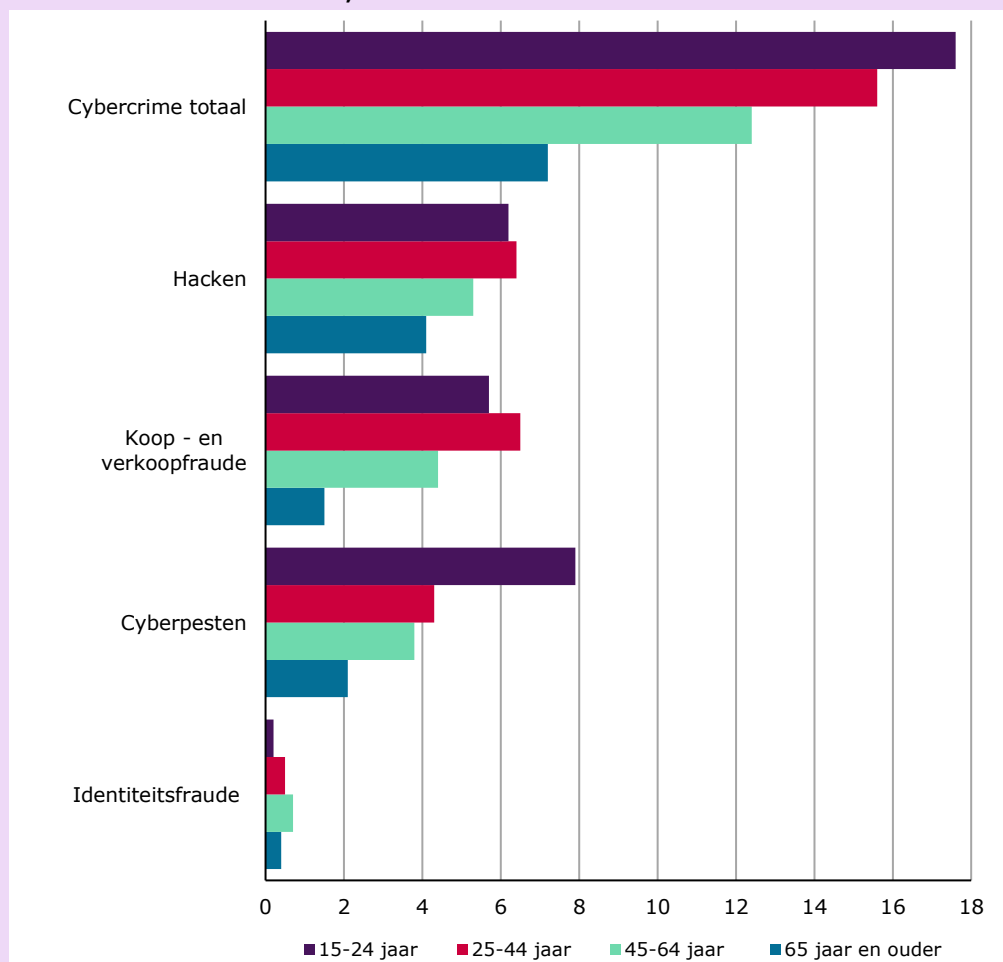
Bron: VM

Cybercrime naar kenmerken van slachtoffers

Jongeren – die relatief veel actief zijn op internet – hebben vaker te maken met cybercrime dan ouderen. In 2019 was 18% van de 15-25-jarigen slachtoffer van computercriminaliteit. Ook onder 25-45-jarigen was dit aandeel met 16% hoger dan gemiddeld. Van de 45-65-jarigen was 12% slachtoffer van cybercrime en van de 65-plussers 7%.

Van hacken en van koop- en verkoopfraude zijn 15-24-jarigen en 25-44-jarigen het meest slachtoffer. Met cyberpesten worden 15-24-jarigen duidelijk het meest geconfronteerd; van identiteitsfraude is deze jongste leeftijdsgroep daarentegen het minst slachtoffer.

Figuur **Percentage slachtoffers cybercrime onder burgers naar leeftijd en delictsoort, 2019**

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 3.13.

Bron: VM

De verschillen in slachtofferschap van cybercrime naar andere kenmerken zoals geslacht en stedelijkheid van de woongemeente zijn een stuk kleiner dan de leeftijdsverschillen (zie tabel 3.13).

3.2 Melding en aangifte

Van alle door burgers in Nederland ondervonden delicten werd 32% in 2019 door of namens de slachtoffers bij de politie *gemeld*.⁶ Dit is minder dan in 2017 (34%) en in 2012 (38%) (zie tabel 3.20). Het merendeel van de veelvoorkomende criminaliteit tegen burgers wordt dus niet bij de politie gemeld en blijft daarmee ‘verborgen’ voor opsporingsinstanties.

Van 23% van alle ondervonden delicten werd in 2019 daadwerkelijk *aangifte* gedaan. Dit is vergelijkbaar met 2017 (24%) en minder dan in 2012 (29%) (zie tabel 3.20). Vermogensdelicten krijgen relatief meer dan geweldsdelicten en vandalismedelicten een vervolg in de vorm van een aangifte. Van alle ondervonden vermogensdelicten werd 30% in 2019 bij de politie aangegeven. Voor geweldsdelicten en vandalismedelicten bedragen deze aandelen 20% en 13%.

Cybercrime wordt minder bij de politie gemeld en aangegeven dan traditionele criminaliteit. Van alle door burgers ondervonden cybercrimedelicten werd 13% in 2019 bij de politie gemeld (zie tabel 3.20).⁷ Dit is vergelijkbaar met 2017 en de jaren daarvoor. Van 8% van alle ondervonden cybercrimedelicten werd in 2017 aangifte gedaan (zie tabel 3.20). Ook dit is vergelijkbaar met 2017 en de jaren ervoor. Van identiteitsfraude en van koop- en verkoopfraude wordt met respectievelijk 22% en 19% in 2019 duidelijk vaker aangifte gedaan dan van hacken (2%) en cyberpesten (6%).

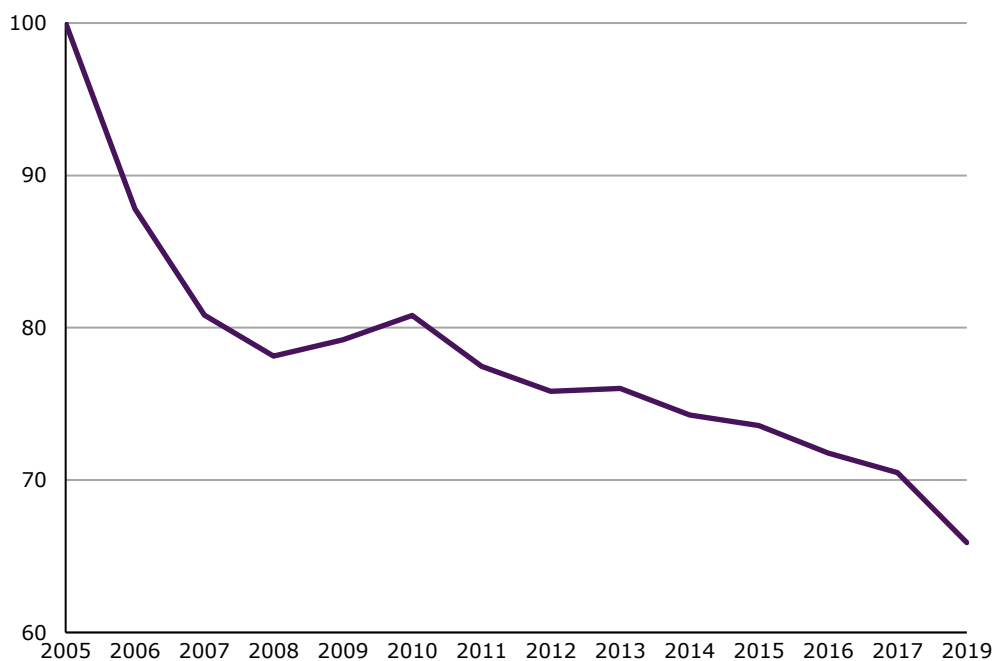
3.3 De beleving van criminaliteit

In deze paragraaf staat de perceptie van criminaliteit, en met name onveiligheidsgevoelens centraal. Tussen 2005 en 2019 is het aandeel Nederlanders dat zich wel eens onveilig voelt met 34% gedaald (zie figuur 3.3). Ook de onveiligheidsgevoelens zijn vooral tussen 2005 en 2008 fors afgenomen. In deze periode daalde het aandeel inwoners dat zich wel eens onveilig voelt met ruim 20%. In dezelfde periode was ook sprake van een sterke daling van het slachtofferschap van criminaliteit (zie figuur 3.1). Na 2008 zijn de onveiligheidsgevoelens minder hard gedaald.

⁶ De kans dat slachtoffers de hun overkomen delicten ook daadwerkelijk bij de politie melden, wordt, behalve door de gepercipieerde ernst van het delict, ook – zij het in mindere mate – bepaald door de context waarin het voorval plaatsvindt (privé- publieke ruimte) en door de sociale kaders van het slachtoffer (Goudriaan, 2006). Weijer en Bernasco publiceerden recent een onderzoek naar determinanten van meldings- en aangiftebereidheid (Weijer & Bernasco, 2016).

⁷ Cybercrime wordt relatief vaak bij andere instanties dan de politie gemeld. Uit de Veiligheidsmonitor blijkt dat van alle delicten in de categorie identiteitsfraude in 2019 ongeveer 80% werd gemeld bij een bank/financiële instelling of een andere (niet nader gespecificeerde) instantie, tegenover 27% bij de politie. Van alle delicten in de categorie koop- en verkoopfraude werd 21% in 2019 gemeld bij een consumentenorganisatie of een andere instantie. Van alle delicten in de categorieën hacken en cyberpesten werd in 2019 respectievelijk 17% en 12% bij een andere instantie dan de politie gemeld (zie CBS-StatLinetabel Ondervonden delicten).

Figuur 3.3 Burgers die zich wel eens onveilig voelen, index 2005=100¹

¹ In 2018 heeft geen meting plaatsgevonden.
Voor de corresponderende cijfers zie tabel 3.31.
Bron: VMR, IVM, VM

In 2019 voelde 32% van de Nederlanders van 15 jaar en ouder zich wel eens onveilig (zie tabel 3.31). Dit is minder dan in 2017 (34%). Vooral jonge vrouwen voelen zich relatief onveilig: ruim de helft van de vrouwen van 15-24 jaar voelde zich in 2017 wel eens onveilig. Dit is het dubbele van het aandeel jonge mannen met onveiligheidsgevoelens. Daarnaast voelden zowel mannen als vrouwen van 65 jaar en ouder zich duidelijk minder vaak onveilig dan personen in jongere leeftijdscategorieën (zie tabel 3.32).

4 Misdrijven en opsporing

W. Schirm en R.J. Kessels

- In 2020 registreerden de politie en de Koninklijke Marechaussee (KMAR) 808.030 misdrijven, iets minder dan vorig jaar (-1,5%). Het ging daarbij voor bijna 58% om vermogensmisdrijven. Vernielingen en verkeersmisdrijven vormden elk ongeveer 14% van de geregistreerde criminaliteit, geweldsmisdrijven ongeveer 10%.
- De COVID-19-maatregelen hebben waarschijnlijk aanmerkelijke invloed gehad op de ontwikkeling van criminaliteit in 2020. Zo daalde de geregistreerde woninginbraken, winkeldiefstallen en zakkenrollerij met respectievelijk 22%, 13% en 47% ten opzichte van 2019. Dit lijkt toe te schrijven aan onder andere het vele thuisblijven, de winkelsluiting en het verminderde toerisme tijdens de eerste lockdown.
- Criminaliteit met een digitale component is in 2020 juist toegenomen. Cybercrime en horizontale fraude (waar fraude met online handel en WhatsApp fraude onder vallen) zijn ten opzichte van 2019 gestegen met respectievelijk 128% en 48%.
- Het ophelderingspercentage¹ is met ongeveer 28,5% het laatste jaar nagenoeg gelijk gebleven aan 2019.
- In 2020 registreerde de politie in totaal ongeveer 147.500 personen voor het plegen van misdrijven. Doordat sommigen verdacht werden van meer dan één delict, bedroeg het totale aantal registraties van verdachten ongeveer 250.000. Het totale aantal registraties van verdachten nam sinds 2010 af met 39%; het onderliggend aantal unieke personen nam in diezelfde periode af met 46%. Ten opzichte van 2019 is het aantal unieke verdachten in 2020 gedaald met ongeveer 9%.
- Het aantal minderjarigen dat door de politie werd verdacht van een misdrijf nam tussen 2010 en 2020 af met 59%, tot ongeveer 15.400 (unieke personen). Ten opzichte van 2019 daalde dit aantal in 2020 met 18,5 %.

	2010	2019 ^a	2020 ^a
Geregistreerde misdrijven	1.200.830	820.500	808.030
Opgehelderde misdrijven	331.300	232.860	230.480
Registraties van verdachten	406.510	275.360	249.820
Aantal (unieke) verdachte personen	274.680	167.720	147.540
Registraties van minderjarige verdachten	61.190	32.670	26.560
Aantal (unieke) minderjarige verdachte personen	37.800	18.920	15.420

^a Voorlopige cijfers.

Alle tabellen bij dit hoofdstuk zijn terug te vinden in Excel-formaat op de websites van het [WODC](#) en [CBS](#), tenzij anders is aangegeven. Daar zijn tevens meer tabellen met gerelateerde onderwerpen, meer uitsplitsingen en meer eenheden opgenomen dan in dit hoofdstuk zijn beschreven. In bijlage 4 (Tabellen) is een aparte opsomming van alle tabeltitels opgenomen. Bijlage 3 biedt achtergrondinformatie

¹ Voor de berekeningswijze en definitie van het ophelderingspercentage zie bijlage 3 en bijlage 7.

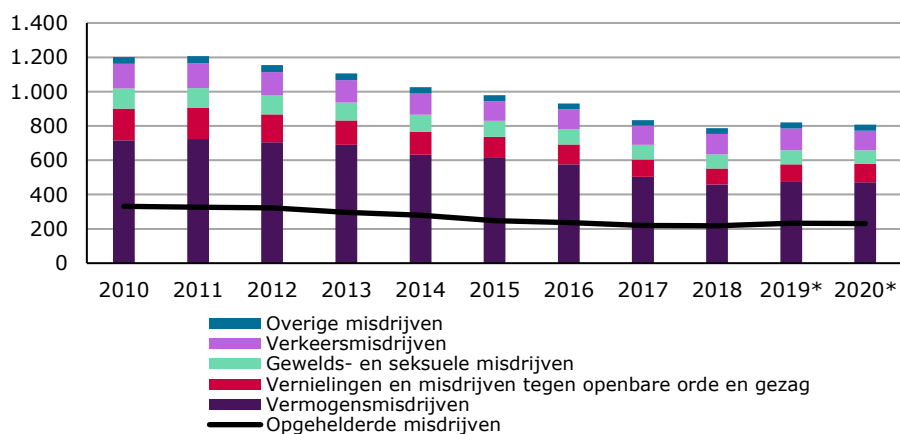
over de gebruikte bronnen en methoden; bijlage 7 geeft een overzicht van de belangrijkste gehanteerde begrippen.

De cijfers over 2020 dienen te worden gezien tegen de achtergrond van de COVID-19-maatregelen. Ontwikkelingen worden enkel in de vorm van jaarcijfers beschreven. Deze geven slechts beperkt zicht op mogelijke COVID-19-effecten. Ontwikkelingen in de afzonderlijke maanden binnen het jaar blijven buiten beeld. Mogelijke verbanden met COVID-19 komen alleen aan de orde voorzover daar op basis van andere bronnen voldoende aanwijzingen voor zijn. Bijlage 8 bevat een overzicht van de belangrijkste algemene COVID-19-maatregelen; en hoofdstuk 1 van de belangrijkste gevolgen ervan voor de strafrechtsketen.

4.1 Geregistreeerde criminaliteit

In 2010 registreerden de politie en KMAR ongeveer 1,2 miljoen misdrijven. In 2020 kwam het aantal geregistreeerde misdrijven uit op 808.030. Dit is iets minder dan in 2019 (-1,5%). Over de periode 2010-2020 nam de geregistreeerde criminaliteit af met 33% (zie figuur 4.1). In 2019 is voorzichtig geconcludeerd dat de dalende trend van de jaren ervoor is geëindigd. Deze conclusie kan op basis van de cijfers van 2020 niet goed worden geëvalueerd. Door de impact van de COVID-19-maatregelen op de samenleving was 2020 een dermate afwijkend jaar, dat deze in de trendmatige ontwikkeling buiten beschouwing moet worden gelaten.

Figuur 4.1 Geregistreeerde en opgehelderde misdrijven naar delictgroep, x 1.000

* Voorlopige cijfers.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 4.1 en bijlage 3.

Bron: CBS

Er lijkt een verband te bestaan tussen de maatregelen die zijn getroffen om de verspreiding van COVID-19 tegen te gaan en de ontwikkeling van de criminaliteitscijfers in de periode maart t/m mei 2020. Het ligt voor de hand om de waargenomen daling van het aantal woninginbraken (-22%), winkeldiefstallen (-13%) zakkenrollerij (-47%) en straatroven (-16%) toe te schrijven aan het vele thuisblijven, de 1,5 meter regel, dichte winkels of het verminderde toerisme tijdens de eerste lockdown.

Dit mogelijke verband lijkt te worden ondersteund door de maandcijfers van de politie. Hieruit blijkt dat deze daling pas werd ingezet vanaf maart, toen de maatregelen werden ingevoerd. Vanaf mei steeg de geregistreeerde criminaliteit weer.

In tegenstelling tot de daling van deze traditionele vormen van criminaliteit, is de gedigitaliseerde criminaliteit juist toegenomen. Zo is er ten opzichte van 2019 een opvallende stijging van cybercrime (+128%) en horizontale fraude (+48%). De toename van deze delicten compenseert de daling van andere delicten bijna volledig. Het grootste deel (87%) van de toename van horizontale fraude is toe te schrijven aan de subcategorieën fraude met onlinehandel en overige horizontale fraude (waar WhatsAppfraude onder valt). Sinds 30 april 2020 is het mogelijk om via Internet aangifte te doen van WhatsAppfraude (ook wel vriend-in-nood fraude genoemd). Hiervan werd 20.000 keer gebruik gemaakt. Overigens betreft het in veel gevallen (65%) een poging (bron <https://data.politie.nl>).

Het totale aantal gewelds- en seksuele misdrijven is afgenomen ten opzichte van 2019 (-5%). Het aantal mishandelingen is ten opzichte van 2019 gedaald met 11%. Ook het aantal geregistreerde drugs misdrijven daalde ten opzichte van 2019 (-10%).

In totaal registreerde de politie 113.750 verkeersmisdrijven, een daling van 9% ten opzichte van 2019. Mogelijk heeft dit te maken met de vermindering van het verkeer als gevolg van de COVID-19-maatregelen. Ongeveer 64% van de geregistreerde verkeersmisdrijven heeft te maken met doorrijden na een ongeval (verlaten plaats ongeval).

Het aantal vernielingen en misdrijven tegen openbare orde en gezag is in 2020 daarentegen gestegen met 6% ten opzichte van 2019. Ook het aantal geregistreerde (vuur)wapenmisdrijven is in 2020 verder toegenomen (4%).

Ophelderingspercentage

Het deel van de geregistreerde misdrijven dat de politie als opgehelderd beschouwt (het ophelderingspercentage²), schommelt de laatste jaren rond 27%, van 27,6% in 2010 tot 28,5% in 2020. Dit is nagenoeg gelijk aan 2019 (+0,1%). Wel varieert het ophelderingspercentage aanzienlijk voor de verschillende delictgroepen. Misdrijven die voornamelijk door eigen opsporingsactiviteiten worden geconstateerd, zoals (vuur)wapenmisdrijven en drugs misdrijven, kennen een relatief hoog ophelderingspercentage; in 2020 lagen deze percentages rond 98%. Ook gewelds- en seksuele misdrijven worden relatief vaak opgehelderd, doorgaans ligt dit percentage boven 60%, ook in 2020 (61,2%).

Van de meest voorkomende delictgroep, vermogensmisdrijven, ligt het ophelderingspercentage een stuk lager. Vaak gaat het hier om zaken zonder opsporingsindicatie. Sinds 2010 beweegt het ophelderingspercentage van vermogensmisdrijven zich tussen 14,5% en 16,4%. In 2020 was dit 15,6%, ongeveer hetzelfde als het jaar ervoor (-0,7%). Het ophelderingspercentage van vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde ligt met een ophelderingspercentage van 25,1% in 2020 iets lager dan in 2019 (-1,6%).

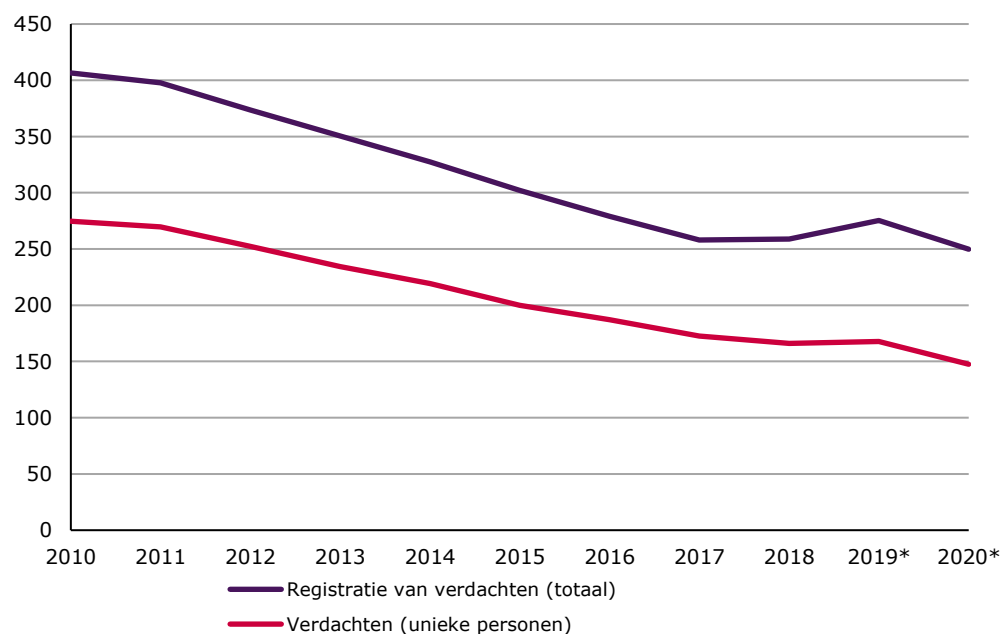
Bij verkeersmisdrijven steeg het ophelderingspercentage het laatste jaar: van 37,7% in 2019 naar 44,1% in 2020.

² Het ophelderingspercentage over de verslagjaren 2009 tot en met 2011 is berekend met de cohortmethode en over de jaren 2012 tot en met 2020 met de saldobenadering. Voor de berekeningswijze en definitie van het ophelderingspercentage zie bijlage 3 en bijlage 7.

4.2 Geregisteerde verdachten van misdrijven

In 2020 werden 230.000 misdrijven door de politie opgehelderd. Daarbij werden 147.500 unieke personen door de politie 250.000 keer geregistreerd als verdachte van een misdrijf (zie figuur 4.2). Het totale aantal registraties van verdachten nam in de periode 2010-2020 met 39% af: van 406.500 in 2010 naar 250.000 in 2020. Deze daling houdt verband met de afname van de geregisteerde criminaliteit. Vergeleken met 2010 registreerde de politie in 2020 30.000 verdachten van vernielingen en misdrijven tegen openbare orde en gezag minder. De afname van het aantal registraties voor vermogensmisdrijven is 54.000, voor gewelds- en seksuele misdrijven 43.000, voor verkeersmisdrijven 21.000 en voor drugs- en (vuur)wapenmisdrijven 7.000 (zie tabel 4.6).

Figuur 4.2 Registratie van verdachten en aantal unieke verdachten, x 1.000

* Voorlopige cijfers.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 4.5 en bijlage 3.

Bron: CBS

In 2020 werd 35% van alle verdachten geregistreerd voor vermogensmisdrijven, 20% voor gewelds- en seksuele misdrijven, 13% voor vernielingen en misdrijven tegen openbare orde en gezag, 18% voor verkeersmisdrijven en 10% voor drugs- en (vuur)wapenmisdrijven (zie tabel 4.6).

Het aantal unieke personen dat de politie registreerde als verdachte van een misdrijf is in de periode 2010-2020 met 46% afgenomen: van 275.000 in 2010 naar 147.500 in 2020 (zie tabel 4.5). Het aandeel vrouwen bij unieke verdachten nam af: 18,4% in 2010 en 17,3% in 2020. Verdachten werden in 2020 gemiddeld 1,69 keer geregistreerd als verdachte (zie tabel 4.5).

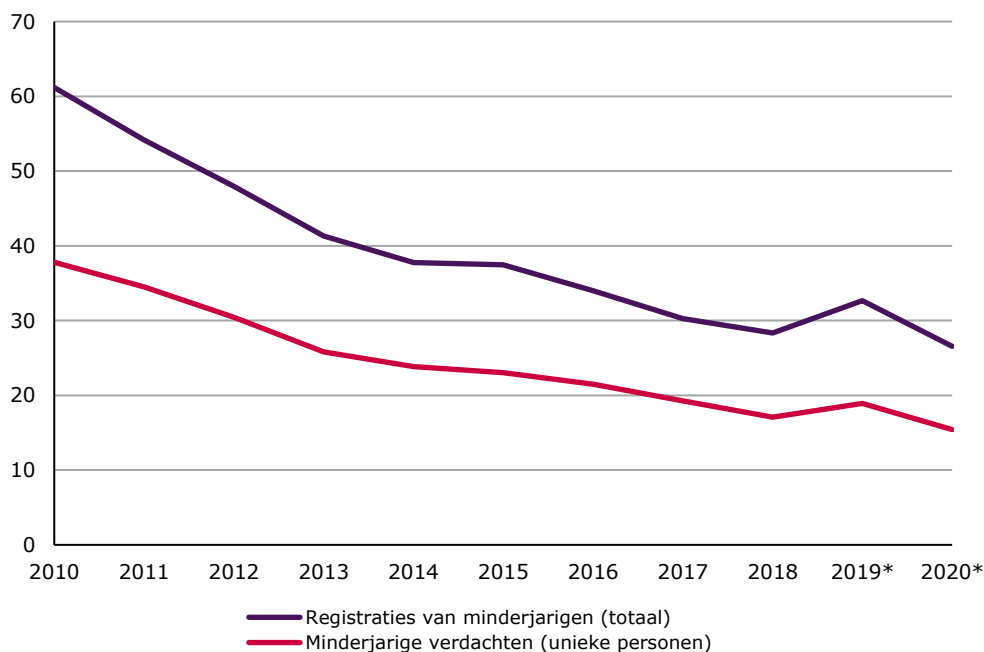
Na Amsterdam kenden Rotterdam, Eindhoven en Arnhem van de 25 grootste gemeenten in 2020 de meeste geregisteerde criminaliteit per 1.000 inwoners (zie tabel 4.4). Naar verhouding woonden de meeste verdachten in 2020 respectievelijk in Den Haag en Rotterdam. Voor heel Nederland gaat het om 8,3 verdachten per 1.000 inwoners van 12 jaar en ouder. In Den Haag en Rotterdam is dat 14,9 en 14,6 per 1.000 inwoners (zie tabel 4.9).

4.3 Minderjarige verdachten

De geregistreerde jeugdcriminaliteit daalde sinds 2010 harder dan de criminaliteit door volwassenen (zie figuur 4.3). Van alle registraties van verdachten betrof 11% een minderjarige. In 2010 was dit nog 15% (zie tabel 4.5 en 4.10).

Het aantal unieke minderjarige verdachten daalde in de periode 2010-2020 van 38.000 naar 15.400. Dit is een daling van 59%. In totaal werden deze minderjarigen 26.500 keer geregistreerd als verdachte. Waar minderjarige verdachten in 2010 gemiddeld 1,62 keer verdacht werden, was dit in 2020 1,72 keer. Jongens werden 22.500 keer geregistreerd en meisjes 4.000 keer (zie tabel 4.10). Het aandeel jongens bij de unieke minderjarige verdachten is sinds 2010 met 4 procentpunten toegenomen tot 81%.

Figuur 4.3 Registratie van minderjarige verdachten en aantal unieke minderjarige verdachten, x 1.000

* Voorlopige cijfers.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 4.10.

Bron: CBS

In 2020 werd 46% van de minderjarige verdachten geregistreerd voor vermogensmisdriften, 20% voor vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag en 18% voor gewelds- en seksuele misdrijven. Met drugs- en wapenmisdriften als uitzondering vertonen alle hoofdgroepen van misdrijven vertonen een afname van het aantal registraties van minderjarige verdachten in 2020 ten opzichte van 2019 (zie tabel 4.10).

In 2020 woonden in de gemeenten Apeldoorn en Ede 8,9 respectievelijk 11 minderjarige verdachten per 1.000 inwoners van 12-17 jaar, het laagste aantal van de 25 grootste gemeenten. Voor heel Nederland gaat het om 12,8 minderjarige verdachten per 1.000 inwoners van 12-17 jaar. Amsterdam telde met 26,3 minderjarigen per 1.000 het hoogste aantal. Het aantal verdachte jongens per 1.000 lag in Amsterdam (42,6) ongeveer twee keer zo hoog als het landelijk gemiddelde van

20 jongens. In Leiden, Zoetermeer en Amsterdam woonden naar verhouding de meeste verdachte meisjes. Per 1.000 Leidse meisjes werden er 12,7 als verdachte van een misdrijf geregistreerd. Dit is twee en een half keer zo veel als het landelijk gemiddelde van 5 per 1.000 van 12-17 jaar (zie tabel 4.13).

5 Vervolging

C.P.M. Netten en J. de Ridder

- In 2020 daalde onder invloed van de COVID-19-maatregelen en het daaruit voortvloeiend gewijzigd criminaliteitsbeeld het aantal ingeschreven zaken bij het Openbaar Ministerie (OM). Het aantal ingeschreven zaken daalde ten opzichte van 2019 met circa 8%; in 2019 was juist na een jarenlange dalende trend weer een stijging in het aantal ingeschreven zaken. Het aantal verdachten van delicten als (winkel)diefstal, inbraak, vernieling en mishandeling nam af als gevolg van de lockdown en de criminaliteit manifesteerde zich meer digitaal. De daling geldt ook voor het aantal door het OM in 2020 genomen beslissingen, dat een afname van 7% ten opzichte van 2019 laat zien.
- In 2020 werden 174.000¹ misdrijfzaken bij OM ingeschreven; 8% minder dan in 2019 en 18% minder dan in 2010. Het OM nam in 2020 een beslissing in ruim 176.000 zaken. Daarvan was 44% een dagvaarding, 31% een onvoorwaardelijk sepot, 16% een opgelegde strafbeschikking, 1% een voldane transactie en 6% een voorwaardelijk beleidssepot. Het aandeel dagvaardingen daalde de afgelopen 10 jaar van 56 naar 44%. In dezelfde periode nam, mede als gevolg van een gewijzigd registratiebeleid bij het OM, het totale aantal onvoorwaardelijke sepoten toe van 11 naar 31% en de voorwaardelijke beleidssepoten namen toe van 3 naar 6%. Het aandeel transacties verminderde in diezelfde periode drastisch van 21 naar 1%. Daarentegen steeg het aandeel strafbeschikkingen van 6 naar 16%.
- In 2020 werden circa 14.000 misdrijfzaken ingeschreven tegen minderjarige verdachten (48% minder dan in 2010 en 7% minder dan in 2019) en werden tegen minderjarige verdachten meer dan 14.000 beslissingen genomen door het OM (50% minder dan in 2010 en 7% minder dan in 2019). Daarvan was circa 37% een dagvaarding, 47% een onvoorwaardelijk sepot, 7% een voldane transactie, circa 6% een voorwaardelijk beleidssepot en circa 2% een opgelegde strafbeschikking.

	2010	2019	2020
Ingeschreven misdrijfzaken bij het OM	211.000	190.000	174.000
Beslissingen door het OM	209.000	189.000	176.000
w.o. dagvaarding	118.000	90.000	78.000
Strafbeschikking	12.000	32.000	29.000
Transactie	44.000	3.800	2.100
voorwaardelijk beleidssepot	5.800	8.100	11.000
technisch, administratief en onvoorwaardelijk beleidssepot	24.000	53.000	55.000
Ingeschreven zaken tegen minderjarigen	27.000	15.000	14.000
Beslissingen OM in zaken tegen minderjarigen	28.000	15.000	14.000
w.o. dagvaarding	12.000	5.600	5.200
Strafbeschikking*	0	200	260
Transactie	9.400	1.400	970
voorwaardelijk beleidssepot	1.400	800	800
technisch, administratief en onvoorwaardelijk beleidssepot	3.300	6.800	6.600

* Dit betreft bij minderjarigen de geldsom strafbeschikkingen.

¹ Aantallen in dit hoofdstuk zijn afgerond op duizendtallen, honderdtallen of tientallen afhankelijk van de grootte van het getal

Alle tabellen bij dit hoofdstuk zijn terug te vinden in Excel-formaat op de website van het [WODC](#). Daar zijn tevens meer tabellen met gerelateerde onderwerpen, meer uitsplitsingen en meer eenheden opgenomen dan in dit hoofdstuk zijn beschreven. In bijlage 4 (Tabellen) is een aparte opsomming van alle tabeltitels opgenomen. Bijlage 2 geeft de classificatie van misdrijven betreffende de delict-indelingen. Bijlage 3 biedt achtergrondinformatie over de gebruikte bronnen en methoden; en bijlage 7 geeft een overzicht van de belangrijkste begrippen.

De cijfers over 2020 dienen te worden gezien tegen de achtergrond van de COVID-19-maatregelen. Ontwikkelingen worden enkel in de vorm van jaarcijfers beschreven. Deze geven slechts beperkt zicht op mogelijke COVID-19-effecten. Ontwikkelingen in de afzonderlijke maanden binnen het jaar blijven buiten beeld. Mogelijke verbanden met COVID-19 komen alleen aan de orde voorzover daar op basis van andere bronnen voldoende aanwijzingen voor zijn. Bijlage 8 bevat een overzicht van de belangrijkste algemene COVID-19-maatregelen; en hoofdstuk 1 van de belangrijkste gevolgen ervan voor de strafrechtsketen.

5.1 Misdrijfzaken tegen alle verdachten

Ingeschreven zaken

In de periode 2010-2020 is het aantal bij het OM ingeschreven misdrijfzaken² gedaald van 211.000 naar 174.000, een daling van circa 18%. Het aantal bij het OM ingeschreven misdrijfzaken liet in deze periode een daling zien tot 2019. In dat jaar was een stijging in de instroom zichtbaar. Deze stijging is vooral toe te schrijven aan een wijziging van de registratiemethode, waardoor zaken die in eerdere jaren in de voorfase (vóór instroom bij het OM) werden geseponneerd vanaf 2019 wel bij het OM instromen. In 2020 daalde de instroom ten opzichte van 2019 weer met 8% als gevolg van de COVID-19-maatregelen en het daaruit volgend gewijzigd criminaliteitsbeeld. Zo nam het aantal verdachten van delicten als (winkel)diefstal, inbraak, vernieling en mishandeling af als gevolg van de eerste lockdown.

Eerder door het OM afgedane zaken kunnen ook weer herinstromen, bijvoorbeeld, omdat een executie van een door het OM opgelegde strafbeschikking mislukt. Het OM zal de zaak dan opnieuw beoordelen. De hier gepresenteerde cijfers zijn exclusief deze herinstroom (zie bijlage 3 voor meer achtergrondinformatie over de tellwijze). Volgens het jaarbericht van het OM bedraagt de herinstroom (opnieuw te beoordelen) in 2020 ongeveer 10.700 misdrijfzaken (bron: Jaarbericht OM 2020).

Van alle in 2020 ingeschreven verdachten is circa 90% meerderjarig, 8% minderjarig en 2% een rechtspersoon. Dit is vergelijkbaar met 2019 (zie tabel 5.1). In 2020 zijn er ten opzichte van 2019 geringe verschuivingen te zien in de aandelen ingeschreven misdrijfzaken per delictgroep. In 2020 is het aandeel vermogensmisdrijven 34% t.o.v. 36% in 2019 (ca. 32% in 2010). Opvallend voor de zaken in de categorie van vermogensmisdrijven in 2020 is de onderliggende verschuiving van het aandeel horizontale³ fraude- en cyberdelicten. Hoewel het totaal van zaken met

² In dit hoofdstuk staan zaken van de strafrechter centraal. We noemen dit misdrijfzaken, maar die term is niet geheel correct. Een heel specifiek deel van de misdrijven (stroperij en enkele milieu- en drugsdelicten) wordt door de sector kanton behandeld (in aantallen een zeldzaamheid). Daarnaast worden sommige overtredingen (landloperij, bedelarij, in de economische sfeer of in combinatie met misdrijven) door de sector straf behandeld.

³ Horizontale fraude is fraude die gericht is tegen burgers, bedrijven en financiële instellingen. In tegenstelling tot verticale fraude die betrekking heeft op fraude waarbij de overheid slachtoffer is.

horizontale fraude in 2020 niet zichtbaar toenam (zie o.a. tabel 5.2 subcategorie 'Bedrog'), is de toename van zaken in subcategorie 'Overige vermogensmisdriften' wel deels te verklaren door een stijging van zaken met cyberdelicten.

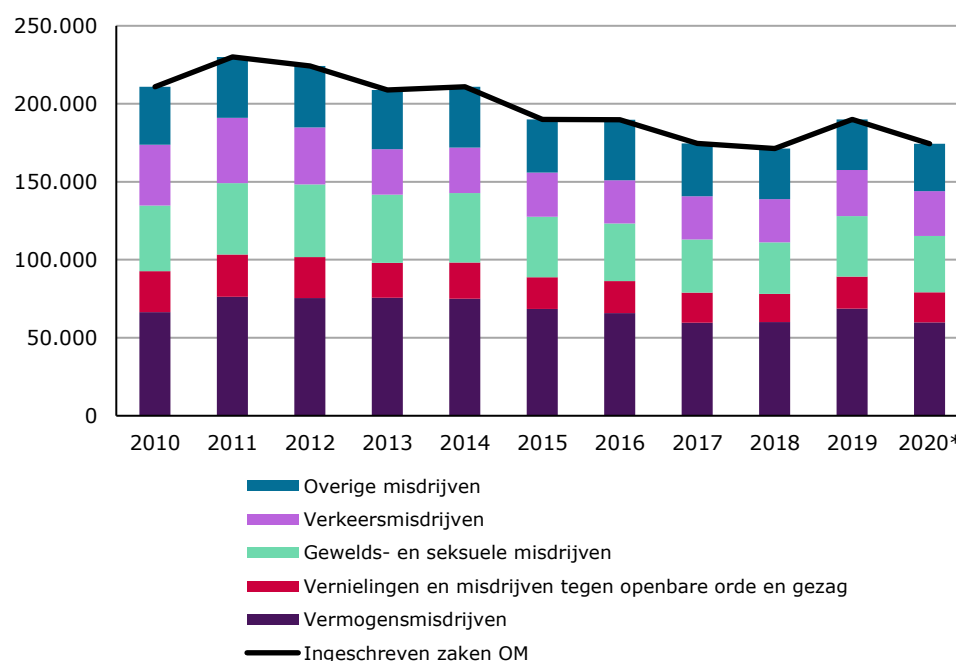
Beslissingen door het OM

In 2020 bedroeg het aantal beslissingen door het OM 176.000 (zie figuur 5.1). Dit is circa 16% lager dan in 2010 en circa 7% lager dan in 2019. Ook deze cijfers zijn *exclusief* herinstroom, zoals hierboven beschreven (zie bijlage 3 voor meer achtergrondinformatie over de telwijze). In 2020 nam het OM ongeveer 185.000 beslissingen in misdrijfzaken inclusief herinstroom (bron: Jaarbericht OM 2020).

Van alle door het OM genomen beslissingen in 2020 ging het in 84% om beslissingen over een mannelijke verdachte (in 2019 was dit 83%), in 14% om beslissingen over een vrouwelijke verdachte (in 2019 was dit 15%) en in 2% om beslissingen over een rechtspersoon (zie tabel 5.1). Het aandeel meerderjarigen betrof in 2020 90% (t.o.v. 84% in 2010) en het aandeel minderjarigen 8% (t.o.v. 13% in 2010).

Het aandeel beslissingen met betrekking tot vermogensmisdriften in het totaal van de door het OM genomen beslissingen nam toe van 31% in 2010 naar 36% in 2019 en daalde naar 35% in 2020. Het aandeel vernielingen en misdrijven tegen openbare orde en gezag nam in de periode 2010-2020 af van 13% naar 11%. Het aandeel verkeersmisdriften daalde in 2020 naar 15%, in 2019 was het aandeel 16% en in 2010 lag het rond de 18%. Het aandeel gewelds- en seksuele misdrijven lag met 21% in 2020 op hetzelfde niveau als in 2010%, hetzelfde gold voor de economische delicten die ten opzichte van 2019 stegen van 5 naar 6%. Het aandeel drugs-gelateerde misdrijven nam toe van 6% in 2010 tot 7% in 2020 (zie tabel 5.3).

Figuur 5.1 Bij het OM ingeschreven misdrijfzaken en beslissingen door het OM naar delict

* Voorlopige cijfers.

Voor corresponderende cijfers zie tabel 5.2 en 5.3.

Bron: WODC

Als bovenbeschreven bedroeg het aantal beslissingen door het OM in 2020 176.000, 16% lager dan in 2010 en 7% lager dan in 2019. In 2020 schreef het OM 78.000 dagvaardingen uit, 34% minder dan in 2010 en 13% minder dan in 2019. Het aandeel dagvaardingen van alle door het OM behandelde misdrijfzaken is in 2020 circa 44%. In 2019 was dit nog circa 48%. Het aandeel dat door het OM zelf werd afgedaan is in 2020 dus aanzienlijk groter dan in 2019. Dat is in lijn met de afspraken gemaakt in 2020 tussen OM en Rechtspraak in verband met het verlichten van de druk op de zittingscapaciteit, omdat vanwege de COVID-19-maatregelen in de periode van maart tot en met mei 2020 nauwelijks zittingen plaatsvonden en als gevolg daarvan de voorraad strafzaken voor een behandeling op zitting snel opliep. Zaken zijn hierdoor door het OM opnieuw beoordeeld en het aandeel dat zelf door het OM werd afgedaan nam toe.

Het aantal opgelegde strafbeschikkingen steeg, sinds de invoering van de Wet OM-afdoening in 2008, sterk tot circa 45.000 in 2012. Daarna begon het aantal te dalen tot ongeveer 31.000 in 2015, waarna het aantal licht begon te fluctueren tot en met 2019 zo rond de 32.000. In 2020 bleef het aantal opgelegde strafbeschikkingen stabiel op 32.000. Het aandeel opgelegde strafbeschikkingen bleef in 2020 met 16% gelijk aan 2019. De strafbeschikking bestaat in 2020 in het merendeel van de gevallen uit een geldboete (24.800) of een taakstraf (3.300)⁴ en wordt in de helft van de gevallen opgelegd voor een vermogensmisdrijf (25%) of een verkeersmisdrijf (25%). Het aandeel van economische misdrijven in de periode 2010-2020 steeg vanaf 2011 van 7% naar 17% (zie tabel 5.4 en tabel 5.8).

In de periode 2010-2020 daalde daarentegen het aantal voldane transacties⁵ met 95% van 44.000 in 2010 tot 2.000 in 2020. Het aandeel voldane transacties op het totaal van de OM-beslissingen daalde in diezelfde periode van 21% naar 1%. Het OM verbindt voorwaarden aan het transactievoorstel, zoals het betalen van een geldsom of het verrichten van een taakstraf. Het betalen van een geldsom komt in 2020 het meest voor (1.000), direct gevolgd door het uitvoeren van een taakstraf (900) (zie tabel 5.4). Vanwege de COVID-19-maatregelen is de tenuitvoerlegging van taakstraffen in 2020 tijdens de eerste lockdown tijdelijk stilgelegd.⁶ Doordat een transactie pas telt als de taakstraf is voltooid, is daarom het aantal en aandeel transacties met een taakstraf lager dan aangeboden door het OM. Transacties werden in 2020 het vaakst aangeboden voor vermogensmisdrijven (39%). Het aandeel van economische misdrijven in 2020 nam toe ten opzichte van 2019 van 14% naar 18% (zie tabel 5.5).⁷

⁴ Het totale aantal straffen bij strafbeschikkingen kan hoger uitkomen dan het totale aantal opgelegde strafbeschikkingen, omdat de strafbeschikking kan bestaan uit een combinatie van straffen (bijvoorbeeld geldboete met een taakstraf). Alle straffen worden apart geteld.

⁵ Het totale aantal voorwaarden bij transacties kan hoger uitkomen dan het totale aantal transacties, omdat de transactie kan bestaan uit een combinatie van voorwaarden (bijvoorbeeld een geldsom in combinatie met een taakstraf). Alle voorwaarden worden apart geteld.

⁶ Zie *Kamerstukken II 2019/20*, 35 300 VI, nr. 114.

⁷ Op 4 september 2020 trad de nieuwe Aanwijzing hoge transacties in werking. In deze aanwijzing wordt beschreven hoe het Openbaar Ministerie omgaat met hoge transacties en wat de kaders ervoor zijn. Nieuw is de instelling van een onafhankelijke commissie die dit soort transacties toetst voordat ze worden aangeboden aan de verdachte. Op dezelfde datum trad ook de Instructie hoge transacties en transacties in gevoelige zaken in werking. Deze instructie is opgesteld in aanvulling op de Aanwijzing hoge transacties en beschrijft de regels en de te volgen procedure voor de totstandkoming van een hoge transactie en overige transacties met een gevoelig karakter.

Het totale aantal onvoorwaardelijke sepot (technische, beleids- en administratieve sepot) steeg in de periode 2010-2020 van 24.000 naar 55.000, een stijging van 130%. Sinds 2012 schommelde het aantal onvoorwaardelijke sepot tussen de 35.000 en 40.000. In 2019 wordt er een flinke sprong gemaakt naar 53.000 onvoorwaardelijke sepot. De verklaring voor deze forse stijging is dat het OM sinds begin 2019 ook alle sepotbeslissingen vastlegt in de eigen registratiesystemen en dat alle sepotbeslissingen nu meegeteld worden als uitstroom. In de periode 2013 tot 2019 registreerde het OM de (technische) sepotbeslissingen ook al, maar dan in het politiesysteem BOSZ.

Van het totale aantal onvoorwaardelijke sepot in 2020 was 71% een technisch sepot, 24% een beleidssepot en 6% een administratief sepot. Het aandeel technische sepot steeg in de periode 2010-2020 van 57% naar 71%. In de periode 2010-2013 steeg het aantal van 13.400 tot 22.700, maar daarna nam het weer af tot 17.300 in 2017. In 2018 steeg dit aantal naar 19.300 om in 2019 zelfs naar 40.000 te groeien (stijging van ca. 107%) en in 2020 circa 39.000. Het totale aantal onvoorwaardelijke beleidssepot nam in periode 2010 tot 2016 eerst toe van 11.800 naar ongeveer 19.200, maar daalde in 2019 naar 10.300 om in 2020 weer te stijgen naar 12.900; ten opzichte van 2019 gaat het om een stijging van 25%. Het aandeel onvoorwaardelijke beleidssepot op het totale aantal onvoorwaardelijke sepot was in 2019 19% en in 2020 was dit ongeveer 24%. Hierin nam het aandeel 'kale' beleidssepot in 2020 verder af met 30% ten opzichte van 2019.

Het aantal voorwaardelijke beleidssepot steeg tussen 2010 en 2020 met circa 81% van 5.800 tot 10.600. In 2020 steeg het aantal van 8.200 naar 10.600. Dit is een stijging van 30% ten opzichte van 2019. Het aandeel voorwaardelijke beleidssepot steeg ook in 2020 ten opzichte van 2019 van 4 naar 6%.

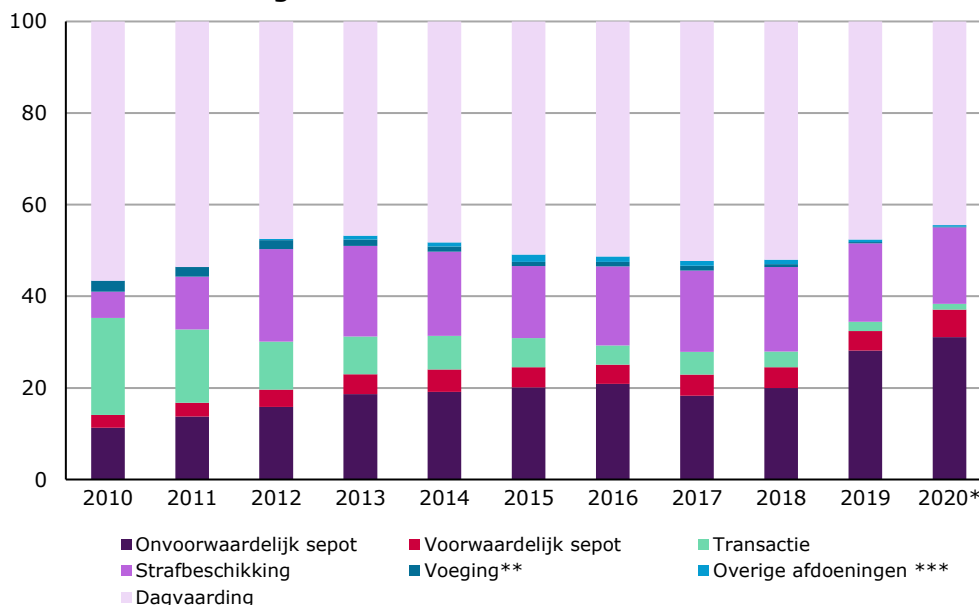
In lijn met de in 2020 gemaakte afspraken tussen OM en ZM in verband met het verlichten van de druk op de zittingscapaciteit, is het aannemelijk dat de stijging van de (on)voorwaardelijke beleidssepot voortkomt uit de wens om de druk op de zittingscapaciteit niet verder op te voeren met relatief lichte zaken.

De aantallen voor voegingen⁸ ter berechting (190) en ad informandum (10) daalden in 2020 ten opzichte van 2019.⁹ Naast de bovenstaande afdoeningswijzen werden in GPS in 2020 nog 300 zaken administratief afgehandeld (zie figuur 5.2 en tabel 5.4).

⁸ Zaken kunnen ter zitting door de rechter worden samengevoegd met een andere zaak. Omdat dit een rechterlijke beslissing betreft, worden deze voegingen hier niet meegenomen. Het totale aantal voegingen is daardoor in werkelijkheid hoger dan het hier genoemde aantal (zie ook bijlage 3).

⁹ Afdoeningswijzen voegingen ter berechting en ad informandum komen alleen voor in COMPAS. Met de uitfasering van COMPAS zullen deze afdoeningswijzen verdwijnen.

Figuur 5.2 Percentage OM-beslissingen bij misdrijfzaken naar soort beslissing

* Voorlopige cijfers.

** Ter berechting en ad informandum.

*** Oproepen ter terechtzitting n.a.v. verzet op strafbeschikking, Administratief afgehandeld, afdoeningswijze onbekend. Voor corresponderende cijfers zie tabel 5.4.

Bron: WODC

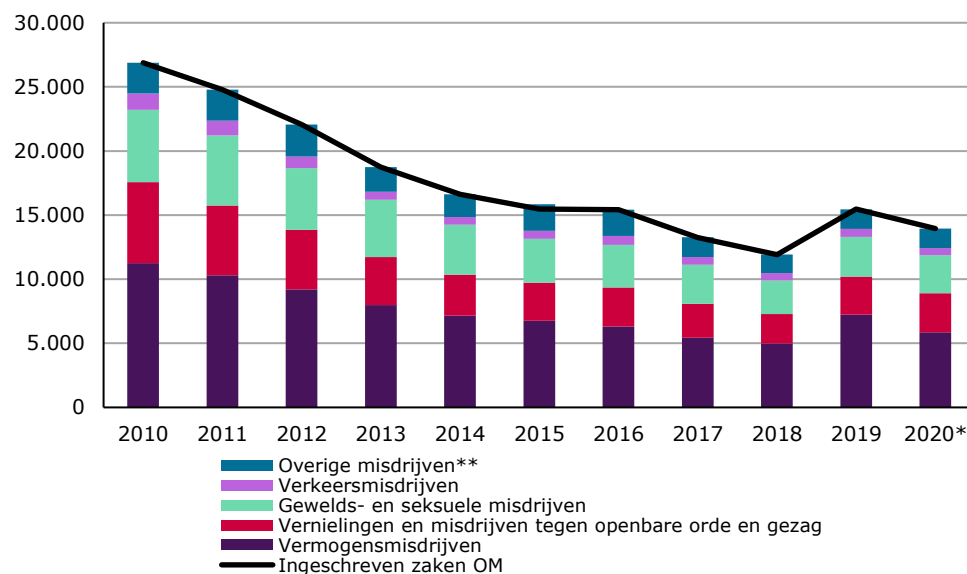
5.2 Misdrijfzaken tegen minderjarige verdachten

Ingeschreven zaken tegen minderjarigen

In 2020 daalde het aantal ingeschreven misdrijfzaken tegen minderjarigen van 15.500 naar 14.000 (daling van circa 10% t.o.v. 2019). In 2019 vond een stijging plaats die grotendeels is toe te schrijven aan de eerdergenoemde wijziging van de registratiemethode, waardoor zaken die in eerdere jaren in de voorfase (vóór instroom bij het OM) werden geseponeerd, nu wel bij het OM instromen. In 2010 werden nog 26.900 misdrijfzaken tegen minderjarigen ingeschreven. Daarna daalde dit aantal met 48% tot 14.000 in 2020 (zie figuur 5.3).

Het aandeel minderjarige verdachten ten opzichte van het totaal is gedaald tussen 2010 (13%) en 2020 (8%): voor jongens van 11% naar 7% en voor meisjes van 2% naar 1% (zie tabel 5.1). Bij de ingeschreven misdrijfzaken tegen minderjarigen nam het aandeel vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag af van 24% in 2010 tot 22% in 2020; in 2019 was het aandeel 19%. Het aandeel vermogensmisdrijven bleef in 2020 vergelijkbaar met 2010 ongeveer 42%; in 2019 was het aandeel nog 47%. Het aandeel gewelds- en seksuele misdrijven bleef met 21% in 2010 en in 2020 vergelijkbaar (zie tabel 5.10).

Figuur 5.3 Bij het OM ingeschreven misdrijfzaken en beslissingen door het OM naar delict bij misdrijfzaken tegen minderjarige verdachten

* Voorlopige cijfers.

** Drugs, (vuur)wapen en overige wetten.

Voor corresponderende cijfers zie tabel 5.10 en 5.11.

Bron: WODC

Beslissingen door het OM betreffende minderjarigen

In 2020 was het aantal beslissingen door het OM tegen minderjarigen 14.000 (zie figuur 5.3). Dit is een afname van 50% ten opzichte van 2010 (zie tabel 5.11) en een daling van circa 7% ten opzichte van 2019.

Het aantal uitgebrachte dagvaardingen tegen minderjarigen in 2020 was 5.200. Dit is 56% minder dan het aantal dagvaardingen in 2010 (zie tabel 5.12). Ten opzichte van 2019 is sprake van een daling van 9%. Het aandeel dagvaardingen bleef in 2019 met 37% wel gelijk aan 2019. De strafbeschikking¹⁰ komt bij de minderjarigen voor het eerst in 2009 voor. In 2020 legde het OM 260 strafbeschikkingen op; een stijging van 33% ten opzichte van 2019. Vrijwel alle strafbeschikkingen bestonden uit een geldboete.¹¹

Omdat in misdrijfzaken met een minderjarige verdachte het beleid is dat bij voorkeur een taakstraf wordt opgelegd en omdat op dit moment een strafbeschikking met een taakstraf voor minderjarigen nog niet is geïmplementeerd, worden deze zaken voornamelijk met een transactie afgedaan.¹² Het aantal voldane transacties¹³ nam in de periode 2010-2020 met 90% af: van 9.400 tot 970. In 2017 was een stijging in het aantal transacties te zien na een lange periode van daling, maar in de daaropvolgende jaren heeft de daling verder doorgezet. Het aandeel transacties daalde van 10% in 2019 naar 7% in 2020. Hierin daalde het aandeel taakstraf transacties van 75% in 2019 naar 73% in 2020.

¹⁰ Zie noot 4.

¹¹ Op dit moment worden bij minderjarigen voornamelijk geldboete-strafbeschikkingen opgelegd.

¹² Zie Richtlijn en kader voor strafvordering jeugd en adolescenten, inclusief strafmaten Halt (2021R001)

¹³ Zie noot 5.

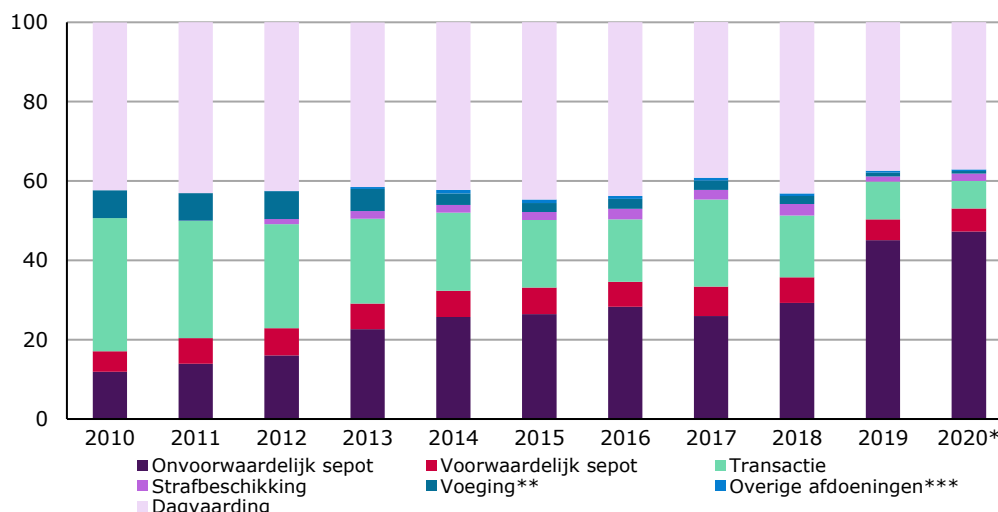
Het OM stelt voorwaarden aan het transactievoorstel, zoals het betalen van een geldsom of het verrichten van een taakstraf. De voorwaarde taakstraf komt in 2020 het meest voor (700). Vanwege de COVID-19-maatregelen is de tenuitvoerlegging van taakstraffen in 2020 tijdens de eerste lockdown tijdelijk stilgelegd.¹⁴ Doordat een transactie pas telt als de taakstraf is voltooid, is daarom het aantal en aandeel transacties met een taakstraf lager dan aangeboden door het OM. De transactie met als aanbod het betalen van een geldsom wordt bij minderjarigen minder vaak toegepast dan bij meerderjarigen, namelijk 100 keer in 2020 (zie tabel 5.12). In 2020 werd de transactie het vaakst aangeboden voor een vermogensmisdrijf (ca. 41% van het totaal aan transacties) (zie tabel 5.13).

Van alle in 2020 genomen OM-beslissingen tegen minderjarigen waren er 6.600 (47%) zaken met een onvoorwaardelijk sepot; in 2019 was dit aandeel 45%. Van de onvoorwaardelijke sepoten in 2020 was circa 16% een beleidssepot, 71% een technisch sepot en 12% een administratief sepot.

Het aantal voorwaardelijke beleidssepoten bij minderjarigen nam toe van 1.400 in 2010 tot 1.600 in 2012. Vanaf 2013 daalde dit aantal weer en kwam het in 2020 op een aantal van 800. Het aandeel voorwaardelijke beleidssepoten nam sinds 2010 toe van 5% naar 6% in 2020; in 2019 was dit aandeel 5% (zie figuur 5.4).

De aantallen voor voegingen¹⁵ ter berechting (90) en ad informandum (0) daalden in 2020 ten opzichte van 2019.¹⁶ Naast de bovenstaande afdoeningswijzen werden in 2020 nog 40 zaken administratief afgehandeld (zie figuur 5.4 en tabel 5.12).

Figuur 5.4 Percentage OM-beslissingen bij misdrijfzaken tegen minderjarige verdachten naar soort beslissing

* Voorlopig cijfer.

** Ter berechting en ad informandum.

Voor corresponderende cijfers zie tabel 5.12.

Bron: WODC

¹⁴ Zie *Kamerstukken II 2019/20*, 35 300 VI, nr. 114.

¹⁵ Zie noot 8.

¹⁶ Zie noot 9.

6 Berechting

M.E. Vink en B.J. Diephuis

- In 2020 deed de rechter 66.000¹ misdrijfzaken af, 42% minder dan in 2010 en 23% minder dan in 2019. Vermogensmisdrijven en gewelds- en seksuele misdrijven vormden samen meer dan de helft van de zaken (56%). De sterke daling in 2020 ten opzichte van het voorgaande jaar hangt samen met de COVID-19-maatregelen. Daardoor was er een gedeeltelijke, tijdelijke sluiting van de gerechten en een daling van het aantal dagvaardingen (zie hoofdstuk 5).
- Het percentage vrijspraken is licht gedaald naar 8% in 2020 ten opzichte van 9% in 2010, na een piek van ruim 11% in 2015.
- In 2020 werden er in totaal 77.000 straffen opgelegd, 40% minder dan in 2010 en 23% minder dan in 2019. De vrijheidsstraf was in 2020 de meest opgelegde straf (29.000), gevolgd door de taakstraf (23.000). Het aandeel vrijheidsstraffen in 2020 is gestegen ten opzichte van 2019 (van 34% naar 36%), het aandeel geldboetes is gedaald (van 22% naar 19%).
- Het aantal afgedane misdrijfzaken tegen minderjarigen daalde ten opzichte van 2010 met 64% tot 3.800. Ten opzichte van 2019 is dit een daling van 20%. In 2020 vormden vermogensmisdrijven iets minder dan de helft hiervan (48%).
- Het percentage vrijspraken in misdrijfzaken tegen minderjarigen was 10% in 2020 en 11% in 2010.
- In 2020 werden er in totaal 4.000 straffen tegen minderjarigen opgelegd tegenover 4.800 straffen in 2019. De taakstraf was in 2020 de meest opgelegde straf. Het aantal jeugddetenties tegen minderjarigen is in de periode 2010-2020 met 51% afgenomen (naar 1.100 in 2020) dit is iets lager dan in 2019. Het aantal taakstraffen daalde met 66% ten opzichte van 2010 (naar 2.700).

	2010	2019	2020
Afdoeningen door de rechter totaal	114.000	85.000	66.000
w.o. schuldigverklaringen	103.000	78.000	60.000
en vrijspraken	9.700	6.900	5.100
Straffen opgelegd door de rechter totaal	128.000	100.000	77.000
w.o. vrijheidsstraffen ^a	35.000	36.000	29.000
en taakstraffen ^b	38.000	29.000	23.000
en geldboetes	41.000	22.000	15.000
Afdoeningen in zaken tegen minderjarigen	11.000	4.700	3.800
w.o. schuldigverklaringen	9.400	4.200	3.400
en vrijspraken	1.200	470	380
Straffen door de rechter opgelegd tegen minderjarigen	11.000	4.800	4.000
w.o. jeugddetenties	2.200	1.200	1.100
en taakstraffen ^b	8.000	3.400	2.700

^a Het gaat hier om (deels) onvoorwaardelijke en voorwaardelijke gevangenisstraffen, hechtenissen, militaire detenties en jeugddetenties.

^b Het betreft werkstraffen en leerstraffen. In één zaak kan zowel een werkstraf als een leerstraf worden opgelegd; deze worden dan beiden als een (aparte) taakstraf geteld.

¹ Aantallen in dit hoofdstuk zijn afgerond op duizendtallen, honderdtallen of tientallen afhankelijk van de grootte van het getal.

Alle tabellen bij dit hoofdstuk zijn terug te vinden in Excel-formaat op de website van het [WODC](#). Daar zijn tevens meer tabellen met gerelateerde onderwerpen, meer uitsplitsingen en meer eenheden opgenomen dan in dit hoofdstuk zijn beschreven. In bijlage 4 (Tabellen) is een aparte opsomming van alle tabeltitels opgenomen. Bijlage 3 biedt achtergrondinformatie over de gebruikte bronnen en methoden; bijlage 7 geeft een overzicht van de belangrijkste gehanteerde begrippen.

De cijfers over 2020 dienen te worden gezien tegen de achtergrond van de COVID-19-maatregelen. Ontwikkelingen worden enkel in de vorm van jaarcijfers beschreven. Deze geven slechts beperkt zicht op mogelijke COVID-19-effecten. Ontwikkelingen in de afzonderlijke maanden binnen het jaar blijven buiten beeld. Mogelijke verbanden met COVID-19 komen alleen aan de orde voorzover daar op basis van andere bronnen voldoende aanwijzingen voor zijn. Bijlage 8 bevat een overzicht van de belangrijkste algemene COVID-19-maatregelen; en hoofdstuk 1 van de belangrijkste gevolgen ervan voor de strafrechtsketen.

6.1 Berechting in eerste aanleg van alle verdachten

In 2020 lag het aantal misdrijfzaken² dat de rechter afdeed op 66.000. Dit is een afname van 42% ten opzichte van 2010. In 2020 was er een grote daling: er zijn in dat jaar 23% minder zaken afgedaan dan in 2019. Een verklaring hiervoor is de COVID-19-maatregelen en de hieruit volgende gedeeltelijke en tijdelijke sluiting van de gerechten en een lager aantal dagvaardingen (zie hoofdstuk 5). Het lagere aantal dagvaardingen is in lijn met de afspraken gemaakt tussen OM en Rechtspraak, omdat vanwege de COVID-19-maatregelen in de periode van maart tot en met mei 2020 nauwelijks zittingen plaatsvonden en als gevolg daarvan de voorraad strafzaken voor een behandeling op zitting snel opliep.

Eerder door de rechter afgedane zaken kunnen ook weer opnieuw instromen, namelijk als de rechter bij een eerdere behandeling van de zaak het OM niet ontvankelijk of de dagvaarding nietig heeft verklaard en het OM besluit opnieuw te dagvaarden. De hier gepresenteerde cijfers betreffen alleen de laatste rechterlijke beslissing in een zaak³ (zie bijlage 3 voor meer achtergrondinformatie over de telwijze).

Het aantal door de kinderrechter afgedane misdrijfzaken laat ten opzichte van 2010 een grote daling zien (-69%), terwijl de meervoudige kamer 26% minder zaken afhandelde dan in 2010. Het aantal door de politierechter afgehandelde zaken daalde

² In dit hoofdstuk staan zaken van de strafrechter centraal. We noemen dit misdrijfzaken, maar die term is niet geheel correct. Een heel specifiek deel van de misdrijven (stroperij en enkele milieu- en drugsdelicten) wordt door de sector kanton behandeld (in aantallen een zeldzaamheid). Daarnaast worden sommige overtredingen (landloperij, bedelarij, in de economische sfeer of in combinatie met misdrijven) door de sector straf behandeld (in 2016 1,3% van de rechtbankstrafzaken; bron PaG).

³ Van de zaken waarbij de rechter in 2020 een eindvonnis uitsprak, zijn 790 zaken al eerder door de rechter behandeld (en 111 werden gevoegd), via een nietigverklaring van de dagvaarding of een niet-ontvankelijk verklaring van het OM. In het totaal van in 2020 behandelde zaken verklaarde de rechter de dagvaarding nietig in 1315 zaken. Deze zaken worden niet geteld in C&R, maar zijn wel van belang voor de financiering van de Rechtspraak. Daarnaast zijn er zaken waarbij de rechter het OM niet ontvankelijk verklaart (in 2020 300 volgens tabel 6.1). Dergelijke zaken, die voor de financiering van de Rechtspraak ook meetellen, worden slechts heel incidenteel nog een keer voor de rechter gebracht en dan alsnog via een eindvonnis afgehandeld (bron: Raad voor de rechtspraak).

met 41%. In 2020 handelde de politierechter 82% van alle misdrijfzaken af, ongeveer 1 procentpunt meer dan in 2010. De meervoudige kamer nam 14% in behandeling tegen 11% in 2010 en de kinderrechter 4% tegen 8% in 2010 (zie tabel 6.1). Ten opzichte van 2019 is deze verhouding niet veranderd.

Van alle berechte personen in 2020 was 89% man, 10% vrouw en minder dan 1% rechtspersoon. Het aantal berechte rechtspersonen daalde met 57% ten opzichte van 2010. In 2020 was 6% van alle berechte personen minderjarig, tegenover 9% in 2010.

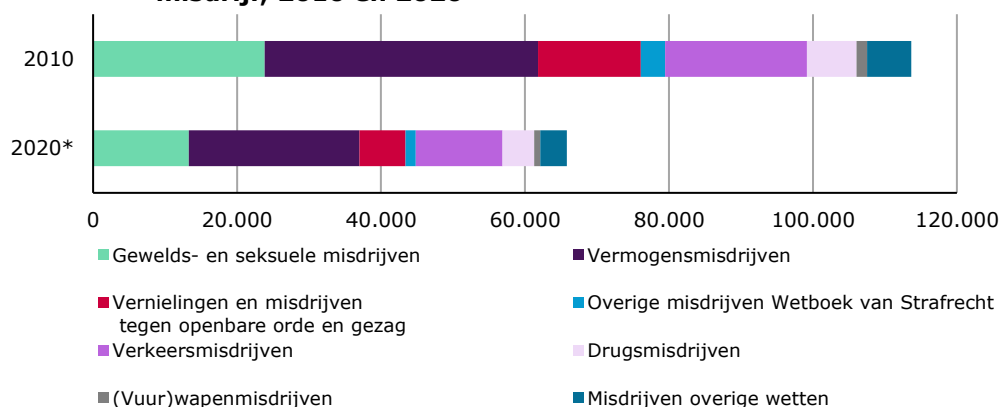
In 2020 zijn er 23% minder zaken door de rechter afgedaan dan in 2019. In 2020 zijn er ook 23% minder schuldigverklaringen uitgesproken dan in 2019. Het percentage vrijspraken in 2020 (8%) is ongeveer gelijk gebleven aan het percentage vrijspraken in 2019 (zie tabel 6.1).

Sinds de invoering van de Wet OM-afdoening op 1 februari 2008, is het voor het Openbaar Ministerie (OM) mogelijk om strafbeschikkingen op te leggen. Een succesvol geëxecuteerde strafbeschikking komt niet meer bij de rechter. Een misdrijfzaak waarin een strafbeschikking is opgelegd waarvan de executie mislukt of waartegen verzet wordt aangetekend, kan alsnog voor de rechter komen (en komt dan terug in de cijfers van dit hoofdstuk).

Afgedane zaken naar misdrijftype

De meeste misdrijfzaken die de rechter in eerste aanleg in 2020 afhandelde, betroffen vermogensmisdrijven (24.000), gewelds- en seksuele misdrijven (13.000) en verkeersmisdrijven (12.000), zie figuur 6.1. Vergeleken met 2010 nam het aandeel van de vermogensmisdrijven toe (van 33% naar 36%) en van de gewelds- en seksuele misdrijven licht af (van 21% naar 20%). Het aandeel verkeersmisdrijven nam toe van 17% naar 18%. Het gaat hier vooral om rijden onder invloed (zie tabel 6.2). Ten opzichte van 2019 is in 2020 het aandeel vermogensmisdrijven afgenomen van 37% naar 36% en het aandeel gewelds- en seksuele misdrijven toegenomen van 18% naar 20%. Het aantal afgedane verkeersmisdrijven kwam in 2020 uit op 8.700, 39% minder dan in 2010, en 25% minder dan in 2019. De afname van het aantal verkeersmisdrijven ten opzichte van 2019 heeft te maken met de COVID-19-maatregelen (o.a. de sluiting van de horeca en de afname van het woon-werkverkeer door de thuiswerkplicht).

Figuur 6.1 Afdoeningen door de rechter tegen alle verdachten naar soort misdrijf, 2010 en 2020

* Voorlopige cijfers.

Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.2.

Bron: WODC

Soort uitspraak en sancties

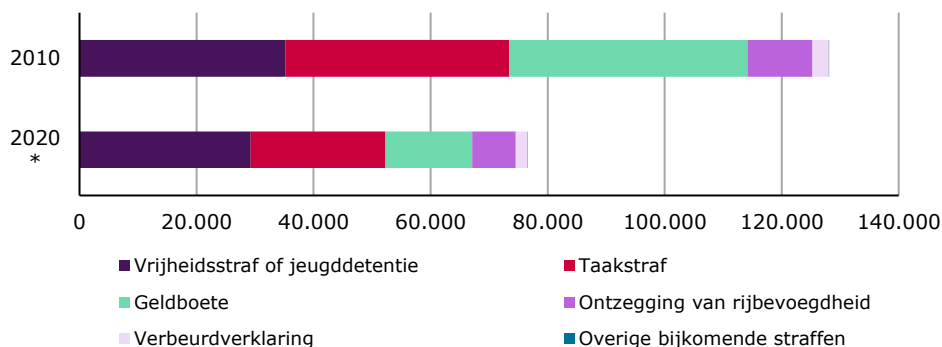
In 2020 verklaarde de rechter in 91% van de afgedane zaken de verdachte schuldig, net als in 2010. Het aandeel schuldigverklaringen met strafoplegging daalt sinds 2009, maar laat in de laatste vier jaar een stijging zien (het aandeel is 89% in 2020, net iets hoger dan in 2019). Het aandeel schuldigverklaringen zonder strafoplegging is ten opzichte van 2019 ongeveer gelijk gebleven (2,5% van het totale aantal afgehandelde zaken in zowel 2019 als 2020, in 2010 was dit ruim 1%). Ongeveer 10% van de verdachten werd in 2020 vrijgesproken (na een piek van 11% in 2015) en minder dan 1% werd ontslagen van rechtsvervolging (zie tabel 6.1).

Het hoogste percentage schuldigverklaringen in 2020 voor de hoofdcategorieën betroffen zaken met verkeersmisdrijven (96%) en (vuur)wapenmisdrijven (94%) (zie tabel 6.2 en 6.3). Het laagste aantal schuldigverklaringen hadden zaken met misdrijven tegen overige wetten (84%) en vernielingen en misdrijven tegen openbare orde en gezag (88%).

Doorgaans volgen op een schuldigverklaring één of meer sancties (straffen of maatregelen). Het totale aantal opgelegde straffen daalde in de periode 2010-2020 met 40% tot 77.000 (zie tabel 6.5). In 2020 werd bij 83% van de schuldigverklaringen met strafoplegging een enkelvoudige hoofdstraf (vrijheidsstraf of jeugddetentie, geldboete, of taakstraf) opgelegd. Bij 15% werd een combinatie van hoofdstraffen opgelegd. In ongeveer de helft van de gevallen was dit een combinatie van een voorwaardelijke vrijheidsstraf of jeugddetentie, en een taakstraf (zie tabel 6.5). In 2020 was het aantal opgelegde straffen 1,3 keer hoger dan het aantal schuldigverklaringen met strafoplegging.

Van het totale aantal door de rechter opgelegde straffen in 2020 was 38% een vrijheidsstraf of jeugddetentie, 30% een taakstraf (leer- of werkstraf) en 19% een geldboete (alle al dan niet in combinatie met een andere straf, en zowel de (deels) onvoorwaardelijke als de voorwaardelijke straffen). Tussen 2010 en 2020 daalde het aantal vrijheidsstraffen en jeugddetenties met 18% van 33.000 naar 28.000 (zie figuur 6.2). In 2010 werden er nog 38.000 taakstraffen opgelegd, in 2020 was dat gedaald tot 23.000 (zie figuur 6.2). Het aantal geldboetes is sinds 2010 sterk afgenomen, van 41.000 naar 15.000 in 2020 (zie figuur 6.2). Ten opzichte van 2019 is het aantal geldboetes met bijna een derde gedaald. In 2020 werd ten opzichte van 2019 relatief vaker een vrijheidsstraf of jeugddetentie opgelegd (38% van het totale aantal straffen in 2020 en 36% in 2019) en relatief minder vaak een geldboete (19% van het totale aantal straffen in 2020 en 22% in 2019).

Figuur 6.2 Door de rechter opgelegde straffen in afgedane misdrijfzaken tegen verdachten, 2010 en 2020

* Voorlopige cijfers.

Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.5.

Bron: WODC

Het aandeel vrijheidsstraffen en jeugddetenties in het totaal van opgelegde straffen is in de periode 2010-2020 gestegen van 27% naar 38%. Minder dan de helft (46%) was in 2020 geheel onvoorwaardelijk, iets minder dan een derde (29%) geheel voorwaardelijk en bijna een kwart (26%) bestond uit een onvoorwaardelijk én een voorwaardelijk deel. In 2010 was dit respectievelijk 43% (geheel onvoorwaardelijk), 36% (geheel voorwaardelijk) en 22% (deels onvoorwaardelijk). Het aantal (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen (inclusief jeugddetenties), bedraagt 21.000 in 2020 (zie tabel 6.5).

Meer dan de helft van de 20.000 (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen (dit is exclusief jeugddetenties) werd in 2020 opgelegd voor vermogensmisdrijven (54%). Daarnaast werd 19% van de vrijheidsstraffen opgelegd voor gewelds- en seksuele misdrijven en 9% voor drugs misdrijven (zie tabel 6.6). Iets minder dan de helft (49%) van de door de rechter opgelegde (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen (ook weer exclusief jeugddetenties) had een duur van minder dan één maand. In 2010 was dit nog een stuk lager (36%). Met name het aandeel van de heel korte vrijheidsstraffen is dus toegenomen. In 2020 had ongeveer één op de vijf (21%) een duur tussen één en drie maanden en 11% had een duur tussen drie en zes maanden. Het aandeel langdurige vrijheidsstraffen (drie jaar en langer) lag op 4%, ongeveer hetzelfde percentage als in 2010 (zie tabel 6.9). Het aantal opgelegde detentiejaren⁴ in (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen (exclusief jeugddetenties) bedroeg 7.300 in 2020, 18% minder dan in 2010 (zie tabel 6.10). De gemiddelde detentieduur voor deze straffen was 134 dagen in 2020, 12% minder dan in 2010 (152 dagen) (zie tabel 6.11).

Van de 15.000 in 2020 opgelegde geldboetes was 85% (deels) onvoorwaardelijk en 15% geheel voorwaardelijk. In de periode 2010-2020 nam het aandeel geldboetes in het totale aantal opgelegde sancties af van 32% naar 19% (zie tabel 6.5). Van alle 13.000 (deels) onvoorwaardelijke geldboetes werd in 2020 45% opgelegd voor verkeersmisdrijven, in 2010 was dit nog 38% (zie tabel 6.7). In 2020 lag 7% van de boetes onder dan € 200, 40% tussen de € 200 en € 450, en 53% op € 450 of hoger.

⁴ Berekend op basis van de opgelegde strafduur van het onvoorwaardelijke deel, waarbij het deel dat op grond van de VI-regeling niet wordt uitgezeten, van de strafduur is afgetrokken.

In 2020 werden 23.000 taakstraffen (leer- of werkstraffen) opgelegd. Dit is 30% van het totale aantal opgelegde straffen, net als in 2010. Van deze taakstraffen werd 71% geheel onvoorwaardelijk en 12% geheel voorwaardelijk opgelegd; 17% bestond uit een onvoorwaardelijk en een voorwaardelijk deel. In 2010 lag dit op respectievelijk 72%, 11% en 17% (zie tabel 6.5). Bijna de helft (47%) van alle 20.000 in 2020 door de rechter opgelegde (deels) onvoorwaardelijke taakstraffen had een duur van minder dan 41 uur, bijna een kwart (24%) duurde langer dan 80 uur (zie tabel 6.9). Van de 20.000 zaken waarin in 2020 een (deels) onvoorwaardelijke taakstraf (een leer- of werkstraf, of een combinatie daarvan) werd opgelegd, was in 30% sprake van een vermogensmisdrijf en in 24% van gewelds- of seksuele misdrijven (zie tabel 6.8⁵).

De ontzegging van de rijbevoegdheid werd in 2020 iets minder dan 7.500 keer opgelegd (10% van alle straffen ten opzichte van 9% in 2010). Het was daarmee de meest opgelegde bijkomende straf (zie figuur 6.2).

Naast straffen kunnen er ook maatregelen worden opgelegd door de rechter. Het grootste deel daarvan zijn schadevergoedingen (11.000 in 2020). Tbs werd 240 keer opgelegd, en 440 keer plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders (ISD). In 2010 werd 12.000 keer een schadevergoeding opgelegd, 160 keer tbs, en 340 keer ISD (zie tabel 6.5).

6.2 Berechting in eerste aanleg van minderjarige verdachten

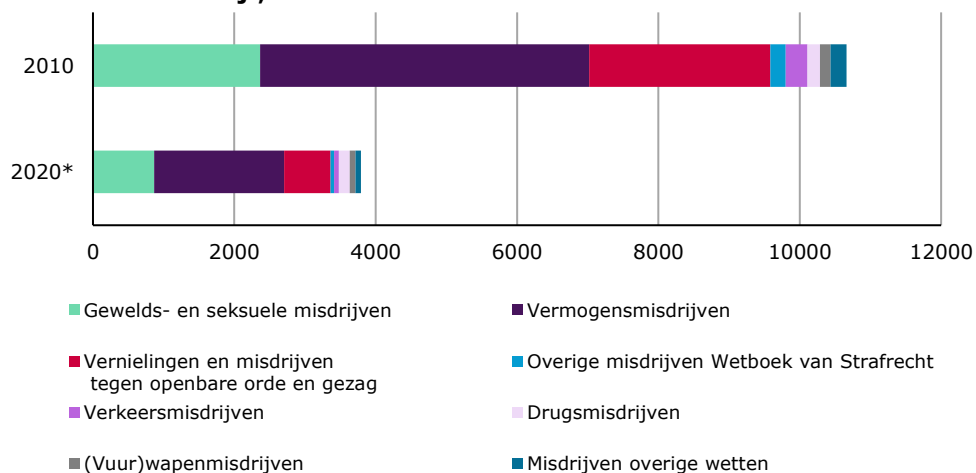
In de periode 2010-2020 is het aantal door de rechter afgedane misdrijfzaken tegen minderjarigen met 64% gedaald tot 3.800 in 2020 (zie tabel 6.12), dit is een sterkere daling dan bij de misdrijfzaken voor meerderjarigen en rechtspersonen. Ten opzichte van 2019 is de daling 20%. Dit houdt verband met de COVID-19-maatregelen. De daling ten opzichte van 2019 is iets minder sterk dan die voor meerderjarigen. Vanaf het moment dat de gerechten weer volledig openden, is er (onder andere) prioriteit gegeven aan jeugdzaken. Het aandeel meisjes daalde van 14% in 2010 naar 8% in 2020 (zie tabel 6.1).

Afgedane zaken bij minderjarigen naar misdrijftype

De misdrijfzaken die de rechter in 2020 in eerste aanleg afhandelde bij minderjarigen, hadden hoofdzakelijk betrekking op vermogensmisdrijven (48%), vernielingen en misdrijven tegen openbare orde en gezag (17%) en gewelds- en seksuele misdrijven (23%). Ter vergelijking: in 2010 was 44% van de misdrijfzaken een vermogensmisdrijf, 24% een vernieling of misdrijf tegen openbare orde en gezag en 22% een gewelds- of seksueel misdrijf (zie figuur 6.3).

⁵ In deze tabel worden zaken geteld, geen straffen. Zaken waarin zowel een leer- als werkstraf is opgelegd, worden hierin maar één keer geteld. Daarom komt het totale aantal taakstraffen in deze tabel iets lager uit dan in tabel 6.9.

Figuur 6.3 Afdoeningen door de rechter tegen minderjarigen naar soort misdrijf, 2010 en 2020

* Voorlopige cijfers.

Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.12.

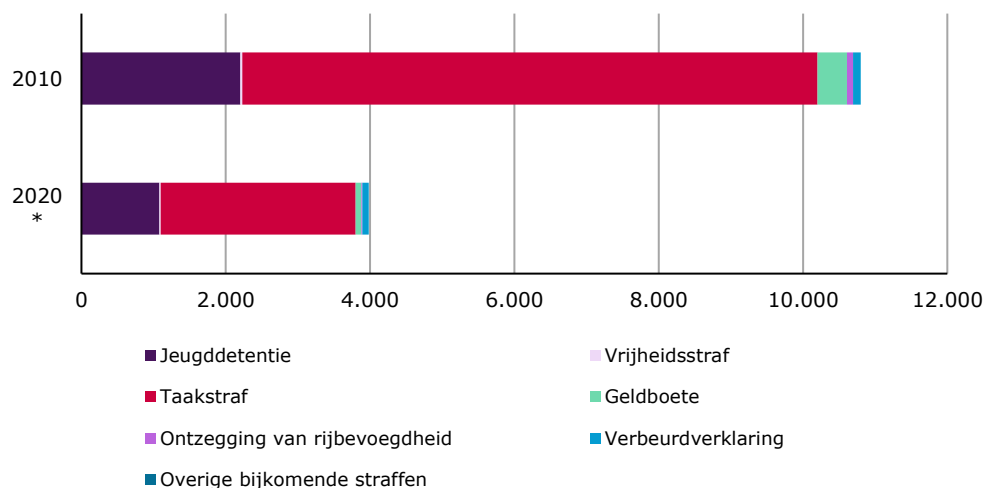
Bron: WODC

Soort uitspraak en sancties

Het percentage schuldigverklaringen is toegenomen van 88% in 2010 naar 89% in 2020. In 11% van alle afgedane misdrijfzaken kwam de rechter tot vrijspraak of ontslag van rechtsvervolging. In 2010 was dit 12% (zie tabel 6.13). Het percentage schuldigverklaringen zonder strafoplegging is gestegen van 2% in 2010 tot 5% in 2020. Toch worden er bij de meeste schuldigverklaringen wel één of meerdere sancties opgelegd (zie tabel 6.13). In 2020 werd bij 84% van de schuldigverklaringen met strafoplegging een enkelvoudige hoofdstraf (vrijheidsstraf of jeugddetentie, geldboete, of taakstraf) opgelegd (dit was 85% in 2010). Bij 16% werd een combinatie van hoofdstraffen opgelegd (dit was 12% in 2010). In de meeste gevallen ging het hierbij om een combinatie van een vrijheidsstraf of jeugddetentie en een taakstraf (zie tabel 6.16).

Het totale aantal opgelegde straffen daalde in de periode 2010-2020 met 63% tot 4.000 (zie tabel 6.16). In 2020 was 68% van alle straffen tegen minderjarigen een taakstraf en 27% een jeugddetentie. In 2010 was dat respectievelijk 74% en 20%. Geldboetes werden weinig opgelegd: in 2020 in totaal 80 keer. Dit was 2% van alle opgelegde straffen aan minderjarigen (zie figuur 6.4 en tabel 6.16).

Figuur 6.4 Door de rechter opgelegde straffen in afgedane misdrijfzaken tegen minderjarigen, 2010 en 2020

* Voorlopige cijfers.
 Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.16.
 Bron: WODC

Het aantal opgelegde jeugddetenties is in 2020 licht gedaald ten opzichte van 2019 en flink gedaald ten opzichte van 2010. Van de 1080 opgelegde jeugddetenties was in 2020 29% geheel voorwaardelijk en was 71% (deels) onvoorwaardelijk. In 2019 was deze verhouding hetzelfde, en in 2010 was dit respectievelijk 19% en 81% (zie tabel 6.16 en 6.17). In 2020 werd 67% van al deze (deels) onvoorwaardelijke jeugddetenties opgelegd voor vermogensmisdrijven en 22% voor gewelds- en seksuele misdrijven. In 2010 was dit 67% voor vermogensmisdrijven en 19% voor gewelds- en seksuele misdrijven. Het aandeel (deels) onvoorwaardelijke jeugddetenties voor vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag nam in de periode 2010-2020 af van 12% naar 6%. Binnen deze categorie is vooral een daling te zien bij openlijk geweld: van 7% naar 3% (zie tabel 6.17). Bijna twee derde (63%) van de opgelegde (deels) onvoorwaardelijke jeugddetenties had in 2020 een strafduur van minder dan twee maanden (55% in 2010); 11% duurde zes maanden of langer (13% in 2010) (zie tabel 6.18). Het totale aantal detentiejaren lag in 2020 op 150 jaren (274 jaren in 2010) en de gemiddelde detentieduur lag op 70 dagen (83 dagen in 2010) (zie tabellen 6.21 en 6.22).

De meeste van de 55 (deels) onvoorwaardelijke geldboetes werden in 2020 opgelegd voor vermogens- (27%) en verkeersmisdrijven (18%) (zie tabel 6.20).

De boetebedragen in misdrijfzaken tegen minderjarigen liggen beduidend lager dan in misdrijfzaken tegen alle verdachten. In 2020 lag 55% van de boetebedragen lager dan €200 (zie tabel 6.18).

De taakstraf (leer- of werkstraf) was in 2020 de meest opgelegde straf (68% van alle straffen). In 2010 lag dit iets hoger (74%). In 2020 had van de 2.100 door de rechter opgelegde (deels) onvoorwaardelijke taakstraffen twee derde een duur korter dan 41 uur. Het aandeel langdurige taakstraffen (langer dan 120 uur) lag op 3% (zie tabel 6.18). Van de zaken waarin in 2020 een taakstraf (een leer- of

werkstraf, of een combinatie daarvan) werd opgelegd, was in bijna de helft (49%) sprake van een vermogensmisdrijf (zie tabel 6.19⁶).

De meest voorkomende maatregel in 2020 was de schadevergoeding (1.200). De maatregel 'plaatsing in een inrichting voor jeugdigen' (de PIJ-maatregel) wordt sinds 2010 steeds minder vaak toegepast (zie tabel 6.16).

⁶ In deze tabel worden zaken geteld, geen straffen. Zaken waarin zowel een leer- als werkstraf is opgelegd, worden hierin maar één keer geteld. Daarom komt het totale aantal taakstraffen in deze tabel iets lager uit dan in tabel 6.18.

7 Tenuitvoerlegging van sancties

S.W. van den Braak

- De instroom van ten uitvoer te leggen *vrijheidsbenemende* sancties vertoonde sinds 2010 in zowel het gevangeniswezen als de Justitiële Jeugdinrichtingen (JJI's) over het algemeen een dalende trend. In het gevangeniswezen was er in 2019 een kleine stijging te zien. In de JJI's steeg de instroom vanaf 2018 weer. In 2020 is de instroom in het gevangeniswezen, en de JJI's als gevolg van de COVID-19-pandemie respectievelijk 31% en 14% lager dan in 2019. De instroom in de forensisch psychiatrisch centra (FPC's) van tbs'ers laat de laatste jaren juist een stijgende lijn zien. In 2020 waren er 160 eerste opnames in een jaar. Dit is een stijging van 10% ten opzichte van 2019.
- Ook bij de taakstraffen of *vrijheidsbeperkende* sancties was de afgelopen jaren voornamelijk een daling te zien. Als uitzondering hierop lieten het aantal door 3RO afgesloten taakstraffen tussen 2011 en 2016 en het aantal door 3RO voltooide toezichten tussen 2010 en 2017 een stijging zien. In 2020 is voor alle taakstraffen en vrijheidsbeperkende sancties een daling te zien. Het aantal door 3RO afgesloten taakstraffen is als gevolg van de COVID-19-maatregelen zelfs bijna gehalveerd ten opzichte van 2019.
- Het beeld voor de ter executie aan het CJIB aangeboden *financiële sancties* varieerde de afgelopen jaren. Bij de geldsomtransacties en geldboetes was vanaf 2010 een forse daling te zien. Het aantal schadevergoedingsmaatregelen was tussen 2014 en 2017 stabiel, maar liet daarna een daling zien. Het aantal ontnemingsmaatregelen vertoonde tot en met 2017 een opwaartse trend, maar daalt sinds 2018 weer. Het aantal strafbeschikkingen liet tussen 2010 en 2019 een golfbeweging zien: soms was er een daling, dan weer een stijging. Bij alle financiële sancties is in 2020 een daling te zien. In sommige gevallen bleef deze daling beperkt, maar bij sommige sancties, waaronder de geldsomtransacties, geldboetes en ontnemingsmaatregelen, is de instroom met een derde afgenomen, dit kan waarschijnlijk toegeschreven worden aan de COVID-19-pandemie.

	2010	2019	2020
<i>Vrijheidsbenemende sancties</i>			
Instroom gevangeniswezen	39.000	31.000	22.000
Instroom FPC (eerste opnames)	130	150	160
Instroom JJI ^a	2.300	1.900	1.700
<i>Taakstraffen en vrijheidsbeperkende sancties</i>			
Afgesloten taakstraffen 3RO	35.000	33.000	17.000
Voltooide toezichten 3RO	9.500	12.000	11.000
Afgesloten taakstraffen RvdK	19.000	6.000	4.100
Ingeschreven Halt-verwijzingen ^b	18.000	16.000	13.000
w.v. misdrijven	8.400	8.000	6.400
Instroom gecertificeerde instellingen jeugdreclassering ^c		5.600	4.800
<i>Financiële sancties CJIB</i>			
Binnengekomen geldsomtransacties ^b	466.000	2.300	1.500
Binnengekomen strafbeschikkingen ^b	83.000	311.000	310.000
Binnengekomen geldboetes	35.000	19.000	13.000
Binnengekomen schadevergoedingsmaatregelen	11.000	12.000	11.000
Binnengekomen ontnemingsmaatregelen	1.200	1.400	1.000

^a Tot en met 2010 verbleven er ook civielrechtelijk geplaatsten in een JJI.

^b Misdrijven en overtredingen. In hoofdstuk 9 wordt apart aandacht besteed aan overtredingen.

^c Met ingang van het jaar 2015 worden de jeugd-reclasseringscijfers door het CBS verzameld en verwerkt. Hiermee is een nieuwe reeks gestart. Zie voor de oude reeks C&R14.

Alle tabellen bij dit hoofdstuk zijn terug te vinden in Excel-formaat op de website van het [WODC](#). Daar zijn tevens meer tabellen met gerelateerde onderwerpen, meer uitsplitsingen en meer eenheden opgenomen dan in dit hoofdstuk zijn beschreven. In bijlage 4 (Tabellen) is een aparte opsomming van alle tabeltitels opgenomen. Bijlage 3 biedt achtergrondinformatie over de gebruikte bronnen en methoden; bijlage 7 geeft een overzicht van de belangrijkste gehanteerde begrippen.

De cijfers over 2020 dienen te worden gezien tegen de achtergrond van de COVID-19-maatregelen. Ontwikkelingen worden enkel in de vorm van jaarcijfers beschreven. Deze geven slechts beperkt zicht op mogelijke COVID-19-effecten. Ontwikkelingen in de afzonderlijke maanden binnen het jaar blijven buiten beeld. Mogelijke verbanden met COVID-19 komen alleen aan de orde voorzover daar op basis van andere bronnen voldoende aanwijzingen voor zijn. Bijlage 8 bevat een overzicht van de belangrijkste algemene COVID-19-maatregelen; en hoofdstuk 1 van de belangrijkste gevolgen ervan voor de strafrechtsketen.

7.1 Tenuitvoerlegging van de vrijheidsbenemende sancties

Tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende sancties in het gevangeniswezen

De totale *instroom*¹ in het gevangeniswezen daalde tussen 2010 en 2019 over het algemeen, van 39.000² naar 31.000, met een kleine stijging in 2019. In 2020 daalde de instroom in het gevangeniswezen met 31%, naar 22.000 (zie tabel 7.1). Deze daling is waarschijnlijk grotendeels het gevolg van de COVID-19-pandemie. Gedurende de COVID-19-pandemie was het aantal inzetbare plaatsen beperkt door het afschaffen van meerpersoonscelgebruik, het werken met kleinere groepen en compartimentering van activiteiten om zo de kans op verspreiding van COVID-19 binnen de inrichtingen te verkleinen. Daarnaast werd de instroom van twee groepen gedetineerden tijdelijk beperkt. Dit gold voor zelfmelders en personen die vervangende hechtenis voor een geldboete of taakstraf moesten ondergaan.³ Ook was de instroom door de tijdelijke gedeeltelijke sluiting van de rechtbanken kleiner⁴ en waren er verschuivingen in het type delicten dat gepleegd werd. De gevolgen van deze maatregelen zijn terug te zien als er ingezoomd wordt op de verschillende instroomcategorieën. Het aantal voorlopig gehechten⁵ nam in 2020 weliswaar af, maar deze daling was veel kleiner dan voor arrestanten en zelfmelders. Waar het aantal voorlopig gehechten in 2019 nog 44% van de totale instroom bedroeg, was dit in 2020 bijna 60%. Voor het eerst sinds lange tijd waren er ook weer meer

¹ Iemand kan meerdere keren in een jaar instromen.

² Aantallen in dit hoofdstuk zijn afgerond op duizendtallen, honderdtallen of tientallen afhankelijk van de grootte van het getal.

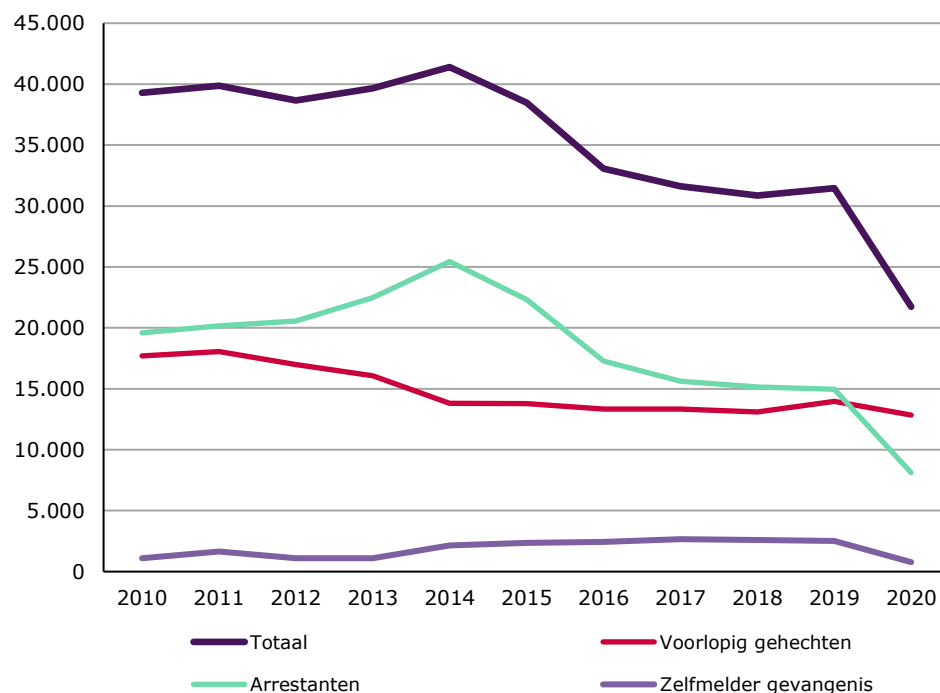
³ Zie *Kamerstukken II* 2019/20, 24 587, nr. 763.

⁴ Zie jaarbericht OM 2020.

⁵ Voorlopige hechtenissen zijn strikt genomen geen sanctie, maar vallen wel onder de verantwoordelijkheid van het gevangeniswezen van DJI. Personen die op het politiebureau zijn ingesloten (inverzekeringstelling) vallen niet onder de categorie voorlopig gehechten. Voorlopig gehechten die instromen in het gevangeniswezen kunnen al vóór de zitting ontslagen worden uit voorlopige hechtenis. Ook kunnen zij veroordeeld worden tot een straf gelijk aan of korter dan het voorarrest, of uiteindelijk door de rechter niet schuldig worden verklaard. Bovendien is het mogelijk dat de rechter uiteindelijk een andere straf oplegt dan een gevangenisstraf. Dit deel van de voorlopig gehechten krijgt niet de status van veroordeelde bij DJI. Mede daarom zijn tenuitvoerleggingscijfers niet zonder meer te relateren aan straftoemeteringscijfers.

voorlopig gehechten dan arrestanten. In 2020 stroomden 13.000 voorlopig gehechten in tegenover 14.000 in 2019 (een daling van 8%). Het aantal arrestanten bedroeg in 2019 nog 15.000. Dit waren er nog maar 8.100 in 2020 (een daling van 46%). Het aantal zelfmelders daalde van 2.500 in 2019 naar 780 in 2020 (een daling van 69%).

Figuur 7.1 Instroom in het gevangeniswezen naar categorie

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 7.1.
Bron: DJI

De totale *populatie* gedetineerden (peildatum 30 september) daalde vrijwel continu tussen 2010 en 2016, maar steeg sindsdien weer naar 10.000 gedetineerden in 2019. In 2010 telde het gevangeniswezen nog bijna 12.000 gedetineerden. In 2020 is de populatie afgenomen in vergelijking met 2019. Er waren toen 9.100 gedetineerden, een daling van 8% (zie tabel 7.2). Deze daling is, net als de daling in de instroom, grotendeels toe te schrijven aan de COVID-19-pandemie. De samenstelling van de populatie in het gevangeniswezen is als gevolg daarvan ook anders dan in 2019. Als gekeken wordt naar de gepleegde delicten, dan valt op dat in 2020 het aantal gedetineerden dat vast zat voor een verkeersmisdrijf of -overtreding meer dan gehalveerd is. Dit komt doordat door de COVID-19-maatregelen (o.a. de sluiting van de horeca en de afname van het woon-werkverkeer door de thuiswerkplicht) het aantal verkeersmisdrijven en -overtredingen is afgenomen ten opzichte van 2019. Het aantal gedetineerden dat vast zat voor wapenmisdrijven is juist toegenomen. In 2020 zat het merendeel van de populatie vast vanwege een vermogensmisdrijf al dan niet met geweld (28%) of vanwege een geweldsmisdrijf (27%). Dit zijn al jarenlang de grootste delictgroepen in het gevangeniswezen. Met betrekking tot de verblijfstitels is te zien dat de daling in de populatie zich vooral voor doet bij de verschillende typen vervangende hechtenissen en gijzelingen. Deze aantallen zijn tussen de 58% en 75% gedaald in vergelijking met 2019 als gevolg van de eerdergenoemde instroombeperking vanwege de COVID-19-maatregelen. Waar er in 2019 nog 500 vervangende hechtenissen en gijzelingen werden uitge-

zeten, waren dat er in 2020 nog maar 150. Het aantal voorlopig gehechten bleef constant op 4.300. De leeftijdsopbouw van de populatie veranderde niet wezenlijk. Net als in 2019 was in 2020 ruim de helft van de gedetineerden tussen de 23 en 39 jaar oud en bijna 10% was jongvolwassen (tussen de 18 en 22 jaar).

De totale *uitstroom* uit het gevangeniswezen bedroeg in 2020 22.000, in 2010 was dit nog 40.000 en in 2019 30.000 (zie tabel 7.3). Ook hier hebben de eerdergenoemde COVID-19-maatregelen waarschijnlijk een belangrijke rol gespeeld. Deze daling is vooral terug te zien bij de kortere straffen (minder dan zes maanden). Het aantal uitgezeten straffen korter dan twee weken is zelfs bijna gehalveerd. In 2019 was 52% van de uitgezeten straffen korter dan een maand, in 2020 was dit nog maar 42%. Het aantal gevallen waarin de detentieduur langer dan een jaar was, nam daarentegen juist toe.

Tenuitvoerlegging van de tbs-maatregel

Het aantal *opleggingen* van tbs met bevel tot verpleging liet de laatste jaren een stijging zien. In 2010 waren er nog 110 opleggingen, in 2019 waren dat er 150. In 2020 is vooralsnog een kleine daling te zien naar 140, al zal dit aantal door een nalieffect nog toenemen (zie tabel 7.4). Het aantal opleggingen van tbs met voorwaarden liet in 2020 een stijging van 46% zien naar 140. Dit waren er 100 in 2019 en 40 in 2010. Met betrekking tot de *instroom* in de FPC's is te zien dat het aantal eerste opnames in 2020 160 bedroeg. Dit waren er 10% meer dan in 2019, toen er naar boven afgerond 150 eerste opnames waren. Waar de instroom een stijging laat zien, laat de *uitstroom* een daling zien. In 2015 waren er nog 200 voorwaardelijke beëindigingen. In 2020 waren er maar 55 voorwaardelijke beëindigingen. De *bezetting* (ultimo jaar) in de FPC's is in 2020 als gevolg daarvan met 6% toegenomen, van 1.360 in 2019 naar 1.450 in 2020.

De samenstelling van de populatie tbs-gestelden veranderde in 2020 niet wezenlijk ten opzichte van 2019 (zie tabel 7.5). De gemiddelde leeftijd in 2020 was net als in 2019 44 jaar. Het merendeel is nog steeds tussen de 30 en 60 jaar oud. Het aandeel vrouwen was in 2020 5%. In 2019 was dit 6%.

Tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende sancties in de justitiële jeugdinrichtingen⁶

Tussen 2010 en 2014 was er een aanzienlijke daling in de totale strafrechtelijke *instroom*⁷ in de JJI's en KVJJ's van 2.300 naar 1.400. Daarna steeg de instroom weer naar 1.900 in 2019, maar in 2020 was er weer een daling naar 1.700 (zie tabel 7.6). Deze daling deed zich vooral voor bij de minderjarigen met een jeugdetentie: dit waren er 450 in 2019 en nog maar 200 in 2020, een ruime halvering. Het aantal voorlopig gehechten bleef ten opzichte van 2019 constant op 1.400.

Op 30 september 2020 bestond de *populatie* in de JJI's en KVJJ's uit 450 jeugdigen (zie tabel 7.7).⁸ In 2019 waren er 430 jeugdigen in detentie. De door DJI genomen maatregelen ter voorkoming van de besmetting op en verspreiding van COVID-19 hadden minder impact op het aantal beschikbare plaatsen in de JJI's, omdat deze

⁶ In 2020 waren er naast de JJI's ook twee Kleinschalige Voorzieningen Justitiële Jeugd (KVJJ) waarin preventief gehechte jongeren, jongeren met een jeugdetentie en jongeren met een PIJ-maatregel in geplaatst kunnen worden. Zie ook www.dji.nl/vom.

⁷ Een persoon kan meerdere keren instromen.

⁸ Met ingang van 1 januari 2010 verblijven jeugdigen met een civielrechtelijke titel niet meer in een JJI (zie DJI, 2015).

kleinschaliger zijn en er geen sprake is van meerpersoonscellen. In 2020 zat 46% van de jeugdigen in een JJI of KVJJ op basis van een lang verblijf, dit is ongeveer gelijk aan het percentage in 2019. Het aandeel meisjes in een JJI of KVJJ was in 2020 2%. Dit percentage is al jaren nagenoeg gelijk. Het aandeel jeugdigen in een JJI van 18 jaar en ouder nam iets af: van 70% in 2019 naar 64% in 2020. De samenstelling van de verblijfstitels van de populatie veranderde in 2020 ook iets. In 2019 was het aandeel jeugdigen met een jeugddetentie 15%. In 2020 is dit aandeel gedaald naar 12%. Het aandeel jeugdigen in voorlopige hechtenis was in 2019 44% en is nu gestegen naar 47%. De jeugdigen zaten in 2020 vooral vast voor vermogensmisdrijven (al dan niet met geweld) of geweldsmisdrijven. Dit was de afgelopen jaren ook al het geval.

Het aantal *lopende* PIJ-maatregelen in 2020 bedroeg 200, ten opzichte van 180 in 2019 en 350 in 2010 (zie tabel 7.8). Hier was lang sprake van een daling, maar sinds 2018 neemt het aantal weer toe.

Jeugdigen met een jeugddetentie zaten in 2020 gemiddeld langer vast in een JJI dan in 2019: 86 dagen in plaats van 60 dagen (zie tabel 7.9). Ook voor jeugdigen met een PIJ-maatregel steeg de gemiddelde verblijfsduur: van 1.200 dagen in 2019 naar 1.300 dagen in 2020.

7.2 Tenuitvoerlegging van de taakstraffen en de vrijheidsbeperkende sancties

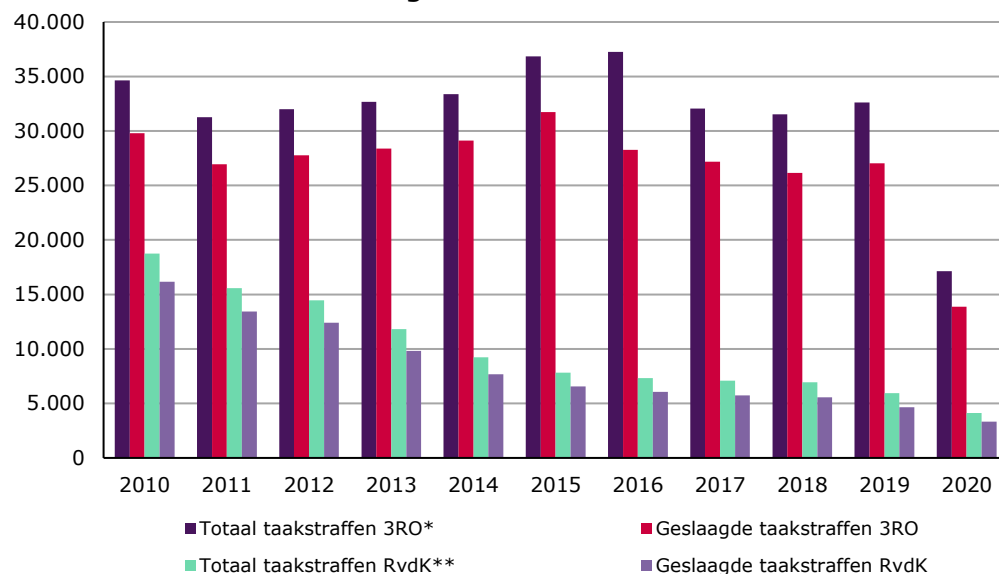
Tenuitvoerlegging van de taakstraf door de reclassering (3RO)

Het totale aantal door de reclassering *afgesloten* taakstraffen⁹ is bijna gehalveerd in 2020 ten opzichte van 2019. In 2020 werden 17.000 taakstraffen afgesloten, dit waren er ruim 35.000 in 2010 en 33.000 in 2019 (zie tabel 7.10). In deze daling speelt het stilleggen van de uitvoering van werkstraffen in 2020 als gevolg van de COVID-19-maatregelen¹⁰ een belangrijke rol. Ook was de instroom van taakstraffen bij 3RO vanuit de rechtspraak door de beperkingen aldaar aanzienlijk lager dan in 2019. Ook nadat de uitvoering van werkstraffen weer kon worden hervat, waren er beperkingen (bijvoorbeeld met betrekking tot het houden van afstand) van kracht, waardoor beduidend minder werkgestraften geplaatst konden worden op de werkstrafprojecten dan voorheen, en bleven veel externe projecten (zoals in een kringloopwinkel of een verzorgingstehuis) gesloten voor taakgestraften. Eenmaal gestarte taakstraffen werden in 2020 in 81% van de gevallen succesvol voltooid, in 2019 was dit 83% (zie figuur 7.2).

⁹ Een klein deel van de taakstraffen dat ten uitvoer is gelegd, is naar aanleiding van een overtreding (circa 5%; bron: WODC/SKM). Zie ook hoofdstuk 9.

¹⁰ Zie *Kamerstukken II 2019/20*, 35 300 VI, nr. 114 en het jaarverslag 2020 van Reclassering Nederland.

Figuur 7.2 Totaal en geslaagde taakstraffen door 3RO en de Raad voor de Kinderbescherming

* Totaal van werkstraffen en leerstraffen. Met de invoering van de Wet Voorwaardelijke sancties is de leerstraf per april 2012 komen te vervallen.

** Totaal van werkstraffen, leerstraffen en gecombineerde werk- en leerstraffen.

Voor de corresponderende gegevens zie tabel 7.10 en 7.14.

Bron: Reclassering Nederland en Raad voor de Kinderbescherming

De samenstelling van de *populatie* taakgestraften bleef nagenoeg gelijk in vergelijking met 2019 (zie tabel 7.11). Het merendeel van de taakgestraften is man (86% in 2020). Dit percentage is al jaren vrijwel constant. In 2020 was 34% van de taakgestraften ouder dan 40 jaar en 23% tussen de 18 en 25 jaar oud. Dezelfde percentages als in 2019.

Tenuitvoerlegging toezichten en gedragsinterventies door 3RO

Het aantal door de reclassering *voltooide* toezichten is tussen 2010 en 2019 toegenomen van bijna 9.500 naar ruim 12.000. In 2020 is dit afgenomen naar 11.000 toezichten, een daling van 9% (zie tabel 7.12). Deze daling werd waarschijnlijk vooral veroorzaakt door de tijdelijke gedeeltelijke sluiting van de rechtbanken als gevolg van de COVID-19-maatregelen. De instroom is daardoor afgenomen. De toezichten zijn waar mogelijk op een digitale manier uitgevoerd¹¹, waardoor de effecten op de uitvoering van eenmaal ingestroomde toezichten beperkt zijn gebleven. Het aantal opdrachten voor een gedragsinterventie¹² is in 2020 met 34% gedaald naar minder dan 1.000. Dit terwijl hier de afgelopen jaren juist een stijging te zien was. Het aantal opdrachten door DJI daalde met 45% en het aantal opdrachten van het OM of de rechter daalde met 29%. Waar het OM en de rechters in 2019 nog bijna 1.000 opdrachten gaven, waren er dat in 2020 minder dan 700.

¹¹ Zie het jaarverslag 2020 van Reclassering Nederland.

¹² Bij een reclasseringstoezicht kan sinds 2010 als bijzondere voorwaarde ook een erkende gedragsinterventie worden opgelegd.

Tenuitvoerlegging van de taakstraf door de Raad voor de Kinderbescherming

Het totale aantal door de Raad voor de Kinderbescherming *gestarte* taakstraffen is sinds 2009 continu gedaald van 21.000 in 2009 naar 6.100 in 2019. Deze daling zet in 2020 door naar 4.300 gestarte taakstraffen. Ten opzichte van 2019 is dit een daling van 30% (zie tabel 7.13).

Het totale aantal door de Raad voor de Kinderbescherming *afgesloten* taakstraffen is in 2020 gedaald met 31% (zie tabel 7.14). Dit komt deels doordat de uitvoering van taakstraffen tijdelijk werd opgeschort.¹³ Het uitvoeren van in het bijzonder werkstraffen, was daarnaast lastiger door COVID-19-maatregelen. Zo was de groeps-grootte waarin werkstraffen werden uitgevoerd tijdelijk beperkt.¹⁴ Waar in 2019 nog 6.000 taakstraffen werden afgesloten, waren dat er in 2020 nog maar 4.100. In 2020 waren dit 3.600 werkstraffen en 450 leerstraffen. In 2019 waren dit 5.300 werkstraffen en 560 leerstraffen. De daling bij de werkstraffen was groter (-32%) dan voor leerstraffen (-20%), omdat de leerstraffen grotendeels in digitale vorm doorgang konden vinden. Het slagingspercentage van de afgesloten taakstraffen nam in 2020 iets toe in vergelijking met 2019. In 2020 was het percentage succesvol uitgevoerde taakstraffen 80%, in 2019 was dit 78% (zie figuur 7.2).

Tenuitvoerlegging van de Halt-straft¹⁵

Het totale aantal *ingeschreven* Halt-verwijzingen bedroeg 13.000 in 2020, ten opzichte van 16.000 in 2019 en 14.000 in 2018 (zie tabel 7.15). Waar er dus eerder sprake was van een toename in het aantal zaken, is er in 2020 een daling van 17% te zien. De COVID-19-pandemie lijkt hier een belangrijke rol in gespeeld te hebben. Zo kreeg Halt in 2020 minder zaken voor schoolverzuim (als gevolg van de opgeschorte handhaving van de leerplichtwet tijdens de eerste lockdown)¹⁶, winkeldiefstal (als gevolg van de tijdelijke sluiting van winkels) en vernieling.¹⁷ De daling bij de misdrijven (-21%) is groter dan bij overtredingen (-12%). Waar in 2019 nog 50% van de instroom een misdrijfzaak betrof was, was dat in 2020 47%. Het totale aantal *afgeronde* Halt-straffen daalde ook, maar minder dan de instroom: van 16.000 in 2019 naar 14.000 in 2020. Dit is een daling van 12%. Tijdens de COVID-19-pandemie hebben gesprekken vooral digitaal plaatsgevonden en zijn er alternatieve bedacht voor de werkopdracht.¹⁸ Het slagingspercentage bleef nagenoeg gelijk. Voor misdrijfzaken was dit 90% in 2019 en 2020. Voor overtredingen is het slagingspercentage zelfs iets toegenomen: van 88% in 2019 naar 90% in 2020.

Tenuitvoerlegging van de jeugdreclasseringsmaatregel

Het aantal jongeren dat in 2020 *instroomde* met een jeugdreclasseringsmaatregel bij gecertificeerde instellingen bedroeg bijna 4.800 (zie tabel 7.16). Deze instroom is 15% lager dan in 2019 toen er ruim 5.600 jeugdreclasseringsmaatregelen waren. In 2015 was de instroom nog 6.600.

¹³ Zie *Kamerstukken II 2019/20*, 35 300 VI, nr. 114.

¹⁴ Zie de publicatie 'Instroomontwikkeling 2020' van de RvdK.

¹⁵ De cijfers over Halt-straffen betreffen zowel misdrijven als overtredingen. In hoofdstuk 9 wordt apart aandacht besteed aan het aantal Halt-overtredingen.

¹⁶ Zie <https://www.onderwijsconsument.nl/leerplichtambtenaren-tijdens-corona/>, geraadpleegd op 29-7-2021.

¹⁷ Zie jaarverslag Halt 2020.

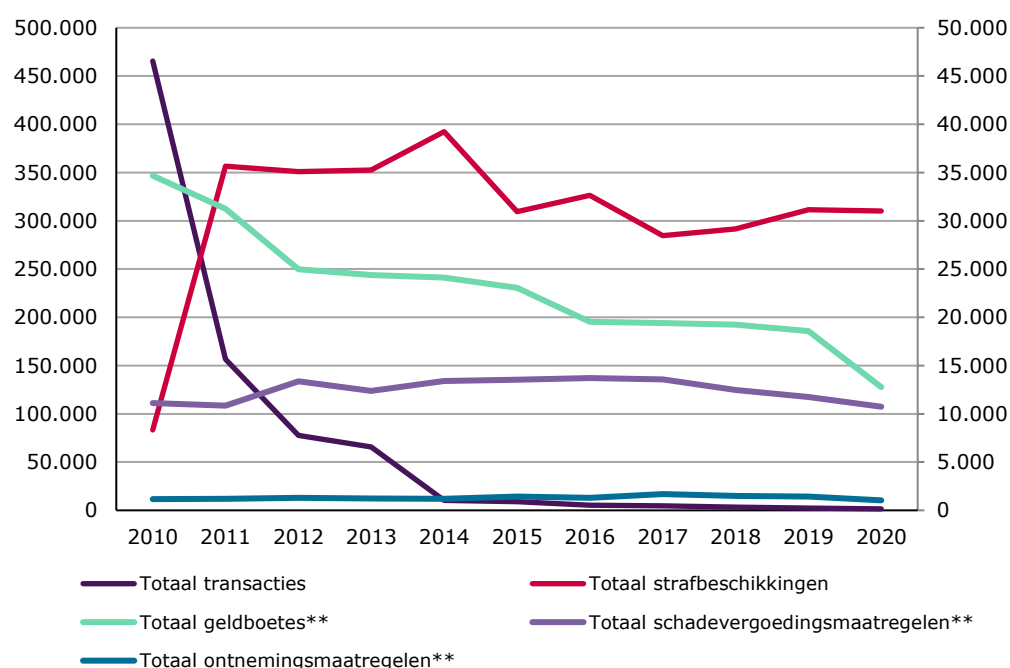
¹⁸ Zie jaarverslag Halt 2020.

7.3 Tenuitvoerlegging van financiële sancties¹⁹

Tenuitvoerlegging van de geldsomtransactie²⁰

Het aantal bij het CJIB *binnengekomen* geldsomtransacties is na de invoering van de strafbeschikking enorm gedaald (in 2010 waren er nog 466.000 transacties) en al jaren laag (zie figuur 7.3). Sinds 2015 levert alleen het OM nog transacties aan bij het CJIB; politietransacties en transacties aangeleverd via een overige instantie komen niet meer voor. Het aantal transacties is met 34% afgenomen van 2.300 in 2019 naar 1.500 in 2020 (zie tabel 7.17). In 2018 en 2019 lag de daling ten opzichte van het voorgaande jaar net onder de 30%.

Figuur 7.3 Totaal aangeleverde financiële sancties bij het CJIB*

* De cijfers betreffen misdrijven en overtredingen.

** De aantallen staan op de secundaire as.

Voor de corresponderende gegevens zie tabel 7.17 t/m 7.21.

Bron: CJIB

¹⁹ De aantallen betreffen meerder- en minderjarigen samen.

²⁰ De cijfers over geldsomtransacties betreffen zowel misdrijven als overtredingen. In hoofdstuk 9 wordt apart aandacht besteed aan overtredingen.

Tenuitvoerlegging van de strafbeschikking^{21, 22}

Waar het aantal geldsomtransacties de afgelopen jaren fors daalde, steeg het aantal bij het CJIB *aangeleverde* strafbeschikkingen sinds de invoering daarvan in 2008 aanzienlijk. Vanaf 2015 zette zich echter een dalende trend in. In 2018 en 2019 is het aantal strafbeschikking weer wat gestegen. In 2020 zijn er 310.000 strafbeschikkingen binnengekomen bij het CJIB (zie tabel 7.18). Dit is procentueel slechts een kleine daling ten opzichte van 2019 toen er nog 311.000 strafbeschikkingen binnenkwamen. In 2020 werden er in vergelijking met 2019 vooral meer strafbeschikkingen aangeleverd door de politie (13% meer) en het parket (8% meer). Dit is in lijn met de afspraak tussen OM en Rechtspraak dat het OM als gevolg van de COVID-19-maatregelen bij de rechtbanken meer zaken zelf zou afdoen met een strafbeschikking. Het overgrote deel hiervan betreft overtredingen. Voor misdrijven werden er juist minder strafbeschikkingen aangeleverd; door de politie zelfs 35% minder dan in 2019. Er kwamen in 2020 ook minder strafbeschikkingen binnen van overige instanties (-30%). In 2020 werden in totaal 292.000 strafbeschikkingen *afgehandeld* door het CJIB. Dit is een daling van 25% in vergelijking met 2019. Hiervan werd in 2020 wel een aanzienlijk groter gedeelte betaald dan in 2019: 70% in plaats van 59%.

Tenuitvoerlegging van de geldboete

Net als de geldsomtransacties, daalde ook het aantal geldboetes dat *instroomde* bij het CJIB: van 35.000 in 2010 naar minder dan 19.000 in 2019. In 2020 zette deze daling door naar 13.000 ingestroomde geldboetes (zie tabel 7.19). Dit was een daling van 31%, een veel sterkere daling dan in de jaren daarvoor. De eerdergenoemde sluiting van de rechtbanken speelt daar een belangrijke rol in. Het CJIB *handelde* bijna 16.000 geldboetes af in 2020. Een daling van 17% in vergelijking met 2019. Deze daling was dus wat minder sterk. Het betalingspercentage daalde ook ten opzichte van 2019: in 2019 werd nog 78% geïnd en 6% afgedaan met een vervangende hechtenis. In 2020 was dit respectievelijk 71% en 8%. Het gemiddeld te innen boetebedrag is ook afgenomen: dit bedroeg € 1.000 in 2020, in 2019 was dit € 1.200. Het totale gevorderde bedrag aan geldboetes bedroeg in 2020 ruim 14 miljoen euro, ten opzichte van bijna 16 miljoen euro in 2019.

Tenuitvoerlegging van de schadevergoedingsmaatregel

Het aantal aan het CJIB ter executie *aangeboden* schadevergoedingsmaatregelen bedroeg bijna 11.000 in 2020 terwijl dit er in 2019 bijna 12.000 waren (zie tabel 7.20): een daling van 9%. Het aantal *afgedane* maatregelen in 2020 was ruim 9.000. Dit is een daling van 22% ten opzichte van 2019. Het betalingspercentage ging wel omhoog. In 2020 werd 94% van de maatregelen betaald ten opzichte van 82% in 2019. In 2020 waren er bijna geen vervangende hechtenissen voor schadevergoedingsmaatregelen (slechts 1% van de maatregelen mondde uit in vervangende hechtenis), mogelijk als gevolg van de eerdergenoemde instroombeperkende maatregelen bij DJI voor personen die een vervangende hechtenis moeten ondergaan.

²¹ Sinds de invoering van de Wet OM-afdoening in februari 2008 kan het OM een strafzaak afdoen in de vorm van een strafbeschikking. Inmiddels hebben ook buitengewone opsporingsambtenaren (BOA's) van gemeenten en andere bestuurlijke instanties en politieagenten de bevoegdheid gekregen tot het opleggen van een strafbeschikking, in de vorm van respectievelijk bestuurlijke strafbeschikkingen en politiestrafbeschikkingen (zie ook hoofdstuk 9).

²² De cijfers over strafbeschikkingen betreffen zowel misdrijven als overtredingen. De strafbeschikkingen aangeleverd door gemeenten en overige instanties betreffen alleen overtredingen. In hoofdstuk 9 wordt apart aandacht besteed aan overtredingen.

Tenuitvoerlegging van de ontnemingsmaatregel

In 2020 was het aantal aan het CJIB ter executie *aangeboden* ontnemingsmaatregelen (Plukze) 1.000 (zie tabel 7.21). In 2019 waren dit er 1.400. Het aantal is dus met 28% gedaald. Hierin speelt de tijdelijke gedeeltelijk sluiting van de rechtbanken als gevolg van de COVID-19-pandemie waarschijnlijk een rol. Het CJIB *handelde* ruim 1.200 maatregelen *af* in 2020, dit zijn er juist meer dan in 2019 toen 1.100 maatregelen werden afgehandeld. Het gemiddelde initieel te vorderen bedrag is in 2020 aanzienlijk afgenomen. In 2019 ging het om € 51.000, in 2020 om € 31.000.

8 De strafrechtsketen in samenhang

F.P. van Tulder, R.F. Meijer en D.E.G. Moolenaar

- De door de politie geregistreerde criminaliteit daalde tussen 2010 en 2020 met een derde (-33%). Het geschatte aantal door burgers ondervonden delicten – bekend tot en met 2019 – daalde in die periode sterker (-40%). De daling in de geregistreerde criminaliteit werkt in de hele keten door. Het totale aantal sancties, opgelegd door politie, OM en rechter tezamen, daalde sterker dan de geregistreerde criminaliteit (-44%). Daarbij vertoonde het aantal sancties, opgelegd door de politie, de grootste daling (-67%). Van 2019 op 2020 nam het aantal geregistreerde misdrijven enigszins af (-1,5%), het aantal geregistreerde verdachten en de instroom bij het OM sterker (respectievelijk met -9 en -8%) en het aantal sancties nog sterker (-18%). Het effect van de COVID-19-pandemie is tweeledig. Enerzijds was er minder instroom, anderzijds zorgde de tijdelijke gedeeltelijke sluiting van de gerechtsgebouwen tijdens de eerste lockdown voor een verschuiving in de wijze van afdoening en voor een afname van het aantal vonnissen in dat jaar.
- Het aandeel van (deels of geheel) voorwaardelijke sancties in het totaal van de sancties steeg: van 22% in 2010 naar 33% in 2020.
- Het aantal door de politie geregistreerde minderjarige verdachten daalde in de periode 2010-2020 met bijna 6 op de tien (-57%). Het aandeel van de minderjarige verdachten binnen het totale aantal geregistreerde verdachten nam daarmee af van 15% in 2010 tot 11% in 2020. Het aantal sancties dat politie, OM en rechter tezamen aan minderjarigen oplegden, hield vrijwel gelijke tred met het aantal verdachten en daalde met 59%. Het aandeel van de politie in de oplegging van sancties steeg, dat van het OM nam sterk af. Van 2019 op 2020 nam zowel het aantal door de politie geregistreerde minderjarige verdachten als het aantal sancties met een vijfde af.

	2010	2019	2020
<i>Totaal</i>			
Door burgers ondervonden delicten ^a	66	43	NB
Geregistreerde misdrijven	1.201.000	821.000	808.000
Geregistreerde verdachten	407.000	275.000	250.000
Sancties politie ^b	37.000	17.000	12.000
Instroom OM	211.000	190.000	174.000
Sancties OM ^c	62.000	44.000	42.000
Sancties rechter ^d	101.000	76.000	58.000
Sancties politie+OM+rechter	200.000	137.000	113.000
w.o. (geheel of gedeeltelijk) voorwaardelijke sancties	22%	30%	33%
<i>Minderjarigen</i>			
Geregistreerde verdachten politie	61.000	33.000	27.000
Sancties politie ^b	8.000	8.000	6.000
Instroom OM ^c	27.000	15.000	14.000
Sancties OM ^c	11.000	2.000	2.000
Sancties rechter ^d	9.000	4.000	3.000
Sancties politie+OM+rechter	28.000	14.000	12.000

^a Index 2005=100.

^b Betreft transacties, opgelegde strafbeschikkingen en Halt-verwijzingen door de politie. Bij minderjarigen alleen politietransacties en Halt-verwijzingen. Van de politiestrafbeschikking bij minderjarigen waren geen cijfers beschikbaar ten tijde van schrijven.

^c Betreft door het OM afgedane transacties, opgelegde strafbeschikkingen en voorwaardelijke beleidssepts.

^d Betreft schuldigverklaringen door de rechter, met strafoplegging. Het aantal door de rechter opgelegde sancties (van diverse typen) is groter.

Alle tabellen bij dit hoofdstuk zijn terug te vinden in Excel-formaat op de website van het [WODC](#). Daar zijn tevens meer tabellen met gerelateerde onderwerpen, meer uitsplitsingen en meer eenheden opgenomen dan in dit hoofdstuk zijn beschreven. In bijlage 4 (Tabellen) is een aparte opsomming van alle tabeltitels opgenomen. Bijlage 3 biedt achtergrondinformatie over de gebruikte bronnen en methoden; bijlage 7 geeft een overzicht van de belangrijkste gehanteerde begrippen.

De cijfers over 2020 dienen te worden gezien tegen de achtergrond van de COVID-19-maatregelen. Ontwikkelingen worden enkel in de vorm van jaarcijfers beschreven. Deze geven slechts beperkt zicht op mogelijke COVID-19-effecten. Ontwikkelingen in de afzonderlijke maanden binnen het jaar blijven buiten beeld. Mogelijke verbanden met COVID-19 komen alleen aan de orde voorzover daar op basis van andere bronnen voldoende aanwijzingen voor zijn. Bijlage 8 bevat een overzicht van de belangrijkste algemene COVID-19-maatregelen; en hoofdstuk 1 van de belangrijkste gevolgen ervan voor de strafrechtsketen.

8.1 Overzicht van de totale strafrechtsketen

In elke fase van de keten vindt een selectieproces plaats. Een deel van de behandelde misdrijfzaken¹ eindigt in de oplegging van een sanctie. Dat kan gebeuren door de politie via een transactie, strafbeschikking of Halt-verwijzing, door het OM via een transactie of strafbeschikking of door de rechter via een schuldigverklaring met oplegging van straf² (zie figuur 8.1). Daarmee wordt de term 'sanctie' in dit hoofdstuk niet in strikt juridische, maar in algemeen maatschappelijke betekenis gebruikt. Het gaat daarbij in principe om alle uitkomsten van de strafrechtshandhaving, waarbij een (vermoedelijke) dader van een misdrijf bindende strafrechtelijke consequenties daarvan ondervindt. Omdat ook transacties en Halt-verwijzingen door de verdachte als 'sancties' zullen worden beschouwd, tellen ook deze hierin mee. De hier in beeld gebrachte opgelegde 'sancties' worden overigens niet noodzakelijk allemaal succesvol geëxecuteerd.^{3, 4}

¹ In dit hoofdstuk staan zaken centraal die tot de competentie van de strafrechter (en niet tot die van de kantonrechter) behoren. We noemen dit misdrijfzaken, maar die term is niet geheel correct. Een specifiek en beperkt deel van de misdrijven (stroperij en enkele milieu- en drugsdelicten) wordt door kantonrechter behandeld. Het gaat hier om heel kleine aantallen zaken. Daarnaast worden sommige overtredingen (landloperij, bedelarij, in de economische sfeer of in combinatie met misdrijven) door de strafrechter behandeld; ook hier gaat het om een klein deel; in 2016 speelde dit in 1,3% van de rechtbankstrafzaken.

² Bij 2% van de schuldigverklaringen in 2020 legde de rechter geen straf op. De tabellen vermelden zowel het totale aantal schuldigverklaringen als het aantal schuldigverklaringen met strafoplegging. De rechter kan in een zaak een combinatie van verschillende straffen opleggen. Deze tellen we toch als één sanctie. Het gaat dus in feite om het aantal zaken waarin een sanctie wordt opgelegd.

³ Een totaalbeeld over de mate waarin opgelegde sancties succesvol worden geëxecuteerd is momenteel niet te geven, vanwege lacunes in de executiecijfers (zie ook hoofdstuk 7). De twee voornaamste beperkingen zijn: (1) bij CJIB-cijfers over de afhandeling van transacties en strafbeschikkingen, afkomstig van het OM, kan op dit moment geen volledig onderscheid worden gemaakt tussen misdrijven en overtredingen en (2) over de executie van vrijheidsstraffen is onvoldoende informatie beschikbaar.

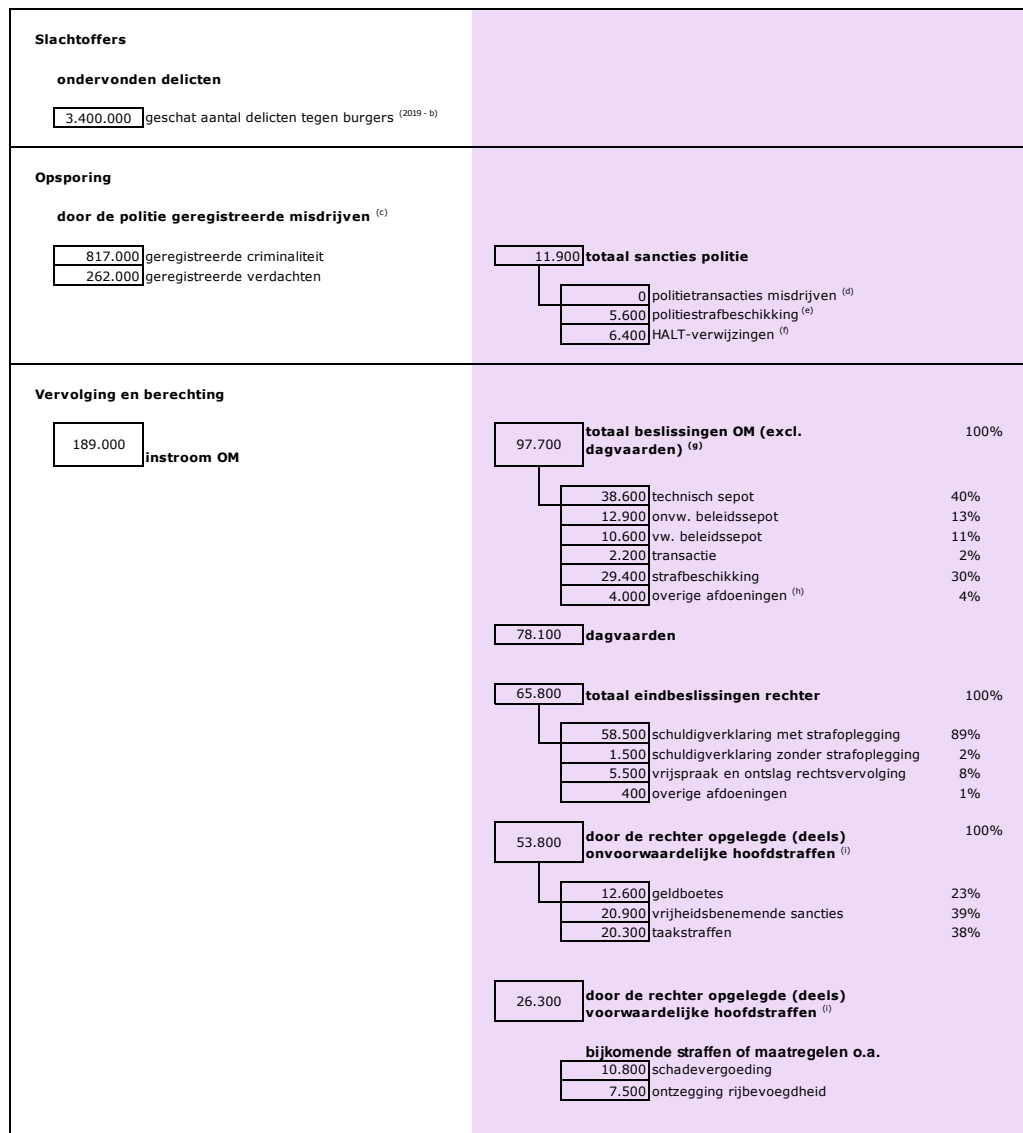
⁴ Er is ook een aantal 'technische' redenen waarom op basis van de gepresenteerde cijfers niet zoiets als een 'sanctiekans' kan worden berekend. De gegevens van de verschillende onderdelen zijn afkomstig uit verschillende

Om verschillende redenen is het mogelijk dat verdachten dan wel daders van misdrijven geen sanctie in de hier beschreven betekenis krijgen opgelegd. Dat kan zijn omdat ze niet worden gepakt, omdat ze vanwege onvoldoende bewijs vrijuit gaan of omdat het OM een andere oplossing kiest dan het 'ultimum remedium' van het strafrecht en de strafzaak bijvoorbeeld seponeert. Met name bij deze laatste uitkomst is discussie over de invulling van het begrip 'sanctie' mogelijk. Zo gaat het OM de laatste jaren steeds vaker over tot zogenoemde 'voorwaardelijke beleidssepots'. Hierbij kan de verdachte, als deze zich niet aan bepaalde voorwaarden houdt, alsnog door het OM worden vervolgd. In zekere zin is dit vergelijkbaar met een door de rechter opgelegde voorwaardelijke straf. We tellen deze vorm van voorwaardelijke sanctie daarom mee in de cijfers. Ook zullen we in de tekst aangeven wat het gevolg is als deze voorwaardelijke sepots van het OM niet worden meegeteld bij de 'sancties'. Naast deze voorwaardelijke beleidssepots zijn ook door de rechter opgelegde voorwaardelijke straffen te zien als 'voorwaardelijke' sancties. De andere hier onderscheiden sancties kunnen worden gezien als 'onvoorwaardelijk'. De ontwikkeling van de voorwaardelijke sancties binnen het geheel van alle sancties komt kort aan de orde.

informatiebronnen en betreffen niet steeds dezelfde teleenheden of zaken. Zo kan een misdrijf meerdere verdachten opleveren en tot meer dan één zaak leiden. Daarnaast kunnen meerdere misdrijven in één zaak worden behandeld door het OM of de rechter. Ook kan het voorkomen dat een verdachte van een misdrijf in het ene jaar door de politie wordt opgespoord, maar de zaak tegen die verdachte pas in een later jaar door OM of rechter wordt behandeld. Dezelfde zaak verschijnt dan bij verschillende onderdelen van de strafrechtsketen in verschillende jaren in de statistiek. Met name bij sterke stijgingen of dalingen van het aantal in de strafrechtelijke keten verwerkte zaken kan dat laatste tot het 'achterblijven' van de aantallen in latere schakels leiden. Mislukte strafbeschikkingen of verzet tegen strafbeschikkingen (zowel bij de politie als bij het OM) leiden mogelijk tot de opgelegging van sancties verderop in de keten. In het laatste geval ontstaat er een dubbeltelling van opgelegde sancties, doordat er bij één zaak op verschillende plekken in de keten een opgelegde sanctie wordt geteld. Voorbeeld: een opgelegde OM-strafbeschikking wordt niet betaald, waarna de verdachte wordt gedagvaard en bij de rechter een geldboete opgelegd krijgt. Zowel de OM-strafbeschikking als de schuldigverklaring met geldboete wordt meegeteld bij de hier vermelde 'opgelegde sancties'. Door alleen te kijken naar succesvol geëxecuteerde sancties wordt zo'n dubbeltelling voorkomen.

Dit zijn aandachtspunten bij de vergelijking tussen de schakels in de strafrechtsketen, want dit betekent dat de gegevens niet volledig op elkaar aansluiten. Vergelijking van de ketenschakels kent dus haar beperkingen en kan enige vertekeningen geven (zie ook bijlage 3).

Figuur 8.1 De gang van misdrijven door de strafrechtsketen, 2020^a

- ^a Voorlopige cijfers. Op honderdtallen afgeronde aantallen. Door afrondingsverschillen tellen de uitsplitsingen niet altijd exact op naar het totaal. Zie ook noot 4 en bijlage 3.
- ^b Bron: CBS; voorlopige schatting 2019; op basis van de resultaten van de Veiligheidsmonitor (VM); de VM wordt sinds 2017 in de oneven jaren uitgevoerd. Het aantal kan maximaal 80.000 hoger of lager liggen. Een schatting van het aantal delicten tegen bedrijven voor recente jaren is niet beschikbaar. Voor het meest recente gegeven zie de MCB 2010 (MCB, 2011). Ook ontbreken cijfers over misdrijven zonder direct slachtoffer (zoals drugssmokkel en heling), misdrijven tegen overheidsinstellingen en misdrijven tegen 15-minners.
- ^c Bron: CBS Politiestatistiek: inclusief misdrijven tegen bedrijven en instellingen, en inclusief geregistreerde 'slachtofferloze' misdrijven. De cijfers over 2018 betreffen voorlopige cijfers. Zie ook tabel 4.2 en tabel 4.6.
- ^d Bron: CJIB. Zie ook tabel 7.17.
- ^e Bron: CJIB. Zie ook tabel 7.18.
- ^f Bron: Halt Nederland. Zie ook tabel 7.15. In het aantal is een onbekend deel begrepen van andere verwijzers dan de politie.
- ^g Bron: WODC. Zie tabel 5.4 en bijlage 3 voor meer achtergrondinformatie over de telwijze.
- ^h Bron: WODC (zie tabellen hoofdstuk 6). Bij combinaties van sancties zijn alle sancties afzonderlijk geteld. Daardoor is het totale aantal vermelde sancties hoger dan het aantal schuldigverklaringen.

Instroom in de strafrechtsketen

Het geschatte aantal door burgers ondervonden delicten daalde tussen 2010 en 2019 met 40%, terwijl de door de politie geregistreerde criminaliteit tussen 2010 en 2020 met 33% daalde. Het totale aantal geregistreerde verdachten nam met bijna twee op elke vijf nog wat sterker af (-39%). Na jaren van daling vanaf 2010 en een stijging in 2019, is de instroom bij het OM in 2020 weer gedaald.⁵ Maar de instroom bij het OM daalde in verhouding beduidend minder, namelijk met 17%. Blijkbaar leidde de registratie van een verdachte in 2020 vaker tot de behandeling van een zaak door het OM dan in 2010.⁶ In het laatste jaar (2019-2020) zien we een kleine daling in de geregistreerde criminaliteit (-1,5%) en een grotere daling in het aantal geregistreerde verdachten (-9%) en de instroom bij het OM (-8%). Uit maandcijfers van de politie blijkt dat de geregistreerde criminaliteit sterk daalt gedurende de eerste lockdown tijdens de COVID-19-pandemie, en wel specifiek in maart en april 2020. Uit kwartaalcijfers van de politie blijkt dat ook het aantal geregistreerde verdachten sterk is gedaald in het tweede kwartaal van 2020. Door de lockdown was er minder gelegenheid tot veelvoorkomende criminaliteit. Veel winkels en bedrijven waren gesloten waardoor er minder gelegenheid voor diefstal was. Zakkenrollen op anderhalve meter afstand is lastig. Bovendien bleven door de inreisbeperkingen de toeristen weg, waardoor er minder gelegenheid tot zakkenrollerij was. Doordat mensen veel thuis waren, was het ook moeilijker om in te breken en was er ook minder verkeer op de weg, waardoor er minder verkeersdelicten waren. Door de sluiting van de horeca was er minder gelegenheid tot uitgaansgeweld. Aan de andere kant was er door het toegenomen winkelen op afstand en het verplichte thuiswerken veel meer gelegenheid tot gedigitaliseerde criminaliteit. Vanaf mei stijgen de criminaliteitscijfers weer, hoewel de eerste lockdown toen nog niet voorbij was en er nog maar beperkt versoepelingen waren.

Sancties

Het totale aantal sancties, opgelegd door politie, OM en rechter tezamen, daalde met 44%.⁷ Het aantal door de politie opgelegde sancties daalde tussen 2010 en 2020 met twee derde (-67%). Die daling valt voor een belangrijk deel in het laatste jaar (2019-2020), waarin hij 28% bedroeg.

Het aantal door het OM opgelegde sancties daalde tussen 2010 en 2020 minder sterk (-32%). Dit percentage is inclusief de voorwaardelijke beleidssepots die het

⁵ Zie over de daling in 2019 verder noot 5. Het gaat hier dus om een kleine 30.000 zaken, ofwel circa 16% van de OM-instroom in 2019. Als de afhandeling van de in het voorportaal geseponeerde zaken (volgens de Jaarberichten OM) wordt opgeteld bij de in tabel 5.4 gepresenteerde cijfers, is het sepotpercentage – exclusief voorwaardelijke sepots – gedaald van 36% in 2015 tot 31% in 2020. Eerder was het gestegen: in 2013 bedroeg het 26% (inclusief sepots in voorportaal).

⁶ De kloof tussen het aantal geregistreerde verdachten en de instroom bij het OM is dus langzamerhand kleiner geworden. Zo bedroeg de instroom in 2010 slechts 52% van de geregistreerde verdachten, in 2020 is dat 70%. Een deel van de verkleining van de kloof is het gevolg van het verdwijnen van sepots van zaken vóórdat deze bij het OM instromen. Het OM deed in 2016 nog bijna 52.000 zaken in de voorfase (dus voor registratie als instroom) af, in 2018 ging het nog om ruim 34.000 zaken. In 2020 worden al deze zaken als instroom OM geregistreerd (OM 2021, p.43). Sepots in de voorfase berustten meestal op gebrek aan bewijs. Een klein deel hiervan wordt afgehandeld via een Halt-verwijzing of een reprimande van de officier van justitie (OM 2019, p. 18, 28; OM 2020, p. 35). Het aantal door het OM geboekte technische sepots is, in het kielzog van deze afschaffing van de voorselectie, toegenomen (OM 2020, p. 36).

⁷ Wanneer hier de voorwaardelijke beleidssepots niet worden meegeteld, is de daling van het totale aantal sancties 47%.

OM de laatste jaren vaker is gaan toepassen.⁸ Het laatste jaar bedroeg de daling 5%. Het effect van de COVID-19-pandemie is tweeledig. De instroom is verminderd om de hiervoor genoemde redenen. Daarnaast konden rechtszaken door de tijdelijke gedeeltelijke sluiting van de gerechtsgebouwen niet doorgaan. Hierdoor liepen de voorraden van het OM op. Om dit probleem op te lossen heeft het OM besloten om een groter deel van de zaken met een strafbeschikking af te doen, in plaats van met een dagvaarding.

De daling van het aantal door de rechter uitgesproken schuldigverklaringen met strafoplegging is sterker (-42%).⁹ Een belangrijk deel daarvan komt op rekening van het laatste jaar (2019-2020: -23%). Ook hier is het effect van de COVID-19-pandemie tweeledig. Door de afname van de criminaliteit en de afname van het aantal dagvaardingen, nam de instroom bij de rechtbanken af. Tegelijkertijd liepen de voorraden op door de tijdelijke gedeeltelijke sluiting van de gerechtsgebouwen. Alleen zaken waarin de rechten van verdachten dreigden te worden geschonden of zaken waarin spoedeisende beslissingen genomen moesten worden, vonden doorgang. Om het voorraadprobleem op te lossen is, na heropening van de gerechtsgebouwen, een deel van de (lichte) meervoudige-kamerzaken door de enkelvoudige kamer afgedaan. Daarnaast zijn er avondzittingen gehouden en externe ruimtes gehuurd.

Sancties in relatie tot de instroom in de strafrechtssketen

Het totale aantal sancties daalde met 44% tussen 2010 en 2020, sterker dan het aantal geregistreerde misdrijven, dat met 33% daalde. Mogelijk ligt de frequentie waarmee daders bij het begaan van een misdrijf een sanctie opgelegd krijgen in 2020 lager dan in 2010.¹⁰ De ontwikkeling in het laatste jaar (2019-2020) wijst in de zelfde richting: de daling van het aantal sancties (-18%) is in dat jaar beduidend sterker dan die in het aantal geregistreerde misdrijven (-2%).

Als we niet de geregistreerde criminaliteit bij de politie maar de instroom bij het OM als uitgangspunt nemen dan blijft het totale aantal opgelegde sancties over de periode 2010-2020 duidelijk achter bij die instroom (instroom OM: -17%; sancties OM: -32%, sancties rechter: -42%; zie figuur 8.2). Dit is een indicatie dat de frequentie waarmee een zaak die bij het OM instroomt tot een sanctie leidt, in 2020 lager ligt dan in 2010.¹¹

De ontwikkeling van het aantal opgelegde sancties blijft in totaal over de periode 2010-2020 achter bij het aantal eerder in de keten geregistreerde zaken. De door de politie opgelegde sancties daalden daarbij het sterkst. Deze ontwikkelingen waren al tussen 2010 en 2019 zichtbaar. Bovengeschetste ontwikkelingen in het laatste jaar (2019-2020) lijken deze ontwikkelingen te bestendigen. Er treden

⁸ Als deze wijze van afhandeling niet als sanctie wordt meegeteld, daalt het aantal sancties van het OM sterker, namelijk met 44%.

⁹ Zie voor de achterliggende cijfers tabel 8.1.

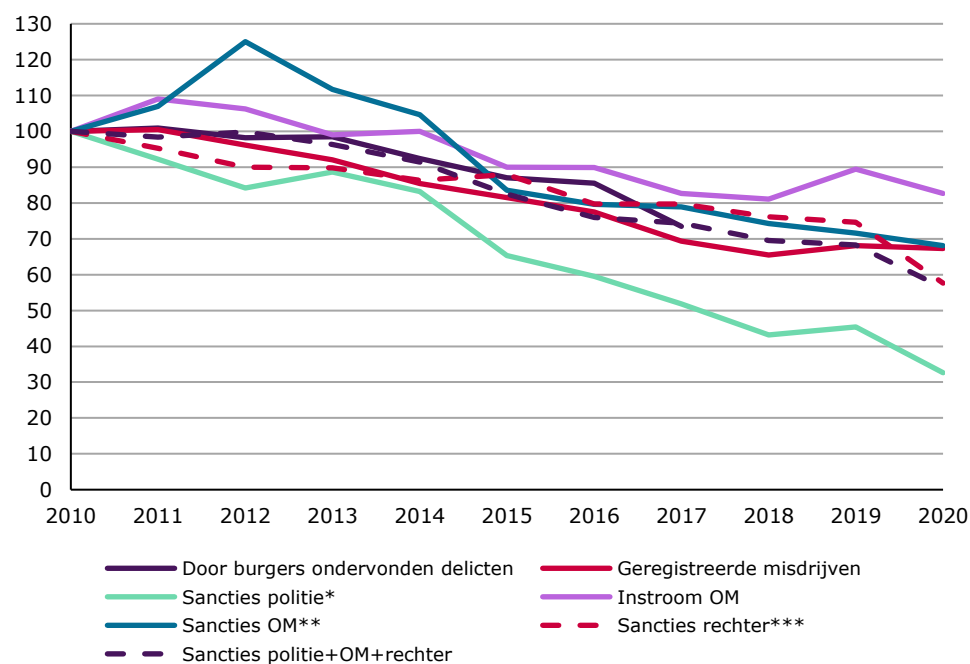
¹⁰ Het is slechts een globale indicatie, omdat zowel de impliciete verschillen in teelenheden (van delict naar verdachte/zaak) als in jaar van gebeurtenis (daad versus oplegging sanctie) het beeld enigszins kunnen beïnvloeden. Interne cijfers van de Rechtspraak geven overigens geen aanwijzing dat het aantal bestraftte feiten per zaak (en daarmee de verhouding tussen aantal bestraftte misdrijven en aantal sancties) in de beschouwde periode gewijzigd is. Ook onterechte, d.w.z. aan onschuldigen opgelegde sancties, kunnen het beeld vertekenen. Daarnaast is er een flinke kloof tussen het aantal geregistreerde verdachten en de instroom bij het OM (zie noot 5).

¹¹ Als we in vorige noot besproken registratie-effect elimineren, daalt de instroom bij het OM in aantal met 30%, nog altijd minder dan het aantal sancties van OM en rechter. Overigens wordt door de in noot 4 vermelde dubbelrekening van sancties bij een niet geëxecuteerde strafbeschikking, gevolgd door een strafoplegging door de rechter, het aantal gesanctioneerde zaken na invoering van de strafbeschikking nog enigszins overschat.

fluctuaties in de tijd op, waardoor het beeld van jaar op jaar wel enigszins kan verschillen.

Het grootste deel van de opgelegde sancties is te beschouwen als 'onvoorwaardelijk'. Het aandeel van de door het OM opgelegde voorwaardelijke beleidssepots en door de rechter opgelegde (deels of geheel) voorwaardelijke sancties in het totaal van de sancties van politie, OM en rechter steeg van 22% in 2010 naar 33% in 2020 (zie tabel 8.1).

Figuur 8.2 Van ondervonden delicten naar sancties, index 2010=100

* Transacties, strafbeschikkingen en Halt-verwijzingen van de politie.

** Transacties OM, strafbeschikkingen OM en voorwaardelijke beleidssepots OM.

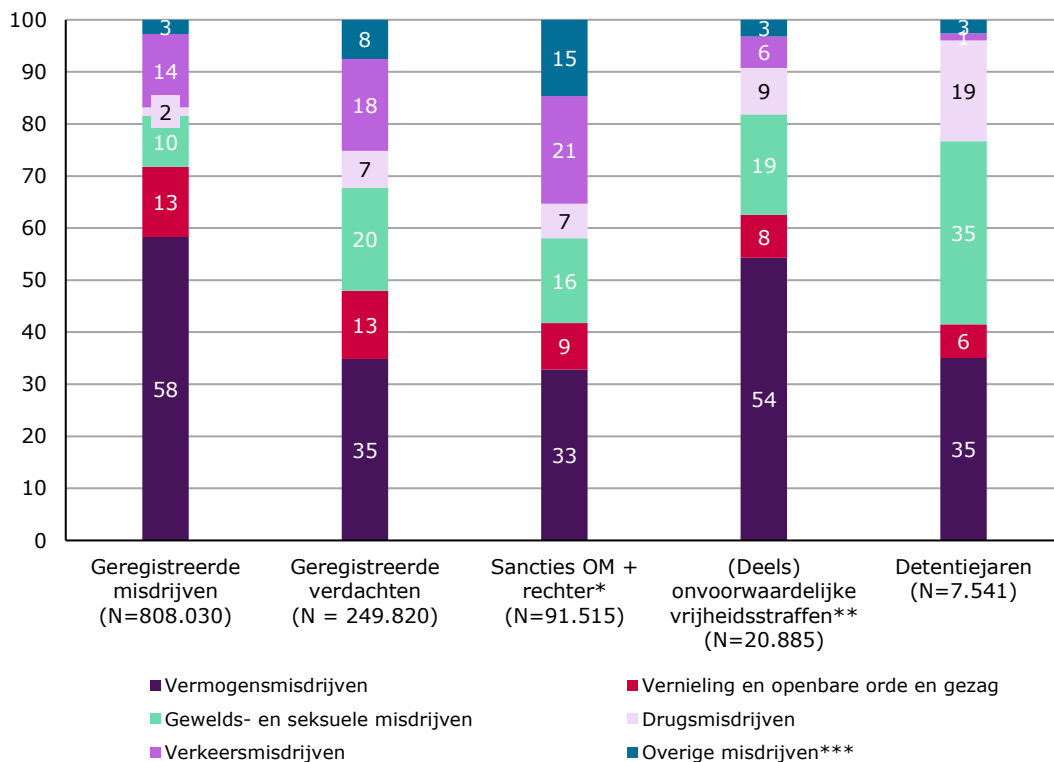
*** Schuldigverklaringen door de rechter met strafoplegging.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 8.1.

Bron: WODC en CBS

Door verschuivingen in het aandeel van verschillende soorten misdrijven zijn de selectie-effecten in de keten duidelijk zichtbaar. De in verhouding lage ophelderingspercentages bij vermogensmisdrijven zorgen voor een lager aandeel daarvan in het midden van de keten, bij de geregistreerde verdachten en de sancties. Omdat voor deze misdrijven wel vaker een vrijheidsstraf wordt opgelegd dan bij de rest van de misdrijven, is het aandeel bij de vrijheidsstraffen en de detentie jaren weer hoger. Gewelds- en seksuele delicten kennen, vergeleken met de rest van de misdrijven, zowel hogere ophelderingspercentages als zwaardere sancties. Daarom heeft dit type misdrijven een groter aandeel in alle fasen die volgen op de registratie bij de politie. Dit laatste geldt nog sterker voor de drugs misdrijven: in elke volgende fase van de keten neemt het aandeel hiervan toe. Het omgekeerde is het geval met misdrijven op het gebied van vernieling en misdrijven tegen de openbare orde en gezag: het aandeel van dit type misdrijven loopt later in de keten terug. Bij verkeersmisdrijven volgt in verhouding vaak een sanctie, maar dit is dan weer niet zo vaak een vrijheidsstraf (zie figuur 8.3).

Figuur 8.3 Aandeel van verschillende soorten misdrijven in de strafrechtsketen in %, 2020

* Anders dan in figuur 8.2 betreffen de sancties hier de transacties OM, strafbeschikkingen OM en schuldigverklaringen (inclusief die zonder strafoplegging) door de rechter. De politie-sancties (politietransacties, politiestrafbeschikkingen en Halt-verwijzingen) en voorwaardelijke beleidssepots OM worden niet meegenomen, omdat hiervan (nog) geen cijfers uitgesplitst naar delict beschikbaar waren. Tevens zijn cijfers over schuldigverklaring zonder straf niet per delicttype beschikbaar.

** Dit zijn (deels) onvoorwaardelijke gevangenisstraffen, hechtenissen, militaire detenties en jeugddetenties.

*** Deze categorie omvat (vuur)wapenmisdrijven, overige misdrijven Wetboek van Strafrecht en overige wetten (inclusief onbekende wetten).

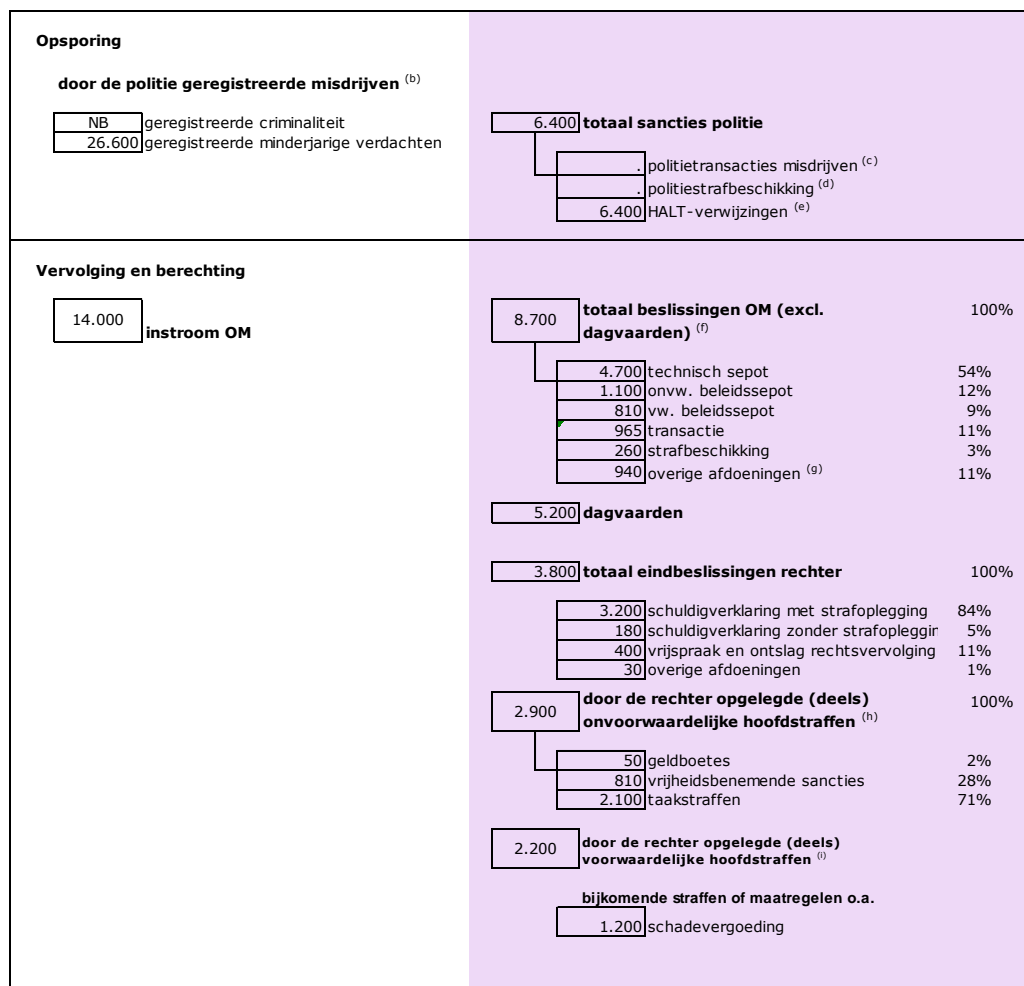
Voor de corresponderende cijfers zie tabel 4.2, 4.6, 5.6, 5.7, 5.8, 6.3, 6.6, 6.10, 6.17 en 6.21.

Bron: WODC en CBS

8.2 Overzicht van de strafrechtsketen bij minderjarigen

Het selectie-effect in elke fase van de keten is, vergelijkbaar met de in figuur 8.1 beschreven gang door de keten, ook van toepassing bij de minderjarigen (zie figuur 8.4, noot 4 en bijlage 3).

Figuur 8.4 De strafrechtsketen bij minderjarigen, 2020^a

- ^a Voorlopige cijfers. Afgeronde aantallen. Door afrondingsverschillen tellen de uitsplitsingen niet altijd exact op naar het totaal. Zie ook noot 4 en bijlage 3.
- ^b Bron: CBS Politiestatistiek. Het aantal geregistreerde misdrijven, gepleegd door minderjarigen, ontbreekt hier. Immers, bij aangifte en registratie is vaak nog geen dader bekend en daarmee ook niet diens leeftijd. Bovendien kan een misdrijf door meerdere verdachten zijn gepleegd. Wel kunnen geregistreerde verdachten worden onderscheiden naar leeftijd. Omdat de thans beschikbare slachtofferenquêtes geen apart onderscheid naar minderjarigen maken, komt de ontwikkeling van het aantal door burgers (of bedrijven) ondervonden delicten hier evenmin aan bod. Zie ook tabel 4.13.
- ^c Op basis van de cijfers is geen onderscheid naar meer- en minderjarigen te maken. Het totaal is afgerond 0, dus bij de minderjarigen ook (zie tabel 7.17).
- ^d Cijfers ten tijde van beschrijving niet beschikbaar.
- ^e Bron: Halt Nederland. Zie ook tabel 7.15. In het aantal is een onbekend deel begrepen van andere verwijzers dan de politie. Daarnaast worden er ook meerderjarigen meegeteld in dit aantal, omdat er in de cijfers geen onderscheid naar meer- en minderjarigen te maken is.
- ^f Bron: WODC. Zie tabel 5.12 en bijlage 3 voor meer achtergrondinformatie over de telwijze).
- ^g Bron: WODC. Bij combinaties van sancties zijn alle sancties afzonderlijk geteld. Daardoor is het totale aantal vermelde sancties hoger dan het aantal schuldigverklaringen.

Instroom in de strafrechtsketen

Het aantal geregistreerde minderjarige verdachten daalde in de periode 2010-2020 met bijna zes op de tien (-57%). Deze daling is sterker dan die van het totale aantal verdachten (-39%). Het aandeel minderjarige verdachten binnen het totale aantal geregistreerde verdachten nam daarmee af van 15% in 2010 naar 11% in 2020. Ook in het laatste jaar (2019-2020) daalt het aantal minderjarige verdachten sterker dan het totale aantal verdachten (-19% tegen -9%). Uit kwartaalcijfers van de

politie blijkt dat deze daling vooral heeft plaatsgevonden in het tweede kwartaal, wat deels overeenkomt met de periode van de eerste lockdown. Bezien over de totale periode 2010-2020 daalde de instroom bij het OM met 48%. Deze daling is minder sterk dan die van het aantal geregistreerde minderjarige verdachten (-57%).

Sancties

Het aantal sancties van politie, OM en rechter tezamen daalde over de totale periode 2010-2020 sterker, met 59%. Het aantal politiesancties daalt in de periode 2010-2020, anders dan bij het totaal van misdrijven, relatief minder sterk (-24%). Het bleef na 2011 vrij stabiel, steeg nog in 2019 om in 2020 met 21% te dalen. Het betreft hier enkel Halt-verwijzingen (zie ook hoofdstuk 7). Het effect van de COVID-19 op de uitvoering van de Halt-maatregel was tweeledig. Enerzijds was de instroom lager. Anderzijds konden werkstraffen die soms een onderdeel van de Halt-straf zijn, tijdens de eerste lockdown niet worden uitgevoerd. Gesprekken werden zo veel mogelijk telefonisch of via beeldcommunicatie gevoerd. Ook de voorlichtingsactiviteiten lagen stil.

Het aantal sancties van OM en rechter vertoont over de hele periode 2010-2020 een dalende tendens, met een opleving in 2017. Het aantal door het OM opgelegde sancties en het aantal schuldigverklaringen door de rechter met strafoplegging daalden met 81% respectievelijk 64% (zie figuur 8.5).¹² De ontwikkeling in de laatste jaren is voornamelijk toe te schrijven aan de ontwikkeling van het aantal transacties: in 2017 een duidelijke stijging en daarna weer een sterke daling. In iets minder sterke mate geldt hetzelfde voor het aantal voorwaardelijke beleidssepots. De sterke daling van het aantal OM-sancties wordt voornamelijk veroorzaakt door de sterke daling van het aantal zaken dat het OM via een transactie afdoet (-90%; zie tabel 8.2). Het OM mag het alternatief voor de transactie, de strafbeschikking, bij minderjarigen slechts in een beperkt aantal gevallen opleggen.¹³ De strafbeschikking bij minderjarigen heeft dus, anders dan bij het totale aantal verdachten, nog nauwelijks de transactie vervangen (zie ook hoofdstuk 5).

In het licht van de voortgaande daling in het aantal door de rechter opgelegde sancties is het opvallend dat het aantal door de rechter opgelegde jeugddetenties in 2020 ongeveer op hetzelfde niveau ligt als in 2014-2015 (zie ook hoofdstuk 6) en de instroom in de justitiële jeugdinrichtingen vanaf 2017 weer toeneemt (zie ook hoofdstuk 7). De rechter legt dus bij schuldigverklaring de laatste jaren relatief vaker een detentie-sanctie aan minderjarigen op. Het effect van de COVID-19-pandemie op jeugdstrafzaken bij de kinderrechter is waarschijnlijk ook minder groot. Weliswaar is de instroom lager, maar bij het opstarten van de rechtbanken en gerechtshoven na de tijdelijke gedeeltelijke sluiting, werd voorrang gegeven aan jeugdstrafzaken.

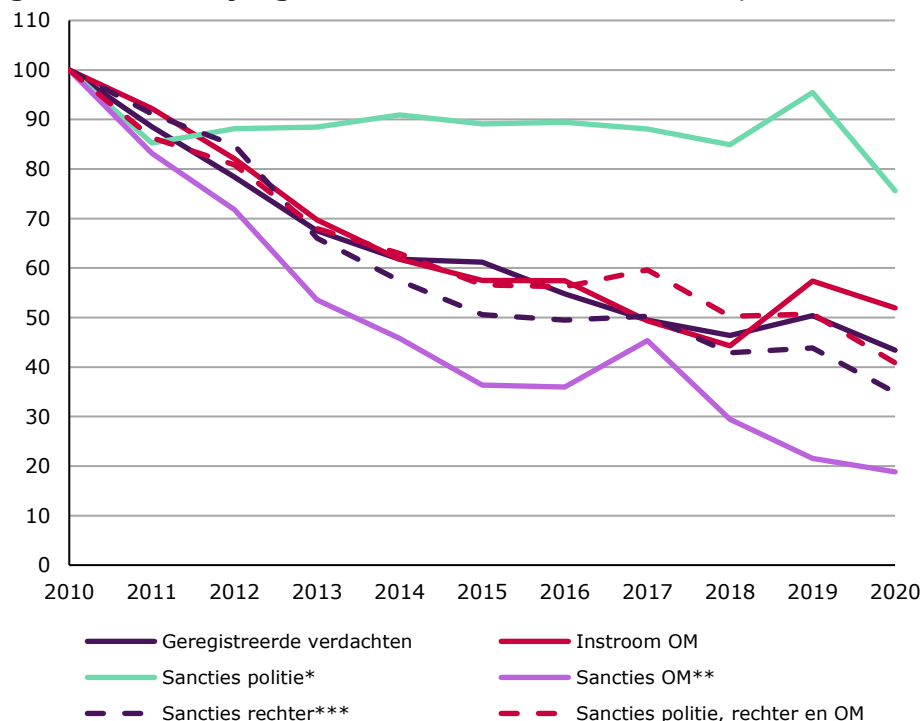
Sancties in relatie tot de instroom in de strafrechtssketen

Het totale aantal sancties tussen 2010 en 2020 houdt daarmee gelijke tred met de ontwikkeling van het aantal minderjarige verdachten (-57%). De frequentie waarmee dezen een sanctie krijgen opgelegd, lijkt hiermee vrij stabiel over de periode 2010-2020.

¹² Als het de laatste jaren door het OM vaker toegepaste 'voorwaardelijke beleidssepot' niet als 'sanctie' wordt meegeteld, daalt het aantal sancties van het OM met 87% in plaats van 81% en het totale aantal sancties met 60% (i.p.v. 59%).

¹³ Vrijwel alle strafbeschikkingen bestonden uit een geldboete. Een strafbeschikking met een taakstraf voor minderjarigen is nog niet geïmplementeerd. Zaken waarin het OM tot een taakstraf wil komen worden vooralsnog met een transactie afgedaan.

Figuur 8.5 Minderjarigen: van verdachten naar sancties, index 2010=100

* Transacties en Halt-verwijzingen van de politie. Exclusief politiestrafbeschikkingen, omdat cijfers daarover ten tijde van schrijven nog niet beschikbaar waren.

** Transacties OM, strafbeschikkingen OM en voorwaardelijke beleidssepts OM.

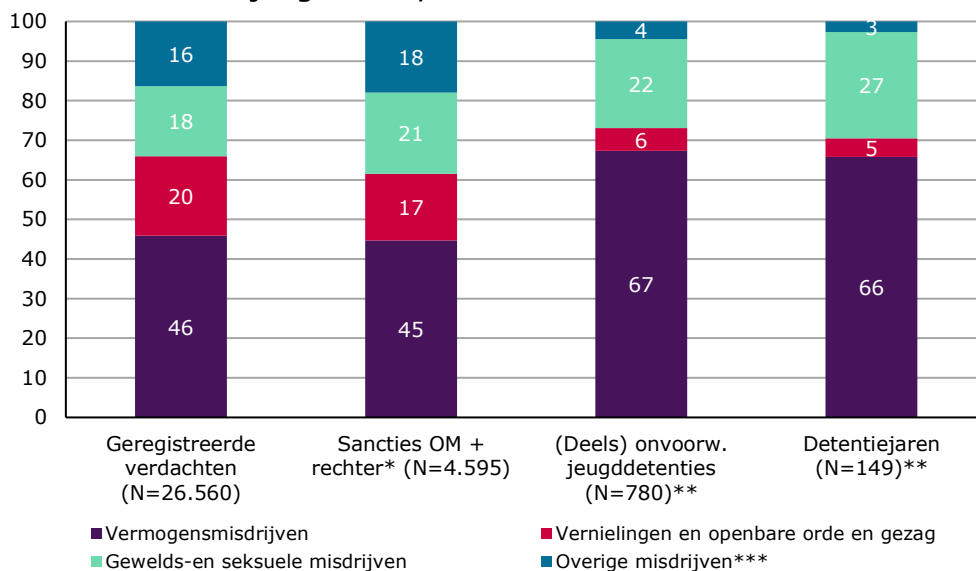
*** Schuldigverklaringen door de rechter met strafoplegging.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 8.2.

Bron: WODC en CBS

In 2020 betrof de verdenking bij ruim de helft (46%) van de geregistreerde minderjarige verdachten een vermogensmisdrijf. Bij de sancties van OM en rechter ligt dit aandeel lager (45%). Omdat voor vermogensmisdrijven in verhouding vaak een jeugddetentie wordt opgelegd, is het aandeel van vermogensmisdrijven in de latere delen van de keten duidelijk hoger: 67% van de jeugddetenties en 66% van het aantal detentiejaren. Het aandeel bij vernielingen en openbare orde en gezag misdrijven ligt daarentegen aan het eind van de keten juist lager dan in het begin (5% van de detentiejaren tegen 20% van de geregistreerde verdachten). Bij gewelds- en seksuele delicten is het aandeel in termen van sancties en vooral ook detentiejaren groter dan in termen van verdachten (zie figuur 8.6).

Figuur 8.6 Aandeel misdrijfcategorieën in de strafrechtsketen bij minderjarigen in %, 2020

* Anders dan in figuur 8.5 betreffen de sancties hier de transacties OM, strafbeschikkingen OM en schuldigverklaringen (inclusief die zonder strafoplegging) door de rechter. De politiesancties (politietransacties, politiestrafbeschikkingen en Halt-verwijzingen) en voorwaardelijke beleidssepts OM worden niet meegenomen, omdat hier ten tijde van schrijven nog geen cijfers uitgesplitst naar delict beschikbaar waren. Tevens zijn cijfers over schuldigverklaring zonder straf niet per delicttype beschikbaar.

** Exclusief de (deels) onvoorwaardelijke jeugddetenties van meerderjarigen (260 detenties en 90 detentiejaren in 2020).

*** Deze categorie omvat (vuur)wapenmisdrijven, overige misdrijven Wetboek van Strafrecht en overige wetten (inclusief onbekende wetten).

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 4.11, 5.13, 5.16, 6.14, 6.17 en 6.21.

Bron: WODC en CBS

9 Overtredingen

D.E.G. Moolenaar en D.F.J. Cames van Batenburg

- Het aantal overtredingen (feiten) dat opsporingsinstanties (bijv. Politie, BOD-en, etc.) insturen naar tenuitvoerleggingsinstanties of het Openbaar Ministerie (OM) nam sinds 2010 af met 37% tot 313.000 in 2020. Hiervan werden 213.000 overtredingen rechtstreeks naar het CJIB (zonder tussenkomst van het OM), 7.000 overtredingen naar Halt en 93.000 overtredingen naar het OM ingezonden.
- Het aantal overtredingszaken dat door de kantonrechter strafrechtelijk behandeld werd, daalde tussen 2010 en 2020 met 79% tot 28.000 zaken. Vergeleken met het voorgaande jaar daalde het aantal zaken in 2020 met 53%, deels als gevolg van de tijdelijke gedeeltelijke sluiting van de rechtbanken tijdens de eerste lockdown in de COVID-19-pandemie.
- In 2020 stroomden ruim 7,7 miljoen WAHV-beschikkingen (verkeersovertredingen) in bij het CJIB. Dit is 7% minder dan in 2019 en 29% minder dan in het jaar 2010. Hiervan betreft 82% snelheidsovertredingen.
- Het aantal ingestelde beroepen bij de officier van justitie in het kader van de WAHV is in 2020 ongeveer gelijk aan het aantal beroepen in 2010. In 2020 werd in bijna 4% van alle WAHV-beschikkingen beroep ingesteld bij de officier van justitie.
- Het aantal ingestelde beroepen bij de kantonrechter tegen WAHV-beslissingen van het OM ligt 11% hoger dan in 2010. In 2020 werd in 12% van alle door de officier van justitie afgehandelde zaken beroep ingesteld bij de kantonrechter.

	2010	2019	2020
Door opsporingsinstanties ingezonden overtredingen excl. WAHV	498.000	309.000	313.000
waarvan naar CJIB (dus excl. WAHV, door het OM ingezonden)	428.000	218.000	213.000
overtredingen en BSB-milieu)			
waarvan naar Halt	10.000	8.000	7.000
waarvan rechtstreekse instroom OM (dus zonder tussenkomst CJIB)	60.000	83.000	93.000
Afgehandelde overtredingszaken bij de kantonrechter	136.000	61.000	28.000
Instroom Wet Administratiefrechtelijke Handhaving	10.973.000	8.369.000	7.779.000
Verkeersvoorschriften (WAHV) bij CJIB			
Instroom beroepen WAHV bij de OvJ	334.000	404.000	336.000
Instroom beroepen WAHV bij kantonrechter	36.000	32.000	39.000
Instroom bestuurlijke boetes/dwangsommen bij CJIB	18.000	75.000	72.000

^a Deze instroomcijfers wijken enigszins af van de cijfers die in edities 2019 en eerder zijn gepresenteerd. Dit is het gevolg van voortschrijdende inzichten in de wijze waarop de rechtstreekse en indirecte instroom (mislukte strafbeschikking of transactie, verzet tegen strafbeschikking) wordt geregistreerd.

Alle tabellen bij dit hoofdstuk zijn terug te vinden in Excel-formaat op de website van het [WODC](#). Daar zijn tevens meer tabellen met gerelateerde onderwerpen, meer uitsplitsingen en meer eenheden opgenomen dan in dit hoofdstuk zijn beschreven. In bijlage 4 (Tabellen) is een aparte opsomming van alle tabeltitels opgenomen. Bijlage 3 biedt achtergrondinformatie over de gebruikte bronnen en methoden; bijlage 7 geeft een overzicht van de belangrijkste gehanteerde begrippen.

De cijfers over 2020 dienen te worden gezien tegen de achtergrond van de COVID-19-maatregelen. Ontwikkelingen worden enkel in de vorm van jaarcijfers beschreven. Deze geven slechts beperkt zicht op mogelijke COVID-19-effecten. Ontwikkelingen in de afzonderlijke maanden binnen het jaar blijven buiten beeld. Mogelijke verbanden met COVID-19 komen alleen aan de orde voorzover daar op basis van andere bronnen voldoende aanwijzingen voor zijn. Bijlage 8 bevat een overzicht van de belangrijkste algemene COVID-19-maatregelen; en hoofdstuk 1 van de belangrijkste gevolgen ervan voor de strafrechtsketen.

9.1 Overtredingen via de strafrechtelijke weg

In totaal zijn in 2020 circa 213.000 overtredingen¹ door diverse opsporingsinstanties zoals de politie, bijzondere opsporingsambtenaren (BOA's, maar excl. gemeentelijke BOA's) en de Rijksdienst voor het Wegverkeer (RDW), naar het CJIB ingestuurd. Sinds 2015 daalt dit aantal gestaag maar sinds 2019 is er een kleine opleving (zie figuur 9.1). Al langere tijd konden politie en BOA's overtredingen via (geldsom-) transacties afhandelen. Sinds 2010 komt de strafbeschikking hiervoor geleidelijk in de plaats. Het aantal transacties via politie en BOA's daalde van 342.000 in 2010 naar 0 in 2015 (zie figuur 9.1). Hiervoor in de plaats gekomen zijn de politiestrafbeschikkingen, waarvan het aantal is gedaald van 227.000 in 2011 naar 153.000 in 2020, waarbij er overigens in de laatste twee jaar sprake is van een stijging. BOA's legden bijna 60.000 strafbeschikkingen op in 2020, een daling van 30% ten opzichte van 2019 (zie tabel 9.1 en 9.3).² De meeste strafbeschikkingen per 1.000 inwoners werden uitgeschreven in Rotterdam, gevolgd door Den Haag en Utrecht (zie tabel 9.4). De meeste overtredingen per 1.000 inwoners werden gepleegd door inwoners van Rotterdam, gevolgd door Den Haag en Almere. Het effect van de COVID-19-pandemie is tweeledig. Aan de ene kant waren er met name tijdens de eerste lockdown minder mensen op straat waardoor er minder bekeuringen konden worden uitgeschreven. Aan de andere kant zijn er op basis van noodverordeningen COVID-19 en de Tijdelijke Wet Maatregelen COVID-19³ extra overtredingen bijgekomen, zoals de verplichting tot het dragen van een mondkapje in stedelijk gebied, verplichting tot het dragen van een mondkapje in het openbaar vervoer, het onbevoegd betreden van een voor quarantaine aangewezen locatie, en het deelnemen aan een betoging waarvoor voorafgaand een verbod is gegeven.⁴ In 2020 zijn er door het CJIB ruim 26.000 strafbeschikkingen verstuurd voor overtreding van de noodverordening of COVID-19-wet en bijna 4.400 strafbeschikkingen voor het niet dragen van een mondkapje in het openbaar vervoer.

¹ Anders dan bij veel misdrijven, is bij overtredingen meestal geen sprake van een direct aanwijsbaar slachtoffer dat aangifte kan doen. Ook kan de opsporingsinstantie bij constatering of opsporing van overtredingen ervoor kiezen om niet (sepot) of alleen via een waarschuwing (reprimande) op te treden. In die gevallen zal registratie dan ook veelal uitblijven. De in dit hoofdstuk vermelde aantallen behandelde overtredingen zijn daarom slechts een deel van het werkelijke aantal begane overtredingen.

² Pas vanaf 1 april 2010 kunnen politie en BOA's in verband met een overtreding een strafbeschikking opleggen. NB: Het gaat hier om het aantal opgelegde strafbeschikkingen. Strafbeschikkingen die later niet succesvol blijken te worden geëxecuteerd, tellen dus ook mee.

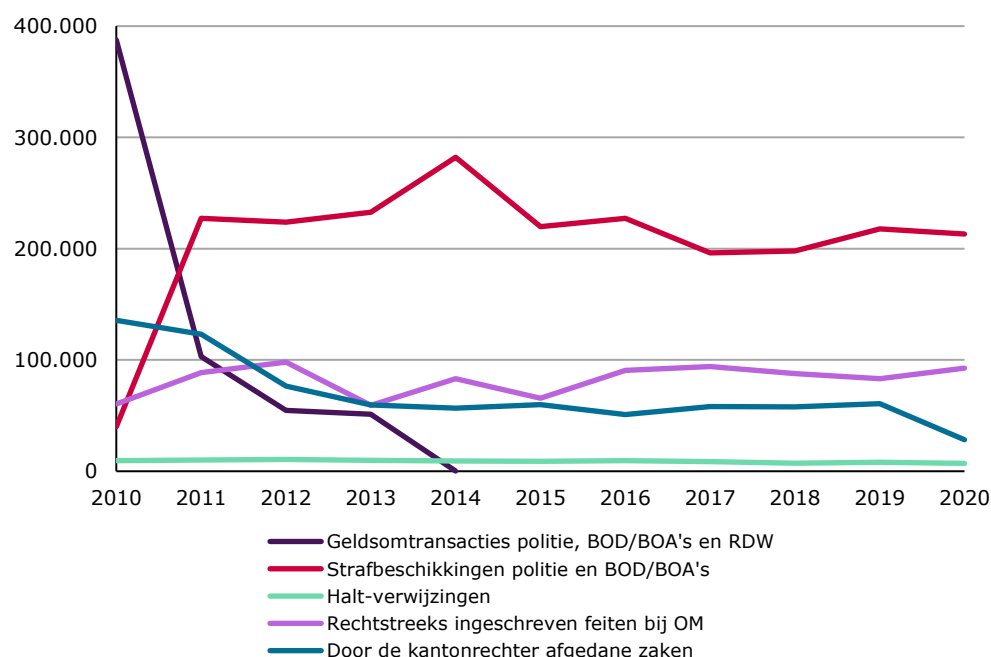
³ De noodverordeningen COVID-19 waren van kracht van 12 maart 2020 t/m 30 november 2020. De tijdelijke wet maatregelen COVID-19 is sinds 1 december 2020 van kracht.

⁴ Zie 'Tekstenbundel voor misdrijven, overtredingen en Muldergedragingen' van het Openbaar Ministerie, uitgave januari 2021.

In 2020 werden circa 7.000 jongeren naar Halt verwezen wegens een overtreding. Sinds 2012 daalt het aantal verwijzingen vanwege een overtreding gestaag (zie figuur 9.1). Omdat de daling al wat langer aan de gang is, is niet duidelijk in hoeverre de daling in 2020 van 12% toe te schrijven is aan de COVID-19-pandemie. Wel kreeg Halt in 2020 minder zaken voor schoolverzuim als gevolg van de opgeschorte handhaving van de leerplichtwet tijdens de eerste lockdown,⁵

Bijna 93.000 geconstateerde overtredingen (feiten) werden in 2020 rechtstreeks bij het OM ingeschreven.⁶ Dat is een stijging van 12% ten opzichte van 2019 en een stijging van 54% ten opzichte van 2010. Het gaat hierbij om overtredingen die de politie, Koninklijke Marechaussee (KMar) en overige opsporingsinstanties rechtstreeks hebben ingezonden naar het OM (zie figuur 9.1). Het OM nam in 2020 over bijna 95.000 van dergelijke feiten een beslissing (zie tabel 9.6). Hiervan werd circa 30% gedagvaard en in circa 42% van de gevallen volgde een strafbeschikking. Circa 21% werd onvoorwaardelijk geseponeerd. Vanwege de tijdelijke gedeeltelijke sluiting van de rechtbanken tijdens de eerste lockdown zijn meer zaken afgedaan met een strafbeschikking of een sepot om de (toekomstige) zittingscapaciteit te ontlasten en de voorraad strafzaken op te schonen.⁷

Figuur 9.1 Overtredingen, excl. WAHV-beschikkingen en overige bestuurlijke afdoeningen

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 9.1, 9.3 en 9.6.
Bron: CJIB, WODC

⁵ Zie <https://www.onderwijsconsument.nl/leerplichtambtenaren-tijdens-corona/>, geraadpleegd op 29-7-2021.

⁶ Hieronder vallen ook de door het CJIB afgewezen zaken, aangezien deze niet bij het CJIB worden geregistreerd. Verzetten tegen strafbeschikking en mislukte executies van strafbeschikkingen of transacties vallen hier niet onder. Mislukte Halt-afdoeningen zitten wel in de rechtstreekse instroom OM, omdat ze niet kunnen worden onderscheiden in de data. In werkelijkheid vallen deze zaken echter niet onder de rechtstreekse instroom OM.

⁷ Zie jaarbericht 2020 van het Openbaar Ministerie.

Als het OM besluit een verdachte in een overtredingszaak te dagvaarden of op te roepen na verzet, komt deze voor de kantonrechter. Het aantal door de kantonrechter behandelde overtredingszaken (inclusief verzet en niet succesvol voltooide sancties) daalde gestaag van 136.000 in 2010 naar 28.000 in 2020 (zie figuur 9.1). Dat is een daling van 79%. In het leeuwendeel van de gevallen (88% in 2020) legt de kantonrechter in dergelijke zaken een sanctie op. Dit is minder vaak dan in 2010 (93%). Het percentage vrijspraken in 2020 steeg ten opzichte van 2010 van 4% naar 5% (zie tabel 9.8). Op de lange termijn is de voornaamste oorzaak van deze daling de invoering van de strafbeschikking. Maar in 2020 is het aantal door de kantonrechter behandelde overtredingszaken met 53% gedaald tot 28.000. Deze daling is grotendeels toe te schrijven aan de COVID-19-maatregelen. De rechtbanken waren tijdens de eerste lockdown tijdelijk grotendeels gesloten. Bij het opstarten van de rechtbanken in mei 2020 is voorrang gegeven aan misdrijfzaken. Gevolg daarvan was dat bijna zeven maanden lang geen kantonzittingen hebben plaatsgevonden. Bovendien is een groot aantal zaken in eerdere fase door middel van een strafbeschikking of een sepot afgedaan in plaats van een dagvaarding.⁸

In overtredingszaken volgt op een schuldigverklaring meestal een onvoorwaardelijke geldboete: 71% in 2020 tegenover 76% in 2010. Tegenwoordig wordt relatief vaker een werkstraf opgelegd. Tegen een strafrechtelijke uitspraak in eerste aanleg met een boetebedrag hoger dan € 500 of een taakstraf of vrijheidsstraf is hoger beroep mogelijk bij het gerechtshof. Bij boetebedragen onder de € 500 is sinds 2007 een beoordeling vooraf door het hof vereist over de mogelijkheid tot hoger beroep.⁹ Het aantal uitspraken (officieel 'eindarresten' geheten) in deze hoger beroepzaken daalde tussen 2010 en 2020 van 3.500 tot 1.400, ofwel met 58% (zie tabel 9.8).

De boetevonnissen worden tenuitvoergelegd door het CJIB. In 2020 verwerkte het CJIB 29.000 boetevonnissen in overtredingszaken (zie tabel 9.10). Dat is een daling van 73% ten opzichte van 2010 en een daling van 29% ten opzichte van 2019. De oorzaak is de eerdergenoemde sluiting van de rechtbanken.

9.2 Overtredingen via de WAHV

In 2020 kwamen 7,8 miljoen WAHV-beschikkingen binnen bij het CJIB. Dat is 7% minder dan in 2019 (zie figuur 9.2 en tabel 9.1). In 2010 bedroeg het aantal WAHV-beschikkingen nog circa 11 miljoen. Omdat de daling zich al in 2017 heeft ingezet, is niet duidelijk in hoeverre de daling in 2020 toe te schrijven is aan de COVID-19-pandemie. De COVID-19-pandemie heeft een tweeledig effect. Aan de ene kant was er tijdens de eerste lockdown minder woon-werkverkeer door de thuiswerkplicht en minder recreatief verkeer. Anderzijds was er een toename van zakelijk verkeer van bijvoorbeeld pakketbezorgingsdiensten en konden mensen die wel op de weg waren harder rijden vanwege de verminderde verkeersdrukten.¹⁰

Van alle beschikkingen betrof in 2020 82% snelheidsovertredingen, 5% fout parkeren en stilstaan, 3% het negeren van verkeerslichten (zie tabel 9.3) en 1% onverzekerd rijden. In de gemeente Haarlemmermeer (incl. Schiphol) worden per 1.000 inwoners de meeste WAHV-overtredingen begaan, gevolgd door Westland,

⁸ zie jaarbericht 2020 van het Openbaar Ministerie.

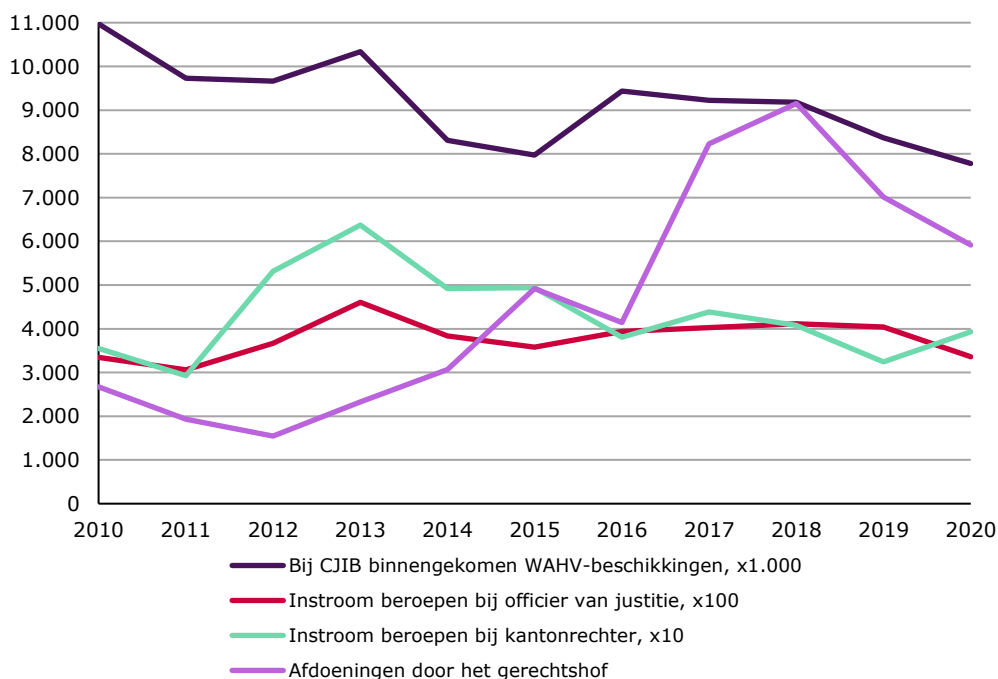
⁹ Het betreft het via de Wet stroomlijnen hoger beroep ingevoerde artikel 410a Sv.

¹⁰ zie <https://www.supplychainmagazine.nl/COVID-19--effect-pakketbezorging-103-procent-groei/>, geraadpleegd op 25 juni 2021.

Utrecht en Ede (zie tabel 9.4). Deze aantallen worden overigens sterk bepaald door het aantal snelwegen of provinciale wegen met trajectcontroles binnen de gemeentegrenzen en beleidsprioriteiten. De meeste overtredingen per 1.000 inwoners werden echter begaan door inwoners van Almere, gevolgd door Haarlemmermeer, Amersfoort en Breda. Omdat WAHV-beschikkingen meestal op kenteken worden geconstateerd is van veel beschikkingen niet bekend wat de woonplaats van de overtreder is.

Het aantal bij de officier van justitie ingestelde beroepen tegen een WAHV-beschikking steeg van 344.000 in 2010 naar 404.000 in 2019 maar daalde naar 336.000 in 2020. De daling in het laatste jaar bedroeg 17% (zie figuur 9.2). Omdat de instroom veel sterker is gedaald is dit relatief gezien een stijging van 3% van de instroom in 2010 naar 4% van de instroom in 2020. De ontwikkeling in de laatste jaren hangt mede samen met de overheveling van de behandeling van overtredingen tegen de Wet Aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen (WAM) naar de WAHV in 2011. Het OM heeft in 2020 343.000 beroepen afgedaan. Het aandeel van vernietigingen en wijzigingen is met 40% vrij groot (zie tabel 9.9).

Figuur 9.2 WAHV-beschikkingen

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 9.1, 9.3, en 9.9.
Bron: CJIB

Als de betrokkene het na het beroep bij de officier van justitie nog steeds niet eens is met de WAHV-beschikking, kan hij/zij beroep aantekenen bij de kantonrechter. Het aantal bij de kantonrechter ingestelde beroepen tegen WAHV-beslissingen is tussen 2010 en 2020 gestegen van 36.000 (11% van het aantal door de officier van justitie afgehandelde beroepen) naar 39.000 (ook 11%). Dit is een stijging van 11%, met tussentijds sterke schommelingen. In 2020 stroomden 27.000 zaken uit bij de kantonrechter. Dit is een daling van 10% ten opzichte van 2010 en een daling van 30% ten opzichte van 2019 (zie figuur 9.2). Ook hier speelde de eerder-

genoemde sluiting van de rechtbanken een rol. Ongeveer 40% is (alsnog) vernietigd of gewijzigd (zie tabel 9.9).

Het aantal door het hof behandelde hoger beroepen in WAHV-zaken steeg van ruim 2.700 in 2010 naar 5.900 in 2020 (zie figuur 9.2), maar sinds 2019 daalt dit aantal. De belangrijkste oorzaak van de stijging tot 2019 is de toename van het aantal buitenlandse betrokkenen. De inning van sancties in het buitenland is als gevolg van internationale verdragen geïntensiveerd. Voorheen werd er in het buitenland nauwelijks geïncasseerd en om die reden werd er ook geen beroep ingesteld tegen opgelegde sancties. Hierin is een verandering opgetreden. Met name buitenlandse verhuurmaatschappijen menen vaak dat kenteken-aansprakelijkheid niet van toepassing is. Ook is de hoogte van de appelpgrens in hoger beroep (€ 70) niet meegestegen met de hoogte van de boetes waardoor er meer boetes in aanmerking komen voor appel. Daarnaast is het vaak lonend voor rechtsbijstandverleners om in hoger beroep te gaan. Het aandeel van uitspraken waarin het hoger beroep wordt toegewezen (dus een gehele of gedeeltelijke vernietiging van eerdere beslissingen) wisselt sterkt en is gestegen van 16% in 2010 naar 29% in 2020 (zie tabel 9.9).

9.3 Overtredingen via de bestuursrechtelijke weg

Er is geen compleet beeld te geven van de door diverse bestuursorganen bestuursrechtelijk behandelde overtredingen. Wel kan op basis van diverse bronnen, met name de jaarverslagen van de betrokken instanties, een beeld van een aantal belangrijke spelers op dit gebied worden verkregen. De grootste 'onbekende' op dit gebied is waarschijnlijk het aantal door gemeenten bestuursrechtelijk geconstateerd en afgehandelde overtredingen, met uitzondering van die op het gebied van de sociale zekerheid. Ook over de parkeerovertredingen die via een naheffing van parkeerbelasting door gemeentelijke diensten zijn afgedaan, zijn geen landelijke gegevens beschikbaar.

De vanaf 2010 bestaande mogelijkheid voor gemeenten om overtredingen via een strafbeschikking af te doen is in 2020 circa 25.000 keer gebruikt. Dit is een daling van 19% ten opzichte van 2019. De reden voor de daling is dat een aantal grote gemeenten zijn overgestapt op de bestuurlijke boete. De geïnde bestuurlijke boetes mogen gemeenten zelf houden in tegenstelling tot geïnde bestuurlijke strafbeschikkingen. Over het aantal bestuurlijke boetes opgelegd door gemeenten is geen informatie beschikbaar. Langs bestuursrechtelijke weg handelde de Douane in het kader van toezicht in 2020 6.500 overtredingen af. De Sociale Verzekeringsbank (SVB) deelde in 2020 ruim 10.000 sancties en waarschuwingen uit. Het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) constateerde in 2020 bijna 11.000 overtredingen van de inlichtingenplicht waarvan 6.700 met financiële benadeling (zie tabel 9.2). Er zijn 3.700 boetes opgelegd. Gemeentes constateerden in 2020 ruim 25.000 overtredingen van de inlichtingplicht voor bijstandsuitkeringen. Er werden 9.500 boetes opgelegd.

Een aantal andere bestuursorganen, zoals de Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO), vraagt aan het CJIB om de inning van een bestuurlijke boete, strafbeschikking, transactie of dwangsom te verzorgen (zie tabel 9.2). In 2020 ging het in totaal om circa 47.000 zaken. Sinds 2011 is het Zorginstituut Nederland daarbij de belangrijkste leverancier met bijna 34.000 boetes in 2020. Dit is een daling van 13% ten opzichte van 2019. De Inspectie SZW legde in 2020 circa 1.200 keer een bestuurlijke boete of een last

onder dwangsom op. Dit is een daling van 28% ten opzichte van 2019. Het aantal door andere bestuursorganen bij het CJIB aangebrachte bestuurlijke boetes en gevallen van last onder dwangsom bedroeg circa 12.000 in 2020 (zie tabel 9.2).

10 Uitgaven aan sociale veiligheid¹

D.E.G. Moolenaar, J.J. van Dijk

- In 2019 is 14,8 miljard euro uitgegeven aan sociale veiligheid, Dit is een stijging van 3% ten opzichte van 2009 en een stijging van 1% ten opzichte van 2018. Met wat schommelingen tussendoor is de trend per saldo opwaarts.
- In 2019 is per hoofd van de bevolking € 851 uitgegeven aan sociale veiligheid, Dit is een daling van 2% ten opzichte van 2009 maar vergeleken met 2018 is er nauwelijks verschil. Met wat schommelingen tussendoor is de trend per saldo neerwaarts.
- In 2019 werd van de totale uitgaven naar schatting 17% uitgegeven aan gewelds- en seksuele misdrijven, 39% aan vermogensmisdrijven en 16% aan vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag. Ten opzichte van 2009 zijn de uitgaven aan gewelds- en seksuele misdrijven met 3% gestegen, terwijl de uitgaven aan vermogensmisdrijven met 4% zijn gedaald. De uitgaven aan vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag zijn met 14% gedaald.
- Het ministerie van Justitie en Veiligheid ontving in 2019 ruim 1,1 miljard euro uit sociale veiligheid, via boetes, ontnemingsmaatregelen e.d. Dit is een daling van 4% ten opzichte van de piek in 2018.

	2009 (prijzen 2015)	2015 (prijzen 2015)	2018 (prijzen 2015)	2019 (prijzen 2015)	2019 ^a (nominaal)
Uitgaven aan sociale veiligheid	€ 13,3 mld	€ 13,2 mld	€ 13,5 mld	€ 13,7 mld	€ 14,8 mld
w.o. vermogensmisdrijven	42%	48%	39%	39%	39%
w.o. gewelds- en seksuele misdrijven	17%	16%	17%	17%	17%
w.o. misdrijven tegen openbare orde en gezag	19%	15%	16%	16%	16%
Uitgaven aan sociale veiligheid per hoofd van de bevolking	€ 806	€ 779	€ 786	€ 789	€ 851
Ontvangsten uit sociale veiligheid	€ 0,9 mld	€ 0,9 mld	€ 1,6 mld	€ 1,0 mld	€ 1,1 mld

^a In dit hoofdstuk wordt alleen voor het meest recente jaar weergegeven wat de werkelijke (nominale) uitgaven waren. De ontwikkeling van de uitgaven wordt uitgedrukt in percentage of indices, na correctie voor loon- en prijsstijgingen (zie bijlage 3). De online Excel-tabellen bevatten zowel de werkelijke (nominale) bedragen als de bedragen gecorrigeerd voor loon- en prijsstijgingen uitgedrukt in het prijsniveau van 2015.

Alle tabellen bij dit hoofdstuk zijn terug te vinden in Excel-formaat op de website van het WODC. Daar zijn tevens meer tabellen met gerelateerde onderwerpen, meer uitsplitsingen en meer eenheden opgenomen dan in dit hoofdstuk zijn beschreven. In bijlage 4 (Tabellen) is een aparte opsomming van alle tabeltitels opgenomen. Bijlage 3 biedt achtergrondinformatie over de gebruikte bronnen en methoden; bijlage 7 geeft een overzicht van de belangrijkste gehanteerde begrippen.

¹ In de onderhavige publicatie heeft geen actualisatie plaatsgevonden van de cijfers in dit hoofdstuk. De gegevens zijn gelijk aan die van C&R 2019 (Meijer et al. 2020).

10.1 Uitgaven aan sociale veiligheid

De uitgaven aan sociale veiligheid beslaan alle activiteiten die tot doel hebben criminaliteit, verloedering en overlast te voorkomen of te bestraffen en onveiligheidsgevoelens weg te nemen. In 2019 bedroegen de totale uitgaven hieraan 14,8 miljard euro (zie tabel 10.1). Ten opzichte van 2009 betekende dit een stijging van de uitgaven met 3% (zie figuur 10.1).

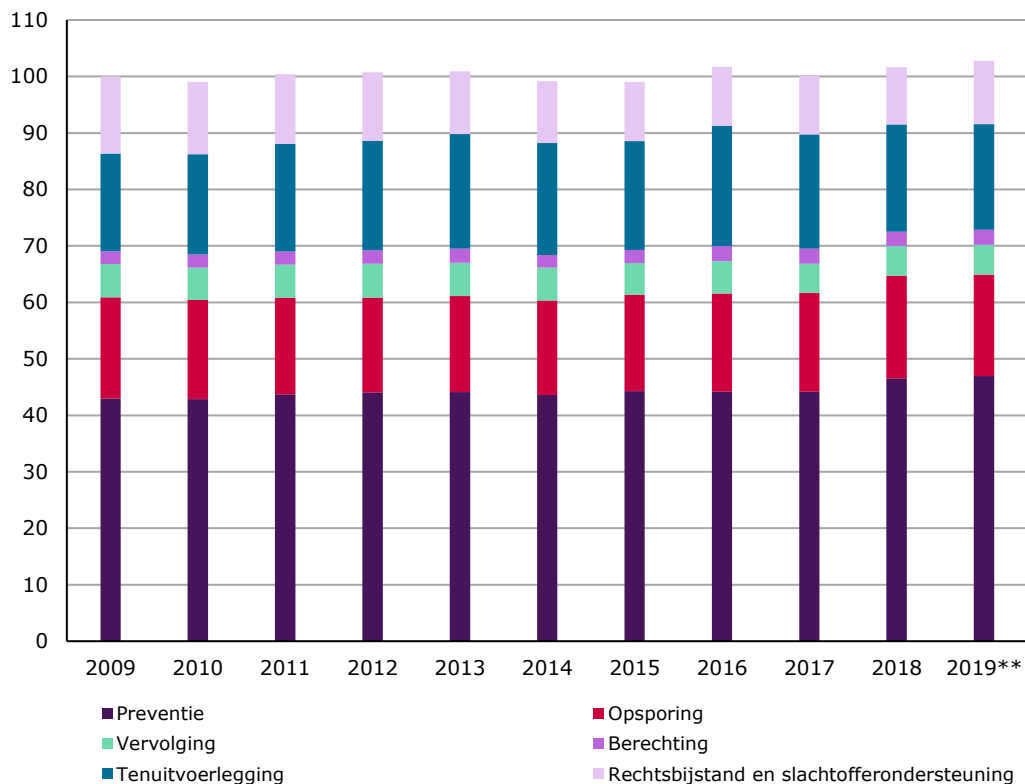
Over de hele periode 2009-2019 is de trend overwegend licht stijgend. Er werd in 2019 ongeveer 1% meer uitgegeven dan in 2018. Dit komt vooral door de toegenomen uitgaven aan berechting (+7%). De uitgaven voor rechtsbijstand daalden met 3%, de uitgaven voor slachtofferondersteuning bleven vrijwel gelijk en bij de andere activiteiten stegen de uitgaven 1 à 2% tussen 2018 en 2019.

De meeste uitgaven in 2019 gingen naar preventie (6,8 miljard euro, 46%), opsporing (2,6 miljard euro, 18%) en tenuitvoerlegging (2,6 miljard euro, 18%). Met 79,8 miljoen euro (1%) vormde de slachtofferondersteuning de kleinste uitgavenpost.

In 2019 werd 6,8 miljard euro aan preventie uitgegeven. Ten opzichte van 2009 is dit bedrag met 9% gestegen. In 2019 werd zo'n 1% meer aan preventie uitgegeven dan 2018 (zie tabel 10.3). De recente stijging kwam voor rekening van de screeningsautoriteit JUSTIS en de Douane. De beveiligings- opsporingsbedrijven en Halt gaven juist substantieel minder hieraan uit.

Met 2,7 miljard euro kwamen de meeste uitgaven aan preventie voor rekening van de Nationale Politie, gevolgd door de beveiligings- en opsporingsbedrijven met 2,4 miljard euro. Lokale overheden hebben samen 651 miljoen euro gestoken in preventiemaatregelen.

Figuur 10.1 Uitgaven aan sociale veiligheid naar activiteit, index 2009=100*

* Gecorrigeerd voor loon- en prijsstijgingen.

** Voorlopige cijfers.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 10.1.

Bron: Jaarverslagen en jaarrekeningen van het ministerie van JenV, overige ministeries en desbetreffende organisaties; CBS; bewerking WODC

In totaal kwamen de uitgaven aan opsporing uit op ruim 2,4 miljard euro in 2019, een stijging van 9% ten opzichte van 2009. Ten opzichte van 2018 zijn de uitgaven op dit terrein van opsporing met 2% gestegen. De Nationale Politie is de voornaamste aanbieder, gevolgd door de bijzondere opsporingsdiensten (zie tabel 10.4).

In 2019 bedroegen de uitgaven aan vervolging van misdrijven 763 miljoen euro, 2% meer dan in het jaar ervoor. Er is wel een daling van 11% ten opzichte van 2009. Dit is het vooral gevolg van verminderde uitgaven van de Raad voor de Kinderbescherming en minder uitgaven aan schadeloosstellingen in de afgelopen jaren. Aan reclasseringsactiviteiten in de vervolgingsfase werd fors meer uitgegeven dan in 2018 (+17%) (zie tabel 10.5).

Voor de berechting van misdrijven werd 353 miljoen euro uitgegeven in 2019. Dat is een stijging van 5% ten opzichte van 2009. De uitgaven voor rechtbanken en gerechtshoven zijn veruit de grootste post hier en kwamen in 2019 uit op 340 miljoen euro (zie tabel 10.6).

Van de tenuitvoerlegging van diverse straffen en maatregelen neemt de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI)² 87% van de bijna 2,6 miljard euro in 2019 voor haar rekening. De uitgaven van de tenuitvoerlegging namen af met 5% ten opzichte van 2009. Ten opzichte van 2018 stegen de uitgaven in 2019 met 2% door een stijging in de uitvoeringskosten van CJIB en DJI, in het bijzonder de forensische zorg in het gevangeniswezen (zie tabel 10.7).

In 2019 werd 1,4 miljard miljoen euro uitgegeven aan rechtsbijstand. Ten opzichte van 2009 is er sprake van een daling van 12% (zie tabel 10.8). Ook ten opzichte van 2018 zijn de uitgaven aan rechtsbijstand gedaald en wel met 3%. De uitgaven aan gesubsidieerde rechtsbijstand zijn in recentelijk echter met 11% gestegen.

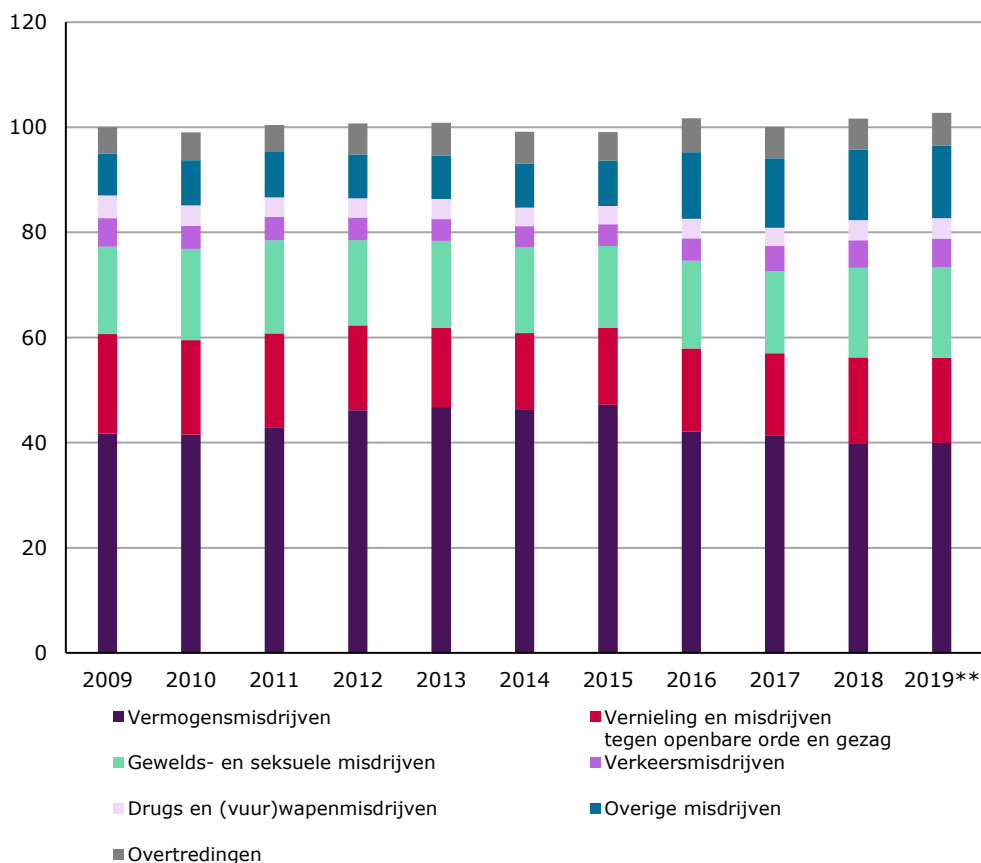
Aan slachtofferondersteuning werd bijna 80 miljoen euro uitgegeven; dit is 52% meer dan in 2009 (zie tabel 10.9). Daar is het laatste jaar geen verandering in gekomen.

10.2 Uitgaven per delict

Op basis van de productie en bijbehorende wegingsfactoren kunnen de totale uitgaven aan sociale veiligheid worden uitgesplitst naar type delict (zie bijlage 3 voor de gehanteerde methodiek). In 2019 werd van de totale uitgaven naar schatting 2,5 miljard euro (17%) uitgegeven aan gewelds- en seksuele misdrijven, 5,7 miljard euro (39%) aan vermogensmisdrijven en 2,3 miljard euro (16%) aan vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag (zie figuur 10.3). De overige 4,2 miljard (29%) werd aan andersoortige delicten inclusief overtredingen besteed. Ten opzichte van 2009 zijn de uitgaven aan gewelds- en seksuele misdrijven met 3% gestegen, terwijl de uitgaven aan vermogensmisdrijven met 4% zijn gedaald. De uitgaven aan vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag zijn met 14% gedaald (zie tabel 10.11).

² Dit zijn het gevangeniswezen, justitiële jeugdinrichtingen, forensische zorg en de forensisch psychiatrische centra (FPC's, inclusief Pieter Baan Centrum).

Figuur 10.2 Uitgaven aan sociale veiligheid naar delictcategorie, index 2009=100*

* Gecorrigeerd voor loon- en prijsstijgingen.

** Voorlopige cijfers.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 10.11.

Bron: Jaarverslagen en jaarrekeningen van het ministerie van JenV, overige ministeries en desbetreffende organisaties; CBS; bewerking WODC

Per activiteit zijn er grote verschillen. De uitgaven aan preventie en opsporing zijn doorgaans sterk gericht op de voor burgers zichtbare criminaliteit, zoals gewelds- en seksuele misdrijven, vermogensmisdrijven en vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag. De uitgaven voor vervolging en berechting worden uiteraard voor een groot deel bepaald door wat er op het terrein van opsporing gebeurt, terwijl het aandeel overtredingen steeds kleiner wordt naarmate men verder in de justieketen komt. Bij de uitgaven aan tenuitvoerlegging spelen met name de geweldsmisdrijven, vermogensmisdrijven en drugs misdrijven een grote rol. Bij de uitgaven aan slachtofferondersteuning hebben naast de voor burgers zichtbare criminaliteit ook de verkeersmisdrijven een relatief groot aandeel (zie tabel 10.10).

10.3 Ontvangsten uit sociale veiligheid

Tegenover de uitgaven staan de ontvangsten uit de sociale veiligheid. Het ministerie van Justitie en Veiligheid incasseerde in 2019 bijna 1,1 miljard euro die direct betrekking heeft op de sociale veiligheid. Het gaat daarbij om overheidsinkomsten uit boetes, transacties, strafbeschikkingen, ontnemingsmaatregelen en overige ontvangsten, zoals aan de burger doorberekende kosten voor aanvragen bij Justis,

buitenlandse boetes en bestuurlijke boetes. Dit is een stijging van 10% ten opzichte van 2009. Maar binnen deze groep zijn de ontvangsten uit boetes, transacties, strafbeschikkingen en WAHV-beschikkingen met 9% gedaald. De grootste stijging zit in de ontnemingsmaatregelen en verbeurdverklaringen. In 2019 is voor 262 miljoen euro geïnd via ontnemingsmaatregelen en verbeurdverklaringen. Dat is een stijging van 479% ten opzichte van 2009 (zie tabel 10.12). Naast het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) ontvangen ook andere ministeries en lokale overheden geld uit (bestuurlijke) boetes en terugvorderingen bij schending van de regelgeving. Deze zijn hier niet meegeteld.

11 Nederland in internationaal perspectief¹

P.R. Smit

- Nederland doet mee met de dalende trend in de geregistreerde criminaliteit in Noord- en West-Europese landen in de periode 2002-2016. Vergeleken met veel Europese landen is het aandeel minderjarige verdachten hoger, maar sterk dalend.
- Door het veelvuldig gebruik van transacties en strafbeschikkingen door de politie en het Openbaar Ministerie (OM) kent Nederland relatief weinig verdachten die een veroordeling door de rechter krijgen. De kans op een gevangenisstraf bij een veroordeling is relatief hoog vergeleken met andere Noord- en West-Europese landen.
- De daling van het aantal gevangenen in Nederland in de periode vanaf 2006 (van 84 naar 52) doet zich in andere landen niet – of in mindere mate – voor.

		2006	2010	2016
Geregistreerde criminaliteit ^a	Nederland	7.400	7.200	5.500
	Europa totaal	4.500	4.100	4.000
Minderjarige verdachten ^b	Nederland	19,6%	15,9%	12,4%
	Europa totaal	11,6%	9,8%	7,4%
Veroordeelden ^c	Nederland	755	580	490
	Europa totaal	900	915	830
Gevangenisstraffen ^d	Nederland	0,098	0,116	0,111
	N/W-Europa	0,077	0,084	0,090
Gevangenen ^a	Nederland	84	71	52
	Duitsland	96	88	78
	Engeland & Wales	145	154	146

^a Per 100.000 inwoners.

^b Percentage van totale aantal verdachten.

^c Door de rechter; per 100.000 inwoners.

^d Aantal gevangenen per veroordeelde.

Alle tabellen bij dit hoofdstuk zijn terug te vinden in Excel-formaat op de website van het [WODC](#). Daar zijn tevens meer tabellen met gerelateerde onderwerpen, meer uitsplitsingen en meer eenheden opgenomen dan in dit hoofdstuk zijn beschreven. In bijlage 4 (Tabellen) is een aparte opsomming van alle tabeltitels opgenomen. Bijlage 3 biedt achtergrondinformatie over de gebruikte bronnen en methoden; bijlage 7 geeft een overzicht van de belangrijkste gehanteerde begrippen.

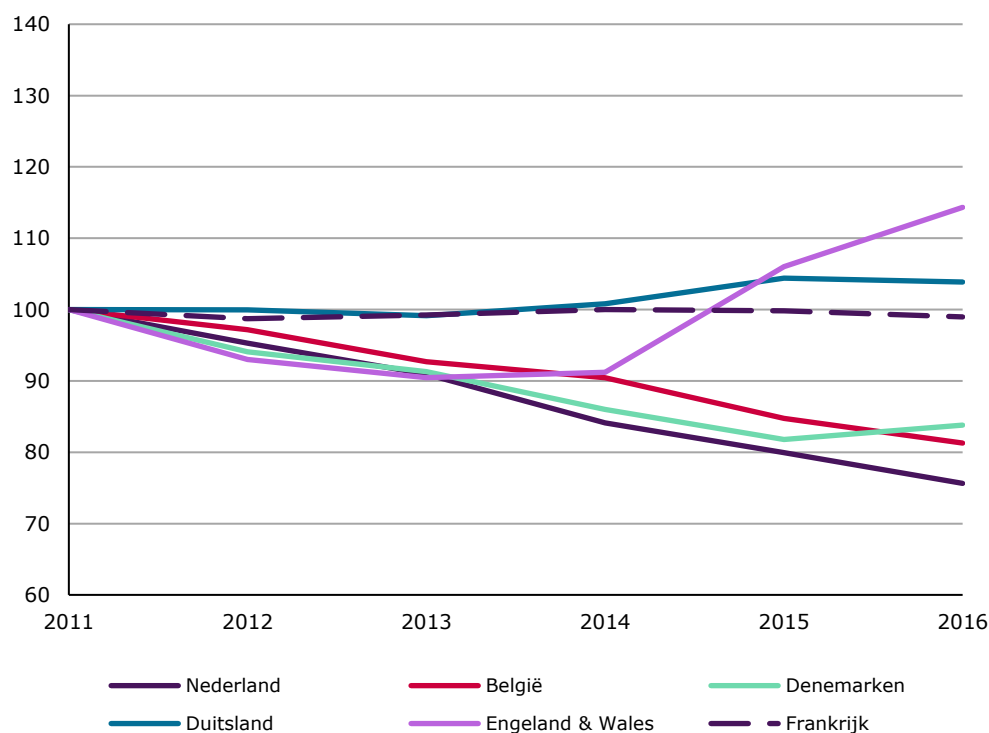
¹ Omdat er geen jaarlijkse actualisatie is van internationale bronnen, wijkt de periode waarover wordt gerapporteerd af van de periode 2009-2019 (zie ook hoofdstuk 1). Welke landen precies in een tabel of figuur in dit hoofdstuk voorkomen, hangt af van welke informatie beschikbaar is en kan dus per tabel of figuur verschillen. In de onderhavige publicatie heeft geen actualisatie plaatsgevonden van de cijfers in dit hoofdstuk. De gegevens zijn gelijk aan die van C&R 2019 (Meijer et al. 2020).

11.1 Slachtofferschap en geregistreerde criminaliteit

Op basis van verschillende nationale bevolkingsonderzoeken is voor een aantal landen schattingen gemaakt van het percentage personen dat jaarlijks slachtoffer is geworden van diefstal met geweld en van seksueel geweld (zie tabel 11.1). Gemiddeld genomen is de prevalentie voor beide type geweldsdelicten binnen landen tussen 2014 en 2015 afgenomen. Deze cijfers over slachtofferschap moeten om verschillende redenen met grote voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Vergelijkingen tussen landen kunnen alleen al door verschillen in surveymethodiek en -vragen niet goed worden gemaakt. Voor een discussie over de problemen inherent aan internationale vergelijkingen wordt verwezen naar paragraaf 11.1 in een vorige editie van *Criminaliteit en Rechtshandhaving* (De Heer-de Lange & Kalidien, 2014).

Van enkele vermogens- en geweldsdelicten is het aantal door de politie geregistreerde misdrijven per 100.000 inwoners in verschillende landen bekend tot en met 2016 (zie tabel 11.2). Ook hier gelden diverse problemen met internationale vergelijkbaarheid (paragraaf 11.1 in De Heer-de Lange & Kalidien, 2014), maar het is wel mogelijk landentrends te vergelijken. Zo is in België en Denemarken net als in Nederland het aantal geregistreerde misdrijven sinds 2011 jaarlijks gedaald, terwijl dit in Duitsland en Frankrijk constant is gebleven en in Engeland & Wales, na een eerdere daling vanaf 2014 juist is toegenomen.

Figuur 11.1 Relatief aantal geregistreerde misdrijven, indexscores (2011=100)

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 11.2.

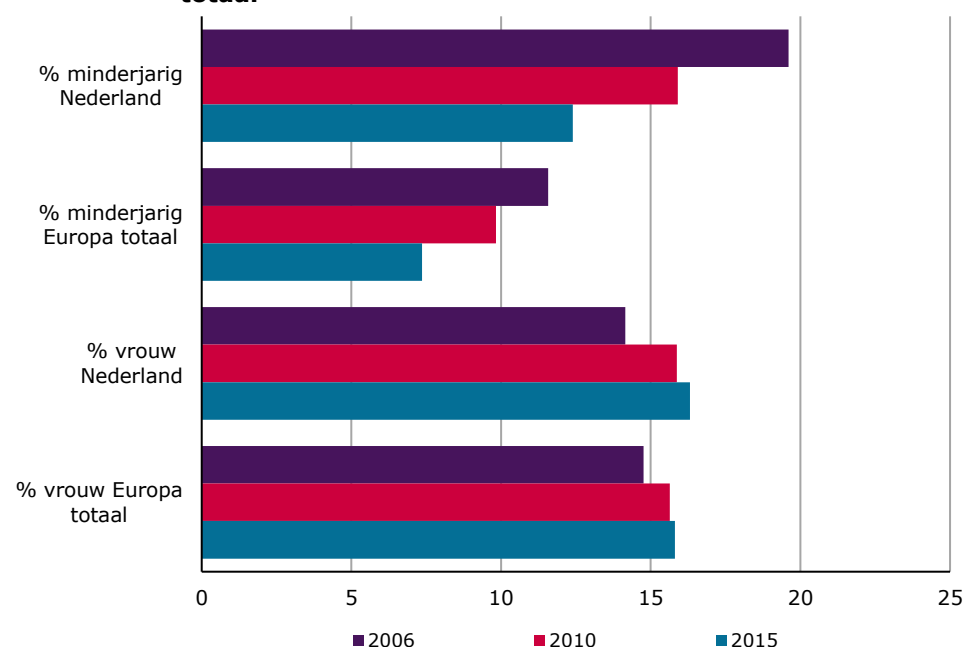
Bron: European Sourcebook.

11.2 Opsporing²

Het aandeel minderjarige verdachten op de totale verdachtenpopulatie is in Nederland met 12% in 2015 vergelijkbaar met dat in andere landen in Noord-/West-Europa, maar wel een stuk hoger dan in andere Europese regio's en daarmee ook met Europa in totaal (figuur 11.2).³ Het aandeel minderjarigen is in Nederland in de periode 2006-2015 met ruim 7 procentpunt afgenomen. Ook elders in Europa is dit gedaald.

Bij vrouwelijke verdachten is het beeld divers en afhankelijk van de delictsoort. Het aandeel vrouwelijke verdachten in Nederland is met 16% (2015) gelijk aan het aandeel in geheel Europa. Dit aandeel lijkt in Nederland en andere Europese landen iets toe te nemen.

Figuur 11.2 Percentage minderjarige en vrouwelijke verdachten van het totaal

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 11.4 en 11.5.
Bron: European Sourcebook

11.3 Vervolg, berechting en tenuitvoerlegging

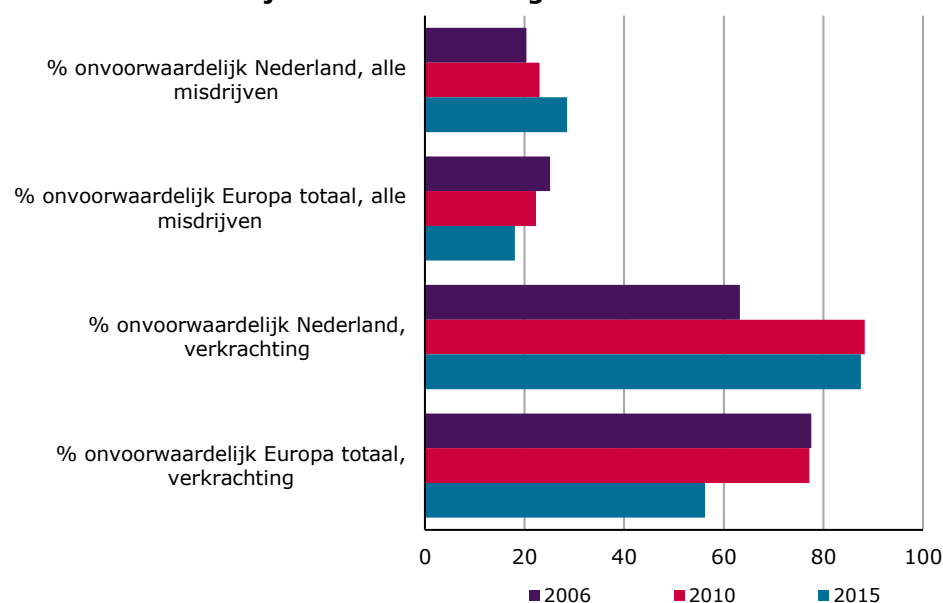
Landen verschillen zeer in de manier waarop het vervolgingstraject is ingericht, waardoor vergelijking van cijfers lastig is. In Nederland komt een relatief kleiner gedeelte voor de rechter omdat er veel door het OM afgehandeld middels een transactie of strafbeschikking. Dit zou impliceren dat de zaken die wel in Nederland voor de rechter komen gemiddeld naar verwachting wat zwaarder zullen zijn dan in

² Voor de Nederlandse cijfers in deze paragraaf geldt dat de cijfers vanaf 2007 duidelijk hoger zijn dan in de periode daarvoor. Dit heeft vooral een technische oorzaak, namelijk door nieuwe reeksen van CBS voor geregistreerde misdrijven en voor verdachten.

³ Zoals in bijlage 3 wordt toegelicht, zijn de hier gepresenteerde cijfers niet noodzakelijk gelijk aan die van Nederland in de andere hoofdstukken. Voor internationale vergelijkingen worden vaak andere definities gehanteerd en/of andere bronnen gebruikt.

andere landen. Met als gevolg dat de door de rechter opgelegde straffen in Nederland hoger zullen zijn. Dit wordt ook bevestigd door de cijfers: het percentage opgelegde gevangenisstraffen gerelateerd aan het aantal veroordelingen door de rechter is in Nederland fors hoger dan in andere Noord-/West-Europese landen (zie tabel 11.7). Vergeleken met Europa totaal is opvallend dat dit percentage in Nederland toeneemt (er wordt in 2015 strenger gestraft dan in 2006) waar het in andere landen gemiddeld afneemt. Maar ook bij een specifiek delict als verkrachting, waar de verwachting is dat slechts een klein deel in Nederland door het OM wordt afgedaan met een transactie of strafbeschikking, straft de Nederlandse rechter vanaf 2010 streng vergeleken met andere Europese landen (zie figuur 11.3).

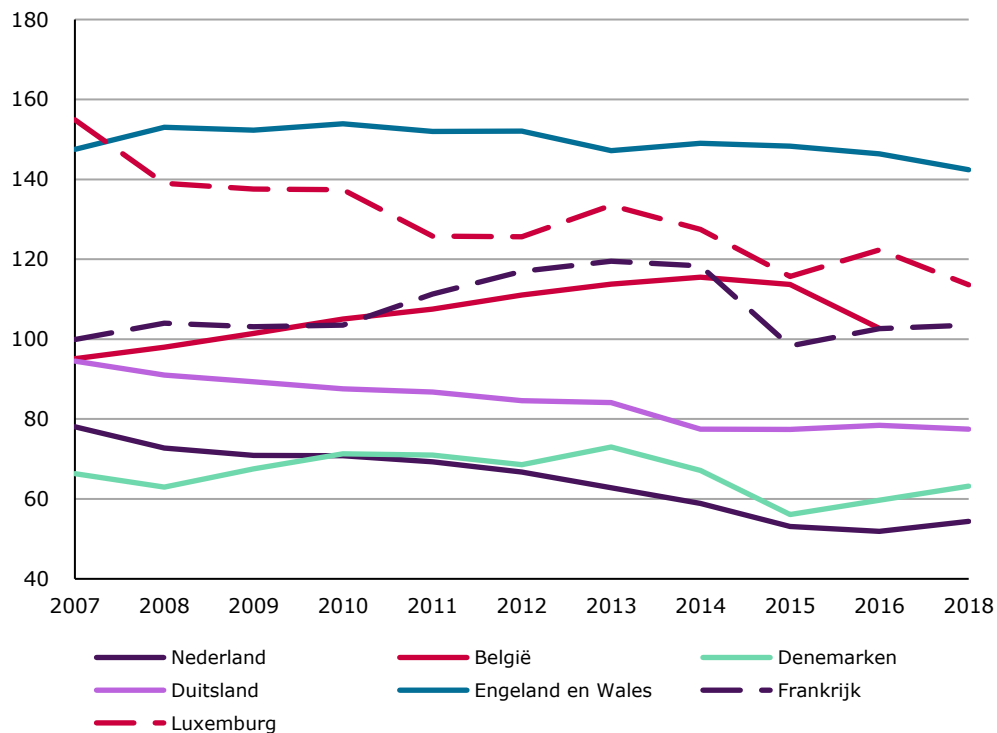
Figuur 11.3 Percentage onvoorwaardelijke gevangenisstraffen ten opzichte van het totale aantal veroordelingen, 2006, 2010 en 2015; alle misdrijven en verkrachting

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 11.7.
Bron: European Sourcebook

Opvallend is dat er na een jarenlange toename van het relatieve aantal gedetineerden in Nederland, vanaf 2007 sprake is van een sterke daling, die eigenlijk al begonnen is in 2004. Het aantal gedetineerden is in ons land in de periode 2007-2018 teruggelopen van 78 per 100.000 personen in 2007 tot 54 in 2018). In weinig andere Europese landen is dit aantal zo sterk afgenomen in deze periode; in veel landen is het zelfs toegenomen. Inmiddels is hiermee ook sprake van een daling tot onder het niveau van onze buurlanden (zie figuur 11.4). Sinds 2015 is het aantal gedetineerden per 100.00 personen in Nederland vergelijkbaar met de Scandinavische landen. Wel lijkt het in 2018 weer enigszins toe te nemen (zie tabel 11.8).

Figuur 11.4 Aantal gevangenen per 100.000 inwoners

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 11.8.

Bron: WODC, Home Office, Space/Council of Europe, World Prison Brief. Voor Nederland zijn de aantallen gebaseerd op hoofdstuk 7 uit deze C&R publicatie. Het cijfer voor 2017 ontbreekt, voor de andere landen (behalve Nederland) is het meetmoment voor 2018 per 31 januari.

Literatuur

- Abels, D., Benschop, A., Blom, T., Jonk, J., & Korf, D.J. (2016). *Vereenvoudiging Verdenkingscriteria: De gevolgen van de voorgenomen wijziging van de verdenkingscriteria voor de opsporingspraktijk*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.
- Abels, D., Benschop, A., Blom, T., Coster van Voorhout, J., Korf, D.J., Liebrechts, N., & Vriend, K. (2018). *Evaluatie Wet OM-afdoening*, Amsterdam: Rozenberg Publishers.
- Albers, C.L.G.F.H. (2014). Bestraffend bestuur 2014: Naar een volwassen bestaand bestuurs(proces)recht? In C.L.G.F.H. Albers, M.L. van Emmerik, F.J.P.M. Haas & C.M. Saris (red.), *Boetes en andere bestaand sancties: Een nieuw perspectief? De preadviezen VAR 152* (p. 9). Den Haag: Boom juridische uitgevers.
- Albers, C.L.G.F.H. (2019). Primitief strafrecht? Over decriminalisering, bestuursstrafrecht en rechtsbescherming. In Barkhuysen T., B. Marseille, W. den Ouden, H. Peters, R. Schlössels (red.), 25 jaar Awb. *In eenheid en verscheidenheid*. Deventer: Wolters Kluwer 2019 (pp. 309-321).
- AEF (2006). *Budgetverdeling Nederlandse Politie*. Den Haag: AEF/Ministerie van BZK.
- Algemene Rekenkamer (2011). *ICT politie 2010*. Den Haag: Algemene Rekenkamer.
- Braak, van den, S. W., Choenni, S., Meijer, R., & Zuiderwijk, A. (2012). Trusted third parties for secure and privacy-preserving data integration and sharing in the public sector. In *Proceedings of the 13th Annual International Conference on Digital Government Research* (pp. 135-144). ACM.
- Berghuis, B., Linckens, P., & Aanstoot, A. (2016). De voorlopige hechtenis een halt toegeroepen?, *Trema*, (3), 76-81.
- Boer, D., & Lalta, V. (2011). *Faillissementen: Oorzaken en schulden 2010*. Den Haag: CBS.
- Boerman, F., Grapendaal, M., Nieuwenhuis, F., & Stoffers, E. (2012). *Nationaal dreigingsbeeld 2012: Georganiseerde criminaliteit*. Zoetermeer: KLPD-IPOL.
- Bouwmeester, J., Ten Doeschot, F., Van Noort, L., Van Straaten, G., & Vlaanderen, A. (2021). *Tussenevaluatie: Handhaving van coronagedragsregels in de periode maart tot en met november 2020*. I&O Research.
- Candido, J., Hoendervoogt, M., Laatsch N., Dam, P. van, & Gest, M. (2017). *Slachtoffer en de rechtspraak: Handleiding voor de strafrechtspraktijk*. Geraadpleegd april 2018: www.rechtspraak.nl.
- Choenni, S., Netten, N., Shoaie-Bargh, M., & Choenni, R. (2018). On the usability of big (social) data. In *2018 IEEE International Conference on Parallel & Distributed Processing with Applications, Ubiquitous Computing & Communications, Big Data & Cloud Computing, Social Computing & Networking, Sustainable Computing & Communications (ISPA/IUCC/BDCloud/SocialCom/SustainCom)* (pp. 1167-1174). IEEE.
- Choenni, R., Braak, S.W. van den, & Platenburg, P.F.M. (2019). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2018: Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: WODC. Cahier 2019-16.
- CJIB (Centraal Justitieel Incassobureau) (2009-2015). *Jaarberichten 2008 t/m 2014*. Leeuwarden: CJIB.
- CJIB (Centraal Justitieel Incassobureau) (2015). *Statistisch jaarboek 2014*. Leeuwarden: CJIB.
- Cuyper, R.H. de, Weijters, G., & Jennissen, R.P.W. (2015). *Resultaten van de Nationale Veiligheidsindices 2014*. Den Haag: WODC. Factsheet 2015-4.

- Dijk, J.J.M. van, Manchin, R., Kesteren, J. van, & Hideg, G. (2007). *The burden of crime in the EU: A comparative analysis of the European Survey of Crime and Safety* (EU ICS 2005). Brussel: Gallup Europe.
- Dijk, J.J.M. van, & Steinmetz, C.H.D. (1979). *De WODC-slachtofferenquêtes 1974-1979: Verslag van een jaarlijks onderzoek naar de omvang en aard van de kleine criminaliteit in Nederland, de bereidheid van de bevolking om delicten bij de politie aan te geven en het verbaliseringsbeleid van de politie*. Den Haag: Staatsuitgeverij. Onderzoek en beleid 13.
- DJI (Dienst Justitiële Inrichtingen) (2015). *DJI in getal 2010-2014*. Den Haag: DJI.
- DJI (Dienst Justitiële Inrichtingen) (2016). *DJI in getal 2011-2015*. Den Haag: DJI.
- DJI (Dienst Justitiële Inrichtingen) (2017). *DJI in getal 2012-2016*. Den Haag: DJI.
- DJI (Dienst Justitiële Inrichtingen) (2018). *DJI in getal 2013-2017*. Den Haag: DJI.
- Dreissen, W., Nauta, O., & Terpstra, J. (2012). *Anonimiteit in het strafproces: De praktijk van de regeling beperkt anonieme getuige en de regeling bedreigd anonieme getuige in het strafproces*. Amsterdam: DSP-groep.
- Fiselier, J.P.S. (1978). *Slachtoffers van delicten: Een onderzoek naar verborgen criminaliteit*. Utrecht: Ars Aequi Libri.
- Heer-de Lange, N.E. de, & Kalidien, S.N. (2014). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2013: Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers. Justitie in statistiek 4.
- Goudriaan, H. (2006). *Reporting crime: Effects of social context on the decision of victims to notify the police*. Leiden: NSCR.
- Groot, I., Hoop, T. de, Houkes, A., & Sikkels, D. (2007). *De kosten van criminaliteit*. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek. SEO-rapport nr. 971.
- Jong, M.A.D.W. de, Woude, W. van der, Zorg, W.S., Broeksteeg, J.L.W., Nehmelman, R., Tappeiner, I.U., & Kummeling, H.R.B.M. (2016). *Orde in de openbare orde*. Deventer: Wolters Kluwer.
- Integrale Veiligheidsmonitor (2012). *Integrale Veiligheidsmonitor 2011: Landelijke rapportage; Tabellenrapport*. Den Haag: CBS/Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- Kalidien, S., Choenni, S., & Meijer, R. (2010, May). Crime statistics online: potentials and challenges. In *Proceedings of the 11th Annual International Digital Government Research Conference on Public Administration Online: Challenges and Opportunities* (pp. 131-137). Digital Government Society of North America.
- Kalidien, S.N. (2018). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2017: Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: WODC. Cahier 2018-19.
- Kalidien, S.N. (2017). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2016: Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: WODC. Cahier 2017-12.
- Kalidien, S.N. (2016). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2015: Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: Boom criminologie. Justitie in statistiek 6.
- Kalidien, S.N., & Heer-de Lange, N.E. de (2015). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2014: Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: Boom Lemma. Justitie in statistiek 5.
- Kalidien, S.N., & Heer-de Lange, N.E. de (2013). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2012: Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: Boom Lemma. Justitie in statistiek 1.
- Kerkdijk, H., Knobbe, J.W., & Helmus, A.J. (2006). *Telecommunicatiefraude in Nederland: Aard, omvang en vooruitzichten*. Groningen: TNO/WODC.
- KLPD (Korps Landelijke Politiediensten) (2008). *Nationaal dreigingsbeeld 2008: Georganiseerde criminaliteit*. Zoetermeer: dienst IPOL.
- Kluft, S., V. de Berk en W. Jongebreur (2021). Beroepen op het professioneel verschoningsrecht. Doorlooptijden en gevolgen voor strafrechtelijk onderzoek. Significant/APE. Den Haag.

- Kuppens, J., H. de Boer, H. Ferwerda (2021). *Misdrijven in kinderschoenen. Een onderzoek naar de aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten binnen en buiten het strafrecht*. Bureau Beke. Den Haag.
- Kwakman, N.J.M. (2003). *Schadecompensatie in het strafprocesrecht*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Leij, J.B.J. van der (2002) *Bejegening op maat: De behandeling van getuigen in strafzaken* (Proefschrift Universiteit Leiden). Deventer: Kluwer.
- Leij, J.B.J. van der (2014). Commentaar op artikel 12 e.v. van het Wetboek van Strafvordering. In A.L. Melai, M. Groenhuijsen et al.(red.), *Wetboek van Strafvordering/IISS*. Deventer: Kluwer.
- Leij, J.B.J. van der (2015). *Privacyrecht en slachtoffers: Een studie naar de grondslagen en juridische kaders van privacy van slachtoffers*. Den Haag: Boom criminologie.
- Leij, J.B.J. van der & Malsch, M. (2015). *Bescherming van privacy van het slachtoffer van strafbare feiten: Een synthese van theorie en praktijk*. Den Haag: Boom criminologie.
- Malsch, M., Dijkman, N., & Akkermans, A. (2015). *Het zichtbare slachtoffer: Privacy van slachtoffers binnen het strafproces*. Amsterdam: NSCR.
- Meijer, R., Braak, S.W. van den, & Choenni, R. (2020). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2019: Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: WODC. Cahier 2020-16.
- Ministerie van Veiligheid en Justitie (2013). *Recht doen aan slachtoffers: Visiedocument*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- Meerding, J. (2005). De maatschappelijke kosten van kindermishandeling. In H. Baartman, R. Bullens & J. Willems (red.), *Kindermishandeling, de politiek een zorg*. Amsterdam: SWP.
- Monitor Criminaliteit Bedrijfsleven (2011). *Monitor Criminaliteit Bedrijfsleven 2010: Feiten en trends inzake aard en omvang van criminaliteit in het bedrijfsleven*. Amsterdam: TNS NIPO.
- Moolenaar, D.E.G. (2009). Modelling criminal justice system costs by offence: Lessons from the Netherlands. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 15(4), 309-326.
- Moolenaar, D.E.G., & Choenni, SR. (2021). Effect van COVID-19 op de strafrechtshandelingen. Den Haag: WODC. Memorandum 2021-3
- Nauta, O., Abraham, M. & Piepers, N. (2020). Evaluatie College gerechtelijk deskundigen. DSP-groep 2020.
- OM (Openbaar Ministerie) (2017). *Jaarbericht 2016*. Den Haag: Openbaar Ministerie.
- OM (Openbaar Ministerie) (2018). *Jaarbericht 2017*. Den Haag: Openbaar Ministerie.
- OM (Openbaar Ministerie) (2019). *Jaarbericht 2018*. Den Haag: Openbaar Ministerie.
- OM (Openbaar Ministerie) (2020). *Jaarbericht 2019*. Den Haag: Openbaar Ministerie.
- OM (Openbaar Ministerie) (2021). *Jaarbericht 2020*. Den Haag: Openbaar Ministerie.
- OM (Openbaar Ministerie) (2021). *Richtlijn en kader voor strafvordering jeugd en adolescenten, inclusief strafmaten Halt* (2021R001)
- Odinot, G., Jong, D. de, Leij, J.B.J. van der, Poot, C.J. de, & Straalen, E.K. van (2012). *Het gebruik van de telefoon- en internettap in de opsporing*. Den Haag: Boom Lemma. Onderzoek en beleid 304.
- Procureur bij de Hoge Raad (2008). *Beproefd verzet: Over de naleving van de wet door het openbaar ministerie bij de afhandeling van het verzet tegen een OM-strafbeschikking: Een rapport van de procureur-generaal bij de Hoge Raad in het kader van het in art. 122 lid 1 Wet RO bedoelde toezicht*. Den Haag: Z.uitg.

- Procureur bij de Hoge Raad der Nederlanden (2014). *Beschikt en Gewogen: Over de naleving van de wet door het Openbaar Ministerie bij het uitvaardigen van strafbeschikkingen: Een rapport van de procureur-generaal bij de Hoge Raad in het kader van het in artikel 122 lid 1 Wet RO bedoelde toezicht*. Den Haag: Z.uitg.
- PWC (2013). *Omvang van identiteitsfraude & maatschappelijke schade in Nederland*. Amsterdam: PricewaterhouseCoopers.
- Raad voor de rechtspraak (2005-2013). *Jaarverslagen 2004 t/m 2012*. Den Haag: Raad voor de rechtspraak.
- Reep, C.M.M. (2014). *Slachtoffer geweest? Vergelijking van de respondentopgaven in de Veiligheidsmonitor 2012 met aangiftegegevens van de politie*. Den Haag/Heerlen: CBS.
- RVZ (2006). *Zinnige en duurzame zorg*. Zoetermeer: Raad voor Volksgezondheid en Zorg.
- Schouten, M.C.M. (2017). *Systematic screening for child abuse in out-of-hours primary care*. Utrecht: Universiteit Utrecht (UMC).
- Smits, J., Sibma, A., Roodnat, J., Struiksma, N., & Schel, R. (2013). *Glazen privacy: Knelpuntenonderzoek uitvoering Wet politiegegevens (Wpg)*. Deventer/Groningen: Arena Consulting/Pro Facto.
- Teijl, R., & Berghuis, A.C. (2006). Griep, aids en criminaliteit. In Openbaar Ministerie (red.), *Goed beschouwd 2005*. Den Haag: Openbaar Ministerie.
- Tulder, F.P., van, Meijer, R.F., & Kalidien, S.N. (2017). *Van schikking naar strafbeschikking*. Den Haag: NJB.
- Vergouw, S.J., Jennissen, R.P.W., Weijters, G., & Smit, P.R. (2014). *Naar Nationale Veiligheidsindices*. Den Haag: WODC. Cahier 2014-14.
- Veiligheidsmonitor (2013). *Veiligheidsmonitor 2012*. Den Haag/Heerlen: CBS/Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- Veiligheidsmonitor (2014). *Veiligheidsmonitor 2013*. Den Haag/Heerlen: CBS/Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- Veiligheidsmonitor (2015). *Veiligheidsmonitor 2014*. Den Haag/Heerlen: CBS/Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- Veiligheidsmonitor (2016). *Veiligheidsmonitor 2015*. Den Haag/Heerlen/Bonaire: CBS/Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- Veiligheidsmonitor (2017). *Veiligheidsmonitor 2016*. Den Haag/Heerlen/Bonaire: CBS/Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- Veiligheidsmonitor (2018). *Veiligheidsmonitor 2017*. Den Haag/Heerlen/Bonaire: CBS/Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- Verhoeven, W.J., & Stevens, L. (2013). *Rechtsbijstand bij politieverhoor: Evaluatie van de Aanwijzing rechtsbijstand politieverhoor in Amsterdam-Amstelland, Groningen, Haaglanden, Limburg-Zuid, Midden- en West-Brabant en Utrecht*. Den Haag: Boom Lemma.
- Weijer, S. van der, & Bernasco, W. (2016). *Aangifte en meldingsbereidheid*. Amsterdam: NSCR.
- Winter, H. C. Boxum, T. Floor, E. Krol, & N. Struiksma (2021). *Evaluatie Wet maatregelen bestrijding voetbalvandalisme en ernstige overlast*. Den Haag: Pro Facto.

Bijlage 1 Medewerkers C&R 2020

Auteurs (a), eindredactie (e)

Drs. M.M.P. Akkermans (CBS): a
Dr. S.W. van den Braak (WODC): a, e
D.F.J. Cames van Batenburg BSc. MSc. (WODC): a
B.J. Diephuis Msc. (Rvdr): a
Ir. J.J. van Dijk (WODC): a
W.J.M. Gielen MSc. (CBS): a
Mr. W.M. de Jongste (WODC) a
Drs. R.J. Kessels (CBS): a
Drs. R.F. Meijer (WODC): a, e
Dr. D.E.G. Moolenaar (WODC): a, e
Dr. C.P.M. Netten (WODC): a
Drs. J. de Ridder (OM – Parket-Generaal): a
Drs. W. Schirm (Politie): a
Drs. P.R. Smit (WODC): a
Dr. F.P. van Tulder (Rvdr): a
Drs. Ing. M.E. Vink (WODC): a
Dr. ir. R. Choenni (WODC): e

Dataverwerking/dataverwerking

CJIB	Ir. T. Zuidema
DJI	M. Bruggeman, Drs. J.A.W. Valstar, C. van Schijndel
Halt Nederland	E. Rietbergen
Reclassering Nederland	Drs. M. Stegink
Raad voor de Kinderbescherming	Drs. P.W. van den Boom
WODC	Ir. J.J. van Dijk, D.F.J. Cames van Batenburg BSc. MSc., L.K. de Jonge, Dr. C.P.M. Netten, Drs. Ing. M.E. Vink

Bijdrage opmaak/ondersteuning

WODC	Drs. M.J. Kok, C.J. van Netburg
------	---------------------------------

Bijdrage commentaar

OM – Parket-Generaal	Drs. J. de Ridder (hoofdstuk 2 en 8)
Raad voor de rechtspraak	Dr. F.P. van Tulder (hoofdstuk 5 en 6)

Bijlage 2 Classificaties en indelingen

Voor de onderhavige editie van C&R – C&R 2020 – komt de delictindeling voor misdrijven (hoofdstuk 4, 5 en 6) overeen met de Standaard Classificatie Misdrijven (SCM) zoals die in de recentste edities van C&R is gebruikt. Met name vanaf de editie C&R 2017 is de methode voor het toewijzen van misdrijfzaken aan deze classificatie voor hoofdstuk 5 en 6 gewijzigd. Deze hoofdstukken worden namelijk vanaf toen niet langer door het CBS, maar door het WODC verzorgd. Daarnaast is de delictindeling voor deze hoofdstukken geactualiseerd naar de huidige wet- en regelgeving. Hierdoor zijn er kleine verschillen in de delictindeling van misdrijven ten opzichte van de edities van C&R 2016 en daarvoor. Deze wijzigingen zijn niet van toepassing op hoofdstuk 4, dat nog steeds verzorgd wordt door het CBS. Hierin gebeurt de delictindeling op vergelijkbare wijze als in die voorgaande edities. Zie bijlage 3 voor meer achtergrondinformatie.

Naast de delictindeling voor misdrijven is in deze bijlage ook de delictindeling en de regioindeling van de politiedistricten opgenomen, die in het slachtofferhoofdstuk (hoofdstuk 3) terugkomen conform de Veiligheidsmonitor. Tot slot is ook de delictindeling van de overtredingen weergegeven.

Classificatie misdrijven

Delictindeling gehanteerd in hoofdstuk 5 en 6:

Vermogensmisdrijven

Diefstal/verduistering en inbraak (art. 310-312, 321-325 Sr)

 Diefstal en inbraak met geweld (art. 312 Sr)

 Diefstal en inbraak zonder geweld

 Eenvoudige diefstal (art. 310 Sr)

 Gekwalificeerde diefstal (art. 311 Sr)

 Verduistering (art. 321-325 Sr)

Bedrog (art. 326-338 Sr)

Valsheidsmisdrijven (art. 208-235 Sr)

Heling (art. 416-417ter Sr)

Afpersing en afdreiging (art. 317-320 Sr)

Overige vermogensmisdrijven (art. 420bis-420quinqies, 313-315, 340-349quater Sr)

Vernielingen en misdrijven tegen openbare orde en gezag

Vernieling en beschadiging (art. 350-354a Sr)

Tegen de openbare orde (art. 131-151c Sr)

 Openlijke geweldpleging (art. 141 Sr)

 Huisvredebreuk (art. 138 Sr)

 Lokaalvredebreuk (art. 139 Sr)

 Computervredebreuk (art. 138ab Sr)

 Discriminatie (art. 137c-137g Sr)

 Overige misdrijven tegen de openbare orde (art. 131-151c Sr m.u.v. bovengenoemde)

(Schuld aan) brandstichting/ontploffing (art. 157-158 Sr)

Tegen het openbaar gezag (art. 177-206)
Niet opvolgen van ambtelijk bevel (art. 184 Sr)
Overige misdrijven tegen het openbaar gezag (art. 177-206 Sr m.u.v. art. 184)

Gewelds- en seksuele misdrijven

Mishandeling (art. 300-306 Sr)
Bedreiging en stalking (art. 284-285b Sr)
Bedreiging (art. 284-285a Sr)
Stalking (art. 285b Sr)
Seksuele misdrijven (art. 239-254a Sr)
Aanranding (art. 246 Sr)
Verkrachting (art. 242 Sr)
Schennis der eerbaarheid (art. 239 Sr)
Ontucht met minderjarige (art. 248a-248f Sr)
Overige seksuele misdrijven (art. 239-254a Sr m.u.v. bovengenoemde en art. 252-253)
Misdrijven tegen het leven (art. 287-295, 296-297 Sr)
Overige gewelds- en seksuele misdrijven (art. 252-253, 273f-286, 307-309 Sr m.u.v. bovengenoemde)

Overige misdrijven Wetboek van Strafrecht (art. 92-424 Sr, m.u.v. bovengenoemde)

Verkeersmisdrijven (Wegenverkeerswet 1994, WVV94)

Verlaten plaats ongeval (art. 7 WVV94)
Rijden onder invloed (art. 8 WVV94)
Rijden tijdens ontzegging/onbevoegd besturen (art. 9 WVV94)
Overige verkeersmisdrijven (overig WVV94)

Drugsmisdrijven (Opiumwet, OW)

Harddrugs (art. 2, 10, 10a OW)
Softdrugs (art. 3, 11, 11a, 11b OW)

(Vuur)wapenmisdrijven (Wet Wapens en Munitie, WWM) (alle art. WWM)

Misdrijven overige wetten

Misdrijven Wet op de economische delicten
Overige misdrijven (inclusief overig OW)

Daarnaast wordt in Hoofdstuk 4 (Politiestatistiek) ook nog een uitsplitsing gemaakt tussen diefstal en inbraak (met of zonder geweld) en wordt openlijke geweldpleging onderscheiden naar geweld tegen *goederen* en tegen *personen*

Classificatie overtredingen

Deze classificatie is gebaseerd op de *Tekstenbundel voor misdrijven, overtredingen en Muldergedragingen* van het Openbaar Ministerie en is gehanteerd in hoofdstuk 9 (Overtredingen).

Verkeer te land (afdeling A in de tekstenbundel)
Verkeer te water (afdeling B in de tekstenbundel)
Milieu (afdeling C in de tekstenbundel)

Wetboek van Strafrecht (afdeling D in de tekstenbundel)
Bijzondere wetten (afdeling E in de tekstenbundel)
Overige overtredingen (afdeling F in de tekstenbundel)

Delictindeling slachtofferenquêtes¹

Geweldsdelicten

Mishandeling
Bedreiging
Geweld met seksuele bedoelingen

Vermogensdelicten

(Poging tot) inbraak
 Poging tot inbraak
 Inbraak
Fietsdiefstal
Autodiefstal (18+)
Diefstal uit of vanaf auto (18+)
Diefstal andere voertuigen (18+)
(Poging tot) zakkenrollerij, beroving
 Poging tot zakkenrollerij
 Zakkenrollerij
 Poging tot beroving
 Beroving
Overige diefstal

Vandalismedelicten

Vernielingen aan voertuigen
Overige vernielingen

Regio-indeling Politiedistricten Veiligheidsmonitor

Noord-Nederland

Fryslân
Groningen
Drenthe

Oost-Nederland

IJsselland
Twente
Noord- en Oost-Gelderland
Gelderland-Midden
Gelderland-Zuid

¹ Indeling volgens de Veiligheidsmonitor (zie ook hoofdstuk 3).

Midden-Nederland

Gooi en Vechtstreek
Flevoland
Oost-Utrecht
Utrecht-Stad
West-Utrecht

Noord-Holland

Noord-Holland-Noord
Zaanstreek Waterland
Kennemerland

Amsterdam

Amsterdam-Noord
Amsterdam-Oost
Amsterdam-Zuid
Amsterdam-West

Den Haag

Den Haag-Centrum
Den Haag-West
Den Haag-Zuid
Zoetermeer - Leidschendam/Voorburg
Westland - Delft
Leiden - Bollenstreek
Alphen aan de Rijn – Gouda

Rotterdam

Rijnmond-Noord
Rotterdam-Stad
Rijnmond-Oost
Rotterdam-Zuid
Rijnmond-Zuid-West
Zuid-Holland-Zuid

Zeeland - West-Brabant

Zeeland
De Markiezaten
De Baronie
Hart van Brabant

Oost-Brabant

's-Hertogenbosch
Eindhoven
Helmond

Limburg

Noord- en Midden-Limburg
Parkstad-Limburg
Zuid-West-Limburg

Bijlage 3 Bronnen en methoden

In deze bijlage wordt een overzicht gegeven van de informatiebronnen die voor deze publicatie zijn gebruikt. Hierbij komen kenmerken en beperkingen, het informatiegebied, de periodiciteit en het eigendom en beheer van de informatiebronnen aan bod. Daarnaast wordt een nadere toelichting gegeven op de wijze van tellen en gehanteerde berekeningswijzen.

De gebruikte informatiebronnen betreffen steeds een gedeelte van de strafrechtsketen: slachtofferenquêtes onder de bevolking, de CBS Politiestatistiek (geregistreerde misdrijven en verdachten en opgehelderde misdrijven), de vervolging- en berechtingsgegevens vanuit de systemen van het OM (de zaken die uiteindelijk naar het OM gaan en daar ingeschreven worden), en de systemen die de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen registreren. Deze informatiebronnen kunnen niet zonder meer met elkaar worden vergeleken. Bij het bekijken van de samenhang tussen de verschillende onderdelen van de strafrechtsketen dient rekening te worden gehouden met de hieronder beschreven vertekeningen en beperkingen.

- 1 De gehanteerde definities en de eenheden waarin de aantallen zijn uitgedrukt, kunnen verschillen. Zo komen de definities van misdrijftypen die in de Politie-statistiek en in de slachtofferenquêtes gebruikt worden, niet geheel overeen. Verder registreert de politie misdrijven (processen-verbaal van aangifte), terwijl de rechtbankstatistiek uitgaat van zaken. Een misdrijf kan door meer dan één persoon zijn gepleegd, terwijl een zaak één persoon betreft, maar daarentegen verschillende misdrijven kan omvatten. Bij de verdere afhandeling kunnen verschillende zaken via zogenoemde 'voegingen' in elkaar worden geschoven. In tabel 6.5¹ is te zien dat het aantal door de rechter opgelegde onvoorwaardelijke sancties groter is dan het aantal door de rechter afgedane zaken. Dit is het logische gevolg van het feit dat meerdere sancties per zaak kunnen worden opgelegd.
- 2 De criteria voor het indelen naar delicttype kunnen verschillen. Een slachtoffer kan een delict anders rubriceren dan de politie, en de politie anders dan het OM. Zo kan de politie een tasjesroof als geweldsdelict bestempelen, terwijl het OM besluit het als vermogensmisdrijf in te schrijven. Omdat een zaak verschillende misdrijven kan omvatten, waarbij het zwaarste misdrijf het indelingscriterium vormt, kunnen minder zware misdrijven in de rechtbankstatistiek buiten beeld raken. Zo zal een inbraak niet in de cijfers terug te vinden zijn wanneer deze gepaard gaat met moord.
- 3 Er verstrijkt tijd tussen de behandeling van een misdrijf of zaak in de verschillende onderdelen van de keten. Dit betekent bijvoorbeeld dat een in 2009 aangegeven en geregistreerd misdrijf mogelijk pas in 2010 bij het OM wordt ingeschreven en in 2011 wordt afgehandeld. Dit 'over de jaargrens heen vallen' zal de verhouding tussen cijfers beïnvloeden, vooral daar waar sterke en abrupte stijgingen of dalingen optreden.
- 4 Gebreken in registraties kunnen eveneens een rol spelen. Zo is onduidelijk in welke mate de vervanging van de oude bedrijfsprocessensystemen BPS en Xpol

¹ Zie voor de tabellen de website van het [WODC](#).

door de Basisvoorziening Handhaving (BVH) bij de politie de registratie van misdrijven heeft beïnvloed.² Veranderingen in beleid (bijvoorbeeld het feit dat de politie de lichtere artikel 8 WVV-zaken sinds een aantal jaren naar het CJIB brengt in plaats van naar de OM-parketten) kunnen eveneens hun invloed hebben op de statistische informatie. De kwaliteit van de statistieken en de onderlinge consistentie is lang niet altijd optimaal.

- 5 Er zijn verschillen in de reikwijdte van informatiesystemen. De CBS-slachtoffer-enquêtes gaan over misdrijven met *individuele personen of huishoudens* als slachtoffer. Hiermee wordt dus niet het slachtofferschap gemeten onder rechtspersonen. Ook de zogenoemde slachtofferloze delicten (bijvoorbeeld drugshandel) blijven bij deze meting buiten beeld.
- 6 In tegenstelling tot de eerdergenoemde enquête bevat de registratie van de politie wel de zogenoemde slachtofferloze misdrijven en delicten tegen rechtspersonen. Anderzijds blijven veel misdrijven buiten de politieregistratie, meestal doordat ze niet worden aangegeven of worden opgespoord. Daarnaast is het zo dat niet alle opgespoorde delicten door de *politie* zijn opgespoord. Er zijn vier zogenoemde 'bijzondere opsporingsdiensten', elk met een eigen specifieke opsporings-taak: de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst/Economische Controledienst, de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst, de Algemene Inspectiedienst en de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT-IO), voorheen VROM Inlichtingen- en Opsporingsdienst.

In de volgende paragrafen wordt ingegaan op de gebruikte gegevensbronnen, zoals kenmerken van de bron, informatiegebied, de periodiciteit van de dataverzameling, de relaties met andere informatiesystemen, privacyaspecten, beperkingen, eigendom en beheer van de databron.

1 De slachtofferenquêtes

Er worden veel delicten gepleegd die niet in de officiële registraties worden opgenomen: het slachtoffer heeft besloten om geen aangifte te doen, de politie kan alleen maar een waarschuwing hebben gegeven, of het incident komt nooit aan het licht. Om een beter beeld te krijgen van alle delicten, dus ook van het hierboven bedoelde 'dark number', kan aan een steekproef uit de bevolking of uit het bedrijfsleven worden gevraagd naar slachtofferschap van criminaliteit. Ook onveiligheidsgevoelens en andere aspecten in verband met criminaliteit kunnen via enquêtes in kaart worden gebracht.

De eerste slachtofferenquête onder de bevolking in Nederland werd in 1973 gehouden (Fiselier, 1978). In de periode 1973-1979 werd deze jaarlijks door het WODC uitgevoerd (Van Dijk & Steinmetz, 1979). Sinds 1980 heeft het CBS – tot 1985 in overleg met het WODC – dergelijke enquêtes regelmatig gehouden: in de periode 1981-1985 gebeurde dit jaarlijks, na 1985 telkens in de oneven jaren, via de Enquête Slachtoffers Misdrijven (ESM). Met ingang van 1992 is de Enquête Rechtsbescherming en Veiligheid (ERV) de opvolger van de ESM. Deze continue enquête is in 1997 als module Recht opgenomen in het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS), een continu CBS-onderzoek naar verschillende aspecten van de leefsituatie van de Nederlandse bevolking. Vanaf 2005 is deze module Recht binnen POLS vervallen. De belangrijkste onderwerpen zijn vanaf 2005 geïntegreerd in de Veiligheids-

² De Algemene Rekenkamer schrijft hierover dat er aanwijzingen zijn dat agenten BVH mijden of incidenten 'lichter' classificeren, zodat ze met een boete afgedaan kunnen worden en op die manier niet geregistreerd hoeven te worden (zie Algemene Rekenkamer, 2011, p. 16).

monitor Rijk (VMR), die sinds eind 2008 is overgegaan in de Integrale Veiligheidsmonitor (IVM, 2012; zie hieronder), en die vervolgens in 2012 is opgevolgd door de Veiligheidsmonitor (VM, 2013, 2014, 2015; 2016; 2017; 2019; zie ook hieronder). Sinds 1993 is in opdracht van de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) de Politiemonitor Bevolking (PMB) uitgevoerd. Tot en met 2001 was de PMB een tweejaarlijks onderzoek. Van 2002 tot en met 2005 is de PMB jaarlijks uitgevoerd. Ook de PMB is vanaf 2005 geïntegreerd in de VMR.

Vanaf 2005 zijn de belangrijkste onderwerpen uit de POLS-module Recht en uit de PMB, samen met elementen uit de Enquête Leefbaarheid en Veiligheid (ELV; een periodiek onderzoek naar de omstandigheden van leefbaarheid en veiligheid in de G31-gemeenten), geïntegreerd in één grote jaarlijkse enquête, de Veiligheidsmonitor Rijk (VMR). Deze VMR werd vanaf 2005 op landelijke en vanaf 2006 tot en met 2008 ook op regionale schaal uitgevoerd. De opvolger hiervan, de Integrale Veiligheidsmonitor (IVM, 2012), levert naast landelijke en regionale informatie ook inzicht op subregionaal niveau. Met ingang van het kalenderjaar 2012 zijn aanpassingen in de vraagstellingen en wijzigingen in de onderzoeksopzet doorgevoerd. Deze doorontwikkeling van de IVM is gemarkeerd met een naamswijziging: de Veiligheidsmonitor (VM).

Voor internationale vergelijking wordt sinds 1989 om de drie à vier jaar een slachtofferenquête uitgevoerd in diverse landen in en buiten Europa, de International Crime Victims Survey (ICVS) (zie paragraaf 7 van deze bijlage).

Kenmerken van slachtofferenquêtes

Slachtofferenquêtes vormen een eigen en onafhankelijke bron van gegevens over veelvoorkomende criminaliteit. De slachtofferenquêtes zijn opgezet met als doel inzicht te krijgen in de totale omvang van de criminaliteit, vooral in die criminaliteit die niet in de officiële registraties wordt opgenomen, via een waarnemingsmethode die onafhankelijk is van de politieregistratie. De gegevens uit de slachtofferenquêtes hebben betrekking op het begin van de strafrechtsketen. Elk delict waarvan iemand slachtoffer wordt, kan in principe worden aangegeven bij de politie, en kan daarmee in theorie bijdragen aan opsporing en aanhouding van mogelijke verdachten.

Als men de landelijke slachtofferenquêtes onder de bevolking als een opeenvolgend geheel in de tijd ziet, zijn er zes momenten aan te wijzen waarop sprake kan zijn van een duidelijke trendbreuk. De eerste trendbreuk ligt in 1980, bij de overgang van de WODC-slachtofferenquête naar de ESM; de tweede ligt in 1993, toen de ESM overging in de ERV. Het derde breukmoment valt in 1997, toen de ERV opgenomen werd in het POLS. Het vierde moment ligt in 2005-2006, bij de overgang van de POLS-module Recht (en de daarnaast afzonderlijk bestaande gegevensreeks van de PMB) naar de VMR. De vijfde trendbreuk betreft de overgang van de VMR naar de IVM in 2008. De herziening van de opzet en de vraagstelling van de IVM in 2012 vormt het zesde breukmoment (maar valt buiten de reikwijdte van deze publicatie). Deze overgangen zijn gepaard gegaan met grotere of minder grote wijzigingen in onderzoeksdesign, vraagstelling, frequentie en/of periodiciteit. Om inzicht te krijgen in de effecten van dergelijke wijzigingen zijn bij enkele overgangen zowel de 'oude' als de nieuwe enquêtes naast elkaar ('parallel') uitgevoerd. Dit is onder meer het geval bij de overgang van de ESM naar de ERV, van de VMR naar de IVM, en van de IVM naar de VM.

Beperkingen van slachtofferenquêtes

In de slachtofferenquêtes zijn de definities van een 'delict' niet gelijk aan de strafrechtelijke definities, zoals die in de Politiestatistiek en de justitiële statistieken worden gehanteerd. De betrouwbaarheid van de bevindingen is afhankelijk van (onder andere) het aantal respondenten en het aantal aangetroffen delicten in de

steekproef. Ook het (beperkte) geheugen van de geënquêteerden kan de resultaten beïnvloeden, doordat respondenten zich bepaalde gebeurtenissen niet meer juist herinneren of verkeerd in de tijd plaatsen ('telescoping'). Verder wordt alleen over delicten met aanwijsbare slachtoffers gerapporteerd. Gegevens over slachtofferloze delicten (zoals heling en drugshandel) komen niet voor. Zeer zware vormen van geweld, zoals moord, komen per definitie evenmin voor.

Verschillende slachtofferenquêtes laten vaak verschillende resultaten in hoogte en ontwikkeling van slachtofferpercentages en andere cijfers zien. Deze verschillen vloeien vooral voort uit verschillen in vraagstelling, in steekproefkader en in verslagperiode. Ook de wijze van enquêteren kan een rol spelen, zelfs binnen eenzelfde survey.

Zo zijn de meeste delicten in de CBS-enquêtes vanaf 1992 in de VMR en in de IVM in het algemeen strikter gedefinieerd dan in de PMB en de eerdere CBS- en WODC-enquêtes. Slachtofferschap heeft in de ESM betrekking op twaalf maanden in het voorgaande kalenderjaar. In de CBS-enquêtes vanaf 1992 (POLS en ERV) is dit twaalf maanden voor de interviewdatum (dus 'gemiddeld' zes maanden in het huidige en zes maanden in het voorgaande kalenderjaar). Ook de referentieperiode in de PMB en in de VMR is twaalf maanden vóór de interviewdatum, maar dit komt bij benadering overeen met het voorgaande kalenderjaar. In de IVM, die jaarlijks in het vierde kwartaal wordt uitgevoerd, en de VM, die in de periode augustus-november wordt uitgevoerd, valt deze referentieperiode voor het grootste deel samen met het lopende kalenderjaar.

Slachtofferschappen worden in deze rapportage toebedeeld aan het kalenderjaar waarin het zwaartepunt van de onderzochte verslagperiode valt. Voor de ERV en POLS wordt voor de verslagperiode het betreffende onderzoeksjaar aangehouden, evenals voor de IVM. Gegevens voor ontbrekende jaren zijn in een aantal gevallen geïnterpoleerd.

De respondenten voor de ESM tot en met 1984 werden getrokken uit gemeentelijke personenregisters (voor enkele gemeenten werd uit een adressenregister getrokken), voor de ERV vormde een postafgiftepuntenbestand het steekproefkader en voor POLS werden steekproeven getrokken uit persoonsregisters (GBA: Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens³). Voor de PMB werd getrokken uit een telefoonregister, terwijl voor de ICVS willekeurige telefoonnummers werden gegenereerd (met een regionale stratificatie). De steekproeven voor de VMR, IVM en VM werden en worden getrokken uit een personenregister (de GBA), waarbij zo nodig uit telefoonregisters bijbehorende telefoonnummers werden gezocht.

De interviews voor de ESM, de ERV en POLS werden persoonlijk bij de respondenten thuis gehouden, terwijl de PMB-respondenten telefonisch werden geïnterviewd. De VMR-interviews werden voor zover mogelijk telefonisch afgenomen, maar indien dit niet mogelijk was, volgde een persoonlijk interview. In de IVM zijn vier verschillende interviewmodes gehanteerd: internet, telefonisch, persoonlijk en schriftelijk. In de VM wordt gebruikgemaakt van twee interviewmodes: internet en schriftelijk (zie paragraaf 1.4).

1.1 CBS-slachtofferenquêtes (1980-2004)

Informatiegebied

De bevolking van Nederland van vijftien jaar en ouder in particuliere huishoudens vormt de doelpopulatie van de slachtofferenquête. In alle CBS-slachtofferenquêtes wordt van verschillende soorten delicten en delictgroepen vastgesteld hoeveel personen daarvan slachtoffer zijn geworden in het voorgaande kalenderjaar (ESM) of in

³ Tegenwoordig is dit de Basisregistratie Personen (BRP).

de twaalf voorgaande maanden (ERV, POLS), hoeveel van deze voorvallen bij de politie zijn gemeld en bij hoeveel een document (proces-verbaal) is ondertekend. Bij de ERV en het POLS wordt verder nog geschat hoeveel delicten in Nederland hebben plaatsgevonden. Verder worden vragen gesteld over gevoelens van onveiligheid in verband met criminaliteit en over preventiemaatregelen tegen criminaliteit. De ESM onderscheidt handtastelijkheden binnen en buiten, exhibitionisme, bedreigingen binnen en buiten, inbraak, (brom)fiets-/autodiefstal, diefstal uit of vanaf auto, zakkenrollerij, overige diefstal (niet eerder genoemd), beschadiging van auto, overige vernielingen (niet eerder genoemd) en doorrijden na aanrijding.

ERV en POLS onderscheiden geweldsdelicten, zoals seksuele delicten (in de ERV alleen aan vrouwen gevraagd), mishandeling, bedreiging; vermogensdelicten, zoals inbraak, fietsdiefstal, autodiefstal, diefstal uit auto, zakkenrollerij en overige diefstal; vandalisme, zoals diefstal vanaf/beschadiging aan auto, overige vernielingen; doorrijden na ongeval; kwaadwillige telefoontjes (worden niet als delict geteld); overige delicten (worden niet verder geanalyseerd).

Kenmerken van respondenten en/of het huishouden zijn in alle CBS-enquêtes: leeftijd, geslacht, burgerlijke staat, huishoudensamenstelling, opleidingsniveau, inkomen, tijdsbesteding en dergelijke. Het belangrijkste geografische kenmerk is de urbanisatiegraad of de stedelijkheid van de woongemeente.

De CBS-slachtofferenquêtes zijn gebaseerd op een steekproef. De in de jaren 1981 en 1982 uitgevoerde ESM bestond hoofdzakelijk uit een personensteekproef, die voor enkele gemeenten werd aangevuld met een adressensteekproef. Vanaf 1983 is voor de ESM, en voor de ERV, het steekproefkader gebaseerd op een postafgiftepuntenbestand van de toenmalige PTT. Per huishouden werd in de ESM slechts één persoon ondervraagd. Anders dan in de ESM werden in de ERV per huishouden, indien aanwezig, twee personen van 15 jaar en ouder geïnterviewd. De POLS-steekproeven ten slotte zijn personensteekproeven die werden getrokken uit de GBA.

In de ESM zijn steeds 5.000 à 10.000 personen ondervraagd. De ERV bevatte jaarlijks 5.000 respondenten uit circa 3.000 adressen. Voor POLS werden jaarlijks circa 50.000 personen voor het gehele onderzoek ondervraagd, van wie 10.000 voor de module Recht (waaronder Slachtofferschap). Vragen over onveiligheidsgevoelens werden aan circa 5.000 respondenten gesteld. Er werd per soort enquête gewogen naar achtergrondvariabelen als leeftijd, geslacht en mate van verstedelijking. Alle enquêtes werden mondeling (face-to-face) afgenomen.

Periodiciteit van de dataverzameling

De ESM is uitgevoerd in elk van de jaren 1981-1985, en sindsdien tot en met 1993 alleen in de oneven jaren. De ERV is uitgevoerd in elk van de jaren 1992-1996; het POLS werd eveneens jaarlijks uitgevoerd van 1997-2004.

Beperkingen

Door verschillen in onderzoeksdesign, waarnemingsmethode en vraagstelling zijn de resultaten van de CBS-enquêtes niet zonder meer vergelijkbaar met andere slachtofferenquêtes, zoals de PMB en de ICVS. Ook de onderlinge vergelijkbaarheid tussen ESM en ERV is beperkt. De vergelijkbaarheid tussen de ERV en het POLS is beter, omdat de vraagstelling nauwelijks is gewijzigd.

Eigendom en beheer

De slachtofferenquêtes worden zelfstandig uitgevoerd door het CBS. Bestanden voor gebruik door derden worden beheerd door DANS (Data Archiving and Networked Services; voorheen Wetenschappelijk Statistisch Agentschap (WSA)) en zijn (tegen betaling) voor derden beschikbaar. De bestanden zijn niet herleidbaar tot personen. Daarom zijn er geen speciale privacyreglementen van toepassing.

Politiemonitor Bevolking (1993-2005)

De PMB is een landelijk bevolkingsonderzoek naar criminaliteit, onveiligheid, preventiegedrag van burgers en de ervaringen van burgers met de politie. In 2004 zijn vragen over verschillende aspecten van veiligheid en het functioneren van de politie aan bijna 50.000 Nederlanders voorgelegd.

Deze informatie dient deels als aanvulling op geregistreerde gegevens over criminaliteit, vooral ten behoeve van het beleid op regionaal (politieregio's) en landelijk niveau, en daarnaast ten behoeve van andere lokale relevante beleidseenheden. Net als de andere slachtofferenquêtes gaan de verzamelde gegevens over criminaliteit aan het begin van de strafrechtsketen. De doelpopulatie van de PMB is de bevolking van 15 jaar en ouder in particuliere huishoudens van Nederland, van de afzonderlijke politieregio's en van eventuele andere onderscheiden administratieve eenheden.

Informatiegebied

Ook de PMB heeft betrekking op aantallen slachtoffers, het wel of geen (ondertekende) aangifte doen, de reden van eventuele aangifte, en eventuele geleden schade. Ook komt hierin het oordeel over het optreden van de politie, redenen van eventuele ontevredenheid, en preventieadviezen en informatie over slachtofferhulp aan de orde. Daarnaast worden vragen gesteld over problemen in de buurt met betrekking tot diverse vermogensdelicten, verkeersoverlast, dreiging en verloedering, gevoelens van onveiligheid in verband met criminaliteit, preventiemaatregelen tegen inbraak, andere contacten van burgers met de politie en de tevredenheid hierover, en beschikbaarheid, zichtbaarheid, functioneren en optreden van de politie in de eigen buurt.

De zogenoemde objectgebonden delicten zijn die delicten die de woning of een voertuig als object hebben: (poging tot) inbraak (woning als object), fietsdiefstal, autodelicten, diefstal uit/vanaf de auto en vernieling aan de auto. Persoonsgebonden delicten zijn: verkeersdelicten (aanrijding met doorrijden); geweldsdelicten, zoals bedreiging, mishandeling, portemonneediefstal met geweld; en overige delicten, zoals portemonneediefstal zonder geweld, overige diefstal, overige vernieling en andere delicten. De achtergrondkenmerken zijn beperkt; standaard worden alleen landelijke en regionale gegevens gepresenteerd.

Periodiciteit van de dataverzameling

In elk van de toenmalige 25 politieregio's werden ten minste 1.000 personen telefonisch ondervraagd. In 1990 is een beperkt eerste onderzoek uitgevoerd in 25 Nederlandse gemeenten. Daarna is het onderzoek tussen 1993 en 2001 tweejaarlijks en daarna tot en met 2005 jaarlijks uitgevoerd. De politieregio's hadden de mogelijkheid om extra respondenten te laten ondervragen via de zogenoemde 'opstapmethode'. Gevraagd werd naar de ervaringen van de respondenten in de twaalf maanden voorafgaand aan de interviewdatum. De (telefonische) interviews zijn geconcentreerd in de maanden januari t/m maart.

Beperkingen

De vergelijkbaarheid met andere slachtofferenquêtes wordt beperkt door verschillen in (onder andere) het steekproefkader (telefoonregister versus personen- versus adressensteekproef), de herweging, de methode van dataverzameling (telefonisch versus persoonlijk), de vraagstelling en -volgorde van (onder andere) delicten, en de presentatie van resultaten (percenteringsbasis, (sub)totaalcijfers voor groepen van delicten).

Eigendom en beheer

Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van de toenmalige ministeries van BZK en Justitie en een groot aantal politiekorpsen en was primair gericht op de toenmalige afzonderlijke politieregio's. De politieregio's hadden de mogelijkheid om extra respondenten te laten ondervragen via de zogenoemde 'opstapmethode'. De belangrijkste resultaten van de PMB werden gepresenteerd in twee rapporten: een landelijk rapport met de belangrijkste resultaten, en een tabellenrapport.

1.2 De Veiligheidsmonitor Rijk (2005-2008)

Informatiegebied

De bevolking van Nederland van vijftien jaar en ouder in particuliere huishoudens vormde de doelpopulatie van de Veiligheidsmonitor Rijk. Van verschillende soorten delicten en delictgroepen werd vastgesteld hoeveel personen daarvan slachtoffer zijn geworden in de twaalf voorgaande maanden, in hoeverre deze voorvallen bij de politie werden gemeld, en of daarbij een document (zoals een proces-verbaal) is ondertekend. Er werd een schatting gemaakt van het aantal delicten dat de inwoners in Nederland hebben ondervonden. Verder werden vragen gesteld over gevoelens van onveiligheid in verband met criminaliteit, over preventiemaatregelen tegen criminaliteit, over buurtproblemen, over algemene contacten tussen burgers en politie, en over het oordeel over de politie in de woonbuurt.

In de VMR werden de volgende delicten onderscheiden: geweldsdelicten (seksuele delicten, mishandeling, bedreiging); vermogensdelicten, zoals inbraak of een poging daartoe, fietsdiefstal, autodiefstal, diefstal uit auto, zakkenrollerij met of zonder geweld en overige diefstal; vandalisme (beschadiging/diefstal vanaf auto en overige vernielingen); doorrijden na ongeval en overige delicten.

Kenmerken van respondenten of hun huishouden (zoals leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, burgerlijke staat, huishoudensamenstelling, inkomen) werden zo veel mogelijk verkregen via koppeling met (geanonimiseerde) registerdata die bij het CBS via het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) beschikbaar zijn. Ook geografische achtergrondkenmerken (zoals stedelijkheid van de woonomgeving en van de woongemeente) werden via een dergelijke koppeling verkregen. Hierdoor kon de (beperkte) beschikbare interviewtijd maximaal worden benut voor relevante onderwerpgerichte vragen, en ontstonden uitgebreide mogelijkheden tot nadere analyse.

De VMR is gebaseerd op een personensteekproef, die werd getrokken uit de GBA. Jaarlijks werden voor het hoofdonderzoek in het eerste kwartaal per politieregio netto ten minste 750 respondenten ondervraagd, wat resulteert in ten minste 18.750 respondenten.⁴ De enquêtes werden in principe telefonisch afgenomen, maar wanneer op het woonadres van de respondent geen telefoonaansluiting beschikbaar was, volgde een mondeling (face-to-face) interview met een bezoek door een enquêteur.

Periodiciteit van de dataverzameling

De VMR is in de jaren 2005-2008 jaarlijks uitgevoerd. Met het oog op de vergelijkbaarheid is de VMR in de jaren 2008-2010 ook op beperkte schaal (alleen landelijk niveau) in het vierde kwartaal uitgevoerd, tegelijk met de IVM.

⁴ Dit geldt voor de standaard VMR. Het additionele onderzoek, waarbij in de volgende kwartalen ten minste circa 1.000 respondenten per kwartaal worden ondervraagd, blijft hier verder buiten beschouwing. In 2005 is de VMR alleen op (beperkte) landelijke schaal uitgevoerd, met in totaal ruim 5.000 respondenten.

Beperkingen

Door verschillen in onderzoeksdesign, waarnemingsmethode en vraagstelling zijn de resultaten niet zonder meer vergelijkbaar met eerdere en andere slachtofferenquêtes (PMB, POLS, ELV) en met de ICVS. Daarnaast kan er sprake zijn van steekproeffouten, meetfouten en non-responsfouten.

Eigendom en beheer

Opdrachtgevers voor de VMR waren de toenmalige ministeries van Justitie en BZK en het CBS, die daartoe een samenwerkingsovereenkomst zijn aangegaan. Het onderzoek werd uitgevoerd door het CBS. Bestanden zijn in principe voor gebruik door de opdrachtgevers; gebruik door derden is na enige tijd mogelijk via DANS (voorheen WSA). Ook via het Centrum voor Beleidsstatistiek (CvB) van het CBS kunnen externe onderzoekers (onder strikte voorwaarden) onderzoek verrichten op microdata van het CBS. Daarnaast kunnen op aanvraag data beschikbaar worden gesteld (maatwerk).

De bestanden zijn niet herleidbaar tot personen. Daarom zijn er geen speciale privacyreglementen van toepassing.

1.3 De Integrale Veiligheidsmonitor (2008-2011)

Informatiegebied

De doelpopulatie van de Integrale Veiligheidsmonitor bestaat uit de bevolking van 15 jaar en ouder in particuliere huishoudens in Nederland als geheel, in afzonderlijke regio's of in afzonderlijke gemeenten of delen, of combinaties daarvan. De IVM bestaat uit een landelijke/regionale steekproef en lokale steekproeven, die tegelijkertijd worden uitgevoerd. De landelijke/regionale uitvoering is gericht op betrouwbare gegevens voor Nederland als geheel en voor de toenmalige 25 afzonderlijke politieregio's; de lokale onderzoeken zijn daarnaast gericht op het verkrijgen van (extra) informatie voor afzonderlijke politieregio's of gemeenten, of onderdelen of combinaties daarvan.

De vragenlijst van de IVM is modulair opgebouwd, met verplichte en facultatieve vragenblokken. In het landelijke/regionale deel worden alle vragen opgenomen; op lokaal niveau kunnen facultatieve blokken desgewenst worden weggelaten. Ook kan lokaal een 'vrij blok' worden toegevoegd.

Verplichte blokken in de IVM zijn: de leefbaarheid van de woonomgeving, buurtproblemen, onveiligheidsgevoelens in verband met criminaliteit, slachtofferschap van criminaliteit, en – indien nodig – achtergrondkenmerken. Vragen over aangifte bij de politie van het meest recente voorval zijn facultatief, evenals vragen over algemene contacten tussen burgers en politie, over het functioneren van de politie in de woonbuurt, over preventiemaatregelen tegen criminaliteit, en over respectloos gedrag en de inzet van de gemeente voor de leefbaarheid en veiligheid. Van verschillende soorten delicten en delictgroepen wordt vastgesteld hoeveel personen daarvan slachtoffer zijn geworden in de twaalf voorgaande maanden. Ook kan een schatting worden gemaakt van het aantal delicten dat de inwoners in Nederland hebben ondervonden. De volgende delicten worden onderscheiden: geweldsdelicten (seksuele delicten, mishandeling, bedreiging); vermogensdelicten, zoals inbraak of een poging daartoe, fietsdiefstal, autodiefstal, diefstal uit auto, zakkenrollerij met of zonder geweld en overige diefstal; vandalisme (beschadiging aan/diefstal vanaf auto en overige vernielingen); overige delicten.

Kenmerken van respondenten of hun huishouden (zoals leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, burgerlijke staat, huishoudensamenstelling, inkomen) worden voor het landelijke/regionale deel zo veel mogelijk verkregen via koppeling met registerdata die bij het CBS via het SSB beschikbaar zijn. Ook geografische achtergrond-

kenmerken (zoals stedelijkheid van de woonomgeving en van de woongemeente) worden via een dergelijke koppeling verkregen. Hierdoor ontstaan niet alleen uitgebreide mogelijkheden tot nadere analyse, maar kan de beperkte beschikbare interviewtijd maximaal worden benut voor relevante onderwerpgerichte vragen. Achtergrondgegevens voor lokale enquêtes worden verkregen via additionele vragen en worden – indien nodig – aangevuld met gegevens uit het SSB.

De IVM is gebaseerd op personensteekproeven, die zowel voor het landelijke/regionale deel als voor de lokale enquêtes door het CBS worden getrokken uit de GBA. Jaarlijks worden voor het landelijke/regionale deel in het vierde kwartaal per politieregio netto ten minste 750 respondenten ondervraagd, wat resulteert in ten minste 18.750 respondenten (toentertijd waren er 25 politieregio's).⁵ Het aantal respondenten voor de lokale onderzoeken varieert per jaar.⁶

In de IVM worden vier verschillende interviewmodes gehanteerd. De benaderde persoon wordt allereerst verzocht om de vragenlijst via internet te beantwoorden (CAWI). De steekproefpersonen kunnen ook een schriftelijke vragenlijst opvragen en invullen (PAPI). Steekproefpersonen die niet reageren, worden telefonisch benaderd (CATI) als het telefoonnummer bij het CBS (of bij de lokale uitvoerenden) bekend is. Als dat niet bekend is of als telefonische benadering niet lukt, worden die personen alsnog persoonlijk benaderd (CAPI). In het landelijke/regionale deel worden alle interviewmodes gebruikt; in de lokale onderzoeken zijn de (relatief dure) mondelinge interviews met een bezoek door een enquêteur niet verplicht. Deze waarnemingsmethode wordt daarom lokaal slechts op beperkte schaal toegepast.

Periodiciteit van de dataverzameling

De IVM is in deze opzet vanaf 2008 tot en met 2011 jaarlijks in het najaar uitgevoerd. Vanaf het kalenderjaar 2012 zijn de opzet en de vraagstelling van de IVM ingrijpend herzien (de beschrijving hiervan valt buiten het kader van de huidige publicatie).

Beperkingen

Door verschillen in onderzoeksdesign, waarnemingsmethode en vraagstelling zijn de resultaten niet zonder meer vergelijkbaar met eerdere en andere slachtoffer-enquêtes (PMB, POLS, ELV, VMR) en met de ICVS. Daarnaast kan er sprake zijn van steekproeffouten, meetfouten en non-responsfouten.

Uit nadere analyses is gebleken dat de IVM-niveauschattingen over slachtofferschap en ondervonden delicten (waaronder autodelicten) voor verbetering vatbaar zijn. Daarom is de presentatie van alle IVM-cijfers over autodelicten voor alle jaren aangepast, is aan alle IVM-cijfers over de omvang van slachtofferschap en ondervonden delicten de status 'voorlopig' toegekend, en zijn de schattingen over absolute aantallen ondervonden delicten (voorlopig) vervallen. Op basis van de herziening vanaf 2012 kunnen eerdere niveauschattingen mogelijk alsnog worden aangepast. Onderlinge vergelijking van relatieve IVM-cijfers naar plaats en tijd blijft wel mogelijk; het onderzoeksinstrument is in de periode 2008-2011 immers niet veranderd.

⁵ In het vierde kwartaal van 2008 bedroeg dit aantal netto 670 respondenten per politieregio. In totaal telde deze landelijke/regionale uitvoering bijna 17.000 respondenten.

⁶ In de IVM 2008 participeerden zeven politieregio's en (grotendeels in combinatie daarmee) rond tachtig gemeenten in de lokale uitvoering, met in totaal bijna 46.000 respondenten. In de IVM-2009 lagen deze aantallen met in totaal bijna 180.000 respondenten in 239 gemeenten verdeeld over 21 politieregio's veel hoger. In 2010 ging het om 21 participerende gemeenten in 7 regio's, met in totaal bijna 20.000 respondenten. In 2011, het laatste IVM-jaar met dit design, betrof het 225 gemeenten in 23 regio's, met in totaal ruim 200.000 respondenten.

Eigendom en beheer

Opdrachtgevers voor de IVM zijn het toenmalig ministerie van Veiligheid en Justitie en het ministerie van BZK en het CBS. Het CBS draagt zorg voor de landelijke uitvoering van de IVM; de uitvoering van de lokale enquêtes is ondergebracht bij de lokale statistische onderzoeksbureaus of bij externe veldwerkbureaus.

De standaardrapportages (door het CBS) zijn gebaseerd op alle (landelijke/regionale plus regionale) enquêtes samen. De lokale deelnemers krijgen hun eigen microdata (waaronder de gevraagde achtergrondkenmerken), aangevuld met de door het CBS verzamelde onderzoeksgegevens voor die regio/gemeente. Omdat alle indicatoren zijn gestandaardiseerd, kunnen lokale instanties daarmee hun eigen rapportages hierop afstemmen.

Bestanden zijn in principe voor gebruik door de opdrachtgevers. Het gebruik van deze microdata vindt plaats conform de voorwaarden die hiervoor door het CvB worden gehanteerd.

Gebruik door derden is na enige tijd mogelijk via DANS (voorheen WSA). Ook via het CvB kunnen externe onderzoekers (onder strikte voorwaarden) onderzoek verrichten op microdata van het CBS. Daarnaast kunnen op aanvraag data beschikbaar worden gesteld (maatwerk).

De bestanden zijn niet direct herleidbaar tot personen. Daarom zijn er geen speciale privacyreglementen van toepassing.

1.4 De Veiligheidsmonitor (vanaf 2012)

Informatiegebied

De doelpopulatie van de Veiligheidsmonitor vormt de bevolking van 15 jaar en ouder in particuliere huishoudens in Nederland als geheel, in afzonderlijke regio's of in afzonderlijke gemeenten of delen of combinaties daarvan. De VM bestaat uit een landelijke steekproef die voor een deel door het CBS en voor een deel door het externe onderzoeksbureau I&O Research wordt uitgevoerd. Dit wordt aangevuld met jaarlijks wisselende lokale steekproeven die door I&O Research in opdracht van lokale en regionale overheden worden uitgevoerd. Het totaal aantal respondenten bedroeg 77.989 in 2012, 145.277 in 2013, 86.382 in 2014, 111.252 in 2015, 80.860 in 2016, 149.461 in 2017 en 135.481. Het aantal respondenten hiervan dat behoorde tot de jaarlijks wisselende lokale steekproeven was 18.656 in 2012, 79.740 in 2013, 19.079 in 2014, 47.460 in 2015, 13.631 in 2016, 80.187 in 2017, en 63.486 in 2019.

De landelijke uitvoering was in 2012 gericht op betrouwbare gegevens voor Nederland als geheel en voor de toenmalige 25 afzonderlijke politieregio's. Naar aanleiding van de inrichting van de Nationale politie per 1 januari 2013 met een nieuwe regionale indeling in 10 Regionale eenheden, 43 Districten en 167 Basisteams is het steekproefontwerp van de VM in 2013 zodanig aangepast dat betrouwbare uitspraken op deze nieuwe regionale niveaus kunnen worden gedaan. Ook voor gemeenten met meer dan 70.000 inwoners zijn betrouwbare uitspraken mogelijk. De lokale uitvoering van de VM is gericht op het verkrijgen van (extra) informatie voor afzonderlijke regio's van de politie of gemeenten, of onderdelen of combinaties daarvan.

De vragenlijst van de VM is modulair opgebouwd. De vragenblokken zijn: leefbaarheid van de woonbuurt, beleving overlast in de buurt, veiligheidsbeleving, slachtofferschap (inclusief cybercrime) en aangiftegedrag, politiecontacten, functioneren politie in buurt, functioneren politie in algemeen, functioneren gemeente, preventie, onveilige plekken, respectloos gedrag, en achtergrondkenmerken. Voor lokale deelnemers aan de Veiligheidsmonitor is aan het einde van de vragenlijst enige vrije ruimte beschikbaar voor eigen vragen.

Van verschillende soorten delicten en delictgroepen wordt vastgesteld hoeveel personen daarvan slachtoffer zijn geworden in de twaalf voorgaande maanden. Ook kan een schatting worden gemaakt van het aantal delicten dat de inwoners in Nederland hebben ondervonden. Deze schatting van het aantal delicten is in de loop van 2013 beschikbaar gekomen. De volgende delicten worden onderscheiden: geweldsdelicten (mishandeling, bedreiging, geweld met seksuele bedoelingen); vermogensdelicten, zoals inbraak of een poging daartoe, fietsdiefstal, autodiefstal, diefstal uit of vanaf de auto, diefstal van andere voertuigen, zakkenrollerij/-beroving of een poging daartoe, en overige diefstal; vandalisme (vernielingen aan voertuigen en overige vernielingen, bijvoorbeeld aan huis of tuin). Daarnaast worden in de VM ook voor het eerst delicten op het gebied van computercriminaliteit of cybercrime onderzocht. Het gaat dan om identiteitsfraude, koop- en verkoopfraude, hacken, en pesten via het internet, ook wel cyberpesten genoemd.

Kenmerken van respondenten of hun huishouden (zoals leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, burgerlijke staat, huishoudensamenstelling, inkomen) worden voor het landelijke/regionale deel zo veel mogelijk verkregen via koppeling met (geanonimiseerde) registerdata die bij het CBS via het SSB beschikbaar zijn. Ook geografische achtergrondkenmerken (zoals stedelijkheid van de woonomgeving en van de woongemeente) worden via een dergelijke koppeling verkregen. Hierdoor ontstaan niet alleen uitgebreide mogelijkheden voor nadere analyse, maar kan de beperkte beschikbare interviewtijd maximaal worden benut voor relevante onderwerpgerichte vragen. Achtergrondgegevens voor lokale enquêtes worden verkregen via additionele vragen en worden – indien nodig – aangevuld met gegevens uit het SSB.

De VM is gebaseerd op personensteekproeven, die zowel voor het landelijke deel als voor de lokale enquêtes door het CBS worden getrokken uit de Basisregistratie Personen.

In de VM worden twee verschillende interviewmodes gehanteerd, namelijk internet en papier. De benaderde persoon wordt allereerst per aanschrijfbrief verzocht om de vragenlijst via internet te beantwoorden. Twee weken na verzending van de aanschrijfbrief worden de non-respondenten gerappelleerd en wordt tevens een schriftelijke vragenlijst toegevoegd. Twee weken na de eerste rappelbrief wordt een tweede rappelbrief verzonden met het verzoek de vragenlijst alsnog via internet of op papier in te vullen. Anderhalve week na deze tweede brief volgt nog een telefonisch rappel onder personen van wie een telefoonnummer beschikbaar is. Verder heeft alleen het CBS nog een beperkt aantal non-respondenten, waarvan geen telefoonnummer beschikbaar was, na het tweede rappel aan huis bezocht. Dit gebeurde bij wijze van experiment alleen in 2012, waarbij van ruim 1.200 personen onderzoeksgegevens zijn verzameld.

Periodiciteit van de dataverzameling

De VM wordt in deze opzet vanaf 2012 jaarlijks in het najaar (periode augustus t/m november) uitgevoerd. In 2017 is besloten de VM voortaan tweejaarlijks uit te voeren. De VM 2019 is het eerste onderzoek in deze nieuwe uitvoeringsfrequentie.

Beperkingen

Door verschillen in onderzoeksdesign, waarnemingsmethode en vraagstelling zijn de resultaten niet zonder meer vergelijkbaar met eerdere en andere slachtofferenquêtes (PMB, POLS, ELV, VMR, IVM) en met de ICVS. Daarnaast kan er sprake zijn van steekproeffouten, meetfouten en non-responsfouten.

Eigendom en beheer

Opdrachtgevers voor de VM zijn het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) en het CBS. Het CBS draagt zorg voor de landelijke uitvoering van de VM; de uitvoering van de lokale enquêtes is ondergebracht bij het externe onderzoeksbureau I&O Research. De eerstgenoemde opdrachtgevers hebben een Raad voor de Veiligheidsmonitor ingesteld, die in algemene zin toezicht uitoefent op de uitvoering van de VM. In deze raad zijn behalve de opdrachtgevers ook instanties vertegenwoordigd als de G4, de G32, Politie en het WODC. Het CBS verzorgt sinds 2016 de coördinatie en facilitering van de regionale en lokale onderzoeken.

De standaardrapportages (door het CBS) zijn gebaseerd op alle (landelijke plus lokale) enquêtes samen. De lokale deelnemers krijgen hun eigen microdata (waaronder de gevraagde achtergrondkenmerken), aangevuld met de landelijk verzamelde onderzoeksgegevens voor die regio/gemeente. Omdat alle indicatoren zijn gestandaardiseerd, kunnen lokale instanties hier hun eigen rapportages op afstemmen.

Bestanden zijn in principe voor gebruik door de opdrachtgevers. Er is een tool ontwikkeld waarmee voor lokale beleidsmakers gestandaardiseerde rapportages kunnen worden gegenereerd op basis van onderzoeksbestand(en) met output-gerelateerde programmasources die door het CBS via het CvB ter beschikking worden gesteld. Het gebruik van deze microdata vindt plaats conform de voorwaarden die hiervoor door het CvB worden gehanteerd.

Gebruik door derden is na enige tijd mogelijk via DANS (voorheen WSA). Ook via het CvB kunnen externe onderzoekers (onder strikte voorwaarden) onderzoek verrichten op microdata van het CBS. Daarnaast kunnen op aanvraag data beschikbaar worden gesteld (maatwerk).

De bestanden zijn niet direct herleidbaar tot personen. Daarom zijn er geen speciale privacyreglementen van toepassing.

Methodebreuken VMR, IVM en VM

De verschillen in onderzoeksdesign, waarnemingsmethode en vraagstellingen tussen VMR, IVM en VM hebben tot gevolg dat er systematische effecten optreden in de uitkomsten. Dit fenomeen wordt aangeduid met de term methodebreuken. Om de continuïteit en vergelijkbaarheid van de belangrijkste variabelen zoals slachtofferschap en onveiligheidsgevoelens zo goed mogelijk te waarborgen, is in 2012 parallel aan de 'nieuwe' VM nogmaals de 'oude' IVM met een steekproefomvang van circa 6.000 personen uitgevoerd. Om dezelfde reden is in 2008, 2009 en 2010 parallel aan de toen 'nieuwe' IVM de 'oude' VMR in een beperkte omvang uitgevoerd.

Door de parallelle uitvoering van de oude en nieuwe ontwerpen is het mogelijk om de verschillen in uitkomsten te kwantificeren, en daarmee via omrekenfactoren correcties toe te passen op de VMR- en IVM-cijfers om ze naar het VM-niveau te brengen. Op die manier worden uitkomsten van de VMR en IVM vergelijkbaar met die van de VM (zie ook onderzoeksverantwoording Veiligheidsmonitor 2016).

2 De Politiestatistiek

De Politiestatistiek, gestart in 1948, beoogt inzicht te geven in de omvang, aard en ontwikkeling van de geregistreerde criminaliteit en de inspanning van de politie ter bestrijding hiervan. Tot en met het verslagjaar 2007 gebruikte het CBS gegevens die *rechtstreeks en decentraal* werden onttrokken aan de basisprocessensystemen van de toenmalige 25 regiokorpsen, het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD) en de Koninklijke Marechaussee (KMar). Met terugwerkende kracht tot het verslagjaar 2005 werden de gegevens tot 2011 uit de basisprocessensystemen *centraal* gele-

verd via de landelijke politiedatabank 'Geïntegreerde Interactieve Databank voor Strategische bedrijfsinformatie' (GIDS). De gegevens over 2012 tot en met 2014 worden sinds 2015 geleverd via 'Basisvoorziening Informatie' (BVI). Sinds 2017 zijn de gegevens ook over de verslagjaren 2010 tot en met 2016 geleverd via BVI. De gegevens worden geleverd volgens de definities en de telwijze van BVI. Alleen de KMar levert haar informatie nog rechtstreeks aan het CBS.

Wijze van aanleveren

Het Politiedienstcentrum verstrekt gegevens uit de registraties van de tien regionale eenheden en de Landelijke Eenheid via de landelijke politiedatabank BVI. In de periode tussen juni 2008 en december 2009 zijn alle eenheden overgegaan op het systeem Basisvoorziening Handhaving (BVH), waaraan de gegevens voor GIDS en BVI worden onttrokken. Voorheen waren de gegevens afkomstig uit de basisprocessensystemen BPS, Xpol en Genesys. Het BPS-systeem werd in 19 regiokorpsen gebruikt, het Xpol-systeem in vijf korpsen. Het regiokorps Haaglanden gebruikte het registratiesysteem Genesys.

De KMar gebruikt nog steeds het registratiesysteem BPS en levert het CBS per kwartaal een bestand met daarin gegevens van alle in BPS gemelde incidenten (misdrijven en overige incidenten).

Voordelen nieuwe wijze van aanleveren

De levering van gegevens uit GIDS en BVI kent een aantal voordelen:

- De uitkomsten zijn vollediger en op regioniveau beter vergelijkbaar, omdat bijna alle berichtgevers de informatie nu op dezelfde wijze en op hetzelfde tijdstip leveren.
- Dubbeltellingen worden voorkomen. Misdrijven die ter kennis komen in regio A, maar gepleegd zijn in een andere regio, worden in beide regio's geregistreerd. Voorheen leidde dit tot dubbeltellingen. Binnen GIDS en BVI is dit probleem opgelost en wordt het misdrijf geteld in de regio van plegen.
- Door de telwijze van GIDS en BVI over te nemen, zijn de CBS- en politiecijfers van de geregistreerde misdrijven nu onderling vergelijkbaar. Strafbare feiten waarvan geen aangifte was gedaan, maar die wel een verdachte en/of slachtoffer kenden, telde het CBS voorheen niet mee als geregistreerd misdrijf. Binnen GIDS en BVI worden deze feiten echter wel als misdrijf geregistreerd.
- De indeling van misdrijven in hoofd- en subcategorieën is aangepast, verbeterd en uitgebreid doordat van alle regio's gegevens per feitcode worden ontvangen.

Wijze van tellen

In het onderzoek tellen de volgende gegevens mee:

- Regionale eenheden en de Landelijke Eenheid: alle misdrijven volgens de definitie van GIDS/BVI met een incidentcode/maatschappelijke klasseaanduiding die voorkomt in de 'Standaardclassificatie misdrijven (Politie) 2010' (SCM2010) van het CBS; plus alle incidenten volgens GIDS/BVI (misdrijven en overige incidenten) met de incidentcode/maatschappelijke klasseaanduiding 'Verlaten plaats ongeval' of 'Rijden onder invloed'. Misdrijven die gemeld zijn in een regio maar gepleegd zijn in een andere regio, worden overgedragen aan de regio van plegen en zo doende in beide regio's geregistreerd. Als misdrijven zijn overgedragen aan een andere regio wordt alleen de registratie in de regio van plegen in het onderzoek meegenomen. Misdrijven waarvan de gemeente van plegen onbekend is, worden toegedeeld aan de regio van melden en krijgen de indicatie 'gemeente van plegen onbekend'.

- Regiokorps Haaglanden: regiokorps Haaglanden heeft tot de invoering van BVH eind 2009 de gegevens ten behoeve van het CBS ontleend aan Genesys met behulp van het programma 'CBS Tellen'. Dit programma produceerde geaggregeerde gegevens per gemeente, die ongewijzigd werden meegeteld. Inmiddels zijn van Haaglanden gegevens over de periode 2005-2009 ontvangen en verwerkt die beter aansluiten bij de gehanteerde meetwaarde.
- KMar (BPS): alle registraties met ten minste één incident dat voorkomt in de SCM2010, waarbij het veld 'aangifte' de waarde 'J' heeft en bij de incidentcode is aangegeven dat een aangifte verplicht is, en de registraties waarbij het aantal verdachten groter is dan 0 en bij de incidentcode is aangegeven dat een aangifte niet verplicht is, en alle registraties met de incidentcode/maatschappelijke klasse 'Doorrijden na ongeval' of 'Verlaten plaats ongeval' en 'Rijden onder invloed'.

Trendbreuk

- De nieuwe wijze van tellen (aanpassing van de CBS-telwijze aan GIDS/BVI) geeft een trendbreuk in de cijferreeksen. Globaal gezien ligt het niveau van de geregistreerde misdrijven binnen GIDS/BVI iets hoger. De trend in de ontwikkeling van de geregistreerde criminaliteit blijft echter nagenoeg gelijk. Omdat het repareren van de geconstateerde trendbreuk veel inspanning en tijd kost, is besloten om te starten met een nieuwe reeks over de geregistreerde misdrijven, vanaf 2005. Met behulp van statistische technieken zijn door het CBS de methodebreuken onderzocht, geschat en vervolgens zijn hiermee gerepareerde reeksen gemaakt. Het resultaat is gepubliceerd in StatLine, de statistische databank van het CBS. Met de overgang van GIDS naar BVI is geen verschil ontstaan in de geregistreerde misdrijven. Het aantal geregistreerde verdachten wordt wel op een andere manier geteld waardoor van 2009 op 2010 een lichte trendbreuk optreedt. GIDS telde alleen verdachten die gekoppeld waren aan het hoofdincident van een registratie. BVI levert alle verdachten aan die aan incidenten zitten die een misdrijf zijn.
- Misdrijven die gemeld zijn in regionale eenheid 'A', maar gepleegd zijn in regionale eenheid 'B', worden overgedragen aan regio 'B' en zodoende in beide regio's geregistreerd. Voor de verslagjaren 2005 t/m 2009 werd de registratie in regio 'A' altijd verwijderd. Voor de verslagjaren na 2009 is het door nieuwe gedetailleerde data mogelijk te controleren of de registratie voorkomt in regio 'B' alvorens de registratie te verwijderen in regio 'A'. Dit levert een trendbreuk op van 2009 ten opzichte van 2010 en voor de jaren 2005 t/m 2009 een lichte onderschatting van het werkelijke aantal geregistreerde misdrijven.
- Sinds halverwege 2015 is het mogelijk om alle misdrijven die gemeld worden bij het Landelijk Meldpunt Internet Oplichting (LMIO) mee te tellen in de categorie vermogensmisdrijven. Het gaat in 2015 om 25.000 misdrijven (fraude met online handel). In 2016 42.000 misdrijven en in 2017 37.000 misdrijven. In voorgaande jaren werden alleen opgehelderde misdrijven van het Landelijk Meldpunt Internet Oplichting opgenomen in de BVI-cijfers. Hierdoor is er van 2014 op 2015 sprake van een trendbreuk in de categorie vermogensmisdrijven en daarmee ook in het totaal van de geregistreerde misdrijven.
- Sinds juli 2018 is het voor de politie niet meer mogelijk om meerdere delicten, die verband met elkaar houden (samenloop), in één registratie vast te leggen. Een voorbeeld hiervan is een straatroof waarbij een vuurwapen wordt gebruikt. Indien in één registratie meerdere delicten voorkomen, werd vóór juli 2018 alleen het zwaarste delict geteld. Als gevolg van deze aanpassing is bij een aantal delicten, zoals wapenhandel en huisvredebreuk een toename zichtbaar ten opzichte van 2017. Voor 2018 veroorzaakt dit een stijging van circa 0,5%. Tevens kan dit

een opwaarts effect hebben op het ophelderingspercentage omdat het hier vaak gaat om reeds opgehelderde delicten.

- Het ophelderingspercentage werd tot en met C&R 2014 berekend door van alle geregistreerde misdrijven die gemeld werden in het verslagjaar, het deel van die misdrijven te tellen dat werd opgehelderd (de zogenoemde cohortmethode). Omdat opsporing tijd kost, komt het voor dat een misdrijf pas in een later verslagjaar wordt opgelost. Het voorlopige ophelderingspercentage is hierdoor moeilijk te vergelijken met het definitieve ophelderingspercentage, aangezien de misdrijven bij het definitieve ophelderingspercentage langer de tijd hebben gehad om opgehelderd te raken. Voor de verslagjaren vanaf verslagjaar 2012 is ervoor gekozen alle misdrijven die in het *verslagjaar* zijn opgehelderd, te delen door het aantal geregistreerde misdrijven in datzelfde jaar. Deze zogeheten saldobenadering komt overeen met de methode die de politie hanteert. Voor de verslagjaren 2005 tot en met 2011 was deze rekenwijze nog niet mogelijk en is de cohortmethode aangehouden. Dit levert nagenoeg geen trendbreuk omdat het ophelderingspercentage na twee jaar nauwelijks meer toeneemt door opheldering van 'oude misdrijven'.
- Tot en met verslagjaar 2009 wijkt de wijze van registreren van de misdrijven 'Verlaten plaats ongeval' en 'Rijden onder invloed' af van de registratie van de overige misdrijven. De misdrijven 'doorrijden na ongeval' en 'rijden onder invloed' werden voorheen door een beperking van het registratiesysteem integraal toegevoegd aan het aantal misdrijven. Sinds de data via BVI geleverd wordt is het mogelijk om net als voor alle andere misdrijven alleen de zwaarste misdrijven per incident te tellen. Deze methodebreuk zorgt ervoor dat de ontwikkeling van verkeersmisdrijven van 2009 op 2010 een trendbreuk vertonen.

Wat is de kwaliteit van de uitkomsten?

De voorlopige uitkomsten over de twee meest recente jaren zijn gebaseerd op de gegevens die zijn verzameld tot en met januari van het jaar erna. Op dat moment zijn vrijwel alle gemelde incidenten verwerkt.

Ten aanzien van de publicatie gelden de volgende bijzonderheden:

- Het regiokorps Haaglanden is eind 2009 overgegaan op registratie in BVH. Het regiokorps heeft in verband daarmee de gegevens van het vierde kwartaal 2009 geschat.
- De wijze van registreren van de misdrijven 'Verlaten plaats ongeval' en 'Rijden onder invloed' wijkt tot en met verslagjaar 2009 af van de registratie van de overige misdrijven.
- In de regio Rotterdam-Rijnmond is het aantal geregistreerde vernielingen in 2010 relatief sterker gedaald ten opzichte van 2009 dan in andere regio's. Voor heel Nederland daalt het aantal vernielingen met 16%, voor Rotterdam-Rijnmond met 49%. De daling van het aantal vernielingen in 2010 is het gevolg van twee beleidsinitiatieven in de Politieregio Rotterdam-Rijnmond:
 - 1 Met de gemeenten binnen de regio Rotterdam-Rijnmond zijn voor 2010 nadere afspraken gemaakt over het aangeven van vernielingen in het publieke domein. Hierdoor nam het aantal geclusterde aangiften van beschadigingen in het publieke domein toe. Als gevolg hiervan daalde vooral in de gemeenten Spijkenisse en Brielle het aantal geregistreerde vernielingen.
 - 2 Uit analyse van internetaangiften van vernieling (in totaal 7.900) bleek dat het in 6.700 gevallen ging om baldadigheid. Omdat baldadigheid een overtreding en geen misdrijf is, zijn deze gevallen uit de registratie van aangegeven misdrijven gelaten. Dit is in 2010 gedaan om de opsporingscapaciteit zo efficiënt mogelijk te benutten en te richten op de juiste zaken. Hierdoor daalde ook het

aantal geregistreerde vernielingen. In 2011 is overigens volgens landelijk beleid baldadigheid weer geregistreerd onder vernieling.

De totale daling van het aantal geregistreerde vernielingen in regio Rotterdam-Rijnmond in 2010 was 49%. Het geschatte aandeel hierin als gevolg van de afspraken met het bestuur is 10%. De overige 39% is het gevolg van het onder punt 2 vermelde beleidsinitiatief.

Toekomstige verbeteringen

Binnen BVI worden nog verbeteringen aangebracht. De gepresenteerde cijfers over de twee meest recente jaren zijn daarom voorlopig.

3 De vervolgings- en berechtingsgegevens

Net als in de voorgaande edities zijn de cijfers over vervolging en berechting dit jaar samengesteld door het WODC. Het betreft de gegevens voor de hoofdstukken 5 (Vervolging), 6 (Berechting) en deels ook hoofdstuk 9 (Overtredingen).

Doordat het WODC een andere werkwijze hanteert bij het samenstellen van de cijfers en op onderdelen ook andere definities en keuzes maakt dan het CBS voorheen deed, wijken de cijferreeksen in deze publicatie op onderdelen af van de reeksen in C&R 2016 en eerder.^{7,8} De opgenomen reeksen in deze editie vertonen geen trendbreuken met de reeksen in de voorgaande edities (C&R 2017, C&R 2018 en C&R 2019) en vertonen ook in zichzelf geen trendbreuken doordat alle reeksen in zijn geheel zijn vernieuwd en hierbij dezelfde werkwijze is aangehouden als voor de voorgaande editie.

In paragraaf 3.1 van deze bijlage worden de voornaamste verschillen ten aanzien van C&R 2016 weergegeven, alsook verschillen met de cijfers van het Parket-Generaal (PaG) en de Raad voor de rechtspraak (Rvdr).

Datawarehouse WODC

De gegevens over vervolging en berechting komen uit het datawarehouse (DWH) van het WODC. Dit DWH is bedoeld voor het leveren van gegevens voor rapportage, analyse en onderzoek. De gegevens in het DWH zijn afkomstig uit verschillende bronbestanden die weer afkomstig zijn uit registratiesystemen van ketenpartners in de strafrechtssketen, waaronder het Openbaar Ministerie (OM).

De aangeleverde bronbestanden aan het WODC worden op een geautomatiseerde wijze in een aantal stappen geïntegreerd in een centrale gegevensverzameling (het DWH), waarin onder andere schrijfwijzen en coderingen zijn afgestemd zodat gegevens uit verschillende bronnen overeenkomen, en definities zijn vastgelegd conform de informatiebehoefte van de gebruikers. Om dit te kunnen doen, moeten de gegevens uit de bronbestanden eerst geëxtraheerd, opgeschoond en getransformeerd worden. Het DWH bestaat hierna uit een set van (afgeleide) betekenisvolle variabelen, waarmee verdere analyses gedaan kunnen worden.

⁷ Daarnaast is de datalevering die het WODC van het OM ontvangt niet hetzelfde als de levering aan het CBS (zowel in bron, inhoud als in periodiciteit). Ook hierdoor kunnen verschillen in de cijfers ontstaan.

⁸ Om de reeksen zo veel mogelijk consistent te houden ten opzichte van voorgaande edities, hanteert het WODC zo veel als mogelijk de definities en telwijze van het CBS, zoals die zijn beschreven in bijlage 3 van C&R 2016 (Kalidien, 2017).

Het DWH bevat, onder andere, data afkomstig uit het bronbestand RAC-min (Rapsody Centraal Management Informatiesysteem). RAC-min is een (beperkte) afslag van het Phoenix-systeem⁹.

Phoenix (ook wel PSK, Phoenix StrafrechtKeten genoemd) is een datawarehouse waarin gegevens uit de registratiesystemen COMPAS en GPS verzameld worden. COMPAS (Communicatiesysteem Openbaar Ministerie-Parket Administratie) is een case-managementsysteem dat de processtappen van proces-verbaal en dagvaarding tot vonnis ondersteunt en het mogelijk maakt deze te registreren. GPS (Geïntegreerd Processysteem Strafrecht) is een nieuwer digitaal systeem (geleidelijk ingevoerd sinds 2008) ter ondersteuning van de administratie en behandeling van strafzaken en ter vervanging van papieren strafdossiers. GPS is de beoogde opvolger van COMPAS, maar momenteel zijn beide systemen nog in gebruik. Het merendeel van de zaken wordt geregistreerd in GPS, COMPAS wordt voornamelijk nog gebruikt voor complexere maatwerkzaken, hoewel er ook in GPS steeds meer mogelijkheden zijn om maatwerkzaken te registreren.

RAC-min bevat een deelverzameling van de gegevens in Phoenix; het bevat minder informatiegebieden dan Phoenix. Het doel van RAC-min is te voorzien in de landelijke informatiebehoefte en te voldoen aan de gegevensvraag vanuit het wetenschappelijk onderzoek op het gebied van vervolging en berechting.

Het WODC pleegt voortdurend onderhoud op het DWH en voert indien nodig kleine en grotere verbeteringen door. Zo kunnen binnen de delictindeling op sommige plekken kleine verschuivingen optreden, omdat door het WODC actief onderhoud wordt gepleegd op de indeling van zaken op basis van geregistreerde wetsartikelen, ook met terugwerkende kracht voor zaken uit eerdere jaren.

Informatiegebied

RAC-min biedt informatie over de instroom van zaken bij het OM en over de afhandeling van die zaken door het OM en door de rechter in eerste aanleg. Per zaak is uitgebreide informatie beschikbaar over de aard van de gepleegde feiten, de verschillende handelingen en beslissingen in de zaak door het OM en de rechter, en de opgelegde straffen en maatregelen.

Periodiciteit van de dataverzameling

De voorloper van Phoenix, Rapsody, is in de loop van 1993 ingevoerd, waarbij alle op dat moment nog lopende zaken zijn opgenomen. RAC-min geeft daarmee een volledig beeld van alle afdoeningen sinds 1994. Doordat het onderliggende systeem Rapsody in de loop van de jaren steeds verder is ontwikkeld, is de informatie in RAC-min over recente zaken gedetailleerder dan die over de zaken die in de eerste jaren zijn geregistreerd.

RAC-min wordt viermaal per jaar door de dienstverleningsorganisatie van het OM (DVOM) beschikbaar gesteld aan het WODC. De leveringen vinden in de regel plaats in januari, april, juli en oktober. Bij iedere datalevering worden de eerdere data als ook de bijbehorende afleidingen in het DWH in zijn geheel ververs. Deze keuze is genomen, gezien GPS en COMPAS levende registratiesystemen zijn. Dit betekent dat bepaalde velden worden overschreven omdat er nieuwe beslissingen zijn genomen in een zaak of doordat de eerdere invoer niet correct was. Eerdere beslissingen

⁹ Tot eind 2019 werd RAC-min samengesteld vanuit GPS-MI. Zie voor een toelichting bijlage 3 in C&R 2018 (Choenni, Van den Braak & Platenburg, 2019). De overgang van GPS-MI naar Phoenix kan veranderingen in de cijfers veroorzaakt hebben.

in een zaak worden daarbij niet bewaard en situaties uit oudere jaren worden niet bevroren. De gepubliceerde gegevens in deze uitgave zijn hiermee dus een weergave van de stand van zaken op het moment van levering door DVOM. Voor deze publicatie is dat april 2021.

In het verlengde hiervan zijn alle reeksen in hoofdstuk 5 en 6 compleet voor alle jaren ververst. Er kunnen daardoor kleine verschuivingen optreden ten opzichte van de reeksen in C&R 2019, onder andere doordat in de primaire bronsystemen beslissingen in een eerder jaar zijn overschreven door een recentere beslissing. Deze beslissingen worden daardoor geteld in een ander (later) jaar.

Wijze van tellen

Voor de misdrijfzaken (hoofdstukken 5 en 6) geldt dat alleen zaken uit het DWH van het WODC worden geselecteerd die als rechtbankzaak zijn geregistreerd. Deze zaken hebben de indicatie R voor rechtbank (is ten minste één feit een Rechtbankfeit dan is de indicator R; gaat het alleen om Kantonfeiten dan is de indicator K). De teleenheid is over het algemeen zaak, maar in bepaalde gevallen beslissing of sanctie. Voor overtredingen (hoofdstuk 9) wordt een ander selectiecriteria en andere teleenheid gehanteerd. Dat wordt onder een apart kopje hieronder nader toegelicht. Merk op dat het aantal misdrijfzaken dat in een bepaald jaar is afgedaan niet gelijk is aan het aantal misdrijfzaken dat in dat jaar is ingeschreven. Een zaak die in een bepaald jaar instroomt, hoeft niet per se ook in datzelfde jaar te worden afgedaan. Vooral als zaken later in het kalenderjaar worden ingeschreven, is het aannemelijk dat de afhandeling over de jaargrens heen valt. De instroom OM en de beslissingen OM in een bepaald jaar betreffen daarom (deels) andere zaken.

– Instroom OM

De instroom van misdrijven bij het OM wordt bepaald door alle rechtbankzaken te selecteren uit het DWH waarvan de datum van instroom in het betreffende jaar ligt. COMPAS-zaken die worden overgedragen naar een ander parket of instantie, worden daarbij niet meegeteld. Hetzelfde geldt voor zaken die worden overgeheveld vanuit GPS naar COMPAS. Dit gebeurt bijvoorbeeld als een zaak te complex blijkt te zijn om te verwerken in GPS. De overhevelingen en overdrachten worden eveneens niet meegeteld bij de beslissingen OM, zodat de instroom en uitstroom zoveel als mogelijk vergelijkbaar zijn.

Naast nieuwe misdrijfzaken stromen er bij het OM ook zaken in die het OM al eerder heeft behandeld. Het gaat vooral om zaken die eerder door het OM zijn afgedaan met een strafbeschikking. Als de bestrafte in verzet gaat of als het executeren van de strafbeschikking mislukt, moet het OM de zaak opnieuw beoordelen. Dit noemen we herinstroom. Deze herinstroom wordt niet meegenomen in de instroom OM.¹⁰ Ook bij de beslissingen OM wordt de herinstroom niet meegenomen.

– Beslissingen OM

Het OM kan verschillende beslissingen in een zaak nemen: het OM kan besluiten te dagvaarden, (voorwaardelijk of onvoorwaardelijk) seponeren, een transactie aanbieden, een zaak bij een andere zaak voegen, administratief beëindigen of een strafbeschikking opleggen. Bij het bepalen van de beslissingen genomen in misdrijfzaken door het OM worden net als bij de instroom, alle rechtbankzaken uit het DWH geselecteerd met een datum van een beslissing in het betreffende jaar. Het soort

¹⁰ Volgens het jaarbericht van het OM bedraagt de herinstroom ongeveer 8.000 misdrijfzaken (Bron: OM Jaarbericht 2017).

beslissing wordt bepaald door te kijken naar de geregistreerde afdoening door het OM. Overdrachten naar andere parketten en overhevelingen van GPS naar COMPAS worden daarbij buiten beschouwing gelaten om de tellingen in lijn te houden met de instroom en omdat het niet om definitieve beslissingen in een zaak gaat. Voor elke zaak wordt de laatst bekende beslissing van het OM in het daarbij behorende jaar geteld. Dit betekent dat als er meerdere beslissingen in een zaak zijn genomen alleen de laatste beslissing wordt geteld. Eerdere beslissingen uit eerdere jaren worden in de tellingen vervangen door vervolgbeslissingen uit latere jaren. Dit heeft tot gevolg dat er op verschillende peilmomenten mogelijk verschuivingen in de tellingen voorkomen: de totalen van eerdere jaren worden naar beneden aangepast als er vervolgbeslissingen zijn genomen in een later jaar. In de tellingen over de laatste paar jaren kunnen hierdoor nog wijzigingen optreden.

Voor het tellen van alle beslissingen in een jaar, wordt gekeken naar de datum waarop de beslissing is genomen. Voor bijna alle beslissingen (waaronder dagvaarden, seponeren en aanbieden transactie) is dit de datum van afdoening door het OM. Voor strafbeschikkingen die worden opgelegd door het OM geldt dat niet de afdoeningsdatum, maar de datum van de eerste beoordeling wordt gebruikt. Er worden hier dus opgelegde strafbeschikkingen OM geteld, waarvan nog niet in alle gevallen bekend is of ze al succesvol zijn afgerond. Deze zaken kunnen na verzet of mislukte executie weer opnieuw instromen bij het OM. Eventuele vervolgbeslissingen na herinstroom worden niet meegenomen bij de beslissingen OM.¹¹ Er worden dus alleen opgelegde strafbeschikkingen OM geteld en geen beslissingen volgend op het mislukken of het aangetekende verzet. Elke zaak komt als gevolg hiervan in de tellingen maar één keer voor. Bijvoorbeeld: het OM legt een strafbeschikking op; de executie mislukt, waardoor de zaak opnieuw bij het OM terechtkomt; vervolgens zet het OM de strafbeschikking om naar een voorwaardelijk sepot. De opgelegde strafbeschikking wordt meegeteld in de beslissingen OM; het voorwaardelijk sepot wordt niet meegeteld.

Niet alleen het OM kan strafbeschikkingen opleggen. Ook het CJIB kan namens het OM strafbeschikkingen opleggen.¹² Ook tegen deze door het CJIB opgelegde strafbeschikkingen, kan verzet worden aangetekend of de executie kan mislukken. In dergelijke gevallen wordt de zaak naar het OM gestuurd. Het OM beoordeelt de zaak opnieuw en kan elke mogelijke beslissing nemen. Deze beslissingen worden wel meegeteld in de beslissingen OM. Het gaat hier namelijk niet om herinstroom, maar om een eerste (primaire) instroom bij het OM: het OM heeft nog niet eerder een beslissingen in de zaak genomen. Voor het tellen van de vervolgbeslissing wordt gekeken naar de afdoeningsdatum. Ook als de vervolgbeslissing een strafbeschikking OM is, wordt deze geteld op de datum afdoening, en niet zoals de strafbeschikkingen OM waaraan geen andere strafbeschikking vooraf is gegaan, op de datum eerste beoordeling. Een voorbeeld: het CJIB legt namens het OM een strafbeschikking op; de verdachte gaat hiertegen in verzet bij het OM; het OM beoordeelt de zaak opnieuw en besluit om in de zaak een strafbeschikking op te leggen; de strafbeschikking wordt meegeteld in de beslissingen OM op de afdoeningsdatum. Een ander voorbeeld: het OM legt een strafbeschikking op; de verdachte gaat daartegen

¹¹ Wordt wel rekening gehouden met deze herinstroom dan valt onder andere het aantal oproepingen ter terechtzitting naar aanleiding van een verzet tegen een OM-strafbeschikking hoger uit.

¹² Het CJIB legt voornamelijk strafbeschikkingen op voor dronken rijden, waarvoor vaste tarieven gelden. Bij deze strafbeschikkingen wordt ook een kleinere groep strafbeschikkingen geteld die door andere instanties worden opgelegd en die het CJIB executeert, zoals politiestrafbeschikkingen.

in verzet, waardoor de zaak opnieuw bij het OM terechtkomt; het OM roept de verdachte op ter terechtzitting; de opgelegde strafbeschikking wordt meegeteld in de beslissingen OM op de beoordelingsdatum; de oproeping ter terechtzitting wordt niet meegeteld.

Bij het tellen van de beslissingen wordt verondersteld dat GPS en COMPAS steeds de laatste beslissing van het OM wordt geregistreerd, maar dit blijkt niet altijd het geval te zijn. Vooral bij strafbeschikkingen opgelegd door het CJIB die instromen bij het OM na verzet of mislukte executie, blijft de tussenbeslissing (die van de oorspronkelijke strafbeschikking) staan terwijl het OM in dergelijke gevallen altijd een nieuwe vervolgbeslissing neemt. Deze vervolgbeslissing wordt niet altijd goed geregistreerd. In deze gevallen is de laatst *geregistreerde* beslissing niet per definitie de laatst *genomen* beslissing in de zaak. Deze zaken worden als gevolg hiervan geteld met een afdoening onbekend. Met behulp van aanvullende velden uit het DWH is het meestal mogelijk om de uiteindelijke eindbeslissing van het OM af te leiden, maar er is voor gekozen om, conform de werkwijze van het PaG, geen correctie toe te passen op de geregistreerde beslissing. Aangezien de door het OM genomen vervolgbeslissing vaak dagvaarden is, ligt het geregistreerde, en daarmee gerapporteerde, aantal dagvaardingen lager dan het werkelijke aantal.

– *Instroom OM en beslissingen OM voor overtredingen*

De instroom OM en beslissingen OM voor overtredingen in hoofdstuk 9 worden in principe geteld op feitniveau en niet op zaaksniveau (zoals de instroom en uitstroom bij de misdrijven). Voor overtredingen worden alle kantonfeiten uit het DWH geselecteerd waarvan de datum van registratie in het betreffende jaar ligt. De kantonfeiten van zaken die zijn overgeheveld vanuit GPS naar COMPAS en kantonfeiten van zaken die zijn overgedragen naar een ander parket worden, net als bij de misdrijfzaken, niet meegeteld bij de instroom OM en beslissingen OM. Het soort beslissing van het OM wordt bepaald op basis van de afdoening van het feit, en de beslissing wordt geteld op de datum afdoening van het feit. Een uitzondering hierop zijn de strafbeschikkingen OM. Net zoals bij de misdrijfzaken wordt er alleen gekeken naar opgelegde strafbeschikkingen OM op basis van de geregistreerde eerste beoordeling. Deze wordt echter niet op feitniveau geregistreerd. Daarom wordt er naar de eerste beoordeling van de zaak gekeken. Oproepen tot verzet worden ook niet op feitniveau geregistreerd en worden daarom ook op basis van zaaksgegevens vastgesteld.

– *Afdoeningen rechter*

Het OM kan een zaak voor de rechter brengen. Deze neemt een beslissing in de zaak, bijvoorbeeld een schuldigverklaring met strafoplegging of ontslag van (alle) rechtsvervolgning. Als een verdachte schuldig is bevonden, kan de rechter besluiten één enkele straf of maatregel op te leggen of een combinatie van straffen en maatregelen. Daardoor komt het aantal opgelegde sancties (straffen en maatregelen) hoger uit dan het aantal schuldigverklaringen. In sommige tabellen in hoofdstuk 6 is de teleenheid eindvonnis per zaak, maar in andere tabellen straf of maatregel (daarin komen zaken met meerdere straffen vaker voor). Merk op dat in tabel 6.5 (en 6.16) niet alle mogelijke maatregelen zijn opgenomen, en deze tabel dus geen compleet beeld geeft van het totaal aantal opgelegde sancties. Het soort beslissing wordt bepaald door te kijken naar het eindvonnis door de rechter. Dit eindvonnis wordt in het DWH afgeleid uit de informatie die beschikbaar is over de zittingen in een zaak. Bij het tellen van de afdoeningen door de rechter worden alle rechtbankzaken uit het DWH geselecteerd, waarvan de datum eindvonnis in het betreffende jaar ligt.

Het gaat om alle zaken die bij de rechter worden aangebracht en waarin een eind-beslissing wordt genomen door de rechter. Dit betekent dat zaken waarin de rechter besluit om de zaak naar een ander forum te verwijzen of de dagvaarding nietig te verklaren, niet worden meegenomen. Voor elke zaak wordt alleen het laatste eindvonnissen in een zaak geteld. In sommige gevallen, bijvoorbeeld bij een uitspraak OM niet ontvankelijk, kan het zijn dat er op een eerste eindvonnissen later nog een ander eindvonnissen volgt. In dat geval wordt alleen het laatste vonnis geteld. Net zoals bij de beslissingen OM kunnen hierdoor verschuivingen in de tellingen over de jaren optreden. Ook zaken waarbij op de beslissing van de rechter nog een afdoening door het OM volgt, bijvoorbeeld als de rechter het OM niet ontvankelijk verklaart en het OM vervolgens besluit de zaak te seponeren, worden niet meegeteld in de afdoeningen rechter. Zaken die ter zitting door de rechter worden samengevoegd met een andere zaak (de beslissing in deze eerste zaak is dan 'voeging ter zitting', terwijl de beslissing in de andere zaak iets anders is) worden niet meegenomen in de afdoeningen rechter. De uitspraak in de zaak waarbij gevoegd is, wordt wel meegenomen. Bij deze manier van tellen worden er ook zaken in de afdoeningen rechter geteld die ook al geteld zijn bij de beslissingen OM, namelijk de dagvaardingen en de strafbeschikkingen OM die voor de rechter komen.

Met betrekking tot sancties, worden alleen sancties die door de rechter in eerste aanleg zijn opgelegd geteld. Hierin verschillen de cijfers tussen hoofdstuk 6 en hoofdstuk 7, waar het gaat om tenuitvoergelegde sancties (dit kunnen ook sancties zijn die na een hoger beroep zijn opgelegd).

De getelde detentieduur is het deel van een door de rechter opgelegde onvoorwaardelijke vrijheidsstraf dat ook daadwerkelijk moet worden uitgezeten. De detentieduur van een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf wordt berekend door van de opgelegde strafduur de tijd af te trekken die op grond van de vervroegde of voorwaardelijke invrijheidstelling mogelijk niet zal worden uitgezeten. Zo wordt (een benadering van) de werkelijk uit te zitten tijd verkregen. Per jaar kan de totale detentieduur van alle in dat jaar opgelegde onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen worden berekend door alle detentieduren bij elkaar op te tellen: de detentiejaren. Het aantal detentiejaren geeft een indicatie van de minimaal uit te zitten hoeveelheid straf die in dat jaar is opgelegd.

– *Delictindeling*

Voor het bepalen van het soort misdrijf ten behoeve van de delictcategorie van een misdrijfzaak, wordt de 'zwaarste artikel' methode toegepast. Dit houdt in dat er wordt gekeken naar het zwaarste artikel binnen een zaak. Het zwaarste artikel is het artikel waarop in de wet de hoogste straf staat. Bij gelijke straffen wordt een sortering op hoofddelictgroep toegepast (eerste niveau in de delictindeling van bijlage 2; de volgorde van sortering is: Misdrijven Wetboek van Strafrecht, Verkeersmisdrijven, Drugsmisdrijven, (Vuur)wapenmisdrijven en Overig) en als dat geen uitsluitsel geeft wordt gekozen voor het eerste artikel binnen de zaak. De toepassing van de 'zwaarste artikel' methode gebeurt voor de instroom en beslissingen OM op een andere manier dan voor de afdoeningen rechter. Om zo goed mogelijk aan te sluiten bij de ketenmomenten is het uitgangspunt bij de instroom en beslissingen OM (hoofdstuk 5), dat wordt gekeken naar alle artikelen waarmee het OM de feiten van de zaak heeft gekwalificeerd. Bij de afdoeningen rechter (hoofdstuk 6) is het uitgangspunt dat wordt gekeken naar alle artikelen die de beoordeling van de rechter in de misdrijfzaak representeren. In het geval van een vrijspraak zijn dit de artikelen van alle door het OM ten laste gelegde feiten in de

zaak,¹³ in andere gevallen alleen de artikelen van de feiten waarvoor niet is vrij-
gesproken. Er wordt dan gekeken naar de kwalificatie van het door de rechter
gekozen primair of subsidiair ten laste gelegde feit. Op basis van het zwaarste
artikel wordt bepaald in welke delictgroep een misdrijfzaak valt. De daarbij gehan-
teerde classificatie staat in bijlage 2 van deze publicatie.

Bij de overtredingen wordt voor het bepalen van de delictcategorie de politiefaitcode
gebruikt, volgens *Tekstenbundel voor misdrijven, overtredingen en Muldergedragin-
gen* van het Openbaar Ministerie. Dit is dus een andere indeling dan bij de misdrijf-
zaken. Bij de instroom OM en beslissingen OM wordt gekeken naar feiteniveau, en
wordt rechtstreeks de politiefaitcode gebruikt van het betreffende feit. Bij de afdoe-
ningen rechter wordt gekeken naar zaaksniveau, en kan er sprake zijn van meer-
dere feiten. In dat geval wordt net als bij de misdrijven de zwaarste artikelmethode
gebruikt. Van het bijbehorende feit wordt de politiefaitcode gebruikt. Zie voor de
classificatie van de delictindeling bijlage 2.

3.1 *Verschillen met voorgaande edities van C&R en tussen organisaties*

De gegevens in de huidige editie van C&R over vervolging en berechting zijn samen-
gesteld door het WODC. Voorheen (tot en met de editie C&R 2016) werden deze
cijfers door het CBS vervaardigd.^{14,15} Cijfers over vervolging en berechting worden
daarnaast ook gepubliceerd door het Parket-Generaal van het Openbaar Ministerie
(PaG), terwijl de Raad voor de rechtspraak (Rvdr) ook gegevens over berechting
publiceert. Alle vier de organisaties maken hiervoor gebruik van COMPAS en GPS,
maar de cijfers van deze vier organisaties verschillen toch op onderdelen. Dat komt
deels door definitieverschillen, maar ook deels door verschillen in registraties en
meetmomenten. Een aantal (mogelijke) oorzaken voor de verschillen is duidelijk;
deze worden hieronder toegelicht. Ook wordt beschreven wat de belangrijkste
verschillen zijn ten opzichte van C&R 2016 en eerder.

Allereerst verschilt de manier waarop de gegevens vanuit DVOM worden verkregen
en geleverd. Het CBS put met een interface direct uit GPS en COMPAS, terwijl de
andere organisaties gebruikmaken van beleidsinformatiesystemen. Zo gebruikt het
PaG Phoenix en het WODC een deelverzameling daaruit, genaamd RAC-min (zie ook
hierboven onder het kopje datawarehouse WODC). De Rvdr gebruikt de COMPAS-
gegevens uit GPS-MI en heeft daarnaast een eigen waarneming uit GPS (InForm).
De CBS-statistiek, die de basis vormde voor alle voorgaande edities van C&R, was
gebaseerd op berichten die COMPAS en GPS van iedere zaak leveren op strikt gede-
finieerde momenten bij inschrijving en afdoening. RAC-min, de bron van de cijfers in
de huidige editie, wordt op gezette tijden geactualiseerd vanuit COMPAS en GPS, en
weerspiegelt daardoor steeds de laatste stand van zaken.

Ten tweede verschillen de doelen van de organisaties, wat ook invloed op de cijfers
heeft. De Rvdr beoogt het beschrijven van de productie van de rechtspraak en telt
daarom alle vonnissen, dus ook bijvoorbeeld nietigverklaringen van de dagvaarding.

¹³ Als de kwalificatie van de feiten waarover de rechter een uitspraak heeft gedaan ontbreekt in de registratie,
wordt gekeken naar de kwalificatie van de feiten door het OM.

¹⁴ Het CBS rapporteert nog wel over vervolging en berechting op Statline, zij het op minder gedetailleerd niveau en
gerelateerd aan achtergrondkenmerken van de betrokken verdachten. Waar hieronder over verschillen tussen de
cijfers van het CBS en het WODC gesproken wordt, worden zowel de cijfers in de vorige edities van C&R (C&R
2016 en eerder) als de cijfers die het CBS tot op heden op StatLine publiceert bedoeld.

¹⁵ Zie voor de telwijze van het CBS bijlage 3 in C&R 2016 (Kalidien, 2017).

De overige drie organisaties richten zich op het (eind)resultaat van de berechting van verdachten en gaan daarom uit van het laatste vonnis in een periode. Vergelijkbaar hieraan rapporteert het PaG in het jaarbericht ook over de totale productie. Het PaG telt in de cijfers daarom ook herinstroom mee (zaken die al eerder door het OM zijn behandeld en opnieuw instromen omdat een herbeoordeling nodig is). Het WODC en CBS gaan alleen uit van nieuwe instroom (in eerste aanleg) en tellen herinstroom niet mee. Bij het tellen van de beslissingen van het OM gaan zij voor strafbeschikkingen uit van de eerste beoordeling in een zaak. Vervolgbeslissingen na herinstroom worden niet meegenomen.

Ten derde verschillen de meetmomenten en selectiedatums tussen de organisaties. Het WODC en CBS tellen de afdoeningen rechter op de datum van het eindvonnis van de (laatste) zitting, terwijl de Rvdr telt op de datum waarop de rechterlijke macht voor de eerste maal akkoord is met de registratie van het vonnis. Het WODC en PaG tellen de beslissingen OM op de datum afgehandeld (met uitzondering van de strafbeschikkingen die worden geteld op de datum eerste beoordeling), terwijl het CBS verschillende soorten beslissingen op verschillende momenten telt (waaronder ook datum akkoord).¹⁶ Transacties tellen het WODC en PaG op de datum afgehandeld. Het CBS telt voor GPS ook afgehandelde transacties, maar voor COMPAS opgelegde transacties op de datum beslissing genomen.

Ook op een aantal andere punten worden er door de organisaties verschillende keuzes gemaakt. Zo tellen het WODC en het PaG bij de instroom OM overdrachten (in COMPAS naar een ander parket) en overhevelingen (vanuit GPS naar COMPAS) niet mee. Het CBS telt beide zaken mee in de instroomcijfers en neemt ze daarom ook mee bij de beslissingen OM. Het WODC telt overdrachten en overhevelingen niet als beslissingen OM.

Bij het tellen van sancties zijn er ook een aantal verschillen aan te wijzen. Bij de indeling van schuldigverklaringen in hoofdstraffen worden door het CBS combinaties van maximaal twee straffen geteld. Als er in een zaak drie straffen worden opgelegd (zowel een gevangenisstraf, taakstraf als geldboete) wordt deze zaak door het CBS bij de categorie geldboete plus taakstraf geteld. Het WODC heeft een aparte categorie opgenomen voor de combinatie van deze drie hoofdstraffen (zie tabel 6.5 en 6.16). Bij de indeling naar sancties telt het CBS in een zaak waarin zowel een werkstraf als een leerstraf is opgelegd, alleen de werkstraf. Het WODC telt beide straffen apart, dus zowel de werkstraf als de leerstraf.

Ook het bepalen van de delictindeling gebeurt door het CBS en het WODC op een net wat andere manier. Dit komt doordat een deel van de gegevens (die betrekking hebben op het bepalen van de strafmaat en het toewijzen van delictgroepen aan wetsartikelen) handmatig moet worden bijgehouden. Verschillende keuzes hierin hebben invloed op de uiteindelijke delictindeling per zaak. Het CBS en het WODC hanteren niet altijd dezelfde toewijzing van delictgroepen aan wetsartikelen. Bijvoorbeeld: het WODC rekent *SR 138b* tot Overige misdrijven tegen de openbare orde en niet tot computervredebreuk.¹⁷ Ook bij het bepalen van de strafmaat kunnen verschillende keuzes gemaakt worden, bijvoorbeeld als in de wet meerdere strafbepalingen per artikel gelden. Zo staat op het telen van softdrugs (artikel 3 Opiumwet (OW)) standaard een maand hechtenis (OW 11/1), maar wordt het een

¹⁶ Zie voor een overzicht van de telwijze van het CBS bijlage 3 in C&R 2016.

¹⁷ Zie voor de delictindeling van het CBS bijlage 2 in C&R 2016 (Kalidien, 2017).

misdrijf met een gevangenisstraf van ten hoogste twee jaar (OW 11/2) als dit opzettelijk gebeurt. WODC kiest als de registratie geen uitsluitsel biedt over de opzet de laagste strafmaat. Als er binnen een zaak meerdere artikelen voorkomen met dezelfde (hoogste) strafmaat, dan moet er een keuze worden gemaakt. In dit geval kijkt het WODC eerst naar de volgorde van de hoofddelictgroep (Misdrijven Wetboek van Strafrecht boven Verkeersmisdrijven boven Drugsmisdrijven, etc.) en daarna naar de registratievolgorde binnen de zaak.

Wat betreft de beslissingen OM en afdoeningen rechter, telt het WODC alleen de laatst genomen beslissing in een zaak (met uitzondering van de strafbeschikkingen; zie hierboven). Iedere zaak wordt altijd (ook over de jaren heen) maar één keer geteld. Bijvoorbeeld: in een zaak wordt in 2013 besloten tot dagvaarden, in 2014 wordt deze beslissing ingetrokken en biedt het OM een transactie aan. Later in 2014 wordt de transactie omgezet in een voorwaardelijk sepot. Het WODC telt in dit voorbeeld alleen het voorwaardelijk sepot in 2014. Het CBS telt de laatst bekende beslissing in de zaak binnen ieder jaar. Hierdoor wordt binnen een jaar slechts één beslissing bij een zaak geteld, maar vervolgbeslissingen in nieuwe jaren worden ook geteld. In het hierboven gegeven voorbeeld wordt door het CBS het dagvaarden in 2013 geteld en het voorwaardelijk sepot in 2014. De transactie wordt niet geteld. Dit geldt zowel voor de beslissingen OM als de afdoeningen ZM.¹⁸

Samenhangend met de gekozen telwijze bevriest het WODC de cijfers niet. Deze keuze is deels gebaseerd op de werkwijze in het DWH van het WODC waarin eerdere data bij iedere datalevering worden ververs (zie ook hierboven). Hierdoor kan het zijn dat statistieken die in een eerder jaar zijn gepubliceerd, veranderen als gevolg van vervolgbeslissingen genomen na publicatie. Vooral de cijfers van de laatste paar rapportagejaren kunnen nog veranderen in een volgende editie. Ten opzichte van de vorige editie (C&R 2019) zijn als gevolg hiervan kleine verschuivingen opgetreden. Sommige eerder getelde beslissingen zijn overschreven en de nieuwe beslissingen worden geteld in een ander (later) jaar. De in deze editie gepubliceerde gegevens zijn daarmee een weergave van de geregistreerde stand van zaken in april 2021.

Concreet betekenen de hierboven genoemde verschillen dat de cijfers in deze editie van C&R op punten afwijken van de cijfers in C&R 2016 en eerder. Het gaat dan voornamelijk om verschillen in absolute aantallen. De verhoudingen en gesignaleerde trends zijn nagenoeg gelijk. De grootste verschillen (in absolute aantallen) zijn geconstateerd bij de beslissingen OM (bijna alle beslissingen) en kan grotendeels verklaard worden door de hierboven genoemde verschillen. Bij de instroom OM en afdoeningen rechter zijn de verschillen kleiner. Bij de afdoeningen rechter wijken vooral de overige uitspraken, taakstraffen en zaken met een onbekende straf af. Voor wat betreft de delictindeling zijn er ten opzichte van de vorige edities vooral verschillen in de *(Vuur) wapenmisdrijven*, *Softdrugsmisdrijven* en *Gekwalificeerde diefstal*. Deze verschillen kunnen grotendeels worden toegewezen aan de hierboven beschreven verschillen bij de bepaling van de delictindeling.

¹⁸ Zie voor de telwijze van het CBS ook bijlage 3 in C&R 2016 (Kalidien, 2017).

4 De informatiesystemen bij de tenuitvoerlegging

Er zijn vele soorten straffen en maatregelen die opgelegd kunnen worden. Verschillende organisaties zijn verantwoordelijk voor de tenuitvoerlegging en elke organisatie kent haar eigen registratiesysteem.

4.1 Centraal Justitieel Incassobureau

Het CJIB in Leeuwarden heeft een belangrijke taak met betrekking tot de uitvoering van opgelegde sancties, zoals transacties en de OM-afdoening. Elke sanctie kent een eigen registratiesysteem.

Het CJIB biedt, in zaken die daarvoor in aanmerking komen, namens het OM en de politie transacties aan en draagt zorg voor de inning van de transactiebedragen. Zaken waarin het transactiebedrag niet is betaald, worden weer doorgestuurd naar het OM ter verdere vervolging.

In het kader van de uitvoering van de Wet OM-afdoening verzorgt het CJIB het versturen of betekenen van strafbeschikkingen, voor zover deze niet door het OM in persoon zijn uitgereikt. Als in de strafbeschikking een geldboete is opgelegd, incasseert het CJIB deze geldboete. Als de boete niet wordt betaald, wordt de zaak overgedragen aan het Openbaar Ministerie.

De executie van strafrechtelijke vonnissen met een financiële sanctie (boetes, schadevergoedingsmaatregelen en ontnemingen) wordt zelfstandig door het CJIB afgewikkeld, onder verantwoordelijkheid van het OM.

Ook bij de tenuitvoerlegging van andere soorten vonnissen als taakstraffen en bepaalde gevangenisstraffen speelt het CJIB een belangrijke rol. Bij die vonnissen neemt het CJIB een groot deel van het administratieve proces voor zijn rekening, zorgt voor doorgeleiding aan de met tenuitvoerlegging belaste instantie en bewaakt de voortgang.

Sinds het CJIB werd ingesteld als bureau belast met de inning van administratieve sancties bij verkeersovertredingen, is het takenpakket in de loop der jaren onder andere uitgebreid met de bovengenoemde processen. Daardoor zijn niet van alle processen gegevens over dezelfde jaren beschikbaar. De inning van strafrechtelijke boetes verzorgt het CJIB vanaf 1994. De gegevens over strafrechtelijke boetes zijn vanaf 1995 volledig. Over inning van schadevergoedingsmaatregelen is vanaf 1996 informatie beschikbaar. Inning van ontnemingsmaatregelen is sinds 1996 aan het CJIB opgedragen. Overigens geschiedde incassering van ontnemingsmaatregelen ook door het OM, vooral in de overgangsperiode na 1996. Het TRIAS-systeem (Transactie Registratie Inning en Informatie AfhandelingsSysteem) voor de registratie van (politie)transacties is sinds 2000 operationeel. De eerste gegevens zijn sinds november 1999 geregistreerd, maar niet alle instanties waren toen aangesloten. Vanaf het jaar 2001 waren alle instanties aangesloten. Sinds 2008 beschikt het CJIB over gegevens over strafbeschikkingen (OM-afdoeningen).

Informatiegebied

In deze publicatie betreft de gebruikte informatie de afwikkeling van (politie)transacties, strafbeschikkingen, dwangsommen en bestuurlijke boetes, en executie van de strafrechtelijke vonnissen waarmee het CJIB is belast: geldboetes, opgelegde maatregelen ter ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel en schadevergoedingsmaatregelen.

Periodiciteit van de dataverzameling

De registratie is continu. Gegevens ten behoeve van de statistiek worden per jaar en incidenteel bij het CBS aangeleverd.

Relaties met andere informatiesystemen

Het CJIB ontvangt langs elektronische weg gegevens over aan te bieden transacties van de arrondissementsparketten (COMPAS: Communicatiesysteem Openbaar Ministerie Parket Administratie en GPS: Geïntegreerd Processysteem Strafrecht). Deze worden vastgelegd in het TRIAS-systeem en in het Executie Informatie Systeem (EIS). Het EIS is het systeem waarin OM-afdelingen zijn vastgelegd. TRIAS en EIS melden de afloop weer terug aan deze systemen.

Gegevens van de arrondissementsparketten over te executeren strafrechtelijke vonnissen ontvangt het CJIB eveneens uit COMPAS en van de vijf ressortparketten. Deze gegevens worden afhankelijk van de soort sanctie vastgelegd in verschillende registratiesystemen bij het CJIB. Zo worden boetevonnissen bijvoorbeeld vastgelegd in Strabis. Verder bestaan koppelingen met systemen van diverse andere ketenpartners van het CJIB (DJI, reclassering). Voor statistiek en onderzoek is de informatie van het CJIB aanvullend ten opzichte van andere informatiebronnen die onder meer op COMPAS zijn gebaseerd).

Eigendom en beheer

Houder en gegevensbeheerder is het CJIB. Het systeembeheer COMPAS is deels in handen van Spir-it, een gemeenschappelijke ondersteunende organisatie van OM en gerechten. De gegevens in de systemen van het CJIB zijn niet rechtstreeks toegankelijk voor derden. Het CJIB is bij het beheer en het gebruik van de gegevens waarvan het houder is, gebonden aan de privacywetgeving.

4.2 Registratie gevangeniswezen (TULP/GW, TULP/MIR, TULP/SI)

TULP/GW dient om het primaire proces in de inrichtingen van het gevangeniswezen te ondersteunen.

Dagelijks wordt een deel van de gegevens die in TULP/GW worden geregistreerd, 'overgeseind' naar TULP/MIR (MIR = Management Informatie Reservoir). De afdeling Beleid, cluster analyse van DJI kan TULP/MIR bevragen met de module TULP/SI (SI = Stuurinformatie). Deze module voorziet in de aanmaak van databestanden die voor managementinformatie worden gebruikt. Een aantal van deze databestanden wordt vanaf 2004 door de afdeling Beleid/cluster analyse ook aan het CBS geleverd.

Informatiegebied

De gegevens hebben betrekking op de gedetineerden en op de inrichtingen waarin zij verblijven: personen, zaken, cellen, bestemmingen, doorlooptijden en aantallen dagen straf. Variabelen zijn onder andere: insluitingstitel gedetineerden, geslacht, geboortedatum; zaakgegevens zoals parketnummer, datum uitspraak, opgelegde straf, parket van uitspraak; en inrichtingsgegevens zoals soort inrichting, bestemmingen binnen de inrichting. Binnen TULP/GW is er een continue registratie.

Relaties met andere systemen

Een aantal basisgegevens van TULP/GW zijn opgeslagen in de DJI-brede Basisregistratie. Deze Basisregistratie ontvangt en levert onder meer gegevens aan SKDB (Strafketendatabase) en verzendt de registratie van wijzigingen in verblijf en de vonnisgegevens binnen de strafketen.

Beperkingen

Het systeem TULP/GW is verouderd en daarmee voor verbetering vatbaar. In complexe gevallen moeten soms kunstgrepen worden toegepast om het verblijf van gedetineerden administratief te kunnen verwerken en de detentietermijnen te kunnen bewaken. Er wordt hard gewerkt aan de opvolger van TULP/GW: BVJ (Basis Voorziening Justitiabelen).

Eigendom en beheer

Houder van de informatie is het ministerie van Justitie en Veiligheid, divisie GW/VB. Per inrichting of complex vindt de opslag van de gegevens plaats. Het beheer van het systeem is in handen van ICT Services DJI te Gouda. Het systeem voldoet aan de eisen van de Wet Bescherming persoonsgegevens (Wbp en de AVG).

4.3 Registratie Justitiële Jeugdinrichtingen (JVS)

JeugdVolgSysteem (JVS; voorheen TULP/JJI)¹⁹ is een landelijk geïmplementeerd informatiesysteem waarop alle rijks- en particuliere Justitiële Jeugdinrichtingen zijn aangesloten, alsmede het hoofdkantoor DJI. Het systeem wordt door de inrichtingen gebruikt voor de administratie en het registreren en onderhouden van gegevens betreffende de inrichting zelf. Daarnaast genereert het systeem onder meer capaciteits- en bezettingsgegevens, bevolkingsgegevens en gegevens over de orde en veiligheid (incidenten en maatregelen) binnen de inrichting. JVS speelt een belangrijke rol bij de centrale selectie en plaatsing van jeugdigen in Justitiële Jeugdinrichtingen. Verder levert JVS stuur- en beleidsinformatie.

Iedere jeugdige die bij een Justitiële Jeugdinrichting wordt aangemeld, zal of op de wachtlijst worden geplaatst of wordt in de inrichting opgenomen, wordt geregistreerd in JVS en krijgt een eigen, uniek registratienummer. Dit nummer wordt bij iedere (nieuwe) opname binnen de divisie Forzo/Justitiële Jeugdinrichtingen gebruikt.

Informatiegebied

De gegevens die in JVS worden opgenomen, zijn onder andere persoonskenmerken van de jeugdigen, gegevens over de huidige en eventueel vorige en volgende verblijfslocatie(s), verblijfstitel(s), opleggende instantie, gepleegde feiten en reden van uitschrijving. Met behulp van de speciale beleidsinformatiemodule kunnen peil-datumbestanden, locatie-historische bestanden (plaatsingen, uitplaatsingen, trajecten van jeugdigen) en titel-historische bestanden (titels/titelwijzigingen) worden samengesteld. Voorts bevat JVS informatie over onder andere de beschikbare capaciteit, bezetting, wachtlijst-plaatsingen, enzovoort.

Periodiciteit van de dataverzameling

JVS is een betrekkelijk nieuw registratiesysteem. In juni 1997 is de laatste Justitiële Jeugdinrichting aangesloten op het toen beschikbare Tulp Jeugd, zodat vanaf dat moment gesproken kan worden van een landelijke dekking. Er is sprake van een continue registratie.

¹⁹ Vanaf november 2011 is TULP JJI stapsgewijs uitgefaseerd en vervangen door JVS (Jeugd Volg Systeem). Dit systeem is te zien als de opvolger van TULP JJI en bevat in principe dezelfde eigenschappen. Het bevat vooral informatie over het verblijf. Daarnaast is sinds 2012 IFM 'in de lucht' (IFM=intelligente formulieren module). Dit systeem bevat vooral informatie over de behandeling van de jeugdigen en is een ketensysteem: uitgangspunt is eenmalige invoer, meervoudig gebruik. In eerste instantie is TULP JJI lokaal uitgezet, in mei 2014 is ook TULP JJI centraal uitgezet. Sindsdien leidend en volledig operationeel.

Relaties met andere informatiesystemen

Een aantal basisgegevens van JVS is tevens opgeslagen in de nieuwe DJI-brede Basisregistratie. Deze Basisregistratie ontvangt en levert onder meer gegevens aan het SKDB (Strafketendatabase) en verzendt de registratie van wijzigingen in verblijf en de vonnisgegevens binnen de strafketen.

Eigendom en beheer

Houder van de informatie in JVS is het ministerie van Justitie en Veiligheid, divisie Forzo/JJI. De informatie is opgeslagen bij de individuele inrichtingen en centraal op het Hoofdkantoor DJI. Het beheer van de informatie berust bij de inrichtingsdirecteuren en bij het Hoofdkantoor DJI. Het systeem voldoet aan de eisen van de Wbp en de AVG.

4.4 Registratie tbs-gestelden

MITS (Management Informatie TBS) dient om het primaire proces 'van alle tbs-aanbieders de afdeling Plaatsing van DIZ te ondersteunen. MITS is een landelijke applicatie bestaande uit een centrale database en lokale databases, die middels datacommunicatie aan elkaar zijn gekoppeld.

De landelijke applicatie wordt beheerd door SSC-I DJI te Gouda. Via een dump worden dagelijks gegevens ingelezen in het EPD van DJI (de applicaties USER en MicroHIS). Eén keer per week worden gegevens ingelezen in de applicatie MIP TBS.

Informatiegebied

De gegevens hebben betrekking op tbs-gestelden en de tbs-aanbieders waar zij verblijven. Het betreft onder andere het vonnis, de uitspraak, de insluitingstitel van de terbeschikkingstelling, het administratief verblijf en het fysieke verblijf. Kenmerken zijn onder andere: tbs-maatregel, geslacht, geboortedatum, vonnisgegevens zoals het parketnummer, datum uitspraak, het aantal verlengingsprocedures, opgelegde straf en maatregel, verblijfsgegevens, verlofmachtigingen, incidenten en opgelegde maatregelen.

Relaties met andere systemen

Een aantal basisgegevens van MITS zijn opgeslagen in de nieuwe DJI-brede Basisregistratie. Deze Basisregistratie ontvangt en levert onder meer gegevens aan SKDB (Strafketendatabase) en verzendt de registratie van wijzigingen in verblijf en de vonnisgegevens binnen de strafketen.

MITS, IFZO en FCS

MITS is een applicatie die uitsluitend is bedoeld voor de tenuitvoerlegging van een tbs-maatregel.

De (particuliere) FPC's hebben naast MITS hun eigen EPD-systemen (zoals USER) om de DBBC's in te registreren en te factureren. DForZo ontvangt deze facturen in FCS (Facturale Controle Systeem), controleert deze onder andere met de indicatie en plaatsing uit IFZO (Informatiesysteem Forensische Zorg) en stelt deze via Leonardo (financieel systeem DJI) betaalbaar aan de FPC.

Eigendom en beheer

Houder van de informatie is het ministerie van Justitie en Veiligheid, Directie Forensische Zorg. Per FPC-complex vindt de opslag van de gegevens in de lokale database en de centrale database plaats. Het beheer van het systeem is in handen van SSC-I DJI te Gouda. Het systeem voldoet aan de eisen van de Wbp en de AVG.

4.5 Registratie 3RO (CVS/IRIS)

IRIS, het Integraal Reclassering Informatiesysteem, is het ondersteunend systeem voor het primaire proces van de drie reclasseringsorganisaties (3RO). De verstrekte gegevens worden uit IRIS gehaald door middel van een aantal standaardoverzichten en ad hoc bevestigingen. IRIS is sinds 28 november 2011 de vervanger van het primaire processysteem CVS (ClientVolgSysteem) van de 3RO.

Informatiegebied

In IRIS worden de opdrachten aan de 3RO geregistreerd met cliëntgegevens en de (geplande) reclasseringsactiviteiten. Dit geldt voor alle reclasseringsproducten: vroeghulp, advies, plaatsingen forensische zorg, gedragsinterventies, toezicht en werkstraffen.

Periodiciteit van de dataverzameling

De registratie in IRIS is continu.

Relaties met andere systemen

IRIS heeft een geautomatiseerde koppeling met de centrale Strafrechtsketendatabase, kortweg SKDB. De SKDB bevat gegevens die noodzakelijk zijn voor de vaststelling van de identiteit van een verdachte of veroordeelde, in het kader van de Wet Identiteitsvaststelling verdachten, veroordeelden en getuigen (WIVVG). Via deze koppeling worden cliëntgegevens en detentiegegevens uit SKDB automatisch overgenomen en geactualiseerd in IRIS. De gegevens uit SKDB zijn hierbij leidend. Via DJI (INJUS) koppeling wordt de aard van de detentie opgehaald. De 3RO leveren aan SKDB gegevens aan over opdrachten / programma's die voor een cliënt worden uitgevoerd met daarbij ook de uitvoerende unit.

Voor de opdrachtverstrekking met betrekking tot werkstraffen en toezichten is een geautomatiseerde koppeling met het AICE, dat is ingericht bij het CJIB, gerealiseerd. Voor werkstraf en toezicht wordt via een geautomatiseerde koppeling over het verdere verloop van de opdracht gecommuniceerd. De berichten over afloop van toezicht en werkstraffen worden handmatig geüpload naar Justid (JD-online), alsmede de definitieve versie van de uitgebrachte adviezen aan ketenpartners (eveneens JD-online). Plaatsingen forensische zorg gaan via een gegevenskoppeling met IFZO. Voor het ontvangen van aanvragen voor reclasseringsadvies en het versturen van adviesrapporten is een koppeling met Justid (JDS).

Beperkingen

De Wbp regelt dat persoonsgegevens niet langer bewaard mogen worden dan noodzakelijk is voor de doeleinden waarvoor zij zijn verzameld of worden gebruikt. Voor de 3RO is de bewaartermijn op zeven jaar bepaald. De gegevens in IRIS worden jaarlijks in het najaar opgeschoond. Hierbij worden de gegevens van cliënten verwijderd zeven jaar na afsluiting van de reclasseringsbemoeienis met de cliënt. Dit betekent dat IRIS geen gegevens van cliënten bevat voor wie zeven jaar of langer geen reclasseringswerkzaamheden zijn verricht.

Eigendom en beheer

Het intellectueel eigendom van IRIS ligt bij de 3RO. Het beheer en onderhoud worden door Reclassering Nederland namens de 3RO uitgevoerd.

4.6 Registratie Raad voor de Kinderbescherming

Sinds 2006 is KBPS (kinderbescherming processysteem) het registratiesysteem voor het primaire proces van de Raad voor de Kinderbescherming. Hierin worden alle zaken die in onderzoek genomen worden (instroom) en de zaken die worden afgerond (uitstroom) vastgelegd, voorzien van relevante (proces)kenmerken.

Het betreft beschermingsonderzoeken, onderzoeken in het kader van gezag en omgang, adoptiegerelateerde activiteiten, strafonderzoeken, de coördinatie van taakstraffen met betrekking tot minderjarigen en de vastlegging van activiteiten in het kader van casusregie.

Vanaf 2008 is ook een DWH beschikbaar dat dagelijks (i.c. elke nacht na een werkdag) een groot aantal gegevens aan KBPS onttrekt en bewerkt tot een eenvoudiger te bevragen dataset. Bij deze bewerking vindt geen inhoudelijke aanpassing plaats. Aan de implementatie van KBPS is een conversieslag voorafgegaan uit het toenmalige primaire processysteem (KIS). Hierbij is voor alle zaken een beperkte set gegevens overgezet, waardoor KBPS en daarmee DWH ook van zaken van voor 2006 de meest essentiële gegevens bevat.

KBPS, en DWH als afgeleide, voldoen aan de eisen van de Wbp.

4.7 Registratie Halt

Halt registreert alle ontvangen verwijzingen in JOIN. Voorheen was er een ander zakensysteem genaamd AuraH (Automatische Uniforme Registratie Applicatie Halt). In deze systemen werd en wordt de uitvoering van elke Halt-straf geregistreerd en gevolgd. Belangrijkste doel van het systeem is het ondersteunen en volgen van het proces van uitvoering van de straf. Uit de registratie van alle gegevens is het mogelijk data te verzamelen en te verwerken voor analyse.

In JOIN wordt per verwijzing geregistreerd welke acties wanneer zijn uitgevoerd en met welk resultaat. De bron voor de registratie is het proces-verbaal dat wordt toegestuurd door de verwijzende instantie. Hieruit worden de persoons- en delictgegevens handmatig overgenomen.

De registratie start met het inschrijven van een zaak; Halt hanteert de datum inschrijving voor het verzamelen van gegevens. De datum van het delict, het eerste verhoor en de datum ontvangst bij Halt worden wel geregistreerd en gebruikt bij het bepalen van de gerealiseerde doorlooptijden. Het systeem controleert op basis van de ingevoerde gegevens of de verwijzing aan de Halt-criteria voldoet en in behandeling genomen kan worden. De registratie volgt vanaf dat moment de processtappen bij de uitvoering van de straf, alle relevante data worden geregistreerd. De zaak wordt afgerond met het administratief afsluiten en verzenden van het afloopbericht aan de verwijzer. Zaken die niet in behandeling worden genomen, worden direct afgesloten. De verwijzer wordt hiervan op de hoogte gesteld. Deze zaken worden niet meegeteld bij rapportages. Indien relevant wordt alleen het aantal vermeld.

JOIN is alleen toegankelijk voor medewerkers van Halt die daarvoor geautoriseerd zijn en heeft geen automatische koppelingen met andere registratiesystemen.

5 Gegevens van de Raad voor de rechtspraak

De gegevens over de strafrechtelijke afdoening van kantonstrafzaken zijn afkomstig uit de primaire systemen van de gerechten in Nederland. In hun lokale gegevenssystemen wordt informatie bijgehouden voor de procedurele afhandeling van de zaak, bijvoorbeeld welke partijen erbij zijn betrokken, welke stukken zijn ingediend,

maar ook of en wanneer bepaalde 'statusovergangen' (zitting, comparitie enz.) of acties zijn genomen. De belangrijkste gegevens uit de lokale gegevenssystemen worden periodiek verzameld en geaggregeerd tot landelijke totalen. Dit gebeurt in het kader van de Plannings- & Verantwoordingscyclus (P&V) en wordt gepresenteerd in publicaties zoals het *Jaarverslag van de Rechtspraak* en de rapportage *Kengetallen gerechten*. Zoals gezegd, zijn deze P&V-gegevens geaggregeerd. De gegevens uit de lokale systemen worden tegenwoordig ook afgeslagen naar een zogenoemd DataWareHouse (DWH). Voor sommige tabellen is gebruikgemaakt van detailinformatie die afkomstig is uit dit DWH, het primaire processysteem ReIS (Rechtspraak Informatie Systeem) van gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, en het gegevenssysteem GPS-MI (zie ook paragraaf 3 van deze bijlage), waarin gegevens van kanton-overtredingen en strafzaken zijn opgenomen.

Het totale aantal afdoeningen van kanton-overtredingen is gehaald uit de jaarverslagen van de Rechtspraak (Raad voor de rechtspraak, diverse jaren). Deze productie-aantallen bevatten zowel uitspraken/vonnissen alsook andere afdoeningen (intrekkingen enz.) en zijn conform de begrotingsafspraken tussen de Rechtspraak en het ministerie van Veiligheid en Justitie. De nadere detaillering naar wijze van afdoening en wet is afkomstig uit het DWH (voor GPS-zaken) en het gegevenssysteem GPS-MI (voor COMPAS-zaken).

Het aantal eindarresten van kanton-overtredingen is gehaald uit de jaarverantwoordingsgegevens zoals de Rechtspraak deze jaarlijks opstelt voor het ministerie van Veiligheid en Justitie. Het aantal WAHV-beschikkingen bij het Gerechtshof Leeuwarden is gebaseerd op een opgave van het hof. De nadere detaillering (de wijze van afdoening) is gebaseerd op data uit het lokale gegevenssysteem ReIS van het hof.

Periodiciteit

De jaarverantwoordingsgegevens vanuit de P&V-cyclus, zoals gepresenteerd in het jaarverslag van de Raad voor de rechtspraak en opgesteld voor het ministerie van Veiligheid en Justitie, worden jaarlijks verzameld en geaggregeerd. Het DWH wordt wekelijks (in het weekend) gevuld. GPS-MI en ReIS (van hof Arnhem-Leeuwarden) worden continu, dynamisch gevuld.

Relaties met andere systemen

In GPS-MI zijn ook OM-gegevens opgenomen.

Beperkingen

Vanwege verschillende uitvraagmomenten en dynamiek in de gegevenssystemen, sluiten detailgegevens niet altijd aan op geaggregeerde jaarverantwoordingsgegevens. Daarom is ervoor gekozen de detailgegevens alleen weer te geven als percentage van het totaal, en niet hun afzonderlijke niveaus te presenteren.

Eigendom en beheer

De Rechtspraak is eigenaar van de gegevenssystemen en de Raad voor de rechtspraak is beheerder daarvan.

6 Uitgaven aan sociale veiligheid

De uitgaven aan sociale veiligheid hebben tot doel een samenhangende, consistente en geïntegreerde statistische beschrijving te geven van de geldstromen op het terrein van sociale veiligheid. Het gaat daarbij om het aanbod en gebruik van goederen en diensten die enerzijds tot doel hebben criminaliteit, overlast en verloedering

te voorkomen, te bestraffen of de schade ervan te beperken, en anderzijds om onveiligheidsgevoelens weg te nemen. Daarbij de volgende definitie van sociale (on-) veiligheid gehanteerd: 'de aan- of afwezigheid van bedreigingen als gevolg van criminaliteit, overlast en verloedering tussen (groepen) burgers, bedrijven en/of de overheid'.

Activiteiten, aanbieders en ketenfases

De uitgaven aan sociale veiligheid worden opgebouwd rondom twee centrale elementen: activiteiten en aanbieders. De activiteiten die verricht worden op het terrein van sociale veiligheid zijn gegroepeerd. We onderscheiden de ketenfases preventie, opsporing, vervolging, berechting, tenuitvoerlegging, rechtsbijstand en slachtofferondersteuning. De activiteiten die in C&R besproken worden staan hieronder nader beschreven.

Preventie: Onder preventie worden verstaan alle activiteiten ter voorkoming van criminaliteit, verloedering en overlast. Hieronder vallen onder andere het surveilleren door politie en beveiligingsbedrijven en het laten installeren van producten, zoals camera's, sloten of alarminstallaties.

Opsporing: Opsporing omvat alle activiteiten in het kader van het onderzoek naar (mogelijk) gepleegde strafbare feiten en overtredingen. Hierbij worden ook het verrichten van forensisch (sporen)onderzoek en het afdoen van strafbare feiten door de opsporingsautoriteit gerekend. Opsporing kan plaatsvinden binnen een opsporingsonderzoek, maar ook als de politie bijvoorbeeld tijdens de surveillance een misdrijf op het spoor komt. Een grote verscheidenheid aan instanties houdt zich bezig met activiteiten op het terrein van opsporing.

Vervolging: De vervolging van verdachten is een exclusieve taak van het OM. Zijdelings zijn ook andere instanties betrokken bij de vervolging van verdachten. Zo geven de Raad voor de Kinderbescherming en de drie reclasseringsorganisaties voor volwassenen (Stichting Verslavingsreclassering GGZ, Reclassering Nederland en Leger des Heils Jeugdbescherming en Reclassering) advies over het te volgen justitiële traject, waarbij een goede re-integratie in de maatschappij centraal staat. Ook de schadeloosstelling aan ex-verdachten wordt meegerekend bij 'vervolging'.

Berechting: De uitgaven voor berechting betreffen de rechtspraak in eerste aanleg, hoger beroep en cassatie. Het gaat om de rechtbanken, de gerechtshoven en de Hoge Raad der Nederlanden. De eerste twee categorieën vallen onder de verantwoordelijkheid van de Raad voor de rechtspraak (Rvdr). De reclasseringsactiviteiten bij een rechtszaak worden bij 'vervolging' meegerekend.

Tenuitvoerlegging: De tenuitvoerlegging van diverse straffen en maatregelen is verspreid over een groot aantal uitvoeringsorganisaties. Vier onderdelen van de Dienst Justitiële Inrichtingen, namelijk het gevangeniswezen, forensisch psychiatrische centra, justitiële jeugdinrichtingen en forensische zorg zijn verantwoordelijk voor het grootste deel van de tenuitvoerlegging van vrijheidsstraffen. Daarnaast hebben het CJIB en de reclasseringsorganisaties activiteiten op dit terrein

Rechtsbijstand: Tijdens het gehele justitiële traject kan de (ex-)verdachte een beroep doen op (gesubsidieerde) rechtsbijstand. Tot de rechtskundige dienstverlening behoren advocatenkantoren, notariskantoren, deurwaarderskantoren, rechtskundig adviesbureaus, en octrooi-, merken- en modellenbureaus. Het gaat hierbij

om uitgaven die direct betrekking hebben op de strafzaak. De diensten van de toegevoegde advocaten worden (deels of geheel) via de Raad voor Rechtsbijstand collectief gefinancierd. De rest moeten de huishoudens zelf bijdragen.

Slachtofferondersteuning: In Nederland houden drie organisaties zich bezig met het ondersteunen van slachtoffers. Zo verzorgt Slachtofferhulp Nederland psychosociale hulpverlening en zorgt zowel het Schadefonds Geweldsmisdrijven (uitkeringen) als het CJIB (inzing van schadevergoedingsmaatregelen) voor schadevergoedingen.

Correctie voor inflatie

De uitgaven aan sociale veiligheid worden gecorrigeerd voor inflatie. De publieke uitgaven worden gecorrigeerd door ze te delen door de ontwikkeling van de collectieve overheidsbestedingen ten opzichte van 2015. De publieke uitgaven worden gecorrigeerd door ze te delen door de ontwikkeling van de Consumenten Prijs Index ten opzichte van 2015. Beide reeksen zijn op het open data portal van het CBS te vinden.

Data

Om tot een overzicht van de uitgaven aan criminaliteit te komen, zijn voor de belangrijkste aanbieders op het gebied van sociale veiligheid gegevens over uitgaven, omzet, productie, prijzen en werklast over de periode 2002-2019 verzameld. Er is gekozen om alleen die aanbieders mee te nemen waarvoor sociale veiligheid een hoofdtak is. De financiële gegevens van aanbieders die sociale veiligheid niet als hoofdtak hebben, maar die wel bevoegd zijn om bestuurlijke boetes uit te delen, zijn niet meegenomen in deze analyse. Indien aanbieders sociale veiligheid als één van de hoofdtaken hebben en ook bevoegd zijn bestuurlijke boetes op te leggen, worden ook de uitgaven aan bestuurlijke boetes meegeteld als uitgaven aan sociale veiligheid.

Als totale uitgaven worden in principe de totale lasten genomen zoals vermeld staat in de jaarrekening/jaarverslag/jaarbericht/jaarstukken van de desbetreffende aanbieder. Voor de baten-lastendiensten gaan we uit van de lasten zoals vermeld in de agentschapsparaagraaf in het jaarverslag van het moederdepartement. Indien geen lasten bekend zijn, wordt uitgegaan van de bijdrage die het moederdepartement volgens haar jaarverslag aan desbetreffende aanbieder heeft verstrekt. Soms zijn slechts over een beperkte periode de lasten bekend. Indien de bijdrage van het moederdepartement wel bekend is voor de jaren waarvoor de lasten niet bekend zijn, worden de lasten geschat op basis van deze bijdrage.

Methodiek

Op basis van omzetgegevens wordt bepaald welk deel van de omzet sociale veiligheid betreft of iets anders (bv. civiel of administratief recht, fysieke veiligheid). Vervolgens wordt bekeken in welke ketenfases van de veiligheidsketen deze aanbieders actief zijn. Voor aanbieders die in meerdere ketenfases actief zijn, wordt getracht de uitgaven toe te rekenen naar ketenfase op basis van omzetgegevens per product-(groep) of, indien deze ontbreken, productiegegevens. Soms kan een deel van de omzet niet toegerekend worden naar een specifieke ketenfase. Dit deel blijft dan buiten beschouwing bij het berekenen van de aandelen. Impliciet betekent dit dat niet toe te rekenen delen recht evenredig worden omgeslagen over de ketenfases waarin de desbetreffende aanbieder actief is.

Tot slot wordt gekeken in hoeverre de uitgaven toegeschreven kunnen worden aan bepaalde delicttypen (voor de indeling zie bijlage 2). Het aandeel per delicttype wordt bepaald op basis van gewogen productiegegevens per delict en de bijbehorende wegingsfactoren. De wegingsfactoren zijn meestal gebaseerd op kostprijzen of werklastmetingen. Indien geen delictgegevens beschikbaar zijn, wordt gebruik gemaakt van algemene criminaliteitsgegevens die het soort product of diens van de betreffende aanbieder het best benaderen. De werkwijze is verder hetzelfde als bij de verdeling over ketenfases.

Periodiciteit en meer informatie

De uitgaven aan sociale veiligheid betreffen gegevens over gehele verslagjaren.

7 De internationale gegevensbronnen

7.1 International Crime Victims Survey

De ICVS, een internationale slachtofferenquête, geeft informatie over delicten zoals door slachtoffers ondergaan. De enquête wordt gehouden onder auspiciën van het Nederlandse ministerie van Justitie, het Engelse Home Office en het United Nations Interregional Criminal Justice Research Institute (UNICRI). Bij de laatste dataverzameling over 2004 heeft ook Gallup Europe, in opdracht van de EU, een belangrijke bijdrage geleverd (Van Dijk et al., 2007). De gegevens worden verzameld door middel van een telefonische enquête, met per land tussen de 1.000 en 4.000 respondenten. Circa dertig landen doen mee aan de dataverzameling.

Informatiegebied

De enquête gaat over de ervaringen die mensen hebben met delicten. Slachtofferloze delicten komen per definitie niet voor. Er bestaat uit de aard van de zaak een verschil in definitie tussen de waarneming van het slachtoffer van het delict en de strafrechtelijke definitie ervan. Van de delicten registreert men de kenmerken: ondervonden misdrijf, zoals het soort misdrijf (autodiefstal, vandalisme, diefstal uit auto/huis, diefstal van fiets, inbraak, diefstal met geweld, geweldsmisdrijven, seksuele misdrijven); of het delict is aangegeven bij de politie; enzovoort. Als persoonskenmerken kent de ICVS variabelen als leeftijd, geslacht, burgerlijke staat, maatschappelijke positie, informatie over preventiegedrag, enzovoort.

Periodiciteit van de dataverzameling

De ICVS is tot dusver afgenomen in de jaren 1989, 1992, 1996, 2000 en 2005 en gaat over de jaren 1988, 1991, 1995, 1999 en 2004.

Relaties met andere informatiesystemen

De ICVS is op te vatten als een onafhankelijk systeem. Er bestaat wel overlap met landelijke slachtofferenquêtes. Vergelijking is mogelijk met (nationale en internationale) politiecijfers, omdat aangiftecijfers zijn opgenomen.

Beperkingen

De voornaamste beperking van de ICVS is dat niet alle delicten zijn opgenomen. Ook delicten zonder slachtoffer of met een bedrijf als slachtoffer komen niet voor. Een bron van onzekerheid is voorts het geheugen van de respondent. Weet deze zich de juiste gebeurtenissen te herinneren en deze ook juist in de tijd te plaatsen? Dat geldt ook bij binnenlandse slachtofferenquêtes.

Eigendom en beheer

De gegevens uit de ICVS zijn opvraagbaar bij het instituut InterVICT in Tilburg en bij Gallup Europe in Brussel. Er is geen privacyreglement van toepassing op de ICVS.

Toekomst

Er zijn op dit moment geen plannen voor een nieuwe ICVS-ronde.

7.2 European Sourcebook

Het *European Sourcebook* bestaat uit een database en een publicatie, waarin een zo compleet mogelijk beeld van de gehele strafrechtsketen gegeven wordt. Tot dusver zijn ruim veertig landen in het *European Sourcebook* opgenomen. Aan de hand van door elk land afzonderlijk ingevulde vragenlijsten wordt de database gemaakt. Waarop de gegevens gebaseerd zijn, is van land tot land verschillend. Sommige landen leveren hun informatie aan op basis van primaire bronsystemen, andere aan de hand van statistische publicaties. Er wordt geen steekproef getrokken.

Informatiegebied

Het informatiegebied omvat in principe de gehele strafrechtsketen, inclusief slachtofferenquêtes. In de praktijk ligt de nadruk op de gegevens vanaf opsporing tot en met tenuitvoerlegging. Meestal betreft de registratie het aantal misdrijven per delictsoort, vaak ook leveren de landen informatie over aantallen veroordelingen en aantallen gedetineerden. De delictcategorieën zijn moord en doodslag, mishandeling, verkrachting, diefstal met geweld, diefstal, autodiefstal, fietsdiefstal, inbraak en drugsdelicten. Als persoonskenmerken worden gegevens verzameld over geslacht, meerder- en minderjarigheid en het al dan niet vreemdeling zijn. Ook zijn er gegevens over bijvoorbeeld het soort opgelegde straf.

Periodiciteit van de dataverzameling

De gegevens in het *European Sourcebook* zijn per jaar weergegeven en beslaan de periode 1990-2016. Informatie over het vervolgingstraject en over soort en lengte van opgelegde straffen ontbreekt voor de jaren 2000-2003.

Beperkingen

De gegevensverzameling is beperkt tot Europese landen. Ook het direct vergelijken is lastig, aangezien strafrechtssystemen op nogal cruciale punten van elkaar kunnen verschillen. Een ander punt is de verschillende wijze van aanleveren van de gegevens: sommige landen baseren hun informatie op feitelijke registraties, andere gebruiken criminele statistieken. Geprobeerd is dit zo veel mogelijk te verhelpen door vaste definities te geven van een aantal goed omschreven delictcategorieën. Ook zijn er nogal wat lacunes in de berichtgeving. Wel kunnen trends in verschillende landen met elkaar worden vergeleken, aangezien het om dezelfde periode van veertien jaar gaat.

Eigendom en beheerder

De eigenaar en beheerder van het *European Sourcebook* is de projectgroep van het European Sourcebook-project. Projectleider is prof. Jörg-Martin Jehle (Universiteit van Göttingen).

Toekomst

Naar verwachting zal het *European Sourcebook* elke drie tot vier jaar geactualiseerd worden.

Bijlage 4 Tabellen

Alle tabellen bij de voorgaande hoofdstukken kunt u in Excel-formaat terugvinden op de website van het [WODC](#). Daar zijn tevens meer tabellen met gerelateerde onderwerpen, meer uitsplitsingen en meer eenheden opgenomen dan in de hoofdstukken zijn beschreven.

Hieronder volgt een overzicht van alle tabeltitels.

H3 Criminaliteit en slachtofferschap

- 3.1 Slachtofferschap van delicten onder burgers van 15 jaar en ouder, volgens de ESM
- 3.2 Slachtofferschap onder burgers naar delictgroep, volgens de PMB
- 3.3 Slachtofferschap onder burgers naar delictgroep, volgens de ERV en POLS
- 3.4 Slachtofferschap onder burgers naar delictsoort, volgens de VMR en de IVM
- 3.5 Slachtofferschap en door burgers ondervonden delicten naar delictsoort, volgens de VM
- 3.6 Slachtofferschap onder burgers naar delictsoort, volgens VMR, IVM, VM
- 3.7 Slachtofferschap en door burgers ondervonden delicten cybercrime naar delictsoort, volgens de VM
- 3.8 Door burgers ondervonden delicten, volgens de ESM en ERV/POLS
- 3.9 Door burgers ondervonden delicten, volgens de VMR en de IVM
- 3.10 Door burgers ondervonden delicten naar delictsoort, volgens VMR, IVM, VM
- 3.11 Slachtofferschap onder burgers naar leeftijd en geslacht, 2019
- 3.12 Slachtofferschap onder burgers naar delictsoort en geslacht, 2019
- 3.13 Slachtofferschap cybercrime onder burgers naar leeftijd, geslacht en stedelijkheid woongemeente, 2019
- 3.14 Slachtofferschap onder burgers naar delictgroep en stedelijkheid woongemeente, 2019
- 3.15 Slachtofferschap onder burgers naar politiedistrict, volgens de VM, 2019
- 3.16 Melding bij de politie van door burgers ondervonden delicten, volgens de ERV en POLS
- 3.17 Melding bij de politie van in Nederland ondervonden delicten, volgens de VMR en de IVM
- 3.18 Aangifte/ondertekening van door burgers ondervonden delicten, volgens de ERV en POLS
- 3.19 Aangifte/ondertekening van door burgers ondervonden delicten, volgens de VMR en de IVM
- 3.20 Melding en aangifte van door burgers ondervonden delicten, volgens VM
- 3.21 Maatregelen door burgers tegen criminaliteit, volgens POLS
- 3.22 Maatregelen door burgers tegen criminaliteit, volgens de PMB
- 3.23 Maatregelen door burgers tegen criminaliteit, volgens de VMR
- 3.24 Maatregelen door burgers tegen criminaliteit, volgens de IVM
- 3.25 Maatregelen door burgers tegen criminaliteit, volgens de VM
- 3.26 Aanwezigheid preventieve voorzieningen in/rond de woning naar politiedistrict, volgens de VM, 2019
- 3.27 Onveiligheidsgevoelens, volgens POLS
- 3.28 Onveiligheidsgevoelens, volgens de PMB
- 3.29 Onveiligheidsgevoelens, volgens de VMR en de IVM
- 3.30 Onveiligheidsgevoelens, volgens de VM

- 3.31 Onveiligheidsgevoelens, volgens VMR, IVM, VM
- 3.32 Onveiligheidsgevoelens naar leeftijd en geslacht, 2019
- 3.33 Onveiligheidsgevoelens naar stedelijkheid woongemeente, 2019
- 3.34 Onveiligheidsgevoelens naar politiedistrict, volgens de VM, 2019

H4 Misdrijven en opsporing

- 4.1 Geregistreeerde en opgehelderde misdrijven naar delict
- 4.2 Geregistreeerde misdrijven naar delict
- 4.3 Geregistreeerde en opgehelderde diefstallen naar type diefstal
- 4.4 Geregistreeerde misdrijven naar gemeente van plegen
- 4.5 Geregistreeerde verdachten van misdrijven naar geslacht en delict
- 4.6 Geregistreeerde verdachten (totaal) naar delict
- 4.7 Geregistreeerde verdachten (unieke personen) naar delict
- 4.8 Geregistreeerde verdachten (unieke personen) naar geslacht en leeftijd
- 4.9 Geregistreeerde verdachten (unieke personen) naar geslacht en woon-gemeente, 2020
- 4.10 Geregistreeerde minderjarige verdachten van misdrijven naar geslacht en delict
- 4.11 Geregistreeerde minderjarige verdachten (totaal) naar delict
- 4.12 Geregistreeerde minderjarige verdachten (unieke personen) naar delict
- 4.13 Geregistreeerde minderjarige verdachten (unieke personen) naar geslacht en woongemeente, 2020

H5 Vervolg

- 5.1 Bij het Openbaar Ministerie ingeschreven misdrijfzaken, door het OM genomen beslissingen en afdoeningen door de rechter naar geslacht en minder- en meerderjarigheid
- 5.2 Bij het Openbaar Ministerie ingeschreven misdrijfzaken naar delictgroep
- 5.3 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijfzaken naar delictgroep
- 5.4 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijfzaken naar soort beslissing
- 5.5 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijfzaken: transacties naar delictgroep
- 5.6 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijf-zaken: transacties met als voorwaarde betaling geldsom naar delictgroep
- 5.7 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijfzaken: transacties met als voorwaarde leer- of werkproject naar delictgroep
- 5.8 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijfzaken: opgelegde strafbeschikkingen naar delictgroep
- 5.9 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijfzaken: onvoorwaardelijke beleidssepots naar delictgroep
- 5.10 Bij het Openbaar Ministerie ingeschreven misdrijfzaken met minderjarige verdachten naar delictgroep
- 5.11 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijfzaken met minderjarige verdachten naar delictgroep
- 5.12 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijfzaken met minderjarige verdachten naar soort beslissing

- 5.13 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijfzaken met minderjarige verdachten: transacties naar delictgroep
- 5.14 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijfzaken met minderjarige verdachten: transacties met als voorwaarde betaling geldsom naar delictgroep
- 5.15 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijf-zaken met minderjarige verdachten: transacties met als voorwaarde leer- of werkproject naar delictgroep
- 5.16 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijfzaken met minderjarige verdachten: opgelegde strafbeschikkingen naar delictgroep
- 5.17 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in rechtbankstrafzaken met minderjarige verdachten: onvoorwaardelijke beleidssepots naar delictgroep

H6 Berechting

- 6.1 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken naar geslacht, minder- en meerderjarigheid, soort rechter en eindbeslissing
- 6.2 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken naar delictgroep
- 6.3 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken: schuldigverklaringen naar delictgroep
- 6.4 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken: vrijspraken en ontslagen van alle rechtsvervolging naar delictgroep
- 6.5 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken: schuldigverklaringen met strafoplegging en opgelegde sancties
- 6.6 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken: opgelegde (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen naar delictgroep
- 6.7 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken: opgelegde (deels) onvoorwaardelijke geldboetes naar delictgroep
- 6.8 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken: opgelegde (deels) onvoorwaardelijke taakstraffen naar delictgroep
- 6.9 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken: opgelegde (deels) onvoorwaardelijke straffen naar hoogte of duur van het onvoorwaardelijke deel
- 6.10 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken: detentiejaren van (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen naar delictgroep
- 6.11 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken: gemiddelde detentiedagen van (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen naar delictgroep
- 6.12 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten naar delictgroep
- 6.13 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten naar eindbeslissing
- 6.14 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten: schuldigverklaringen naar delictgroep
- 6.15 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten: vrijspraken en ontslagen van rechtsvervolging naar delictgroep
- 6.16 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten: schuldigverklaringen met strafoplegging en opgelegde sancties
- 6.17 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten: opgelegde (deels) onvoorwaardelijke jeugddetenties naar delictgroep

- 6.18 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten: opgelegde (deels) onvoorwaardelijke straffen naar hoogte of duur van het onvoorwaardelijke deel
- 6.19 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten: opgelegde (deels) onvoorwaardelijke taakstraffen naar delictgroep
- 6.20 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten: opgelegde (deels) onvoorwaardelijke geldboetes naar delictgroep
- 6.21 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten: detentiejaren van (deels) onvoorwaardelijke jeugddetenties naar delictgroep
- 6.22 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten: gemiddelde detentiedagen van (deels) onvoorwaardelijke jeugddetenties naar delictgroep

H7 Tenuitvoerlegging

- 7.1 Gevangeniswezen: strafrechtelijke instroom naar categorie en verblijfstitel
- 7.2 Gevangeniswezen: kenmerken van strafrechtelijk gedetineerden
- 7.3 Gevangeniswezen: detentieduur totale uitstroom
- 7.4 Tbs: opleggingen, passanten, bezetting, proefverloven en beëindigingen
- 7.5 Tbs-gestelden: leeftijd en geslacht
- 7.6 Justitiële jeugdinrichtingen (JJI's): strafrechtelijke instroom naar verblijfstitel
- 7.7 Populatie strafrechtelijk gedetineerden in justitiële jeugdinrichtingen
- 7.8 Lopende strafrechtelijke (PIJ-)maatregelen minderjarigen
- 7.9 Gemiddelde verblijfsduur (in dagen) bij uitstroom naar verblijfstitel in de justitiële jeugdinrichtingen
- 7.10 Afgesloten taakstraffen door de 3RO naar soort
- 7.11 Populatie taakgestrafte meerderjarigen naar geslacht en leeftijd
- 7.12 Voltooide toezichten en opdrachten gedragsinterventies
- 7.13 Gestarte taakstraffen door de Raad voor de Kinderbescherming
- 7.14 Afgesloten taakstraffen door de Raad voor de Kinderbescherming
- 7.15 Halt-verwijzingen, afgeronde en geslaagde Halt-straffen
- 7.16 Instroom gecertificeerde instellingen jeugdreclasseringsmaatregelen
- 7.17 Geldsomtransacties bij het CJIB
- 7.18 Strafbeschikkingen bij het CJIB
- 7.19 Geldboetes bij het CJIB
- 7.20 Schadevergoedingsmaatregelen bij het CJIB
- 7.21 Ontnemingsmaatregelen bij het CJIB

H8 De strafrechtsketen in samenhang

- 8.1 Ondervonden delicten door burgers, geregistreeerde criminaliteit en geregistreeerde verdachten, instroom OM, sancties Politie, OM, ZM: misdrijven totaal
- 8.2 Geregistreeerde verdachten, instroom OM, sancties Politie, OM en ZM: minderjarigen

H9 Overtredingen

- 9.1 Geregistreeerde overtredingen
- 9.2 Door bestuursorganen behandelde overtredingen en misdrijven
- 9.3 Door opsporingsinstanties naar het CJIB ingezonden overtredingen
- 9.4 Instroom WAHV-beschikkingen en strafbeschikkingen voor overtredingen naar gemeente, 2020
- 9.5 Door opsporingsinstanties naar Halt ingezonden overtredingen
- 9.6 Door opsporingsinstanties rechtstreeks naar het Openbaar Ministerie ingezonden overtredingen (feiten)
- 9.7 Verzet tegen strafbeschikking/Niet-succesvol voltooide sancties (feiten)
- 9.8 Door de kantonrechter afgedane overtredingen (zaken), incl. verzet en niet succesvol voltooide sancties
- 9.9 Beroepen tegen WAHV-beschikkingen
- 9.10 Door CJIB afgehandelde financiële sancties bij overtredingen

H10 Kosten van criminaliteit

- 10.1 Uitgaven sociale veiligheid totaal
- 10.2 Uitgaven sociale veiligheid per hoofd van de bevolking
- 10.3 Uitgaven aan preventie
- 10.4 Uitgaven aan opsporing
- 10.5 Uitgaven aan vervolging
- 10.6 Uitgaven aan berechting
- 10.7 Uitgaven aan tenuitvoerlegging
- 10.8 Uitgaven aan rechtsbijstand
- 10.9 Uitgaven aan slachtofferondersteuning
- 10.10 Uitgaven aan sociale veiligheid naar delictcategorie en activiteit in 2019
- 10.11 Uitgaven aan sociale veiligheid naar delictcategorie
- 10.12 Ontvangsten uit veiligheidszorg door JenV

H11 Nederland in internationaal perspectief

- 11.1 Aantal slachtoffers naar delictgroep en onveiligheidsgevoelens per land
- 11.2 Aantal geregistreeerde misdrijven per land en naar delictgroep
- 11.3 Aantal slachtoffers van voltooide moord en doodslag per land
- 11.4 Minderjarige verdachten per land en naar delictgroep
- 11.5 Vrouwelijke verdachten per land en naar delictgroep
- 11.6 Door de rechter veroordeelde verdachten per land en naar delictgroep
- 11.7 Onvoorwaardelijke gevangenisstraffen per land en naar delictgroep
- 11.8 Aantal gevangenen per land
- 11.9 Nederland ten opzichte van Noord-/West Europa en Europa totaal
- 11.10 Totale aantal geregistreeerde misdrijven per land, historische reeks vanaf 1960

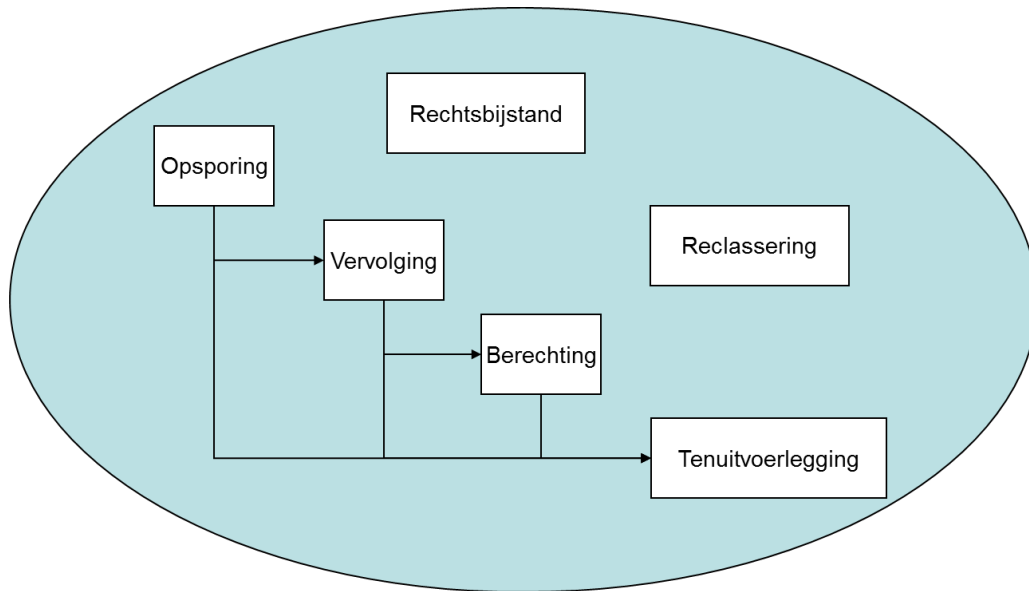
Bijlage 5 Afkortingen

3RO	Reclassering
AuraH	Automatische Uniforme Registratie Applicatie Halt
BJJ	Beginnelsenwet Justitiële Jeugdinrichtingen
BJZ	Bureau Jeugdzorg
BOA	buitengewoon opsporingsambtenaar
BOB	bijzondere opsporingsbevoegdheden
BOD	buitengewone opsporingsdienst
BOOM	Bureau Ontnemingswetgeving Openbaar Ministerie
BOSZ	Betere Opsporing door Sturing op Zaken
BPS	bedrijfsprocessensysteem
BRP	Basisregistratie personen
BVH	Basisvoorziening Handhaving
BVI	Basisvoorziening Informatie
BZK	ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CAPI	Computer-assisted personal interviewing
CATI	Computer-assisted telephone interviewing
CAWI	Computer-assisted web interviewing
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CGB	Commissie Gelijke Behandeling
CJIB	Centraal Justitieel Incassobureau
COMPAS	Communicatiesysteem Openbaar Ministerie Parket AdminiStratie
CvB	Centrum voor Beleidsstatistiek
CVOM	Centrale Verwerking Openbaar Ministerie
CVS	CliëntVolgSysteem
DANS	Data Archiving and Networked Services
DJI	Dienst Justitiële Inrichtingen
DForZo	Directie Forensische Zorg
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
DVOM	dienstverleningsorganisatie Openbaar Ministerie
DWH	Datawarehouse
ED	elektronische detentie
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
EIS	Executie Informatie Systeem
ELV	Enquête Leefbaarheid en Veiligheid
ERV	Enquête Rechtsbescherming en Veiligheid
EVRM	Europees Verdrag van de Rechten van de Mens
ESM	Enquête Slachtoffers Misdrijven
ET	elektronisch toezicht
FIOD-ECD	Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst/Economische Controledienst
FPC	forensisch psychiatrisch centrum
G4	de vier grote gemeenten (Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht)
G31	de 31 grootste gemeenten van Nederland
G32	37 (oorspronkelijk 32) (middel)grote steden
GBM	Gedragbeïnvloedende maatregel
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
GI	Gecertificeerde instelling
GIDS	Geïntegreerde Interactieve Databank voor Strategische bedrijfsinformatie

GPS	Geïntegreerd Processysteem
GPS-MI	Geïntegreerd Processysteem Management Informatie
GW	Gevangeniswezen
Halt	Het Alternatief
HGK	Herziening Gerechtelijke Kaart
HR	Hoge Raad
ICVS	International Crime Victims Survey
IFZO	Informatiesysteem Forensische Zorg
ILT_IOD	Inspectie Leefomgeving en Transport
IRIS	Integraal Reclassering Informatiesysteem
IVBPR	Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten
IVM	Integrale Veiligheidsmonitor
JJI	Justitiële Jeugdinrichtingen
JenV	ministerie van Justitie en Veiligheid
JVS	Jeugd Volg Systeem
KBPS	kinderbescherming processysteem
KLPD	Korps Landelijke Politiediensten
KMar	Koninklijke Marechaussee
LIJ	Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafketen
LMIO	Landelijk Meldpunt Internet Oplichting
LOVS	Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht
LPTV	Landelijk Parket Team Verkeer
MCB	Monitor Criminaliteit Bedrijfsleven
MIR	Management Informatie Reservoir
MITS	Management Informatie TBS
MvT	memorie van toelichting
NFI	Nederlands Forensisch Instituut
NIFP	Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie
NRGD	Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen
OBJD	Onderzoek- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie
OM	Openbaar Ministerie
OMDATA	Beleidsinformatiesysteem van het OM
OvJ	officier van justitie
OW	Opiumwet
P&V	Plannings- & Verantwoordingscyclus
PaG	Parket-Generaal van het Openbaar Ministerie
PI	penitenciaire inrichting
PIJ	plaatsing in een inrichting voor jeugdigen
PMB	Politiemonitor Bevolking
POLS	Permanent Onderzoek Leefsituatie
PP	penitentiair programma
RAC	Rapsody Centraal
RAC-min	Rapsody Centraal Management Informatiesysteem
Rapsody	Management Informatie Systeem op COMPAS
r-c	rechter-commissaris
RDW	Rijksdienst voor het Wegverkeer
ReIS	Rechtspraak Informatie Systeem (primair processysteem van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden)
RSJ	Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming
RvdK	Raad voor de Kinderbescherming
Rvdr	Raad voor de rechtspraak
RO	Rechterlijke Organisatie
RVZ	Raad voor Volksgezondheid en Zorg

SAF	Steunpunt Acquisitiefraude
SCM	Standaardclassificatie misdrijven
SGM	Schadefonds Geweldsmisdrijven
SHN	Slachtofferhulp Nederland
SKDB	Strafketendatabase
SKM	Strafrechtsketenmonitor
Sr	Wetboek van Strafrecht
SSB	Sociaal Statistisch Bestand (van CBS)
Stb.	Staatsblad
Stcrt.	Staatscourant
STP	Scholings- en Trainingsprogramma JJI
Sv	Wetboek van Strafvordering
SVB	Sociale Verzekeringsbank
SZW	ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
tbs	terbeschikkingstelling
Tobias	Totaal Bekeuring Informatie AfhandelingsSysteem en de Transactiemodule
TRIAS	Transactie Registratie Inning en Informatie AfhandelingsSysteem
TULP	Tenuitvoerleggingprogramma Dienst Justitiële Inrichtingen
UNICRI	United Nations Interregional Criminal Justice Research Institute
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
JenV	ministerie van Justitie en Veiligheid
VI	voorwaardelijke invrijheidstelling
VM	Veiligheidsmonitor
VMR	Veiligheidsmonitor Rijk
VROM	ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu
VZR	Veiligheidszorgrekeningen
WAHV	Wet Administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften (Wet Mulder)
WAM	Wet Aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen
Wbp	Wet Bescherming persoonsgegevens
WED	Wet op de Economische delicten
Wet MBVEO	Wet Maatregelen bestrijding voetbalvandalisme en ernstige overlast
WIVVG	Wet Identiteitsvaststelling verdachten, veroordeelden en getuigen
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
WOTS	Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen
WRB	Wet op de Rechtsbijstand
WSA	Wetenschappelijk Statistisch Agentschap
WVW	Wegenverkeerswet 1994
WWM	Wet Wapens en munitie

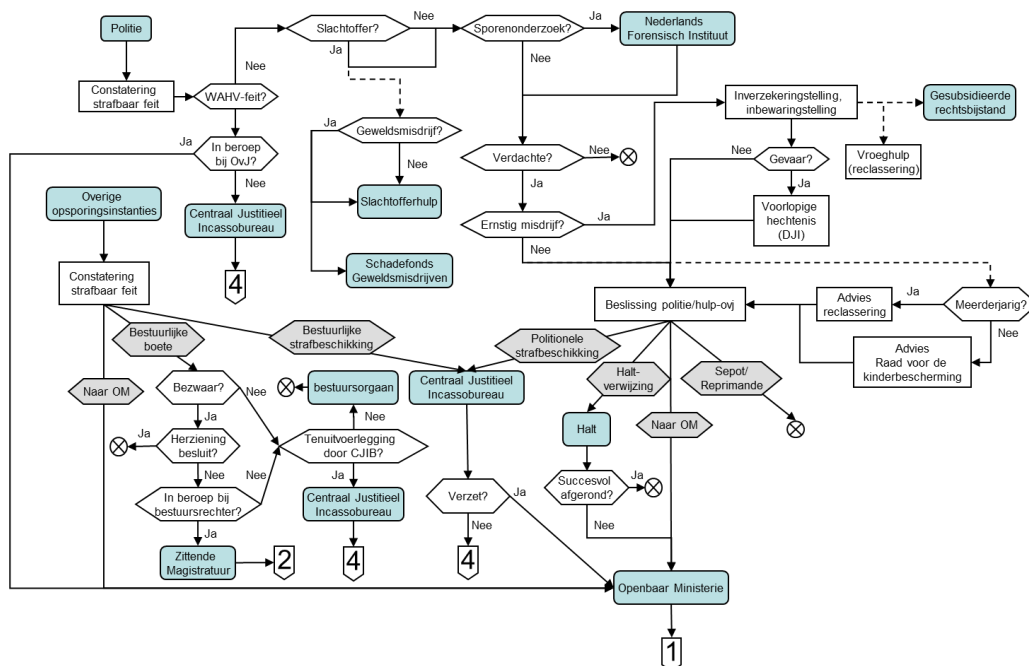
Bijlage 6 Stroomdiagram justitieketen

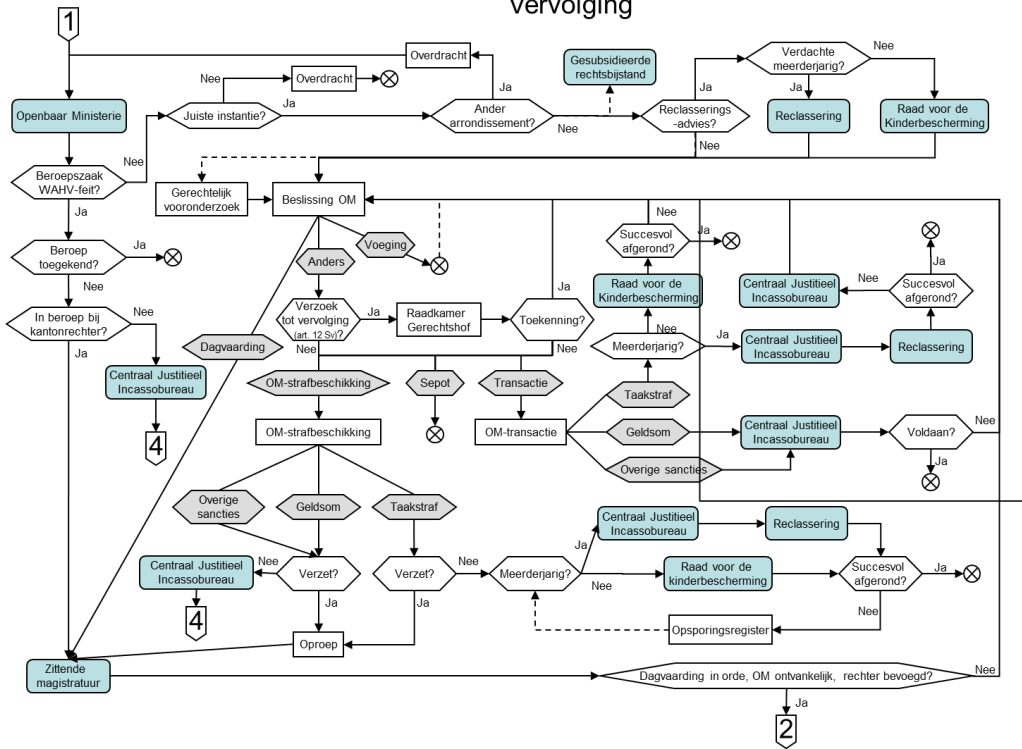
Verklaring van de tekens

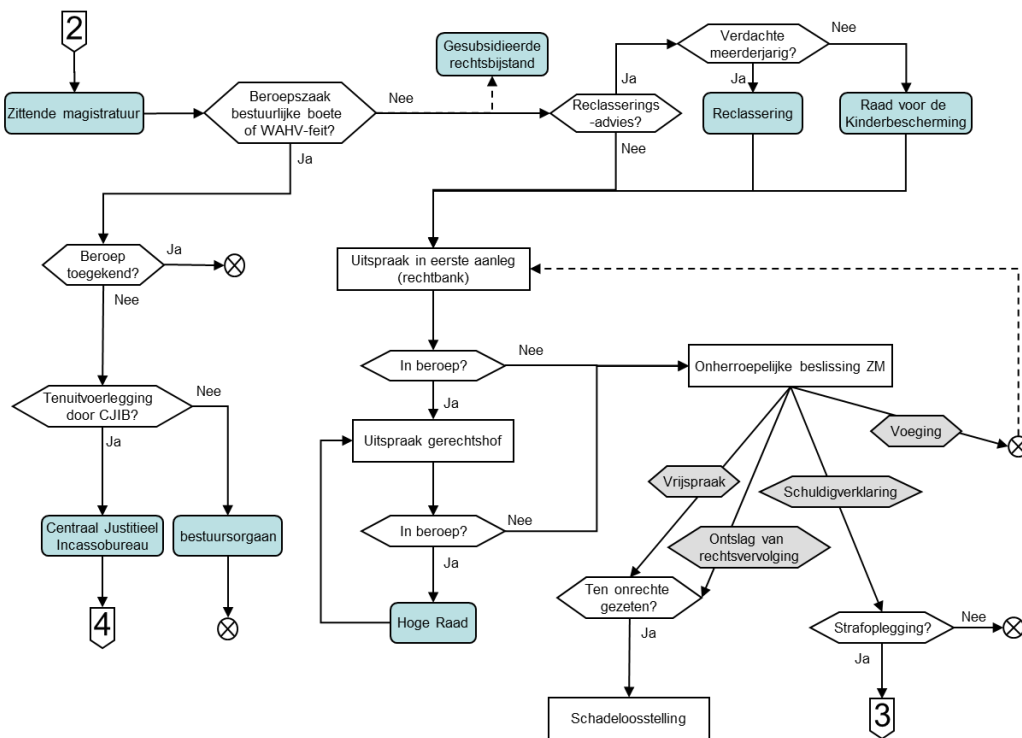
Opsporing

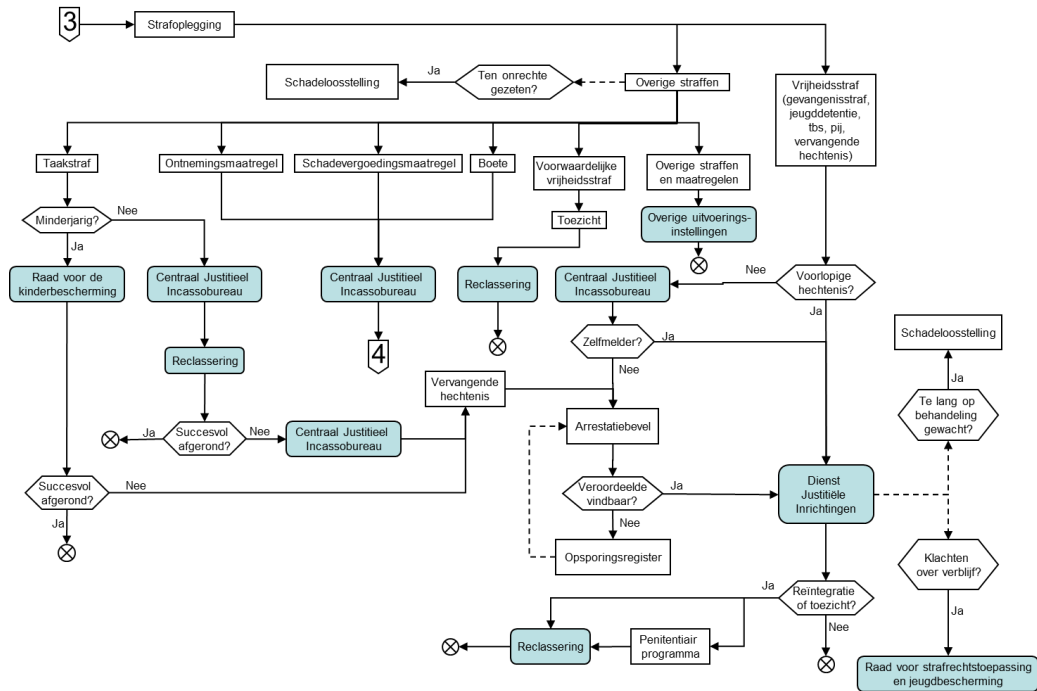
Vervolging

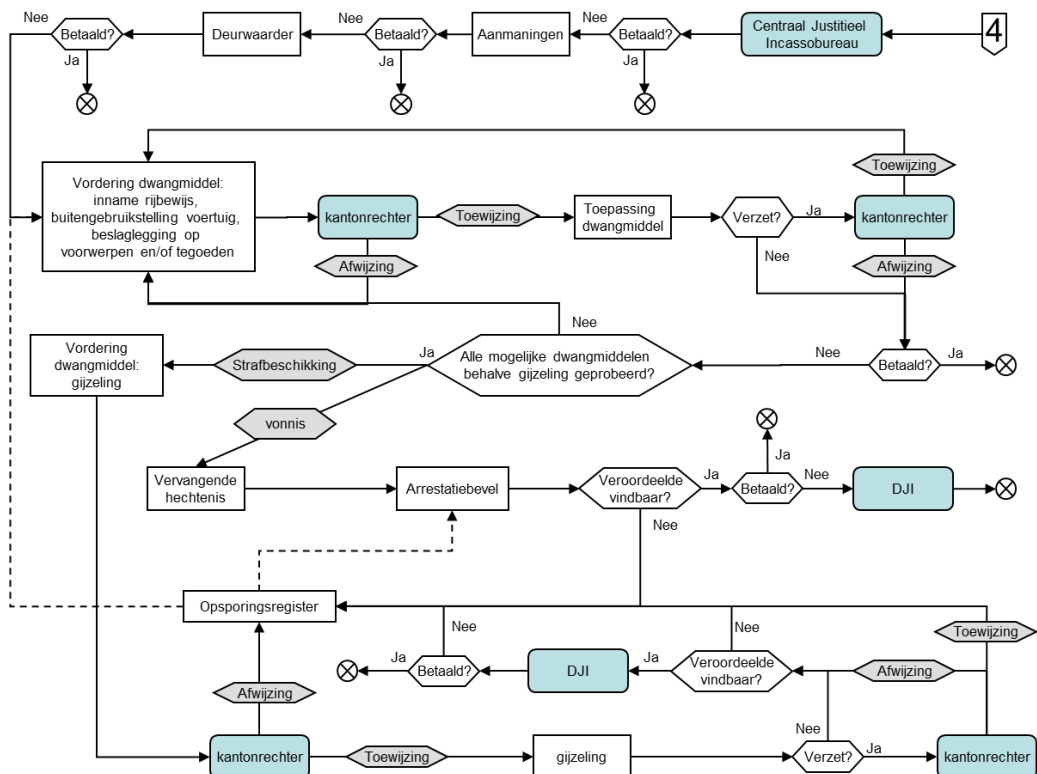
Berechting

Tenuitvoerlegging (1)

Tenuitvoerlegging (2)

Bijlage 7 Begrippen

In deze bijlage zijn alle niet algemeen bekend veronderstelde begrippen opgenomen die in de hoofdstukken en/of tabellen worden genoemd of beschreven. Waar van toepassing zijn de begrippen aangevuld met een operationalisering. Nadere toelichtingen alsook informatie bij de onderliggende bronnen en telwijze zijn terug te vinden in bijlage 3.

In deze begrippenlijst zijn *niet* opgenomen:

- Alle begrippen die zijn opgenomen in bijlage 2. Dit betreft de Standaardclassificatie Misdrijven, de classificatie van ondervonden delicten zoals die wordt gehanteerd in de Veiligheidsmonitor, en de indeling van politieregio's zoals die onder andere wordt gebruikt in hoofdstuk 3.
- De gehanteerde databronnen en informatiesystemen. De beschrijving en toelichting bij de databronnen en informatiesystemen zijn opgenomen in bijlage 3.
- Organisaties en instellingen.

A

Aanbieders veiligheidszorg – Aanbieders van goederen of diensten die tot doel hebben criminaliteit, verloedering en overlast te voorkomen, te bestraffen of de schade ervan te beperken, en daarnaast onveiligheidsgevoelens weg te nemen.

Aangifte (hoofdstuk 3; volgens de IVM en VM) – Melding van een ondervonden voorval bij de politie via het internet of door ondertekening van een proces-verbaal of een ander document.

Activiteiten veiligheidszorg – Activiteiten die tot doel hebben criminaliteit, verloedering en overlast te voorkomen, te bestraffen of de schade ervan te beperken, en daarnaast onveiligheidsgevoelens weg te nemen.

Administratief sepot - In een enkel geval worden zaken dubbel ingeboekt (bijvoorbeeld bij een ingevorderd rijbewijs). Eén van deze zaken zal administratief afgeboekt moeten worden.

Adolescentenstrafrecht – Sanctietoepassing waarbij de rechter jongvolwassenen van 16 tot 23 jaar kan berechten volgens het jeugdstrafrecht in plaats van het volwassenenstrafrecht. Het adolescentenstrafrecht is ingevoerd per 1 april 2014.

Arrestant – Persoon voor wie de aanhouding en plaatsing in een penitentiaire inrichting is bevolen omdat hij:

- is veroordeeld tot een vrijheidsstraf en niet in aanmerking komt voor of niet meewerkt aan de executie van de straf in een beperkt beveiligde inrichting;
- niet in voldoende mate meewerkt aan de executie van een andere straf of maatregel (taakstraf, boete, schadevergoeding, etc.) en om die reden een vervangende hechtenis of gijzelingsmaatregel moet ondergaan;
- zich heeft onttrokken aan een eerdere detentie.

B

Beleidssepot – Beslissing van het Openbaar Ministerie (OM), waarbij het afziet van vervolging van een strafbaar feit op grond van het algemeen belang. Zie ook: sepot.

Beslissing van het OM – Beslissing over een bij het parket ingeschreven zaak tegen één verdachte. Een beslissing OM kan inhouden een sepot, voegen ad informandum, voegen ter berechting, transactie, strafbeschikking, dagvaarden, oproepen ter terechtzitting naar aanleiding van verzet op een strafbeschikking, overhevelen naar COMPAS, overdracht aan een ander parket, overdracht naar het buitenland of administratief beëindigd. Zie bijlage 3 voor een nadere toelichting.

Bestuurlijke strafbeschikking – Zie: strafbeschikking.

Bruto Binnenlands Product – Het eindresultaat van de productieve activiteiten van de ingezeten productie-eenheden. Het is gelijk aan de toegevoegde waarde tegen basisprijzen van alle bedrijfsklassen samen, aangevuld met enkele transacties die niet naar bedrijfsklassen worden verdeeld.

C

Criminaliteit – Handelingen en gedragingen (zowel doen als nalaten) die de wetgever strafbaar heeft gesteld.

D

Dagvaarden – Beslissing van het OM om een zaak voor de rechter te brengen. Zie ook: beslissing van het OM.

Dagvaarding – Officieel geschrift dat iemand oproept op een bepaalde tijd voor de rechter te verschijnen in verband met de vervolging van een strafbaar feit.

Detentieduur – Het deel van een door de rechter opgelegde onvoorwaardelijke vrijheidsstraf dat daadwerkelijk moet worden uitgezeten.

E

Elektronisch toezicht – Controle met technische hulpmiddelen (zoals een enkelband) op de ongestoorde tenuitvoerlegging van vrijheidsbeperkende maatregelen.

Elektronisch toezicht (ET) kan door de minister van Veiligheid en Justitie als aanvullende maatregel bij een penitentiair programma in de laatste fase van een gevangenisstraf worden toegepast. In de regel houdt ET een locatiegebod in, dat wil zeggen huisarrest op de tijdstippen waarop geen inhoudelijke uitvoering wordt gegeven aan het penitentiair programma.

G

Geregistreerd misdrijf (hoofdstuk 4) – Misdrijf dat is vastgelegd in een proces-verbaal van aangifte of ambtshalve opgemaakt proces-verbaal. Per proces-verbaal tellen in hoofdstuk 4 alleen de zwaarste misdrijven mee.

Geregistreerde criminaliteit (hoofdstuk 4) – In processen-verbaal (van aangifte of ambtshalve opgemaakt) vastgelegde misdrijven. Per proces-verbaal tellen in hoofdstuk 4 alleen de zwaarste misdrijven mee.

Geregistreerde overtreding – Overtreding die is vastgelegd in een proces-verbaal van aangifte of ambtshalve opgemaakt proces-verbaal.

Geregistreerde verdachte – Persoon waarvan de politie het ernstige vermoeden heeft dat hij/zij schuldig is aan het plegen van een strafbaar feit. Bij het 'totale aantal geregistreerde verdachten' telt een persoon meerdere keren mee als de

politie hem/haar in één jaar van meerdere misdrijven verdacht. Het aantal 'uniek geregistreerde verdachten' is het aantal personen dat in een jaar één of meer keer verdacht werd door de politie. Het 'aantal verdachten per verslagjaar' telt het aantal verdachten dat geregistreerd is bij een in dat verslagjaar geregistreerd misdrijf.

Gevangenisstraf – Vrijheidsstraf, levenslang of tijdelijk met een strafduur van ten hoogste dertig jaar, in de regel ondergaan in een penitentiaire inrichting (PI).

Gedragsbeïnvloedende maatregel (GBM) – Maatregel die kan worden opgelegd aan jongeren als opsluiting een te zware straf is, maar een voorwaardelijke straf te licht. Deze maatregel bestaat uit een of meer trainingen of behandelingen. De jongere moet dan bijvoorbeeld een agressietraining volgen of een training om te leren van drugs of alcohol af te blijven. De jeugdreclassering houdt toezicht op het verloop van de GBM.

Gedragsinterventie – Interventie die in theorie een bijdrage kan leveren aan het terugdringen van het recidiverisico. Het betreft gedragsinterventies die door de Erkenningscommissie Gedragsinterventies van het ministerie van Veiligheid en Justitie zijn erkend.

H

Halt-straf – Straf voor jongeren van 12 tot 18 jaar, bedoeld ter voorkoming van vervolging. Het gaat hier om vormen van lichte criminaliteit die door jongeren zijn begaan. Vergrijpen die bij Halt terechtkomen, zijn bijvoorbeeld het vernielen van een afvalbak, schoolverzuim of winkeldiefstal.

Halt-verwijzing – Verwijzing van een jongere door de politieagent, bijzondere opsporingsambtenaar (BOA) of officier van justitie naar een Halt-bureau.

Hechtenis – Vrijheidsstraf met een strafduur van maximaal één jaar en vier maanden, van lichtere aard dan gevangenisstraf en in de regel ondergaan in een huis van bewaring. Deze meestal korte straf wordt ook wel *principale* hechtenis genoemd. De term hechtenis wordt ook gebruikt bij insluiting van iemand die wordt verdacht van een ernstig delict (*voorlopige* hechtenis). Een derde variant is de *vervangende* hechtenis, die volgt wanneer een taakstraf niet lukt of een door de rechter opgelegde, strafrechtelijke boete niet is betaald. Bij niet betaalde boetes spreekt men ook wel van *subsidiare* hechtenis.

I

Instroom OM (hoofdstuk 5) – Alle strafzaken die worden ingeschreven bij het OM. Zie verder bijlage 3.

Instroom OM, rechtstreeks (hoofdstuk 9) – Alle zaken die direct vanuit de opsporingsinstantie ingezonden worden naar het OM zonder tussenkomst van een uitvoeringsinstantie, zoals Halt of CJIB. Zaken die in eerste instantie naar het CJIB worden gezonden maar door het CJIB worden afgewezen, worden ook meegeteld, aangezien deze zaken nooit zijn ingeschreven bij het CJIB.

Inverzekeringstelling – Vrijheidsbeneming van een verdachte omdat dit voor het onderzoek nodig is. De officier van justitie mag de politie het bevel geven om een verdachte maximaal zes dagen (drie dagen plus maximaal drie dagen verlenging) vast te houden als de normale tijd voor het verhoren van de verdachte (zes uur) niet genoeg blijkt te zijn.

J

Jeugddetentie – Vrijheidsstraf die wordt toegepast in het jeugdstrafrecht.

Jeugdstrafrecht – Strafrecht voor jongeren van 12 tot en met 17 jaar. In het jeugdstrafrecht kan de rechter andere en lagere sancties opleggen dan in het normale (volwassenen)strafrecht. Jongeren van 18 tot en met 22 jaar kunnen ook volgens het jeugdstrafrecht worden berecht als hun persoonlijkheid of de omstandigheden waaronder het feit is begaan daar aanleiding toe geeft. De rechter bepaalt welk recht wordt toegepast. Zie ook adolescentenstrafrecht.

Jeugdreclasseringsmaatregel – begeleiding voor jongeren die een proces-verbaal hebben gehad van de politie of leerplichtambtenaar. Zij krijgen een persoonlijk begeleidingsplan. Het doel is om nieuwe fouten te voorkomen. Jeugdreclassering is er voor jongeren tussen 12 en 23 jaar.

M

Materiële uitgaven veiligheidszorg – Dit omvat alle andere uitgaven dan personele uitgaven, zoals huisvesting, aanschaf van goederen en diensten, subsidies en exploitatiebijdragen aan uitvoeringsinstanties.

Meerderjarige verdachte – Verdachte natuurlijke persoon die ten tijde van het plegen van het delict 18 jaar of ouder was.

Melding (hoofdstuk 3) – Het op de hoogte stellen van de politie van een onder-vonden voorval.

Minderjarige verdachte – Een verdachte natuurlijke persoon die ten tijde van het plegen van het delict minimaal 12 jaar maar nog geen 18 jaar was.

Misdrijf – Strafbbaar feit van de zware soort, als zodanig aangeduid in de strafwetten.

Misdrijfzaak – Strafzaak die volgens de wet kan worden voorgelegd aan de sector strafrecht van de rechtbank. Een misdrijfzaak kan meer dan één strafbaar feit bevatten. Hieronder worden ook enkele overtredingen (in de economische sfeer of in combinatie met misdrijven) verstaan die door de sector strafrecht worden behandeld.

Mislukte executie van een strafbeschikking – Het geheel of gedeeltelijk mislukken van de executie van een opgelegde strafbeschikking. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren als een opgelegde geldboete niet of niet volledig is betaald of kan worden verhaald. Zaken waarbij de executie van een opgelegde strafbeschikking is mislukt, worden doorgestuurd naar het OM ter verdere afhandeling. Het OM kan vervolgens elke mogelijke afdoeningswijze kiezen. Het OM kan dus ook besluiten om de zaak voor te leggen aan de rechter door de verdachte te dagvaarden. Zie verder bijlage 3.

N

Niet-ontvankelijkverklaring – Beslissing van de rechter dat het rechtsmiddel, op grond van de (schriftelijk) geleverde informatie, niet vatbaar is voor berechting. De rechter geeft dan geen inhoudelijk oordeel over de gegrondheid van het beroep op de rechter.

O

Onbevoegdverklaring van de rechter – Beslissing van een rechter dat deze op grond van wettelijke bepalingen niet bevoegd is om van de zaak kennis te nemen. De beslissing hiertoe neemt de rechter zelf. Hiervan is bijvoorbeeld sprake als de wet een andere rechter voorschrijft.

Ondervonden delicten (hoofdstuk 3) – Aantal delicten (in totaal of naar delictsoort) dat burgers in Nederland binnen een periode van twaalf maanden hebben meegemaakt.

Ongegrondverklaring – Beslissing van de rechter dat het rechtsmiddel op grond van de (schriftelijk) geleverde informatie onterecht is ingesteld.

Ontslag van (alle) rechtsvervolgning – Beslissing van de rechter waarbij hij het door de officier van justitie ten laste gelegde feit wel bewezen acht, maar van oordeel is dat het feit of de verdachte niet strafbaar is.

Onttrekking aan het verkeer – Veiligheidsmaatregel waarbij (gevaarlijke) voorwerpen eigendom worden van de staat. De strafrechter legt deze maatregel op.

Opgehelderd misdrijf – Misdrijf waarbij ten minste één verdachte bij de politie bekend is, ook al is deze voortvluchtig of ontkent hij of zij het strafbare feit te hebben gepleegd. Het is dus mogelijk dat een opgehelderd misdrijf niet tot een werkelijke veroordeling van een verdachte leidt.

Ophelderingspercentage – Het percentage misdrijven dat de politie heeft opgehelderd.

In deze publicatie geldt, dat voor de jaren 2012 tot en met 2017 de ophelderingen zijn geteld die in dat verslagjaar zijn gedaan, ongeacht het jaar van registreren. De ophelderingen van 2017 kunnen in deze telwijze ook misdrijven betreffen die geregistreerd zijn in bijvoorbeeld 2016.

Voor de jaren 2005 tot en met 2011 wordt per misdrijf bekeken of het misdrijf is opgehelderd. Het verschil met de telwijze voor de jaren 2012 tot en met 2017 is dat de ophelderingen uit bijvoorbeeld 2011 alleen ophelderingen betreffen van misdrijven die geregistreerd zijn in 2011, en niet in eerdere jaren (zie voor een uitgebreidere beschrijving van de telwijze bijlage 3).

Overdracht – Beslissing van het OM in een bepaald arrondissement om de verdere behandeling van een strafzaak over te dragen aan de officier van justitie in een ander arrondissement. Zie ook: beslissing van het OM.

Overheveling – Beslissing van het OM om een zaak naar een ander verwerkingssysteem te verplaatsen waardoor de verwerking in het oorspronkelijke verwerkingsstelsel wordt afgerond. Het kan gaan om verplaatsingen van GPS naar Compas, maar ook het overdragen van een zaak aan het buitenland.

Overtreding – Een in de Nederlandse wetgeving als zodanig aangeduid strafbaar feit van de minder ernstige soort.

Overtredingszaak – Strafzaak die volgens de wet kan worden voorgelegd aan de sector kanton van de rechtbank. Het gaat dan meestal om overtredingen (minder ernstige strafbare feiten). Hieronder worden ook enkele misdrijven (landloperij, bedelarij en enkele milieu- en drugsdelicten) verstaan die door de sector kanton worden behandeld.

P

Penitentiair programma – Door de Minister van Justitie en Veiligheid erkend programma van samenhangende activiteiten die expliciet zijn gericht op re-integratie in de maatschappij, waarbij de deelnemer op een plaats buiten de inrichting verblijft in de laatste fase van een gevangenisstraf.

Personele uitgaven veiligheidszorg – Deze uitgaven omvatten salarissen, sociale lasten, pensioenpremies en kosten van werving, keuring, bijscholing, reiskosten in woon/werkverkeer e.d., excl. reis- en verblijfskosten in verband met uitoefening van de functie en inhuur van tijdelijk personeel.
 Plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (PIJ-maatregel) – Vrijheidsbenemende maatregel in het jeugdstrafrecht ter plaatsing van een jeugdige in een Justitiële Jeugdinrichting.
 Plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders (ISD) – Maatregel bedoeld voor personen die regelmatig strafbare feiten plegen. Deze maatregel kan maximaal twee jaar duren.
 Politiestrafbeschikking – Zie: strafbeschikking.
 Politietransactie – Zie: transactie politie.
 Principale hechtenis – Zie: hechtenis.
 Proces-verbaal – Op schrift gestelde verklaring van een opsporingsambtenaar over door hem waargenomen feiten of omstandigheden.
 Proces-verbaal van aangifte – Schriftelijk verslag van een kennisgeving aan een opsporingsambtenaar dat een of meer strafbare feiten zijn gepleegd.

R

Rechtshandhaving – Het in stand houden van de rechtsorde en het toezien op de naleving van de wetten.

S

Sanctie – Straf of maatregel die is opgelegd in een strafzaak, zoals geldboete, gevangenisstraf, terbeschikkingstelling en ontzegging van de rijbevoegdheid. Zie verder bijlage 3.
 Schadevergoeding aan ex-verdachten – Schadevergoeding die een ex-verdachte kan claimen als hij voor een strafzaak in verzekering is gesteld en/of in voorlopige hechtenis is genomen, terwijl de strafzaak is geëindigd zonder dat een straf of maatregel is opgelegd. Ook kan een verdachte deze schadevergoeding claimen als hij wel is veroordeeld, maar er voorlopige hechtenis is toegepast voor een feit waarvoor dat niet is toegelaten (art. 89 Wetboek van Strafvordering). Als een zaak is geëindigd zonder oplegging van een straf of maatregel, kan de ex-verdachte bovendien een beroep doen op vergoeding van gemaakte kosten (art. 591a Wetboek van Strafvordering).
 Schuldigverklaring – Uitspraak door de rechter dat hij het door het OM ten laste gelegde feit bewezen en strafbaar acht en van oordeel is dat de verdachte strafbaar is.
 Sepot – Beslissing van het OM waarbij het, op beleidsmatige of technische gronden, afziet van vervolging van een geconstateerd strafbaar feit. Zie ook: administratief sepot, technisch sepot, beleidssepot.
 Slachtoffer – Persoon of instantie tegen wie een strafbaar feit is gericht of die de gevolgen van een strafbaar feit rechtstreeks heeft ondervonden.
 Slachtofferloos delict – Strafbbaar feit dat geen direct aanwijsbaar slachtoffer kent. Voorbeelden van slachtofferloze delicten zijn heling, rijden onder invloed, drugs- en wapenhandel.
 Strafbeschikking – Sanctie die kan worden opgelegd door de officier van justitie in het kader van de Wet OM-afdoening. Naast de officier kunnen ook politie, gemeenten, buitengewoon opsporingsambtenaren en het CJIB een strafbeschikking

opleggen. Zie ook: strafbeschikking OM, strafbeschikking politie, strafbeschikking bestuurlijk. Zie verder bijlage 3.

Strafbeschikking, bestuurlijk – Strafbeschikking die alleen kan worden opgelegd voor overlastfeiten en wordt uitgevaardigd door bijzondere opsporingsambtenaren die in dienst zijn van of werkzaam zijn voor gemeenten die hebben gekozen voor een bestuurlijke strafbeschikking. Zie ook: strafbeschikking.

Strafbeschikking CJIB – Strafbeschikking die via het CJIB instroomt bij het OM na een verzet of bij mislukte executie. Het kan gaan om politiestrafbeschikkingen, fiscale en bestuurlijke strafbeschikkingen of strafbeschikkingen die het CJIB zelf afhandelt namens gemeenten of andere derde partijen. Zie ook: strafbeschikking.

Strafbeschikking OM – Sanctie die kan worden opgelegd door de officier van justitie in het kader van de Wet OM-afdoening, zonder tussenkomst van de rechter. Het OM kan dit doen bij overtredings-zaken en misdrijfzaken waarop een gevangenisstraf van niet meer dan zes jaar staat. De inhoud van een strafbeschikking kan variëren. De meest voorkomende inhoud zijn geldboetes en taakstraffen. Zie ook: strafbeschikking.

Strafbeschikking politie – Geldboete die de politie, opsporingsambtenaren (Koninklijke Marechaussee) of buitengewoon opsporingsambtenaren opleggen in het kader van de Wet OM-afdoening. Zie ook: strafbeschikking.

Strafbaar feit – Handeling, of juist nalatigheid om te handelen, die bij wet strafbaar is gesteld. Strafbare feiten worden onderscheiden in overtredingen en misdrijven.

Strafrecht – Onderdeel van het recht dat regelt hoe mensen zich in de samenleving dienen te gedragen en hoe de overheid kan en mag reageren op strafbare feiten. In het strafrecht wordt onderscheid gemaakt tussen misdrijven en overtredingen.

Strafzaak – Proces-verbaal dat is ingeschreven bij het OM, met als doel het voor te leggen aan de rechter. Een strafzaak is in beginsel gericht op één verdachte.

Scholings- en Trainings Programma (STP) – Een programma geïnitieerd vanuit een Justitiële Jeugdinrichting met een duur van minstens een maand en maximaal twaalf maanden. In deze situatie woont de jeugdige met toestemming buiten de JJI. Dit programma is met name bedoeld om de jeugdige gefaseerd weer deel te laten nemen aan de maatschappij.

Subsidiaire hechtenis – Zie: hechtenis.

T

Taakstraf – Onbetaalde arbeid die de strafrechter oplegt. Een taakstraf kan een werkstraf of leerstraf zijn, of een combinatie daarvan.

Technisch sepot – Beslissing van het OM waarbij het afziet van vervolging van een strafbaar feit omdat het van mening is dat vervolging niet tot een veroordeling zal leiden, bijvoorbeeld omdat voldoende bewijs ontbreekt of omdat het feit of de verdachte niet strafbaar is. Zie ook: sepot.

Terbeschikkingstelling – Maatregel in het strafrecht waarbij de rechter beveelt dat de verdachte van een misdrijf die een gebrekkige ontwikkeling of een ziekelijke stoornis heeft, in een forensisch psychiatrisch centrum zal worden behandeld en begeleid.

Toevoeging – Een toevoeging is een verklaring op grond waarvan een rechtzoeken-de aanspraak kan maken op gesubsidieerde rechtsbijstand.

Transactie OM – Het onder bepaalde omstandigheden ter voorkoming van strafvervolging voldoen aan een of meer door het OM (officier van justitie) gestelde voorwaarden, zoals het betalen van een geldsom ('boete'), waardoor het recht tot strafvervolging vervalt. Zie ook: beslissing OM.

Transactie politie – Door de politie aan de pleger van een strafbaar feit aangeboden transactie ter voorkoming van strafvervolgning.

U

Uitgaven gecorrigeerd voor loon- en prijsstijgingen uitgedrukt in het prijsniveau van 2005 – Deze correctie op de uitgaven aan veiligheidszorg geeft aan hoe de kosten zouden zijn als de prijzen niet gestegen waren ten opzichte van 2005. Deze cijfers geven een inzicht in de volumeontwikkeling. Zie verder bijlage 3.

Uitgaven Veiligheidszorg:

Uitgaven aan berechting – Uitgaven aan activiteiten in het kader van de afhandeling van aan de rechter aangeleverde zaken. Hierbij worden alleen activiteiten gerekend voor zover deze betrekking hebben op criminaliteit, overlast, verloedering en onveiligheidsgevoelens.

Uitgaven aan ondersteuning van slachtoffers – Uitgaven aan activiteiten die erop gericht zijn slachtoffers, of hun directe omgeving, te ondersteunen bij fysiek en psychisch herstel en bij juridische kwesties. Hiertoe zijn alleen de activiteiten gerekend die gericht zijn op slachtoffers van criminaliteit, overlast, verloedering of onveiligheidsgevoelens.

Uitgaven aan ondersteuning van verdachten en daders – Uitgaven aan activiteiten die erop gericht zijn verdachten en veroordeelden te ondersteunen. Ondersteuning van verdachten en veroordeelden vindt plaats in alle fases van de strafrechtelijke keten, en bij terugkeer in de maatschappij (resocialisatie). Hierbij wordt ook de rechtskundige dienstverlening gerekend, zoals (rechtskundig) advies, bemiddeling, procedurele hulpverlening, notariële vastlegging, beslaglegging, registratie en belangenbehartiging. Hiertoe zijn alleen activiteiten met betrekking tot criminaliteit, overlast, verloedering of onveiligheidsgevoelens gerekend.

Uitgaven aan opsporing – Uitgaven aan activiteiten in het kader van het onderzoek naar (mogelijk) gepleegde strafbare feiten. Hiertoe worden ook het verrichten van forensisch (sporen)onderzoek en het afdoen van strafbare feiten door de opsporingsautoriteit gerekend.

Uitgaven aan overige activiteiten – Uitgaven aan overige activiteiten met betrekking tot criminaliteit, overlast, verloedering en onveiligheidsgevoelens. Algemene, niet aan een specifieke groep toe te wijzen activiteiten.

Uitgaven aan preventie – Uitgaven aan activiteiten met het oog op het voorkomen van criminaliteit. Hiertoe worden ook activiteiten ter voorkoming van overlast, verloedering en onveiligheidsgevoelens gerekend.

Uitgaven aan tenuitvoerlegging – Uitgaven aan activiteiten in het kader van de uitvoering van een eindbeslissing van het OM of de rechter in individuele zaken. Hiertoe wordt ook de uitvoering van politietransacties gerekend. Het gaat hier alleen om eindbeslissingen met betrekking tot criminaliteit, overlast, verloedering en onveiligheidsgevoelens.

Uitgaven aan vervolging – Uitgaven aan activiteiten in het kader van de afhandeling van door opsporingsinstanties aan het OM aangeleverde strafdossiers. Hiertoe worden ook de rapportages van de reclasseringsorganisaties en het basis- en vervolgonderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming gerekend.

V

- Veiligheidszorg – Het aanbod en gebruik van goederen en diensten die tot doel hebben criminaliteit, verloedering en overlast te voorkomen, te bestraffen of de schade ervan te beperken, en daarnaast onveiligheidsgevoelens weg te nemen.
- Verdachte – Vóór het begin van de vervolging is een verdachte iemand van wie uit feiten of omstandigheden een redelijk vermoeden van schuld aan een strafbaar feit wordt aangenomen. Na aanvang van de vervolging is de verdachte degene tegen wie de vervolging is gericht.
- Verzet tegen strafbeschikking – Tegen een opgelegde strafbeschikking kan verzet worden ingesteld. Het verzet komt terecht bij het OM, waar het wordt beoordeeld. Het OM kan vervolgens elke mogelijke afdoeningswijze kiezen. Als het OM besluit de zaak voor te leggen aan de rechter, wordt dit een 'oproep ter terechtzitting naar aanleiding van verzet' genoemd.
- Voeging ad informandum – Het voegen, door het OM, van een strafzaak zonder tenlastelegging bij een andere zaak die aan de rechter wordt voorgelegd, met het doel de rechter bij de bepaling van de strafmaat rekening te laten houden met de gevoegde zaak. Zie ook: beslissing OM.
- Voeging ter berechting – Het samenvoegen, door het OM, van ingeschreven strafzaken, met het doel de rechter bij één vonnis verschillende zaken tegelijk te laten afdoen. Zie ook: beslissing OM.
- Voeging ter zitting – Het samenvoegen, door de rechter, van verschillende strafzaken tegen dezelfde verdachte, met het doel deze zaken als één strafzaak te behandelen.
- Voorlopige hechtenis – Vrijheidsbeneming in een huis van bewaring voorafgaand aan behandeling ter terechtzitting, in het algemeen toegepast bij verdenking van een ernstig misdrijf (misdrijf waarop een gevangenisstraf van vier jaren of meer is gesteld), op grond van ernstig vluchtgevaar en/of een gewichtige reden van maatschappelijke veiligheid, bij voorbeeld vrees voor herhaling. Zie ook: hechtenis.
- Vrijheidsstraf – Door de rechter opgelegde gevangenisstraf, (vervangende) hechtenis of militaire detentie.
- Vrijspraak – Uitspraak door de rechter waarbij hij niet bewezen acht dat het door de officier van justitie ten laste gelegde feit door de verdachte is gepleegd.

W

- Wahv-beschikking – Een Wahv-beschikking is een sanctie op grond van de Wet Administratiefrechtelijke Handhaving Verkeersvoorschriften. Deze wet regelt de bestuursrechtelijke afdoening van overtredingen in het strafrecht. Deze wet heeft tot doel de werklast van politie, OM en rechter te verlichten. Alleen de lichte verkeersovertredingen worden bestuursrechtelijk afgehandeld. Dit gebeurt door middel van het betalen van een geldsom.
- Wahv-beroep bij het gerechtshof – Indien iemand die bij de kantonrechter in beroep gegaan is tegen een Wahv-beschikking, het niet eens is met de beslissing van de kantonrechter, kan hij/zij hiertegen in beroep gaan bij het gerechtshof in Leeuwarden. Dit is het hoogste beroepscollege voor Wahv-zaken.
- Wahv-beroep bij de kantonrechter – Indien iemand die bij de officier van justitie in beroep gegaan is tegen een Wahv-beschikking, het niet eens is met de beslissing van de officier van justitie, kan hij/zij hiertegen in beroep gaan bij de kantonrechter.

WAHV-beroep bij de officier van justitie – Indien iemand die een WAHV-beschikking heeft ontvangen, het niet eens is met deze beschikking, kan hij/zij hiertegen in beroep gaan bij de officier van justitie.

Bijlage 8 Algemene COVID-19-maatregelen

De hierna volgende box 2 zet de belangrijkste Algemene COVID-19-maatregelen op een rij. Deze dienen als achtergrondinformatie bij de cijfers over 2020 en de beschreven ontwikkelingen door de jaren heen.¹

Box 2 De belangrijkste COVID-19-maatregelen²

Algemeen

- Gedurende de hele COVID-19-pandemie werden mensen geacht anderhalve meter afstand van elkaar te houden, zo veel mogelijk thuis te werken en bij griepachtige klachten thuis te blijven en zich te laten testen.
- De eerste lockdown duurde van 16 maart t/m circa 1 juni 2020. Er was geen duidelijke einddatum van de eerste lockdown omdat maatregelen gefaseerd werden versoepeld. Vanaf 11 mei 2020 mochten mensen met contactberoepen weer aan de slag, mochten basisscholen en bibliotheken weer open, mochten verpleeghuisbewoners weer beperkt bezoek ontvangen en mocht er weer buiten worden gesport. Op 1 juni 2020 mochten de terrassen weer open. Vanaf 15 juni 2020 was reizen naar het buitenland weer mogelijk.
- De tweede lockdown duurde van 19 december 2020 t/m circa 28 april 2021. Vanaf 23 januari 2021 gold tevens een avondklok. Er was geen duidelijke einddatum van de tweede lockdown omdat maatregelen gefaseerd werden versoepeld. Op 28 april 2021 verviel de avondklok.
- Lockdown hield in: zo veel mogelijk thuis werken, zo min mogelijk contact met personen buiten het eigen huishouden, sluiting van niet-essentiële winkels, scholen, horeca, openbare gebouwen, sportaccommodaties, culturele instellingen, geen uitoefening van contactberoepen, met uitzondering van zorgpersoneel, geen niet-noodzakelijke reizen van en naar het buitenland. Er golden beperkingen ten aanzien van groepsgrootte en het aantal mensen dat zich in één binnenruimte mocht bevinden. Gedurende de pandemie wisselde dit aantal.
- In de perioden dat er geen lockdown was, waren er beperkingen in de horeca: beperkte openingstijden, maximaal aantal bezoekers, bezoekers moesten worden geregistreerd en geplaceerd.
- Mensen wonend in verpleeghuizen en woonvormen met ouderenzorg mochten slechts zeer beperkt bezoek ontvangen. Er gold een mondkapjesplicht in het openbaar vervoer vanaf 1 juni 2020.
- Er gold een mondkapjesplicht in openbare ruimten van 1 december 2020 t/m 25 juni 2021. Vanaf 26 juni 2021 verviel de mondkapjesplicht, mits anderhalve meter afstand kon worden gehouden.
- Basisscholen waren volledig gesloten van 16 maart t/m 10 mei 2020. Van 11 mei t/m 8 juni 2020 waren ze geopend met beperkingen. Van 16 december 2020 t/m 7 februari 2021 waren de basisscholen opnieuw volledig gesloten. In

¹ In Box 1 (Hoofdstuk 1 Inleiding) zijn de belangrijkste gevolgen van de COVID-19-maatregelen op de strafrechtssketen, geordend naar onderdeel van de strafrechtssketen, op een rij gezet.

² Voor de COVID-19-tijdslijn zie: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdslijn>.

- alle overige perioden waren de basisscholen in principe volledig geopend. Bij te veel besmettingen konden scholen wel besluiten tot een tijdelijke sluiting.³
- Middelbare scholen waren volledig gesloten van 16 maart t/m 1 juni 2020 en van 16 december 2020 t/m 28 februari 2021. Van 1 maart t/m 30 mei 2021 waren ze geopend met beperkingen. In alle overige perioden waren de middelbare scholen in principe volledig geopend, waarbij leerlingen en personeel zich wel aan de algemene COVID-19-regels moesten houden.⁴
 - Scholen en universiteiten in het hoger onderwijs waren volledig gesloten van 16 maart t/m 30 juni 2020. Van 1 juli t/m 15 december 2020 waren ze geopend met beperkingen. Van 16 december 2020 t/m 25 april 2021 waren de hoger onderwijsinstellingen opnieuw volledig gesloten. Van 26 april t/m 29 augustus 2021 waren ze geopend met beperkingen. Vanaf 30 augustus 2021 zijn de hoger onderwijsinstellingen volledig geopend.
 - Om bovenstaande regels te handhaven waren de regionale noodverordeningen COVID-19 van kracht van 16 maart 2020 t/m 30 november 2020.
 - Sinds 1 december 2020 gold de Tijdelijke wet maatregelen COVID-19. Deze gold in principe voor 3 maanden en kon elke 3 maanden worden verlengd. Deze wet werd vooralsnog verlengd t/m 30 november 2021.
 - Daarnaast waren er nog meer tijdelijke COVID-19-wetten, waaronder Tijdelijke wet COVID-19 Justitie en Veiligheid, Verzamelspoedwet COVID-19, Tweede Verzamelspoedwet COVID-19, Tijdelijke Rijkswet Voorziening Rijksoctrooiwet 1995 COVID-19 (alle vooralsnog verlengd tot en met 30 september 2021), Tijdelijke wet COVID-19 SZW en JenV (tot en met 31 juli 2021) en de Tijdelijke Wet Notificatieapplicatie COVID-19.
 - De anderhalvemetermaatregel vervalt waarschijnlijk op 20 september 2021.
 - Nachtclubs en discotheken mogen voorlopig nog niet open en er zijn ook geen versoepelingen voor horeca- en evenementenbranche

³ Zie <https://www.onderwijsconsument.nl/corona-op-school-wat-zijn-de-regels/>, geraadpleegd op 24 augustus 2021.

⁴ Zie <https://www.onderwijsconsument.nl/corona-op-school-wat-zijn-de-regels/>, geraadpleegd op 24 augustus 2021.

Bijlage 9 Trefwoordenregister – nog aanpassen

aangifte 44, 49, 81, 83-84, 88-89
administratieve boete (zie: bestuurlijk handhaving)
adolescentenstrafrecht 33, 75
advocaat 15, 33, 42
afdoening door openbaar ministerie (zie ook: COMPAS; Geïntegreerd Processysteem; RAC-min) 24-28, 57-63, 81-92, 82-83, 85, 104, 106-107, 133-140
afdoening door politie 22-23, 81-92
afdoening door rechter (zie: vonnis)
afkortingenlijst 159-161
alternatieve (jeugd)straffen (zie ook: gedragsmaatregel voor jeugdigen; Halt; jeugdstraffen en -maatregelen) 13, 27-28, 34-36, 38-41, 60, 62, 64, 67-71, 72, 76-78, 94
angst voor criminaliteit (zie: onveiligheidsgevoelens)
arrondissementsrechtbank (zie: rechterlijke macht)
bedreiging (zie: geweldsdelicten)
begrippenlijst 165-174
behandelinrichtingen voor jeugdigen (zie: justitiële jeugdinrichtingen)
beleidssepot (zie: afdoening door openbaar ministerie)
beraadslaging (zie ook: strafproces; vonnis) 31-32
berechting (zie: strafrechtspleging; vonnis)
beslissing omtrent vervolging (zie: afdoening door openbaar ministerie)
beslissing van de rechter (zie: vonnis)
bestuurlijke boete (zie: geldboetes)
bestuurlijke handhaving 23-25, 92, 94, 96-97
bestuurlijke strafbeschikking (zie: strafbeschikking)
beveiligingsbranche (zie ook: kosten van preventie) 99
bijkomende straffen (zie: ontzegging van rijbevoegdheid; verbeurdverklaring)
bijzondere opsporingsdiensten (BOD) 21, 92-94, 100
boete (zie: geldboete)
buitengewone opsporingsambtenaren (BOA) 21, 28, 93-94, 96
burgers als slachtoffer (zie: slachtoffers)
cassatie (zie: rechtsmiddelen)
Centraal Justitieel Incasso Bureau (CJIB) (zie ook: inning van geldboete; inning van schadevergoedingsmaatregel; inning van voordeelsontneming) 39-40, 72, 78-80, 92-97, 101, 142-143
classificatie van misdrijven 114-116, 138-139
COMPAS (zie ook: Geïntegreerd Processysteem; RAC-min) 60, 133-140, 143, 148
computercriminaliteit 47-48
conservatoir beslag (zie: voordeelsontneming)
criminaliteitsontwikkeling (zie ook: internationale vergelijking criminaliteit) 44-46, 49, 81, 83-84, 104-105, 129-133
criminele carrière (zie: recidive)
cybercrime (zie: computercriminaliteit)
daderprofiel (zie ook: verdachten) 53-56
Datawarehouse WODC 133-139
delicten (zie: strafbaar feit)
delinquenten – kenmerken (zie: daderprofiel; verdachten)
deskundigen in het strafproces (zie: getuige-deskundigen)

diefstal (zie: vermogensdelicten)

diefstal met geweld (zie: vermogensdelicten)

Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) 40, 101

doorrijden na ongeval (zie: verkeersdelicten)

douane 96, 99

drugsdelicten 51, 53-54, 58-59, 65-66, 68-69, 82, 84, 86-87, 102

dwangmiddelen 14-15, 19

economische delicten 52, 58-60

elektronisch huisarrest 35, 41, 74, 77

European sourcebook 152-153

forensisch psychiatrisch centrum (FPC) (zie: tbs)

forensische zorg 42, 101

fraude (zie: computercriminaliteit, economische delicten; vermogensdelicten)

gedetineerden – kenmerken (zie: gevangenisbevolking)

gedragsmaatregel voor jeugdigen (zie ook: jeugdstraffen en –maatregelen) 34, 37-39, 77

gefinancierde rechtshulp (zie: rechtshulp)

Geïntegreerd Processysteem (GPS) (zie ook: COMPAS; RAC-min) 60, 133-140, 143, 148

geldboetes – incl. transacties (zie ook: inning van geldboete) 25, 33-36, 38, 57, 60-63, 64, 67-71, 72, 78-80, 82, 84, 86, 88, 91, 94, 96-97, 98, 102-103, 98

gemeentegrootte en criminaliteit (zie: stadscriminaliteit)

gerechtshof (zie: rechterlijke macht)

geregistreeerde criminaliteit (zie: criminaliteitsontwikkeling)

getuige-deskundigen 18, 30-31, 37-39

getuigen 17-19, 30, 34, 38-39

gevangenisbevolking – kenmerken 72-74, 104, 107-108, 143-144

gevangenscapaciteit – bezetting en doorstroming 72-74, 143-144

gevangenen (zie: penitentiaire inrichtingen)

gevangenisstraffen (zie ook: jeugddetentie, vervangende hechtenis) 13-14, 19, 27-28, 30, 32, 34-40, 64, 67-69, 71-74, 82, 84, 86-88, 104, 107, 140, 142-144

gewelddelicten 44-45, 51-55, 64, 67-70, 74, 76, 86-87, 91, 98, 101-102, 105

GIDS/BVI (zie: politiestatistiek)

GPS (zie: Geïntegreerd Processysteem)

gratie 35, 39

Halt (zie ook: alternatieve (jeugd)straffen) 22-23, 72, 78, 81-94, 99, 147

hechtenis (zie: gevangenisstraffen; voorlopige hechtenis)

herziening 27, 39

Hoge Raad (zie: rechterlijke macht)

hoger beroep (zie: rechtsmiddelen)

huis van bewaring (zie: penitentiaire inrichtingen)

inbewaringstelling (zie: voorlopige hechtenis)

inbraak (zie: vermogensdelicten)

informatiebronnen criminaliteit en rechtshandhaving 118-153

inning van geldboete – incl. transacties (zie ook: geldboete) 72, 78-80, 94, 96, 98, 102-103, 131-133

inning van schadevergoedingsmaatregel (zie ook: Schadevergoedingsmaatregel) 72, 80, 142, 150

inning van voordeelsontneming (zie ook: voordeelsontneming) 72, 80, 98, 102-103, 142

Integraal Reclassering Informatiesysteem (IRIS) (zie ook: reclassering) 146-147

Integrale Veiligheidsmonitor (zie: Veiligheidsmonitor)

Internationale slachtofferenquête (ICVS) (zie ook: slachtofferenquête) 151-152

internationale vergelijking strafrechtspleging en tenuitvoerlegging
 104, 106-107, 151-153

inverzekeringstelling (zie: voorlopige hechtenis)

IRIS (zie: Integraal Reclassering Informatiesysteem)

ISD-maatregel (zie: plaatsing in inrichting voor stelselmatige daders)

JCO-jeugd (zie: Justitieel Casusoverleg-Jeugd)

Jeugd Volg Systeem (JVS) 144-145

jeugdbescherming – organisatie (zie: Raad voor de Kinderbescherming)

jeugdcriminaliteit (zie ook: meisjescriminaliteit) 51, 55-56, 61-62, 81, 87-91,
 104, 106

jeugddetentie 34-35, 64, 67-71, 75-76, 87, 89-91

jeugdmaatregelen (zie: jeugdstaffen en -maatregelen)

jeugdreclassering 41, 78

jeugdstaffen en -maatregelen (zie ook: alternatieve (jeugd)straffen;
 gedragsmaatregel voor jeugdigen, jeugddetentie, PIJ-maatregel) 34-35, 37-38,
 64, 69-71, 72, 75-78, 81, 87-91

jeugdstafrechtspleging 22-23, 57-58, 61-63, 64, 69-71, 81, 87-91

justitieketen 162-164

Justis 99. 102

Justitieel Casusoverleg-Jeugd (JCO) 23

justitiële inrichtingen (zie: Dienst Justitiële Inrichtingen; justitiële jeugdinrichtingen;
 penitentiaire inrichtingen)

justitiële jeugdinrichtingen – doelgroep, capaciteit, bezetting en doorstroming
 72, 75-76, 144-145

JVS (zie: Jeugd Volg Systeem)

KBPS (zie: Raad voor de Kinderbescherming)

kantongerechten (zie: rechterlijke macht)

kinderbescherming (zie: Raad voor de Kinderbescherming)

Kinderbescherming Processysteem (KBPS) (zie: Raad voor de Kinderbescherming)

Koninklijke Marechaussee 20, 91, 93

Korps Landelijke Politiediensten (KLPD) (zie: Nationale Politie)

kosten van criminaliteit (zie ook: criminaliteitsontwikkeling) 98, 101-102,
 149-151

kosten van preventie (zie ook: beveiligingsbranche; sociale veiligheid) 98-100,
 149-151

**kosten van (straf)rechtshandhaving (zie ook: afdoening door openbaar
 ministerie; afdoening door politie) 99-102, 149-151**

kosten van straftenuitvoerlegging (zie ook: straftenuitvoerlegging) 99-102,
 149-151

kosten van vervolging en strafrechtspleging (zie ook: afdoening door openbaar
 ministerie; strafrechtspleging) 99-102, 149-151

landelijk parket (zie: openbaar ministerie)

landenvergelijking (zie: internationale vergelijking)

legaliteitsbeginsel 13-14

maatregelen (zie: straffen en maatregelen)

meisjescriminaliteit (zie ook: jeugdcriminaliteit; vrouwencriminaliteit) 55-56,
 61, 69

melding van delicten (zie: aangifte)

misdriven (zie: strafbaar feit)

mishandeling (zie: geweldsdelicten)

MITS 145-146

Nachtdetentie 23

Nationale Politie – organisatie, taken en omvang 20, 99-100
Nederlands Forensisch Instituut (NFI) (zie: forensische zorg)
Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP)
 (zie: forensische zorg)
 onderzoek ter terechtzitting (zie: terechtzitting)
ongeregistreerde criminaliteit 44-46, 84-85
 ontkenning van wederrechtelijk verkregen voordeel (zie: voordeelsontkenning)
 ontslag van rechtsvervolgning (zie: vonnis)
onttrekking aan het verkeer 28, 34, 36
ontzegging van rijbevoegdheid 25, 28, 34, 67-68, 71, 84
onveiligheidsgevoelens 44, 49-50
openbaar ministerie – organisatie, taken en omvang (zie ook: afdoening door openbaar ministerie) 25-27
 openbare orde delicten (zie: vandalisme)
ophelderingspercentage 51-53, 86, 131-132
oplichting (zie: economische delicten)
opsporingsonderzoek 18-20, 162
 opvanginrichtingen voor jeugdigen (zie: justitiële jeugdinrichtingen)
opvoedingsondersteuning (zie ook: Stop-maatregel) 23, 38
overtredingen (zie ook: strafbaar feit, verkeersovertredingen) 92-97, 115-116, 137, 139
 parkeerovertredingen (zie: overtredingen)
 parketten (zie: openbaar ministerie)
 particuliere beveiliging (zie: beveiligingsbranche)
penitentiaire inrichtingen – doelgroep, bestemming en mate van beveiliging 73-74, 143-144
PIJ-maatregel (zie ook: jeugdstraffen en -maatregelen) 33, 37-38, 70, 75-76
plaatsing in inrichting voor stelselmatige daders 34, 37, 74
plaatsing in psychiatrisch ziekenhuis 34, 36
 politieorganisatie (zie: Nationale Politie)
 politiekosten (zie: kosten van (straf)rechtshandhaving)
Politiemonitor (zie ook: Veiligheidsmonitor) 120, 123-126
 politiesept (zie: afdoening door politie)
politiestatistiek (zie ook: criminaliteitsontwikkeling) 51-56, 129-133
 politiestrafbeschikking (zie: afdoening door politie)
 politietransactie (zie: afdoening door politie)
 politieverhoor (zie: verhoor)
 processen-verbaal (zie: aangifte)
 preventiekosten (zie: kosten van preventie)
Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) 23, 35, 38, 40-41, 77-78, 100, 147
Raad voor de rechtspraak 29, 133, 139, 148
Raad voor Rechtsbijstand (zie ook: rechtshulp) 15, 41-42
raadsman (zie: advocaat)
RAC-min (zie ook: COMPAS; Geïntegreerd Processysteem) 133-134, 139
Rapsody (zie: RAC-min)
rechterlijke macht – organisatie, taken en omvang 29-30, 100
rechtshulp – incl. gefinancierde rechtshulp 15-16, 41-42, 99-101
rechtsmiddelen 33, 91, 94-96
rechtspersonen 12, 14, 58, 65
 rechtszaken (zie: strafrechtspleging)
recidive 13, 19, 23, 34, 37, 39, 41-42, 54-55
reclassering – organisatie, omvang en taken (zie ook: jeugdreclassering) 35, 39-41, 72, 76-77, 100, 143, 146-147, 149

regionale politie (zie: Nationale Politie)

revisie (zie: herziening)

rijden onder invloed (zie: verkeersdelicten)

rijksrecherche 21-22

sancties (zie: straffen en maatregelen)

schade van criminaliteit (zie: kosten van criminaliteit)

Schadefonds Geweldsmisdrijven 17, 42-43

schadevergoedingsmaatregel (zie ook: inning van schadevergoedingsmaatregel)
16-17, 28, 32, 36, 40, 68, 70, 72, 80, 84 88

schikkingen (zie: afdoening door openbaar ministerie)

schuldigverklaringen (zie: vonnis)

seksuele delicten (zie: zedendelicten)

sepot (zie: afdoening door openbaar ministerie; afdoening door politie)

schuldigverklaringen (zie: vonnis)

slachtofferenquête (zie ook: internationale slachtofferenquête;
Veiligheidsmonitor) 44-50, 116, 119-124,

slachtofferhulp 16-17, 42, 99-100, 102, 150

slachtoffers – kenmerken en rechtspositie 16-17, 44-49, 104-105, 112-120

snelheidsovertredingen (zie: overtredingen)

Sociale veiligheid (zie ook: kosten van preventie; kosten van 98-103

spreekrecht 16, 31, 42

staande magistratuur (zie: openbaar ministerie)

stadscriminaliteit 46, 54-56

standaardclassificatie misdrijven (zie: classificatie van misdrijven)

strafbaar feit (zie ook: overtredingen) 12-14, 114-115

strafbeschikkingen (zie ook: afdoening door openbaar ministerie; afdoening
door politie) 22-25, 27-28, 31, 35, 57-63, 66, 68, 72, 78-79, 81-91, 102-104,
106-107, 135-138, 140-142

straffen en maatregelen (zie ook: alternatieve (jeugd)straffen; jeugdstraffen en
-maatregelen; vrijheidsbeperkende maatregelen) 33-39, 64-68, 72-80, 81-87,
106-107

strafmaat 36-39, 67-71. 106-107

strafproces – organisatie en fasen 12-18, 29-32, 81-87, 163

strafprocesrecht 12-14

strafrecht 12-14

strafrechtspleging (zie ook: internationale vergelijking strafrechtspleging;
jeugdstrafrechtspleging; kosten van vervolging en strafrechtspleging) 12-14,
29-39, 57-63, 81-87, 106-107, 133-141, 163

strafrechtstelsel 11-43

strafteenuitvoerlegging (zie ook: kosten van strafteenuitvoerlegging) 39-41, 72-80,
106-107, 141-147, 149, 164

strafvervolg 25-39, 57-63, 163

taakstraffen (zie: alternatieve (jeugd)straffen)

tbs – tenuitvoerlegging, capaciteit, bezetting en doorstroming 14, 18, 34, 36-37,
39-41, 68, 75

tbs-bevolking – kenmerken 75, 149-151

technisch sepot (zie: afdoening door openbaar ministerie)

tenuitvoerlegging van sancties (zie: strafteenuitvoerlegging)

terbeschikkingstelling (zie: tbs)

terecht (zie ook: beraadslaging; strafproces) 29-33

Transactie Registratie Inning en Informatie Afhandelings Systeem (zie: TRIAS)

transacties (zie: afdoening door openbaar ministerie; afdoening door politie;
strafbeschikking)

TRIAS (zie ook: afdoening door politie, afdoening door openbaar ministerie) 142-143

TULP (zie ook: gevangenisbevolking; gevangenscapaciteit; justitiële jeugdinrichtingen) 143-144

uitspraak (zie: vonnis)

vandalisme (zie ook: brandstichting) 44-45, 51-55, 58-63, 66-67, 69-70, 86-87, 90-91, 98, 101-102

veelplegers (zie: recidive)

veiligheidshuizen 20. 41

Veiligheidsmonitor (zie ook: Politiemonitor) 44-50, 116-117, 110-120

veiligheidszorg (zie: kosten van preventie; sociale veiligheid)

verbeurdverklaring 34, 67, 71, 103

verdachten – rechtspositie (zie ook: daderprofiel) 14-16, 51, 53-56, 57-63, 81, 83-91, 104, 106

vergelijking criminaliteit en strafrechtspleging (zie: internationale vergelijking strafrechtspleging)

verhoor 14-15

verkeersboete (zie: bestuurlijke handhaving; geldboete)

verkeersdelicten 52-54, 58-60, 62, 66-70, 87, 102

verkeersovertredingen 92-98

vermogensdelicten (zie ook: economische delicten) 44-45, 51-55, 58-59, 61-62, 64, 66, 68-70, 74, 76, 86-87, 90-91, 98, 101-102, 105

vernieling (zie: vandalisme)

vervangende hechtenis 35-36, 80

vervolging (zie: strafvervolging)

vervolging en berechting (zie: strafrechtspleging)

vervroegde invrijheidstelling (zie: voorwaardelijke invrijheidstelling)

voeging (zie: afdoening door openbaar ministerie)

vonnis (zie ook: beraadslaging) 32, 64-71, 81-91, 93-94, 137-138

voordeelsontneming (zie ook: inning van voordeelsontneming) 26, 28, 34, 36, 40, 72, 80, 98, 102-103

voorlopige hechtenis 15, 17, 19-20, 23, 34-35, 37-38, 40, 73-76

voorwaardelijke invrijheidstelling 34, 39-41, 77

voorwaardelijke veroordeling 16, 34, 76-77

vrijheidsbeperkende maatregelen 34, 37-39

vrijheidsstraffen (zie: gevangenisstraffen)

vrijspraak (zie: vonnis)

vrouwencriminaliteit (zie ook: meisjescriminaliteit) 54, 58, 65, 74-75, 106

vuurwapendelicten (zie: wapendelicten)

Waarborgfonds Motorverkeer 43

wapendelicten 52-54, 58, 69, 66, 102

zedendelicten 16-17, 36, 39, 51-55, 58-59, 61-62, 64, 66, 68-70, 86-87, 90-91, 98, 101-102, 107

zelfmelders 72-73, 75

zittende magistratuur (zie: rechterlijke macht)